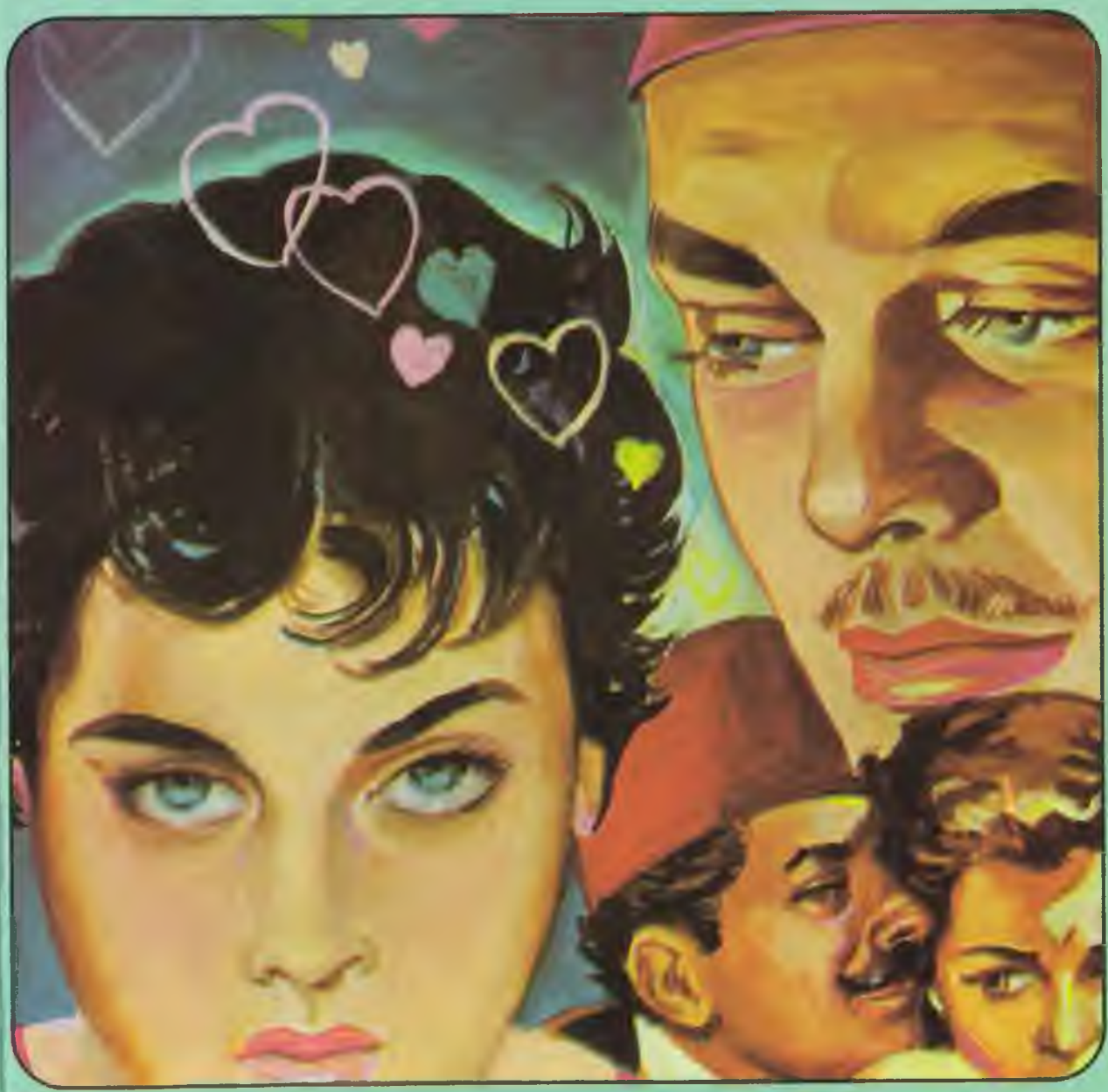
Hüseyin Rahmi Gürpınar

Billur Kalp

Günümüz Türkçesi: KEMAL BEK

ÖZGÜR ÖZGÜR

Hüseyin Rahmi Gürpınar

BİLLUR KALP

Günümüz diline uyarlayan
Kemal Bek

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR'IN DİĞER KİTAPLARI

Acı Gülüş
Aşk Batağı / Hazan Bülbülü
Ben Deli miyim?
Billur Kalp
Cadı / Toraman
Can Pazarı
Cehennemlik
Deli Filozof
Dirilen İskelet
Efsuncu Baba / Gönül Bir Yeldeğirmenidir
Eşkıya İninde / İki Damla Yaş
Gulyabani / Gönül Ticareti / Melek Sanmıştım Şeytanı
İffet / Dünyanın Mihveri
İki Hödüğün Seyahati / Kesik Baş
İnsanlar Maymun muydu?
Kaynanam Nasıl Kudurdu? / Muhabbet Tılsımı
Kokotlar Mektebi
Kuyruklu Yıldız Altında Bir Evlenme / Kaderin Cilvesi
Metres
Mezarından Kalkan Şehit / Eti Senin Kemiği Benim / Tünelden İlk Çıkış
Mürebbiye / Hayattan Sayfalar / Kadınlar Vaizi
Namuslu Kokotlar
Nimetşinas / Hakka Sığındık / Meyhanede Kadınlar
Ölüler Yaşıyor mu?
Sevda Peşinde / Kadın Erkekleşince
Son Arzu / Tokuşan Kafalar
Şık / Ölüm Bir Kurtuluş mudur? / Öldüren Öpücük
Namusla Açlık Meselesi / Boşanmış Kadın
Şıpsevdi
Tesadüf / Şeytan İşi
Tutuşmuş Gönüller
Utanmaz Adam

İÇİNDEKİLER

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Yaşamı 7
Yazarlığa Başlaması 8
Romancılığı 10
Konuları 11
Romanlarında İşlediği Tipler 14
Roman Tekniği 14
Gerçekçiliği ve Doğalcılığı 15
Dil ve Anlatımı 16
Yazdığı Türler 17

YAPITLARI

Roman 17
Öykü 18
Oyun 18
Kalem Tartışmaları 18
Makale 18

SEÇME KAYNAKÇA 19

BİLLUR KALP 21

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Romanımızda doğalcılığın ve gerçekçiliğin en önemli kavşaklarından biri olan Hüseyin Rahmi Gürpınar, sanat yaşamı boyunca hep aklın ve mantığın yanında olmuş; romanlarıyla, öyküleriyle, yazılarıyla toplumun çağdaşlaşması yolunda, yobazlığa, gericiliğe, bağnazlığa, sömürücülüğe karşı savaşmıştır. Onu böylesine verimli, çok okunan bir yazar yapan da bu özelliği olmuştur. Hüseyin Rahmi, Türk toplumunun büyük bir dönüşüm sürecine girdiği bir dönemde, yani doğru zamanda ortaya çıkmış bir düşünür-yazardır.

YAŞAMI

19 Ağustos 1864'te, İstanbul'un Ayaspaşa semtinde doğan Hüseyin Rahmi Gürpınar, hünkâr yaverlerinden Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Ancak babasının pek etkisi altında kaldığı söylenemez; çünkü, Mehmet Sait Paşa, görevli olarak zamanının çoğunu İstanbul dışında geçiren bir kimsedir. Annesi de, küçük Hüseyin Rahmi daha dört buçuk yaşındayken ölünce, yapayalnız kalır. Bu nedenle çocukluğu teyzesinin Aksaray'daki konağında geçer.

Tipik bir Osmanlı konutu olan konakta kadınlar arasındaki yaşamı, romanlarında işlediği olaylar ve özellikle kadın tipleri konusunda büyük bir gözlem birikimi sağlamasında en önemli etken olacaktır.

Belki de anne imgesi ve bu imgeden çok çabuk ayrılması, romanlarındaki ve öykülerindeki «yaşlı kadın» tiplerinin de ana çizgilerini oluşturmuştur. Bir anısında, annesini şöyle anlatır: «Annem okur yazar bir kadındı. Beni dört buçuk yaşında teyzemin eğitici kucağı-

na bırakarak pek genç iken, yirmi iki yaşında öldü. Söz annemden açılınca, kendimi tutamam, ağlamadan duramam. Çünkü kendisine pek düşkündüm. Kucağından hiç inmezdim.» (Yalınlaştırılmıştır, *Yeni Türk Dergisi*, sayı 25, 1934). Buna karşın Hüseyin Rahmi, ilk öğrenimden sonra, önce Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştiyesi'nde okumaya başlar ama diploma almadan Mahrec-i Aklam adı verilen bir tür meslek okuluna geçer. Bu okul, devlet memuru yetiştiren bir okuldur. 1878'de Mülkiye İdadisi'ne yazılır; ancak ikinci sınıftayken, hastalandığı için ayrılmak zorunda kalır. Ağzından kan gelmiştir. Bu durum, genç Hüseyin Rahmi'yi ürkütür. Annesinin de veremden ölmüş olması, yazarın, bir bakıma mikrop korkusunun da nedenini oluşturur. Yakınlarının belirttiğine göre, oldukça «kuruntulu» bir kişiliği vardır ve işi, başkalarıyla ilişkiden kaçmaya kadar götürür.

1880'de Adliye Nezareti Umur-u Cezaiye Kalemi'nde (Ceza İşleri Bürosu) memur olarak çalışmaya başlar. Daha sonra İkinci Asliye Mahkemesi namzet üyeliğinde bulunur.

1908 Meşrutiyeti'nden sonra, resmi görevinden ayrılır ve yapıtlarını yayımlamaya başlar.

1912'de, Heybeliada'da yaptırdığı köşke taşınır ve ömrünün otuz yılını bu köşkte geçirir. 1914'te Darülbedâyi kurulduğu zaman oluşturulan «edebi kurul üyeliği"ne atanır. *İkdam* gazetesinde, tiyatro yazıları da yayımlar. 1936'da Kütahya milletvekili seçilmesiyle başlayan siyasi yaşamı, iki dönem sonra, 1943'te sona erer.

Hüseyin Rahmi, 8 Mart 1944'te yaşama gözlerini yumar ve Heybeliada'daki Abbas Ağa Mezarlığı'na gömülür. Köşkü, ölümünden sonra, müze haline getirilmiştir.

YAZARLIĞA BAŞLAMASI

Hüseyin Rahmi'nin annesi de babası da okumuş insanlardı. Babasının divan şiiri yolunda şiirler yazdığı da bilinmektedir. Kendisinin yeteneği de küçük yaşta ortaya çıkmıştır; 1887'de yayımlanan ilk yazısı, *İs-*

tanbul'da Bir Frenk adını taşır. Bu öykü, hayli de beğeni toplar.

Bu yıllar, Tanzimat ikinci kuşak yazar ve şairlerinin, edebiyat dünyasına egemen olduğu, Servet-i Fünun kuşağınınsa yazı alanına çıkmaya hazırlandığı yıllardır. Şiirde, coşumculuk (romantizm) kendisini duyururken, roman ve öyküde, Samipaşazade'nin *Sergüzeşt* romanıyla *Küçük Şeyler* adlı öykü kitabı, Nabizade Nazım'ın *Zehra* romanıyla *Karabibik* adlı ilk doğalcı (natüralist) uzun öyküsü, Recaizade Ekrem'in *Araba Sevdası* romanı edebiyatımıza büyük açılımlar getirmiş, dilde, anlatımda, anlatı estetiğinde büyük bir gelişme sağlanmıştır. Bunların yanı sıra, ama bambaşka bir yolda yazan, dönemin basın ve yazın alanındaki devi Ahmet Mithat Efendi'nin her türden yazdığı romanları, okuru hem anlatı türünü okumaya alıştırmış, hem de romanlarıyla geçinebilmesi, genç yazarları yüreklendirmiştir.

Hüseyin Rahmi'nin ilk romanı da, 1887'de Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde, tefrika edilmeye başlar. Kendisi, romanını Ahmet Mithat Efendi'ye göndermiş, ertesi günü romanın gazetede yayımlanacağını, kendisinin matbaaya çağrıldığını okuyunca gözlerine inanamamıştır: «Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat... Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

— Kimsin sen çocuğum?

— *Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhal bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. (.) Bana pek alaycı gelen bir sesle:

— Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin, ne yazı gücün, ne deneyimin, ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenebilirsin, ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle...

(...) Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüzünlü

bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

— Ağlama... Ağlama, inandım... dedi.» (*Şık*'ın önsözünden, ikinci basım, İbrahim Hilmi Kütüphanesi, 1920)

Böylece Hüseyin Rahmi, yazın dünyasına, hem de onu, daha sonra kızını vermeyi düşünecek kadar beğenen ve seven Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. (Ahmet Mithat Efendi'nin, kendisine kızını verme teklifini nazikçe reddeder ve ömür boyunca evlenmez.)

ROMANCILIĞI

Hüseyin Rahmi, daha ilk yapıtıyla yani *Şık* romanıyla büyük bir ün kazanır. Buna kendisi de şaşırmıştır. Nedenini Ahmet Mithat Efendi'ye sorduğunda, şu yanıtı alır: «Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir.»

Gerçekten de, Hüseyin Rahmi, üstadı Ahmet Mithat Efendi gibi, hem okurlarını bilinçlendirmeye, çağdaşlaştırmaya, boş inançlardan, çağdışılıklardan kurtarmaya, hem de bunu yaparken eğlendirmeye, okura hoşça vakit geçirtmeye çalışır. Bu arada, ilerde değinileceği gibi, belki biraz aşırıya kaçar, öğreticiliğin dozunu biraz kaçırır; ama onun inancına göre, roman estetiği ister zedelensin, ister zedelenmesin, bunun o dönemde, o koşullarda, yaşamsal bir gereği vardır.

Hüseyin Rahmi'nin romanlarında, ilk kez yapmacıksız bir yerlilik vardır. İstanbul'un bütün semtleriyle, mahallenin delisinden konak hanımefendisine, sokak çocuklarından kayınpederinin evinde yan gelen içgüveyine kadar, kimi ve neyi konu olarak alıyorsa, onu yerli renkleriyle betimlemesini bilir. *İffet* romanının yayımlandığı sırada (1897) romanın konusunun bir Fransız yapıtından aşırıldığını ileri sürenlere, şair Andelib'in verdiği yanıt, ilginçtir: «İnsaf ediniz yahu, Fransa'da Edirnekapı mezarlığı, Yenibahçe çayırı, Kaledibi mahallelerimizin hayatı var mıdır? Hüseyin Rahmi bu halkı dil şiveleriyle, bütün âdetleri, feci ve gülünç ah-

lakları, sefaletleriyle yaşatmıştır. Mezarlıklarda gördüğümüz şiir de büsbütün yerlidir, hiç Fransız şiirselliğini andırmaz. *İffet*; ipliği, yünü, boyası yerli olan eski Türk halıları kadar Türktür!»

Hüseyin Rahmi, sanatı, halkı yükseltmek için bir araç olarak görür. Bu nedenle, bütün yazarlık yaşamı boyunca üzerine gitmediği, eleştirip alay etmediği hiçbir toplumsal kurum yoktur; iki yüzlü aile ahlakını (daha doğrusu ahlaksızlığını), dini kötüye kullanıp dünyalıklarını doğrultan yobazları, karısını ya da kocasını aldatan eşleri, her türlü rezaleti Avrupalılaşmanın bir gereği olarak gören kadınları, tüyü bitmedik yetimin hakkını gaspeden ticaret erbabını yergilerinin hedefi olarak işlerken, amacı yalnızca okuru biraz olsun düşündürmek ve eğlendirmektir. Kendisini «üslupsuzlukla suçlayan yazar ve eleştirmen Şahabettin Süleyman'a şöyle yanıt verir: «Karşımızda yükselmek özlemiyle ellerini bize uzatmış milyonlarla halk var. Bir milletin genel kültürü, birkaç estetik hocasının araştırmalarının sonuçlarıyla ölçülemez. / Halk için edebiyat olmazmış... Ne saçmalık! Halk bilgisizlik içinde boğulsun, koca bir millet yok olmaya mahkûm olsun, biz karşıdan seyrine bakalım, öyle mi? Siz edebiyatı kendi aranızda geçerli bir kalp paraya, yalnız seçkinlere özgü bir şifreye çevirmek istiyorsunuz.» (*Cadı Çarpıyor*'dan).

KONULARI

Refik Ahmet Sevengil, *Hüseyin Rahmi Gürpınar* adlı yapıtında, «Halk için yazan yazar, konularını ve tiplerini halkın yaşayışından, duygusundan, düşüncesinden, konuşuşundan aldı. Üstadın romanlarını okurken, bu kitaplardaki kahramanları bir bir tanır gibi olurum. Onlar yazarın düşlemgücünün (muhayyilesinin) yarattığı tiplerdir ama bu hayal âleminin yaratıkları, sokakta dolaşan, vapura, tramvaya, trene binen, sizinle konuşan, benim yanımda oturan gerçek insanlardan hiç de başka türlü değillerdir,» demektedir (1944, s. 58).

Gerçekten de Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın yapıtlarında, coşumculuğun, düşlemlerin, büyük aşkların, ka-

rasevdaların, yaşamın düşsü yanlarının yeri yoktur. Kendi deyişiyle o, okurlarını yüksek bir felsefeye doğru yükseltme amacından başka bir amaçla yazmaz; bunun için de konularını seçerken, bunların yaşamın içinden sayfalar olmasına özen gösterir. İstanbul'un kenar semtlerinde, mezarlıklarında, Çingene mahallelerinde, konaklarında, şirket-i hayriye vapurlarında, gazinolarında, yazlıklarında, gezi yerlerinde vb. dolaşır, okurlarını dolaştırır. Berna Moran'ın deyişiyle, «Halk cahil kaldıkça hiçbir şeyin düzelmeyeceğine inandığından, halkın geleneklere, göreneklere ve dine dayalı zihniyeti yerine, Batı'nın akla, bilime dayalı pozitivist zihniyetini yerleştirmek istemiştir. Onun için, romanlarında hep 'eski kafa', 'yeni kafa' dediği iki zihniyetin çarpıştığına tanık oluruz.» (Selim İleri ile yaptığı konuşmadan). Bu amacını gerçekleştirmek için, İstanbul, bir laboratuvardır sanki.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu adlı yapıtında Önder Göçgün, Hüseyin Rahmi'nin işlediği konuları şöyle sınıflandırmaktadır:

«1. Batılılaşmayı yanlış anlayan, davranışları Türk toplumunun gelenekleriyle tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler *(Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsevdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı).*

2. Toplumun gerisine itilmiş, yokluklar içinde kıvranan, genellikle her türlü himayeden mahrum, zavallı, aciz kimseleri ve onların problemlerini, düştükleri kötü durumları ele alan eserler *(İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp).*

3. Bâtıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler *(Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tılsımı, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi).*

4. Karı-koca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler *(Mutallâka, Tebessüm-i Elem).*

5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler *(Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu).*

6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşıtları delikanlılarla gayrimeşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler *(Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı?, Namuslu Kokotlar).*

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhuşu, son derece realist ölçüler içersinde gözler önüne seren eserler *(Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi).*

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek, dünya ve ahretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavırlı kimseleri, onların fikri ve ruhsal yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler *(Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun mu idi?).*

9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içersindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler *(Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam).*

10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler *(Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu?).*

11. Tehditle para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkıyayı konu alan eserler *(Eşkıya İninde).*

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler *(Kesik Baş).*

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler *(Ölüler Yaşıyor mu?).*

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek, çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hallerini tasvire yönelik eserler *(Ölüm Bir Kurtuluş mudur?).*» (1993, s. 603-604).

Bu sınıflandırmadan da anlaşılacağı gibi, Hüseyin Rahmi, genel olarak toplumun ve insanların her türlü olumsuzluklarını, suça yönelmelerini, toplumsal ve dinsel yolsuzluklarını, cinsel kudurganlıklarını, saflıklarını, doğalcılara özgü bir gözlemci gerçekçilikle işlemiştir.

ROMANLARINDA İŞLEDİĞİ TİPLER

Yine Önder Göçgün'ün kapsamlı sınıflandırmasına göre, Hüseyin Rahmi'nin romanlarında işlediği tipler, toplumun her kesiminden, her yaştan, her ruhsal durumda olan tiplerdir: Yoksullar, dilenciler, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, gayri meşru çocuklar, iffetsizler; mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, öğretmenler, din adamları, mürebbiyeler, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, politikacılar, şairler, musikişinaslar, ressamlar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, içgüveyi olanlar, dullar, dolandırıcılar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, beslemeler, dadılar, kalfalar; aydınlar, yarı-aydınlar, cahiller; alafranga-dejenere-züppe tipler, tutucular, yobazlar, milliyetçiler, devrimciler, yenilikçiler, pozitivistler, enternasyonalistler, namussuzlar, kalenderler, kaderciler, filozof geçinenler; Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar; hovardalar, şıpsevdiler, İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, fedakârlar, dedikoducular, fettanlar vb.

Bütün bu tipler arasında, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın özel bir beceriyle canlandırdığı tipler, kadınlar, özellikle yaşlı kadınlardır. Birçok eleştirmen bu konuda, onun küçük yaşta teyzesinin konağında tanıdığı kadınları gözlemlediğini söyler.

ROMAN TEKNİĞİ

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında teknik bir yetkinlik olmadığı genel kabul gören bir yargıdır. Roman estetiği tekniğinin yenileştiği, çağdaşlaştığı bir

dönemde, Servet-i Fünuncular'la aynı zaman diliminde yaşadığı düşünülürse, bir Halit Ziya Uşaklıgil'in, bir Mehmet Rauf un romanlarında ulaştıkları düzeyle karşılaştırıldığında Hüseyin Rahmi'nin üslupta estetiğe değil, konuya ağırlık verdiği söylenmelidir.

Örneğin, doğalcıları ve gerçekçileri örnek almasına karşın, romanın akışını sık sık keserek kendi düşüncelerini söylemesi, hem roman tekniği açısından kusur sayılır, hem de gerçekçi ve doğalcı akımın anlatılan olaylara romancının karışmaması, yorum yapmaması, yalnızca olayı betimlemesi anlayışına aykırıdır. Romandan bir ders, bir sonuç çıkarılacaksa, bunu okurun anlayışına ve yorumuna bırakmak gerçekçiliğin ve doğalcılığın genel kuralıdır. *Mürebbiye* romanında Hüseyin Rahmi, Fransız mürebbiye Anjel'in geçmişine değinirken, onun düşkün bir kadın olduğunu belirtir ve dönemin Paris'inin betimlemesini yaparken, ahlak düşüklüğünün yol açtığı felaketler üzerinde uzun uzun durur; sözü doğalcılara getirerek, doğalcılığın nasıl bir sanat akımı olduğu, hangi özellikleri bulunduğu konusunda bilgi verir. *Gulyabani*'nin sonunda da, Gulyabani'nin gizi çözüldükten sonra, aslında bunun boş inançtan başka bir şey olmadığını, bu boş inançlardan dolayı, açıkgözlerin insanları dolandırdığını anlatır.

Hüseyin Rahmi'nin teknik özelliklerinden biri de, roman kurgusunu estetik bir biçimde düzenlemeyişi, dolayısıyla konunun gelişimini yalnızca olayların akışına bırakmasıdır. Bu nedenle de ortaya çıkan zorlukları, düğüm noktalarını kimi zaman mantığa uygun gelmeyen yollarla çözmek zorunda kalmakta, o zaman da yetkin olmaktan uzak, naif bir roman çatısı ortaya çıkmaktadır. Ancak bu konunun, onun romanlarında gülmece öğelerinden birini oluşturduğu da söylenmelidir.

GERÇEKÇİLİĞİ VE DOĞALCILIĞI

Hüseyin Rahmi, sanatında gerçekçilik ve doğalcılık akımlarından çok etkilenmiş ve bu yolda yapıtlar vermiştir. Onun yapıtlarında, doğalcı geleneğe uygun

olarak topluma kötümser, yergici bir gözle bakılır ve çocuklar dışında «iyi insan» bulmak çok güçtür. Yazarın bu kötümserliğinde, annesini genç yaşta yitirmesinden hastalık korkusuna kadar pek çok etken bulmak olasıdır; ama asıl etkeni, belki de bir fotoğraf objektifi gibi betimlediği toplumda aramak yerinde olur.

Asıl olarak gerçekçiliği aldığı halde, Hüseyin Rahmi'nin romanlarında neden-sonuç ilişkisi de oldukça zayıftır. Kahramanlar daha çok «yazar öyle ya da böyle istediği için» «öyle ya da böyle» davranırlar. Çünkü yazarın olayları düzenleyişinde neden-sonuç ilişkisine dikkat etmekten çok başka amaçları vardır: «Okuru bilinçlendirmek». Bununla birlikte, Selim İleri'nin kendisiyle yaptığı konuşmada, Berna Moran, haklı olarak şunları söylemektedir: «Okurlarını yüksek bir felsefeye doğru çekmeye çalıştığını söyleyen Gürpınar'ın bunu başardığı söylenemez. Ondan akılda kalan, gülmecesi, türlü tipleriyle, canlı bir İstanbul yaşamıdır. Okura aşılamaya çalıştığı ve önemli saydığı fikirlerin pek çoğu gürültüye gitmiştir. Çünkü bunları romanın olay örgüsüyle bütünleştirerek işleyememiştir.»

Onun doğalcılığı konusunda söylenecek bir başka yargı da, doğalcıların genel olarak işlediği her toplum için geçerli olacak ilişkileri, aşk, cinayet, evlilik ilişkileri, karı ya da kocanın ihaneti gibi konuları değil, yazarın kendi toplumunun, hatta denebilir ki İstanbul'da yaşayan insanların (bu topluma özgü) ilişkilerini işlemesidir. Bu da aslında romantiklere özgü konu anlayışından başka bir şey değildir.

DİL VE ANLATIMI

Hüseyin Rahmi Gürpınar, romanlarında da öykülerinde de dil estetiğine önem vermez. İlk yapıtlarında yer yer Servet-i Fünun anlatımını uygular. Daha sonraysa hem sözcükleri, hem de anlatımı yalınlaşmaya yönelir. Bu konuda, *Cadı Çarpıyor* adlı polemik kitabında (1913), «Dilimizde sadeliğin zorunluluğu ve önemi ciddi olarak bilindiği gün, edebiyat başlamış olacaktır,» demektedir.

YAZDIĞI TÜRLER

Hüseyin Rahmi'nin en verimli olduğu tür, romandır. Roman dışında öykü, oyun, makale gibi türlerde de yazmıştır. Yazın ve dil konusundaki görüşlerini, kalem tartışmalarında dile getirmiştir.

Gönül Ticareti, Melek Sanmıştım Şeytanı, İki Hödüğün Seyahati, Meyhanede Kadınlar gibi kitaplarda topladığı öykülerinde, romanlarında olduğu gibi, amacı yine toplumsal yergi yoluyla halkın bilinç düzeyini yükseltmektir. Öykülerinin dili, romanlarından daha yalın, yapı bakımından da daha basittir.

Kalem tartışmaları *Cadı Çarpıyor* ve *Şakavet-i Edebiyye (Yazın Eşkıyalığı)* adlı yapıtlarında yer alır. Bu iki kitap, Şahabettin Süleyman'ın, *Cadı*'nın sanat yapıtı olmadığını, acele yazılmış olduğunu, güldürücü değil üzücü felsefelerle dolu olduğunu ileri süren eleştirisinin *Rübâb* dergisinde yayınlanmasıyla başlayan, lehte aleyhte birçok kişinin katıldığı tartışmalara verdiği yanıtları içerir. Bu kalem tartışmalarında Hüseyin Rahmi, kendi yazdıklarının üzerine titreyen, hırçın ama yazıncı kişiliğinden emin bir yazar kimliği göstermektedir. (Bu konuda daha fazla bilgi için bk. N. Polat, *"Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Cadı Romanı Hakkında Münakaşaları,"* Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, s. 21, Ar. 1982.)

YAPITLARI
(Tarihler, kitap olarak çıktığı yılı göstermektedir):

ROMAN

Şık (Ayna, 1889), İffet (1896), Mutallâka (1898), Mürebbiye (1899), Bir Muadele-i Sevda (1899), Metres (1899), Tesadüf (1900), Nimetşinas (1901), Şıpsevdi (1911), Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç (1912), Sevda Peşinde (1912), Gulyabani (1912), Cadı (1912), Hakka Sığındık (1919), Toraman (1919), Hayattan Sayfalar (1919), Son Arzu (1922), Tebessüm-i Elem

(1923), Cehennemlik (1924), Efsuncu Baba (1924), Ben Deli miyim? (1925), Billur Kalp (1926), Tutuşmuş Gönüller (1926), Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu? (1927), Muhabbet Tılsımı (1928), Mezarından Kalkan Şehit (1929), Kokotlar Mektebi (1929), Şeytan İşi (1933), Utanmaz Adam (1934), Eşkıya İninde (1935), Kesik Baş (1942), Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür (1943), Ölüm Bir Kurtuluş mudur? (1945), Dirilen İskelet (1946), Dünyanın Mihveri Kadın mı Para mı? (1949), Deli Filozof (1964), Acı Gülüş (Tebessüm-i Elem) (1967), Can Pazarı (1968), İnsanlar Maymun muydu? (1968), Namuslu Kokotlar (1973).

ÖYKÜ

Kadınlar Vaizi (1920), Meyhanede Hanımlar (1924), Namusla Açlık Meselesi (1933), Katil Buse (1933), İki Hödüğün Seyahati (1933), Tünelden İlk Çıkış (1934), Gönül Ticareti (1939), Melek Sanmıştım Şeytanı (1943), Eti Senin Kemiği Benim (1963).

OYUN

Hazan Bülbülü (1916), Kadın Erkekleşince (1933), İki Damla Yaş (1973), Tokuşan Kafalar (1973).

KALEM TARTIŞMALARI

Cadı Çarpıyor (1913), Şakavet-i Edebiyye (1913). [İki kitabın bir arada basımı, 1998.]

MAKALE

Müntehabat-ı Hüseyin Rahmi / Bülbül Yuvası (1889-1890).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Mektupları ve Tiyatro Eleştirileri (1998).

Gazetecilikte İlk Yazılarım (1999).

Gazetecilikte Son Yazılarım cilt. I, Basın ve Basın Özgürlüğü (2001).

Gazetecilikte Son Yazılarım cilt. II, Zorla Ahlaksız Olduk (2003).

Gazetecilikte Son Yazılarım cilt. III, Yankesiciler Kulübü (2004).

SEÇME KAYNAKÇA
(Kitap Olarak)

Alangu, Tahir: *100 Ünlü Türk Eseri*, Milliyet yay., c. 2, s. 823-847.

Alemdar, Yalçın: *Sosyal ve Siyasal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı I*, kendi yayımı, s. 126, 127, 130, 131, 132, 133, 135, 138, 140, 141, 143, 144, 145.

Cevdet Kudret: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, Varlık yay., 1965, c. 1, s. 263-297.

Fethi Naci: *40 Yılda 40 Roman*, Oğlak yay., 1994, s. 14-20.

———— *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*, Gerçek yay., 1981, s. 46-51.

Göçgün, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*, Kültür Bakanlığı yay., 1993.

Gökman, Muzaffer; *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, Devlet Kitapları, 1966, Bibliyografya I, 249 s.

Hizarcı, Suat; *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, Varlık yay., 1953.

Kabaklı, Ahmet: *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı yay., 1974, s. 312-374.

Kaplan, Mehmet: *Edebiyatımızın İçinden*, Dergâh yay., s. 90-96.

———— *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, Dergâh yay., 1976, s. 392, 442, 457, 459-474.

———— *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*, Dergâh yay., 1987, s. 51, 52, 77, 91, 99, 107, 121.

Karaalioğlu, Seyit Kemal: *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi*, c. 3 Cumhuriyet Edebiyatı, İnkılâp Kitabevi yay., 1985, s. 95-156.

Kutlu, Şemsettin: *Servet-i Fünun Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi*, Remzi Kitabevi yay., 1981, s. 286-315.

Levend, Agâh Sırrı: *Türk Edebiyatı Tarihi I*, Türk Tarih Kurumu yay., 1973, s. 54-55.

Mutluay, Rauf: *Bende Yaşayanlar*, İş Bankası yay., 1977, s. 304, 311, 318, 376.

———— *100 Soruda Tanzimat ve Servet-i Fünun Edebiyatı* (XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı), Gerçek yay., 1988, s. 228-229.

Özön, Mustafa; *Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalâalar*, Hilmi Kitabevi yay., 1945.

Sevengil, Refik Ahmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, Hilmi Kitabevi yay., 1944.

Sevinçli, Efdal: *Hüseyin Rahmi Gürpınar / İnceleme*, Arba yay., 1990.

Tanrınınkulu, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, Toker yay., 1974.

Timur, Taner: *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*, Afa yay., 1991, s. 46-49.

Yücebaş, Hilmi: *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri yay., 1964.

Kemal Bek

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

BİLLUR KALP

ROMAN

BİRİNCİ BÖLÜM

1

Madam Zorluyan, önemli bir ticaretevinin direktrisi[1] olduğunu gösterir bir çalımla göğsünde prostela,[2] belinde bir demet anahtar, boşalan çiftehane odalarını dolaşarak yanındaki delikanlı hizmetliye:

— Yervant, dedi, bilirsin bu zanaatın da tadı kaçtı... Eski müşteriler, geneleve avuçla para bırakıp giderler idi. Şimdikiler bizden bir şey aşırarak sıvışıyorlar. Arkalarında dolaşıp dayima mukayyet[3] olmalı ki soyulduğunu anlayasın. Ya ırz hastalıklarının bu kadar türlü be türlüsü şimdiyecek görülmemiştir. Ahlakı ve makinesi sağlam, bu dünyada ne karı kaldı, ne erkek...

Yervant sırıtarak:

— Sözünde az buçuk haklısın madam...

— Ka neden?

— Ben de erkeğim...

— He malum... İspata kalkma. Şüphem yok...

— Yirmi bir yaşındayım. Beş senedir gelenev hizmetçiliği ederim.

— E! Bunun için iftiharlık rozeti istersin?

— Daha makineme bir keder gelmemiştir.

— Yervant, hıyar gibi laf etme... Makinenin keyfini, kederini şimdicik soran vardır senden? Sanki sana imreneyim deyi sağlam olduğunu bana ballandırıyorsun?

Yervant, para ile işini görebileceğini ima edercesine anası yerindeki bu kadının kart yüzüne dik dik, cesaretle bakarak:

---

(1) Kadın yöneticisi.

(2) Önlük.

(3) Uyanık.

— Ah madam, bende o talih vardır ki sana dost tutulayım?

— Haydi kaz yavrusu... Adam oldun da sen de kendini listeye koyuyorsun?

— Denemesine deneyebilirsin... Ben dayima aldığım parayı son kuruşuna kadar hak ederim...

— Haydi zevzek, dayima para... Ağzında başka şey gezmez...

Direktris, bir kapalı kapı önünde durup, yumruğuyla küt küt vurarak:

— Annik, bu üçüncü keredir ki kapını gümletoorum. Ses vermeyorsunuz. Geberdiniz? Ne oldunuz? Geçenlerde Mari'nin genelevinde böyle bir şey oldu; iki sevdalı birbirinin koynunda büyük uykuya varmışlar... Vakıtlar acayip, siz de böyle bir iş etmeyesiniz?.. Beni meraka koymayınız. Çabuk cevap ediniz.

Bir süre boşuna bekledikten sonra:

— Bir Rabbim, sana sığınmışım. Başıma bir bela verme. Oh mega,(1) hâlam (hâlâ) ses yok...

Anahtar deliğinden içeriyi dinleyerek:

— He, solukları geliyor. Pis pis bir şeyler duyuyorum. Gebermemişler... Kız, niçin böyle inadına sus pus duroorsun? Cevap etsene?

İçeriden Türk şivesiyle bir erkek sesi:

— Madam Zorlu, niçin bu sabah bizi rahat bırakmıyorsunuz?

— Hangi sabah evladım. Vakit ikindiyi geçti... Bir gecelik(2) bunda (burada) iki gün yatılmaz... Aksatamıza(3) ket vurma. Burası ticarethanedir. İşimiz öyle ister ki dünküleri savalım ki akşama başkaları gelsin...

— Haydi defol kapının önünden... Sözün parama geçer...

— Hangi paraya geçecek. Geçen günü de böyle dedin. Borcunu deftere yazdırdın. Bu iş asla veresi(ye) kaldırmaz. Bütün esnaf ile bir olarak ben de kapımın üzerine "**Bugün peşin yarın veresiye**" ilanını koyacağım... Kız Annik, o kalkmayorsa sen niçin davranmıyorsun?

---

(1) Tanrım.

(2) Bir gece için alınan ücret.

(3) Ticaretimize; alışverişimize.

Annik:

— Ka bırakoor ki kalkayım?

Müşteri:

— Ben onu yatağına çiviledim. Kalkamaz...

Direktris:

— Oğlum, kız hastadır. Çok eziyet verme... Ben onu biraz tımara (tedaviye), meramete koyacağım... Arnavutköyü'nde bir papas eniştesi vardır. Oraya gitsin birkaç gün havasını tebdil etsin.

Müşteri:

— Zevzek karı, hiç Beyoğlu'ndan Arnavutköyü'ne hava tebdiline gidilir mi? Oranın havası buradan pistir... Hem genelevde yorulup yorulup da papasın evinde dinlenilir mi?

— Papas çok mübarek bir adamdır. Kıza iyi bakar...

— Annik'in ablası da burada çalıştıktan sonra mı o mübarek adama vardı?

— Perüz... ah ne iyi kız idi bilsen! Böyle Annik gibi üç gün zampara koynunda yatarak kendine kimseyi doyurtmaz idi...

— Merak etme, bu da doyurtmuyor. Doymuş olsaydım erkenden kalkıp giderdim. Bunu da çırak çıkardığın vakit bir piskoposa ver...

— Haydi oğulcuğum, şimdi doktor gelecek kızları muayene edecek...

— Doktor, Annik'i benim kadar uzun saatlerle derinden derine muayene edemez. Ben ona, yetmiş kulaca iskandil saldım. Fazla yorgundur. Birkaç gün kızağa çekmeli, karinasını temizlemeli, açılan yerlerini güzelce kıtıklamalı, ziftlemeli... Sonra ben ona kendi imzamla temiz pratikası[1] vereceğim...

— Bu ne biçim laflardır ki edoorsun? Bu koynundaki karı mıdır, mavına mıdır? Salapurya mıdır? İnsan kısmının dibi kıtıkla ziftlenir hiç?

— Senin evindeki karılar, Yemiş iskelesindeki dolmuşlardan berbattır. Fazla ve her cinsten müşteri taşı-

---

(1) Belgesi.

madan hep omurgaları bozuktur. Ziyade su ederler.[1] Meltem havalarda bile yalpasız gidemezler. Müşterilere bulantı gelir...

— Zevzek oğlu zevzek, susarsın altık (artık)!.. Evimin adını pise çıkaracaksın. Burası lamuslu (namuslu) kerhanadır. Lamuslu müşteriler alır... Kızlarımı beğenmiyorsan hesabım gör, işine git... Onları elimi öpenlere çıkartırım. Hem de dört kat ücretile... Lafa karnım toktur. Haydi yavrum ben artık çene yiyemem.

— Çene yiyemez isen sana iç kapaktan bir döş çıkartayım...

— Zevzekzadem, elverir altık diyorum... Tramvaya, vapura, çimendüfere (trene), arabaya, kayığa oturanlar paralarına kadar yol gidip nihayet inerler. Kiralık şeyler hep böyledir. Sen bindiğin salıncaktan inmek istemiyorsun. Bayramda çocukları görmedin hiç? Salıncakçı, "yandıı" deyi bağırırsa, ya tekrar para verirler ya ondan aşağı inerler...

— Benim salıncakçım daha "yandıı" diye bağırmadı ki...

— Kız, bağırsana...

İçeriden boğuk boğuk anlaşılmaz sesler işitildikten sonra:

Müşteri:

— Bütün nefes delikleri tıkalıdır; bağıramaz...

Annik'in yerine Madam Zorluyan yaygaraya başlayarak:

— Evime bir müşteri geldi. Lava demir attı, üç gündür gitmeyor. Benim hesabıma yiyor, içiyor, erkekliğinin sefasını icra ediyor. Yatağından çıkan kızlar merametlik hırtlamba oluyor. Bana bir akıl öğretiniz. Hangi mahkemeden dava edeyim? Adalet kâtibine gideyim? Sulh hükemasına (yargıçlarına) derdimi boşaltayım? Ka divane olacağım. Ben de bilmoorum ki ne edeyim?

Müşteri:

— Sözümü dinlersen sana bir öğüt vereyim...

---

(1) Su alırlar.

— De bakayım yine ne kızıl yakut yumurtlayacaksın?

— Sana hak veriyorum. Annik yoruldu...

— He, babanın canına irahmet... Yoruldu... Evladım yoruldu. O da candır. Şimdi kanun koydular. Sekiz saatten ziyade çalışılmayacak... Bu sizinki on sekizi, yirmi sekizi, kırk sekizi geçti... Kızlar ağızlarında kaç gündür grev sakızı çiğneyorlar... İşe paydos ederlerse sonram bütün zampara kardaşlarınla beraber ne yapacaksınız?

— O zaman sizin gibi emekliler işe girişirler.

Madam Zorlu'nun koca memeli göğsü oynar gibi fıkır fıkır titreyerek:

— Ah aman, zevzekliği bir yana bırak şimdi. Şakalığa vaktım yok... Vereceğin öğüt ne idi?

— Annik çok yoruldu...

— He, evet... He evet...

— Onu yanımdan al, yorulmamış bir kız gönder... Haniya üç gün önce bir körpe sermaye geldiydi... Araksi...

— Karnaksı... Ona da çarçabuk göz koydun?

— Senin çıkarın için söylüyorum. Benim Atpazarı'nda cambazlığım[1] vardır. Çok haşarı kısraklar alıştırdım... Bakalım bunun da bir huysuzluğu var mı? Yolu nasıl? Eşkin mi? Rahvan mı, tırıs mı gidiyor?

— Hem koynuna körpecik kız koyacağım. Hem de sana üstelik cambazlık ücreti vereceğim?

— Öyle ya, şimdi kimse kimseye babasının hayrına iş görmüyor...

Yervant birdenbire telaşla:

— Madam... Madam...

— Ne var ki?

— Vortik geloor...

Madam Zorlu, koridorun ucundan kopan karayağız bir başka Ermeni delikanlısına dönerek:

— Vortik, hele gelebildin...

— İşte geldim madam...

— Ne haber getirdin?

---

(1) At alıp satan ve yetiştiren kimse.

— Müjdemi isterim...

— Müjde? Ne oldu ki?

— Doğurdu...

— Doğurdu? Patlasın...

— Bir kızınız oldu...

— Büyüyüp de belediyeye orospu kayıt oluncaya kadar kırk furun ekmek ister... Ah bir fahişe için tamam zanaatının işlek zamanında doğurmak ne felakettir... Çocuk ana lahmine (rahmine) ne sağlam oturmuş. Ne kadar keskin ilaç var ise yaptık. Kâr etmedi... Miryam'ın kadınlığından başka sermayesi yoktur. Her gün karnı bir parça daha üfürüp şişiyordu... Fakat zavallı kızı yine ben her gece kiralıyordum... Tamam ağrısı tutuncaya kadar dokuz ay on gün çalıştı. Bunca zorluğun altında çocuğa yine bir şey olmadı... Tanrı'nın işine akıl erer hiç? Çocuğun babası da belli... Kim olduğunu bilooruz.

Yervant'la Vortik iki elleriyle kalçalarını tutarak sarsıla sarsıla gülmeye başladılar... Gür bir kahkaha da kapalı odadaki Annik'in müşterisinden fışkırdı.

Madam:

— Budala aptallar, dibinden kavrayamadığınız bir maslahata (işe) gülmeyiniz.. Ben bir laftır edoorsam sözün özü nereden aktığını bilirim. Çocuğun babası zengin bir Türk'tür. Kızı altı ay dost tuttu. Bilirsin Türkler gayetle kıskanç olurlar. Miryam'ı kendi dininden lamehlemlik (namahrenlik; bir kadına erkeğin nikâhının düşmesi) bir karı gibi örtüye koydu. Sonram kapatması vardır deyi beyin karısı duymuş... Patırtılar, gürültüler, bilmem neler olmuş... Onun üzerine bey, Miryam'ı azat puzat etti. Kız, buraya tamam dört aylık gebe döndü... Beş ay sonra doğurdu. Hesap kitap meydanda...

O aralık Annik'in oda kapısı açıldı. Üzerinde iki yanı yırtmaçlı kısa bir gecelik gömleğinden başka bir şey taşımayan şallak mallak esmer bir delikanlı aralıktan gözükerek:

— Madam Zorlu, rica ederim, bu Türk beyinin adını bana söyler misin?

Madam:

— Ne yapazaksın? Şantaj edeceksin?

— Hiçbir şey yapmayacağım... Sadece merak ettim. İşte bu kadar...

Madam Zorlu üzüntülü bir gülümseyişle:

— Adam sen de, bu dünyada ilk doğuran orospu Miryam değildir... Bu türlü bir kaza nikâhsız çiftleşen her kadının başına gelebilir. Fakat dert, irazalet (rezillik) dişisinin üzerine patlar. Baba çekilir, gülerek karşıdan keyfine bakar. Ana, dokuz ay karnında taşıdığı bu yükü, "Ah, aman, gıt gıdak" deyi zorlu ağrılar ile yumurtladıktan sonram, bu canlı belayı kubura atsın; kuyuya bıraksın; boğsun; gömsün; ne yapsın? Şaşırır... Hükümetin gözü de ananın üstündedir. Vay "caniye-yi merkume",(1) sen evladını boğmuşsun deyi karıyı mahkemeye sürüklerler. Baba, hâlâm hiç tınmaz, karşıdan güler durur. Hâkimler karı değiller ki orospudan yana olsunlar... Onlar, hep kendi cinsleri zamparadan yana olurlar. Zavallı karı, mahkemenin huzurluğunda bıngır bıngır bağırır ki: "Efendim, ben bu piçi babasız doğurmadım. Bu suçu benimle birlikte işleyen bir de erkek vardır. Suçun büyüğü onundur. Çünküm bu iş olsun deyi bana yalvar yakar olmuş, avuç doluları da para vermiştir..." Hâkim babalar cevap olarak ağır fıstık bir makamdan: "Çocuğun babasını ispat et" derler. Ka bu iş öbür nev maslahatlar (yeni işler) gibi başkalarına gösterebilir ki ispatı kabil olsun?

Cascavlak vücudunun orasını burasını kaşıyarak kapı aralığından sırıtan müşteri:

— Madam, her şeriatta, kanunda bunu ispat için usuller vardır...

Madam Zorlu, öfkelenen bir tavuk gibi kabararak:

— İzzet Saim Bey, orospu koynundan çıkmışsın, daha elbiseni üzerine koymadan lafa karışıyorsun? Kanunlar, kemanlar bu işe bir guguk(2) koyabilir hiç! Dünyada kaç piç vardır? Bunun için istatistik tutan oldu? Doğuran kocalı kadınlar hep efendilerinden çocuk

---

(1) Adı çıkmış cani karı.

(2) Yalan.

yapoorlar sanoorsun? Onlara ister istemez inanoorsun. Çünküm onlar ırz ehliyetlik sigortası altında doğuruyorlar... Onlar yalan söyleseler de inanırsınız. Fahişeler doğru deseler de inanmazsınız...

Vortik birdenbire lafa atılarak:

— Madam, sana çok iyi haberler getirdim. Pek kazançlı işler var... Ecnebi subayları karı istiyorlar... Boş lafları kes, işimize bakalım...

Madam:

— Bu zamanda karıdan bol ne var? Sen paradan haber ver...

Vortik:

— Fakat madam, nazik bir şart koyuyorlar...

Madam:

— Ne imiş bu nazik şart?..

Vortik:

— Urum, Ermeni, Frenk, Levanten[1] karı istemiyorlar...

Madam:

— Bu milletlerin dışında Çingene karısı mı aroorlar?

Vortik:

— Hayır, Türk karısı...

Direktris, kaşlarını yukarı kaldırıp ağzını büzerek Vortik'e bir sus işareti verdikten sonra:

— Ben onlara Türk'tür deyi Ermeni, Rum kızlarını kaç defa yalancı dolma gibi yutturmuşum... Nereden bilecekler? Karı kısmı üzerinde milletinin damgasını taşımaz a? Türk'ün erkeği sünnetinden bellidir. Bu İstanbul'da öyle kanlı vakalar olmuştur kim (ki), sünnetini gösteren canını kurtarmıştır... Fakat Türk'ün karısı tıpatıp bize benzer. Dil bilmez bir Frenk çıkarttığı karının cinsini nasıl ayırt edebilir?

— Frenkler Türk karısını vücudundan, tuvaletinden ağnarlarmış...

---

(1) Yakındoğuda uzun süredir yerleşmiş ve soyu karışmış Avrupalı.

— Şimdiki alafranga Türk karıları tastamam bize döndüler... Eskisi gibi vücutlarının kurumlarını temizlemoorlar...

— Modern kocalar böyle istiyorlar.

— Zamparalar da öyle...

— O halde Türk karısının "partikülliye" (özel olarak) ne tadı kaldı?

— Güya kanları bizden sıcak olurmuş... (Müşteriye dönerek) Sen bu işe ne dersin İzzet Saim Bey?

— Gönlümün beğendiği karı olsun da, ben milliyetine hiç bakmam...

— Ben de kazancıma bakarım. Sattığım meyve, isterse Şam fıstığı olsun, isterse Rus bademi, isterse İstanbul çileği... Ne ararlarsa dükkânımda onu bulundurmaya uğraşırım... Fakat Frenklerin Türk karılarına itibar etmeleri onların saklı gezdiklerinden dolayı idi. Onlar da bizim gibi mezada çıkıp bollandıktan sonram, ehemmiyetleri kalmaz.

Madam Zorlu, Vortik'i kolundan öteye çekerek:

— Haydi gel, biz işimize bakalım.

İzzet Saim, kapı aralığından bir iki adım ilerleyerek:

— Benden gizli mi madam?

— A elbette... Zanaatıma ortak olmak niyetindesin? Türk'ün karısı şöyle böyledir ama erkeği düpedüz barbar olur. Kendisi her çeşit milletlerin karılarıyla yatar kalkar. Fakat bir gâvurun Türk hanımının koynuna girdiğini duyarsa hemen bıçağı dayanır... Haydi sen esvabını koy. Hesabını gör. Zavallı Annik iki gecedir döşekte pastırmaya döndü. Bırak ki o da biraz hava alsın... Ben sermayelerimi bir ana duygusuyla çalıştırırım... Onların sağlıklarını düşünürüm...

Madam Zorlu, evinin genç simsarı Vortik'i bir odaya çeker, kapıyı kapar.

İzzet Saim, fırsatı ganimetten bilerek hemen giyinir, Annik'in eline iki üç kirli kâğıt sıkıştırıp onu bol öpücüklere ve tatlı sözlere boğduktan sonra evden sıvışır...

2

Delikanlı, pelteleşmiş bir vücut, gevşemiş sinirler ile ince damarlarına dek yorgunluk duyarak Parmakkapı'dan kendini tramvaya atar; gözleri yarı kapanık, uyuşuk, kırpışık düşünür. Genelevci ile genç tellal arasında geçen konuşma, bir düş alacalığında zihnine yerleşir: Yabancı subaylar Türk karısı istiyorlarmış... Bu sevinçli haber üzerine genelevci ile aracısının, tuzağa Türk karısı düşürmek üzere, kumpas kurmak için kapalı bir odaya çekilmelerini İzzet Saim bir türlü sindiremez.

Zihni bu kuruntu ile güreşe güreşe İstanbul'da Yusufpaşa'daki evine kapağı atar, yatağa yatar; yorgunluk her kaygısını yener. Ertesi günün sabahına kadar deliksiz bir uyku çeker.

Bir hafta geceli gündüzlü hovardalıktan sonra mangal altına bitkin düşen mart kızgını kediler gibi, oğlunun fahişe koynunda didim didim didinip geldiğinden haberi olmayan yaşlı anası, telaşla İzzet'in başında dört döner:

— Nen var yavrum?

Sorularına, bu kıllı bebek, anlaşılmaz homurtulardan başka karşılık vermez. Sonunda, ertesi sabah gözlerini açıp açıp tekrar yumarak, koynunda Annik'i arar gibi döşeğin bir yanından öbür yanına gerine gerine yuvarlanarak, güç halle kalkar... Kocakarıya ilk sözü şu olur:

— Anne, paran var mı?

— İlahi oğlum, sen vermedikten sonra nereden olacak?

— Ben sana geçen günü yarım lira vermemiş miydim?

— İki hafta oluyor...

— Harcadın mı?

Kadın, oğluna karşı sır tutmadığını sezdirir anlamlı bir sırıtışla:

— Harcadım gitti...

— Neye gülüyorsun?

— A, gülüyor muyum?

— Haydi, haydi, çıkar. İhtimali yok; sen elli kuruşu birden harcayamazsın. Herhalde yirmi kuruşunu olsun saklamışsındır. Ver bana sabahleyin kahveye çıkacağım, harçlığım yok. Yakında beyden para alacağım... Ben sana faiziyle yine veririm...

— Ah İzzet, ne kendin para tutarsın, ne benim cebimde bir onluk bırakırsın... Beş kuruşum oldu mu saklayamam, belli ederim. Hemen elimden alırsın.

Kadın gider; dolapta bohçaların altından büyük bir kutu içinden bir kitap yaprakları arasından yeni ütülenmiş gibi düzgün bir yirmi beş kuruşluk çıkarır. Saçıp savurmaması öğüdüyle oğluna verir. İzzet, parayı cebine tıkıştırarak soluğu mahalle kahvesinde alır...

İçeri girer girmez, köşeden iki ses yükselir:

— O İzzet, neredesin be? Kayıplara, kırklara mı karıştın? Allah versin, yine dünyalık tutuyorsun galiba... Nazik vücudunu Beyoğlu genelevlerinin yaylı karyolalarında mı rahatlandırıyorsun? Böyle bir cümbüş oldu mu bize haber vermeden hemen sıvışırsın...

İzzet Saim, Ali Fikri ile Ahmet Necmi'nin arasına oturur. Bir çeyrek, yirmi dakika yarenlikten sonra:

Ali Fikri:

— Gel İzzet, seninle yarım lirasına bir tavla atalım. Kokozluktan, Tanrı korusun, öyle hafifledim ki uçuyorum şöyle... Cebimde Talat imzalı bir miso lira var... Merhum olduysa da kutlu adı koynumuzun en sıcak köşesinde geziyor... Ya alırsın, ya verirsin...

Tavlayı ayarlar; çat çut iki saat oynarlar. İş, kim verdiye kalır. Sonunda oyunu kazanan Ali Fikri, gümbedek tavlayı kapayarak:

— İşte bunu bu kadar bilirler...

Yenilen İzzet Saim, yumruklarını kulaklarına dayar, dirseklerini ileri sürer. Yorgun yorgun gerinerek:

— Zardır bu oğlum, karıya benzer. Bugün sana gülerse, yarın bana döner.

Oyunun seyircisi Ahmet Necmi:

— İzzet Saim, son oyunda iki açık kapıya bir gele attı, partiyi kaybetti.

Arkasındaki eski haki ceketiyle bir asker kaçağına benzeyen genç, yalabıkça,[1] ama pek kirli kahveci yamağı Tosun, tavlayı kavrayarak:

— Oyun kimde kaldı?

İzzet Saim, dövüşe hazırlanan bir horoz gibi başını dikerek:

— Ne yapacaksın? Gidip tebeşir çekeceksin değil mi?

Tosun, çağanozvari yampiri bir bakışla:

— Para vermezsen elbette gidip tebeşir çekeceğim.

— Hani ya lokum?

— Getireceğim...

— Ha, getireceksin... Kurnazlığının ben çoktan farkındayım. Söylemedikçe lokumu getirmiyorsun... Unutturabilirsen, kendin yiyorsun...

— Bedava tavla oynuyorsun; bir de üstelik lokum mu yiyeceksin?

Ahmet Necmi lafa atılarak:

— Haydi terbiyesizleşme... Getir lokumları...

İzzet Saim, birkaç lahavle[2] ile baş sallayarak:

— Bu hayvan oğlanın bir gün avurdu ortasına bir yumruk indireceğim, çenesi dağılacak...

Lokumları getirmeye giden Tosun, yürürken ağzıyla bir carta çekerek:

— Yavaş gel... Benim suratımı pişmiş kelle mi sanıyorsun dağıtacak?..

Yamak, açıldıktan sonra İzzet Saim:

— Bilmem ki bizim de ne acayip halimiz var. Niçin karşıki Halil'in kahvesine gitmiyoruz da bu mundar[3] oğlanın ağız kokusunu dinlemeye buraya geliyoruz?

Ahmet Necmi:

— Ayak alışmış da onun için...

Ali Fikri yayık bir gülümseyişle:

— Hep bunlara sebep "kesedar" efendidir...[4]

---

(1) Parlakça.

(2) Sıkıntı ya da kızgınlık sırasında söylenen kalıplaşmış söz.

(3) Pis. Aslı "murdar"dır.

(4) "Kesedâr" "keseyi tutan", yani, bir evin harcamalarını yapan kimse demektir; burada Ali Fikri söz oyunu yaparak "kese dar" (parasızlık) anlamını kastediyor.

Ahmet Necmi:

— O da kim ulan? Konferansçı mı? Türkçü mü, Lüpçü mü?

İzzet Saim:

— Artık ne kese kaldı, ne kesedar. O püsküllü ipek keseleri büyükbabalarımız kullanırlarmış. Ellerini içine daldırınca para çıkarırlarmış... Sen şimdi cebine sokunca elin neye dokanır biliyorsun ya?

Ahmet Necmi:

— Öyledir! Kimi kez pantolonumun cebine, belki bir kırıntı kalmıştır hulyasıyla derinden derine karıştırmak için el sallarım, dediğin olur...

Ali Fikri:

— Biz şu aralığın tahta kaplamalarım tebeşirle donatmadıkça kahve değiştirmeyiz...

Ahmet Necmi:

— Biz kasaba da bunu yaparız; bakkala da, ekmekçiye de...

Ali Fikri:

— Aftosa da, piyosa da...(1)

Ahmet Necmi:

— Hükümet vermezse elbet geçim piyasası tıkanır. Halk esnafin, esnaf tüccarın, iskambil kâğıdı gibi herkes birbirinin üzerine devrilir. Başka ne yapabilirsin? Çalmak yasak, kaime yapmak(2) yasak, eski mundar kâğıt paraları kırıp bahçeye eksen filizlenmezler...

İzzet Saim:

— Para olsun da eski olsun, mundar olsun... razıyım; ama bu günlerde elime beni doyuracak kadar geçmiyor. Ne kadar paramparça olsa arkasına bir tükrük, üzerine bir kâğıt, rastgeldiğine dayanırsın gider. O da başkasına geçirir. Dünya böyle döner...

Ali Fikri:

— Bu kaimeleri imzalayanların adları en çok bu kâğıtlar üzerinde kirlendi. Berbat oldu. Şöhretlerine bulaşmayan pislik, mikrop kalmadı.

---

(1) Metrese de, sıradan fahişeye de.

(2) Kâğıt para basmak.

Yamak Tosun, elinde küçük bir fincan tabağı içinde nişasta ile pudralanmış lokumcukları getirip masanın kenarına kor.

İzzet Saim:

— Ulan, lokum böyle mi getirilir?

Tosun, çatık, süzgün bir bakışla:

— Nasıl getirilir?

— Hani bunun altında bir tepsi? Hani yanında iki bardak su?

— Burası gazino değil...

— Evet burası gazino değil... Burası öyle berbat bir yer ki... Hele şu ellerinin pisliğine bak. Habeş eli mi? Beyaz eli mi? Belli değil... Cadı tırnaklarının arasına oklava gibi kir dolmuş. Bakkal çırağı mısın, işkembeci yamağı mı, kahveci mi? Bu iğrenç ellerinin sürüldüğü şeyleri hiçbir mide kabul etmez. Lokumları bu salyangoz parmaklarınla mı tabağa koydun?

Tosun, bir yadırgayışla ağzını çarpıtarak:

— Ayağımla koyacak değilim ya...

— Ulan hayvan oğlu hayvan, lokumu şişe kavanozun içinden bir maşa ya da çatal ile alırlar. Tabağa öyle koyarlar...

— Maşa ile sabahleyin sıçan tuttuk... Çatal gâvur icadıdır. Müslüman kahvesinde bulunmaz... Ustam sofudur. Çatal meyhanelerde olur. Bak iki adım ötede cami-i şerif var...

— Ulan senin ne mal olduğunu bilmez miyim? Şimdi bana Müslümanlık mı satacaksın? Pisliğin adını sofuluk mu koyacaksın? Ustanı, hele seni hiç camide gören var mı?

— Oraya senin gittiğin var mı ki beni göresin? Biz ustamla camiye gitmez isek de günde birkaç defa aptesanelerine uğrarız.

— Tuuh mundar... Ellerin böyle berbat... Bari suratın bir parça temiz olsa... Ağzın burnun kahve telvesi içinde... Fincanları yalayarak mı temizliyorsun? Ne yapıyorsun?

Tosun, kısık bir kahkaha ile:

— Suyun bulunmadığı yerde teyemmüm[1] caizdir...[2] Bilmez misin sen? Ben böyle soytarı gibi yüzümü gözümü telvelemesem halim yaman olur...

— Neden ulan?

— Şehir çocuğusun; şıp diye lafın babafingosuna fırlamalısın... Akşamları burası sarhoş uğrağıdır. Tuvaletli suratla gezinirsem Meryem Ana gibi birbiri arkasına beni öpmeye kalkarlar... Böyle Şafii köpeği suratıyla[3] dolaşıyorum da ellerinden zor kurtuluyorum. Yatsıdan sonra sulanan sulanana... Ak sakallı Hacı Raif'ten ne umarsın? Bir akşam kahveyi tenha bularak beni ihtiyar kollarıyla şu aralıktan karmanyolaya[4] getirmek istedi. Dizimi göbeğine koydum. Sıkıca bir çeliklediken sonra, "Baba, ak sakalından utanmıyor musun?" dedim. Cüzdanını açtı. Benim için öyle yepyeni bir kâğıt lira hazırlamış ki...

Öbür köşeden:

— Tosun, az şekerli bir kahve yap...

— Yapalım... Zaten şimdi ağdalı[5] içen kalmadı ki...

İzzet Saim, yamağın arkasından bağırarak:

— Ulan yeni lirayı görünce ne yaptın?

— Geç canım, yürü... İhtiyarın fikri başka imiş... Kendi ırzıma leke getirmeden lirayı hak ettim. Şimdi bir tek zanaatla geçinilmiyor... Ama... Çakarsın a, laf aramızda... Herkesin esrarı kendine...

Ali Fikri yavaşça:

— Edepsiz hayta, Hacı'yı lekeliyor...

Ahmet Necmi:

— O herif de ne sinsidir... Gençliğinde Şam'da bulunmuş; buraya aykırı bir ahlakla dönmüş... Bize ne günahkârlık bulaşırsa, bu mübarek ülkeden gelir... Hacı'yı torunu yerindeki bir oğlanla şakalaşırken kaç defa gördüm. Böyle pise yüz verilir mi?

---

(1) Su bulunmayan yerde, toprak-kum gibi maddelerle aptes almak.

(2) Dince uygun görülür.

(3) Şafii mezhebine göre, köpek dince tiksinç değildir.

(4) Issız bir yolda yapılan soygunculuk.

(5) Çok şekerli.

İzzet Saim:

— Hacı'yı görünce söyleyeyim... Arkasından ne kirli taşlar fırlattığını bilsin...

Ahmet Necmi:

— Hacı'da o yeni liralar, Tosun'da bu ahlak varken, ne söylersen para etmez... İş yine tıkırında gider. Ahlakı bozuk ihtiyarlar, böyle düşkünlüklerde gençliği gölgede bırakıyorlar...

Ali Fikri, göğsünü ileriye kabartıp kollarını geriye vererek tatlı tatlı gerine gerine:

— Canım Hacı'yı, Tosun'u bırakınız şimdi. Bilirsin midesine, ötekinin de suratına... Biz kendi dalaveremize bakalım... Bugünlerde çok açlığım var... Canım öyle bir karı istiyor, öyle bir karı istiyor ki...

İzzet Saim, aynı tatlı gerinme ile gözlerini bayıltarak:

— Nasıl karı?

— On sekiz yaşında, dolgunca vücut bir afet... Hani ya, incecik elbisesi art davlumbazın ortasında derin ve uzun bir çizgi çizer... Her adım atışta bu yuvarlak kısmı iki kalçaya doğru bıngıl bıngıl gider gelir...

İzzet Saim, Ali Fikri'nin iki küreği arasına bir yumruk aşk ederek:

— İşte ona Havva Ana değirmeni derler. Hazreti Âdem'in unu orada öğütüldü.

— Ooof be, arkamı çökerttin. Havva Anamızın o bıngıl değirmeniyle birlikte senin de galiba fena halde başın, zihnin, aklın dönmüş.

— Ne dersin kardeşim... Şimdiki jarseler, krepler, o püften ipincecik kumaşlar, körpe kadın vücutlarının kuytu yerlerine öyle sokuluyorlar ki, bu fantaziye dokunmalarda çok duygulu bir zampara ruhu bulunduğuna insanın hükmedeceği geliyor...

3

Ahmet Necmi saatine bakarak:

— Ona geliyor. İzzet... Seni yazıhanede beklemezler mi?

— Beklerler. Ne çıkar ondan!

— İşiniz yok mu?

— Arada sırada olur; ama çoğu zaman sinek avlar dururuz.

— Sinek avlamakla handaki o dairenin kirası çıkar mı?

— Kimin umurunda?

— Ne demek?

— Ne demek olacak... Apartmanın kirasını bizim bey, oradaki kazancından mı veriyor sanıyorsun?

— Ya nereden veriyor?

— Harp zamanında bizim beyin mebusluktan başka sekiz önemli görevi vardı. O zaman yükünü tutmuş. Sana bir ekonomi kuralı söyleyeyim: Ortalık yoksulluk sıkıntısı içinde kıvranır, herkes açlıktan inlerken öte yanda sekiz on kişi zengin olur. İşte bu, bir kulpasına[1] getirip yasanın elverişli yanından yararlanarak etrafı soymaktır. Bu mutlu azınlığa girebilirsen çalarsın düdüğü... Bizim bey zengindir. Öyle birkaç apartman kirası ona vız gelir. Şimdiki uçarıca harcamalarını sözde bu yazıhaneden çıkarıyormuş gibi gösteriyor. Bu da aleyhindeki kötü kanılara bir perde çekmek için, bir dalaveredir... Çakıyor musun? "Velinimetim" aleyhinde bana boşboğazlık ettirmeyiniz be...

Ali Fikri:

— İş olmadığı vakitlerde akşama kadar ne yaparsınız orada?

İzzet Saim:

— Tatlı tatlı gır geçeriz...

— Ne gırı?

— Karı lafı be... Her gün idaremiz işsiz, güçsüz misafirlerde doludur. Gelsin cıgara, kahve, çay, limonata... Gırla lakırdı.

— Karı ticareti mi yaparsınız?

— Yok... Bu konuda biz tüketiciyiz... Karı dedin mi, bizim beyin göğsündeki ciğerleri görünür...

— Karıcılıkta sanki sen ondan aşağı mısın?

---

(1) Punduna; fırsatına.

— Bu noktadaki zevklerimiz tamamıyla birbirine uygun olduğu için Semih Âtıf Bey'e kapılandım ya...

Ali Fikri, mayhoş bir şey söyleyeceğini anlatır bir yüz buruşukluğuyla:

— Kızmazsan sana bir şey söyleyeceğim...

— Lafına göre...

— Lafın benimle ilgisi yok. Duyduğumu söyleyeceğim...

— Söyle...

— Sizin idarehaneye arada sırada kadın misafirler de geliyormuş...

— Olabilir a... Şimdiki zamanda bu şaşılacak bir şey mi?

— Aralarında çok şıkları, güzelleri, eşsizleri varmış...

— Bu da şaşmaya değer bir şey değil...

— Kimi zaman da, sizin bey bu güzel ziyaretçilerle odaya kapanıyor, sen kapı önünde bekçilik ediyormuşsun.

— Al bilmem neresinden vur duvara. Bu da sanki laf mı? Oğlum, ben emir kuluyum... Bana, "Şu kapının önünde biraz bekle!" emrini verirlerse, "Hayır beklemem," demek olur mu?

— İçeriye oynak, aynalı bir genç karı ile kadın düşkünü bir delikanlı kapanırsa, senin kapı önündeki bekçilik görevinin adı ne olur?

— Pezevenklik, diyeceksin...

— Dersem haksız bir şey mi söylemiş olurum?

— Hâlâ büyükbabanın anlayışıyla yaşıyorsun. Hâlâ hayvan çayırında otluyorsun. Bu bekçiliğe hovardalık dilinde, "arkadaşlık" derler. Gün ve sıra gelir ki, bey de öyle bir kapı önünde beni bekler. Bu ham düşünceleri kafandan at... Biraz yontul, biraz incel... Bir erkekle kadının bir odaya kapanmaları dünyayı altüst edecek bir sorun, bir cinayet değildir. Eskiden Türk mahallesinde bir eve zampara girdiği duyulursa, yedi semtin halkı ayağa kalkar; zaptiyeler, polisler, imamlar, muhtarlar, bekçiler silahlarla, sopalarla toplanır; kıyametler koparmış... Talihsiz zamparanın dayaktan

cavlağı çektiği de olurmuş... İstanbul sokaklarında sürü sürü köpekler gezerken bu hayvanların çiftleşmelerine de izin verilmezmiş. Böyle bir suç işlerken görülen çiftlerin üzerlerine taş, sopa, gaz tenekeleri yağdırılır, sular dökülürmüş... Zavallılar yaralar, bereler, kanlar içinde kalırlarmış... Her şeye dayanan İstanbul halkının sinirleri nasılsa bu duruma dayanamıyor... Doğanın bu önüne geçilmez yasasına, bu kadar şiddetle karşı gelmek, gerçek namusluluk değildir. Karını iyi seç, iyi idare et. Kızlarının, oğullarının eğitimlerine özen göster; keyfine bak... Bu dünyada zorla hiçbir şey olmaz... Uygunsuz, yaraşıksız, zorbaca evlenmelerden her türlü kötülükler çıkabilir... Bu cahilce, aşırı geri düşüncelerin sonu nereye çıktı, görüyorsun ya? Bugün bir razı ol da durumu seyret... Fetva Emini'nin[1] torunuyla kucak kucağa dans edebilirsin. Şimdi haydi gidelim. Divanyolu'ndan iki adım ötede bir kâgir konağın kapısını çalalım; karşına fıstık gibi dolgun, beyaz, güzel, fıkır fıkır bir hanımefendi çıksın... Sermayelerini beğendirmek için karşına dizsin... Ye, iç, yat, kalk, gül, oyna, eğlen... Ne polisten çekin; ne imamdan, bekçiden... Ne de konudan komşudan... Cüzdanında paran var mı, sen onu haber ver... Ve bugün ceplerini doldurmak için kolayına gelen kazanç yollarından her türlüsüne başvurabilirsin. Hiçbir şey ayıp değil... Yalnız aç kalmak felakettir. Herkes gözünü açsın, aldanmasın, çaldırmasın. Çağımız alıkları, beceriksizleri, tembelleri beslemez... Evet bizim bey, karı dalaveresiyle uğraşmaktadır. Yanı sıra ben de aşk meyvesiyle çöpleniyorum. Hoşuma giden afetler olursa peşlerine düşüyorum. Onda beş, iş uyuyor... Neme gerek benim, beyin huyu ne olursa olsun, vaktiyle parayı nereden kazanmış bulunursa bulunsun, hangi zenginliğin dibini kazısan altından çapanoğlu çıkar. Beyi ayıplayanlar öyle fırsatları elde edemeyenlerdir.

— İzzet, sen dersini almışsın... Ben de senin gibi beyin çanağını yalasam, belki bütün günahlarını sevap gibi görürüm... İdarehanenize karı kapatmanız, bana

---

(1) Şeyhülislam dairesinde bulunan ve dinsel konularda sorulan soruların cevaplarını hazırlamakla görevli memur.

karşıdan çirkin görünüyor. Bu işe hangi yüzünden baksan rezillikten başka bir şey değildir. İşitip dururuz: Abdülhamit zamanında nazırlar bunu nezaret[1] odalarında yaparlarmış... Böyle olaylar türlü iğneli sözlerle gazete sütunlarına geçermiş, aylarca halkın diline düşerlermiş...

— Oğlum, erkekle kadının bu günahı işlemedikleri hiçbir devir yoktur; ama şimdi bu bakımdan, bütün bütün uygarlığa girdik. Sana dedim; askın yok, baskın yok. Karının gönlünü et, istediğin yere götür, eğlen...

4

İzzet Saim, Sirkeci'de Kozacı Hanı'nın ikinci katındaki idarehaneye girdiği zaman, vakit geç olmuştu İhtiyar Mansur Efendi, sürekli zayıf burnunun ucuna düşen gözlüğünü düzelterek büyücek bir deftere kayıtlar yapıyordu. İzzet'i görünce sesine titreme getiren bir sinirlenme ile haykırmak için güçsüz boğazını zorlayarak:

— Ay efendim, neredesin? Arapyan Hanı'ndan gelecek faturalar var. Gümrükte hemen yapılması gereken işlerimiz yüzüstü duruyor... Küçük el defteri senin gözünde kilitli kalmış...

İzzet Saim, yalana idmanlı bir okul çocuğu gibi saldır suldur:

— Sorma halimi baba, bu akşam bizim kocakarı hastalandı. Koş bir doktora... Koş bir eczaneye...

Mansur Efendi aldanmadığını anlatır bir bakışla gözlüğünün üzerinden gözlerini süzerek:

— Bu sabah seni mahalle kahvesinde tavla oynarken görmüşler...

— Kim görmüş?.. Yaradan Tanrı hakkı için...

— Sus yemin etme... İçerki odadan bey, üç defadır seni soruyor...

---

(1) Bakanlar... Bakanlık.

— Ne dedin?

— Daha gelmediğini söyledim...

— Ah baba ah, geldi de bir işe gönderdim, desen olmaz mı?

— Beni de mi lehine yalancı şahitlikte kullanacaksın?

Elektrik çanı çınladı.

Mansur Efendi:

— Ha, işte çağırıyor.

İzzet Saim loş ve kısa bir koridordan yürüdü. Kapı aşırı odaya girdi.

Semih Âtıf Bey iki misafiriyle oturuyordu. Malik Tayyar ve Nesip İhsan... Bu iki kafadar, bir vekil odası gibi geniş maroken koltuklara yayılmışlar laf atıyorlar. Odayı duman bürümüş, bütün cıgara tablaları dolmuştu.

Semih Âtıf Bey, delikanlıyı görünce:

— İzzet, neredesin?

— Bizim kocakarı...

— Senin kocakarı yine mi hastalandı? Bu kadar zamandır dert çekiyor da hâlâ ölmediğine şaşıyorum... Şimdi kocakarıyı bırak; genç kadınlardan söz açalım. Hayli vakit oldu bana bir şey bulmuyorsun...

— Ah velinimet, bu konuda çok titizsiniz. Kadın çok; ama size yaraşanını elde etmek zor. Piyasa görmüş olmayacak, tutumu tavrı fahişe kokmayacak... Eşsiz bir güzel, açılmamış bir gül olacak. Her şeyi ile birlikte ahlakını da kendiniz bozmaktan hoşlanırsınız. Böyle bir kumrucuğu ben hangi yuvadan ürkütüp çıkarabilirim?

— Ben artık senden umudumu kestim, başımın çaresine bakacağım... Buraya birçok kadın düşürmek için şimdi Malik Tayyar, Nesip İhsan Beyler ile bir tuzak düşündük. Bu işle sen görevleneceksin.

— Seve seve...

— Şimdi bir ilan yazacağız. Bunu birkaç gazete idarehanesine götürüp ücretle bastıracaksın...

— Baş üstüne...

Semih Âtıf Bey bloknottan bir kâğıt koparark önüne koydu. Kalemi hokkaya batırdıktan sonra sordu:

— Söyleyiniz bakayım. Ne yazayım?

Malik Tayyar, hafif bir düşünce süzüklüğüyle:

— Yaşı on sekizden aşağı, yirmi ikiden yukarı olmamak üzere bir kâtibe[1] aranıyor. Yükseköğrenim görmemiş olmasının sakıncası yoktur. Türkçe yazmayı iyice bilmesi şarttır. Daktilo ve başka diller bilenler, tercih olunacaklardır.

Nesip İhsan Bey, yaylı gözlüğünü çıkarıp burnunun köküne bir daha yerleştirdikten sonra, taşkın bir karşı koyma sesiyle:

— Yok... Yok... Yok... Ne yapıyorsun? Olumsuz bir şekilde olsa bile yükseköğrenim, falan karıştırma. Türkçe'yi iyi bilmesi şartını da atıver. Başka dil ve daktilo kayıtlarının da hiç yeri yok... Hele yaşının on sekiz - yirmi iki olmasından söz etmek hiç uygun değil...

Malik Tayyar, şaşkın bir yüzle arkadaşına dönerek:

— Kardeşim, düşündüklerini anlayamadım. Maksat başka, ama biz, gösteriş olsun diye bir kâtibe hanım arıyoruz. Bu mesleğe yaraşır bazı nitelikleri ileri sürmek zorunda değil miyiz?..

— Şüphesiz... Ancak kardeşim, bir kurnazlık yapılacağı vakit onu tamam kıvamına getirmeyi bilmelidir. Örneğin şimdi bizim istediğimiz bir kâtibe bulmak değil. Buraya o ad altında birçok genç kadın çekebilmektir. İlanımızı türlü şartlar ile gözü korkutacak bir hale korsak, işimize yarayacaklardan çoğunun cesaretini kırmış oluruz... (Semih Âtıf Bey'e dönerek:) Yaz: "Genç bir kâtibe aranıyor. Görev ağır değil; aylık dolgundur. Cuma ve Pazardan[2] başka, Sirkeci'de Koza Hanı'nda 14 numaraya müracaat..."

Bu defa Malik Tayyar itiraz çatkınlığıyla:

---

(1) Sekreter.

(2) O dönemde Cuma, Müslümanların; Pazar da, Hıristiyanların tatil günüydü.

— "Görev ağır değil; aylık dolgundur" sözü şüphe davet etmez mi?

— Hayır, şüphe davet etmez. Tersine, bu iki söz, bir büyü etkisi gösterir. Buraya koşacaklardır. Zaten ırz, namus tutucuları böyle ilanlara pek aldırmazlar; onlar uygun bir koca bulamazlarsa, açlığa mahkûmdurlar. Ama bugün İstanbul'da kocasız, ekmeksiz ne kadar zavallı var biliyor musunuz? Âdeta ortada ırz spekülasyonu dönüyor. Semih Âtıf Bey, âdeta diyebilirim ki, buraya gelip de kendini size beğendirmeyi başarabilecek bir kadın, birkaç zaman içinde fuhuşun en hafif biçimiyle geçimi sağlayacağından dolayı, öbür zavallılara göre çok mutludur.

Semih Âtıf:

— Fuhuş seli pek çok kadını sürükleyip götürüyor. Bu süprüntülerin içinde pırlantalar da bulunabilir.

Malik Tayyar:

— Haydi farz edelim ki böyle bir pırlanta avladın... Bunu ne yapacaksın? Kravat iğnesi mi, yüzük taşı mı? Evli bir adamsın... Bu elması uzun süre açıkça kullanamayacaksın... Evlenemeyeceksin... Çünkü bu zamanın ahlak anlayışına ve düşüncesine göre, çifte karılı bir erkek iki başlı ejderha kadar korkunç görünür.

Semih Âtıf:

— Adaam sen de Tayyar... Bu lafları nereden çıkartıyorsun? Ben evlenmek değil; eğlenmek için bir karı arıyorum... Evlilik, bir erkeği bu çeşit zevklerden alıkoymak için yeter bir düğüm müdür?

— Değildir... Ama, böyle havadan bir zevk için evdeki masum kadını işkencelere düşürmek de insanlığa pek şaşı bakan bir davranış sayılmaz mı?

— Tuhaf şey. Bugün de ahlak hocalığın mı tuttu? Böyle bir kaygı, hangi evli erkeği zevkinden alıkoyabilir ki bana bu mavalı okuyorsun? On iki yıl süren bir karı kocalığın sinirlerde yapacağı aşınmayı, gönüle doldurduğu doygunluğu, bıkkınlığı biliyor musun?

— Evet bunu inkâr edemem; ancak bu sonuç göz önüne getirilince, kimsenin evlenmemesi gerekir.

Semih Âtıf Bey yerinden kalkıp, tuhaf bir yüz buruşturmasıyla cevap vererek:

— Evet... Öyle ya... Hay hay...

— Ya siz niçin evlendiniz?

— Evlenmenin ne olduğunu bilmediğim için... Bu tuzağa tutulanlar hep bilgisizliklerinin kurbanı oluyorlar... Şu saatte yüzde doksan dokuzunun pişman olduğuna hiç şüphem yoktur...

— Oh, çok tuhaf düşünce... Aslında, şu zamanda düzen ve ahlak bağları bozulmuş olan bu dünyadan evlenme usulünü de kaldırırsak âlem ne hale gelir?

— Önce sen bana evlenme ile âlemin iyi bir durumda bulunduğunu ispat et... Ötesini sonra konuşalım...

— Evlenme geleneğini kaldırdıktan sonra, onun yerine neyi getirip koyacaksınız? İnsanlığın tastamam mutluluğunu sağlayacak daha sakıncasız ne yöntem bulabileceksiniz?

— Onu düşünmek benim görevim değil... Bu sorunu incelemek ve çözmek için uğraşan büyük kafalar da hâlâ bunun bir ucunu, kulpunu bulamadılar. Türlü türlü evlenme ve boşanma biçimleri tasarladılar, uyguladılar; uyduramadılar; uyduramıyorlar, uyduramayacaklar... Bu yasalara, bu şeriatlara,(1) bu felsefe ve öğütlere karşı herkes gönlünün töresine gidiyor, sözün kısası. Karını seviyor musun? Ona göre bir evlenme felsefesi yürütürsün. Sevmiyor musun? O zaman sorunun karşıtını savunur ve benimsersin.

— Eee, sonra ne olacak?

— Bilir miyim ben?

Nesip İhsan cıgarasını çeke çeke söze karışarak:

— Her şeyde doğa üstün geliyor. Sanırım bu konuda da, en sonunda öyle olacak...

Malik Tayyar:

— Ne demek o?

Nesip İhsan:

— İnsanlığın mayasında usanma ve gelgeç gönüllülük var. Her erkek, fırsat düştükçe eşini değiştirme-

---

(1) Dinsel yasalara.

ye can atar. Sen de öylesin, ben de öyleyim, öteki de öyledir. Buna aykırı sözler ikiyüzlülükten başka bir şey değildir. İnsanlar ne zaman ikiyüzlülüğü gerçekten üstün tutarlar; eğri davranışlarda bulunarak doğru sonuçlar beklerler; her insan, kendi nefsini aldatmakla, bütün insanlar birbirlerini aldatmakla, hiçbir iş yoluna girmez. Doğruyu söyle; dokuz köyden kovul... Böyle koskoca, önemli konulara var güçleriyle en kestirme doğru kapıdan saldırmazlar. Birtakım sakıncalar önünde titreyerek, tehlikesiz sandıkları köşe bucakta dolaşırlar... Çünkü sen benim ne kadar senli benli arkadaşım, canım ciğerim olursan ol, ben sana içimdeki kötü eğilimlerimi apaçık, dosdoğru söyleyemem. Çünkü aynı çirkin şeyler senin içinde de bulunduğu halde, bu itirafımdan dolayı hemen sen beni lanetlersin... Dünya kurulalıdan beri insanlar arasında bu komedya böyle gelmiştir; böyle gider... Ben seni aldatmalıyım; sen beni aldatmalısın... Beni aldatmaya uğraşırken bana aldandığını sezersen ifrit olursun. İşte karılık kocalık bu yürekler acısı komedinin en iç sızlatıcı bir bölümüdür... Eşlikleri ancak aldanıp aldatmakla sürebilen ne karı kocalar vardır. Hele bazıları gerçeği bilseler çıldırırlar... Pek çok şeylerde gerçeği bilmemeli, gözü bağlı gitmeliyiz. Mutluluk bir kuruntudur. Bunu saptamak için aydınlatmaya uğraştığımız dakikada, bu devlet kuşunu uçurup mutlu olmadığımızı anlarız. Mutluluk bir sanıdır azizim. Bunu hiç kurcalamaya gelmez. Onu görünürde hak etmiş olanlar, bu sanı içinde yaşamayı bilenlerdir...

Malik Tayyar:

— Çetin bir konu... Bu sözlerinizin ucunun nereye çıkacağını aklım bir türlü kestiremiyor... Karı koca birbirinden şüphelendikleri vakit, mutluluğumuz bozulmasın diye, rasgele önlerine çıkan apaçık şeylere göz mü yumsunlar? Karılarından bıkmış kocalar gibi, kocalarından usanmış karıların bu yolda kendilerine uyar felsefeleri vardır. Kıskanılmak istemezler. Evli oldukları halde, gönül özgürlüklerini korumaya uğraşırlar...

Semih Âtıf Bey, alaycı bir dikkatle bu felsefeyi dinleyen İzzet Saim'e dönerek:

— Haydi oğlum, sen bu ilanı götür, gazetelere ver. Bizim tartışmamıza bakma. Türk işi böyle. En sade şeylerde üçümüzün düşüncesi birbirine uymaz... Bu hal, ya çok bilmekten ya da hiçbir şey bilmemekten ileri gelir...

İzzet Saim, bir emir çavuşu gibi temenna ile[1] dışarı çıktıktan sonra idarehane sahibi sözüne devam etti:

— Siz, hasta, kıskanç, sinirli bir eşle yaşadınız mı? Bu işkenceyi çekmemiş olanlar, bu konuda ağız açmaya yetkili değildirler.

Nesip İhsan, serçeparmağının ucuyla cıgarasının külünü silkerek:

— Böyle kadına acımalıdır.

Semih Âtıf:

— Ben acıya acıya zakkuma döndüm. Ne yapsan memnun edemezsin. Şimdi kadınların topuna birden lanet ediyorum. Kıskanç kadınlar... Haydi böyle diyelim: Haksızlığa uğramış hanımlar da kocalarından çok kendi cinslerine gücenmelidirler. Çünkü kocaları baştan çıkaranlar, yine kendileri gibi Havva kızıdır. Erkeğin şeytanı kadındır. Buna şüpheniz var mı?

Bu sırada dışarıdan tık tık kapı vuruldu.

Semih Âtıf Bey:

— Giriniz...

Kapı aralandı. İhtiyar Mansur Efendi'nin gözlüklü kuru yüzü görüldü:

— Efendim, hizmetçi kadınla çocuklar geldi...

Semih Bey bu haberden hoşlanmadı; vereceği cevabı düşünürken, onun iznini beklemeden kapı itildi. Önde iki çocuk, arkada hizmetçi, gürültü ile içeri daldılar... Böyle terbiyesizce dalga gibi girişten Semih Bey'in yüzü bulandı. Ancak kalkışacağı azarın boşa gideceğini biliyordu. Bir söylese, yakışıksız sekiz cevap işitecek; misafirlerinin yanında yüzü büsbütün yere düşecekti.

---

(1) Eğilerek selam verme.

Mihriban'la Turgut, hemen babalarının iki bacağı arasına koştular. Ona daha iyi sarılmak için birbirlerini itiyorlardı. Semih Âtıf Bey, ikisini de alargada[1] tutmaya uğraşarak:

— Nedir o, elinize bulaşmış? Üstüme sürmeyin.. Ne yediniz?

Oğlan cevap verdi:

— Çikolata, kuru üzüm, kavrulmuş fındık, pasta, kurabiye, fondan...

Turgut, bu sabah çerezi listesinin geride kalamnı düşünürken, Mihriban, kardeşinin unuttuklarını tamamlayarak yardıma yetişti:

— Koz helvası, badem ezmesi...

Sabırlı görünmeyi istemekle birlikte Semih Âtıf Bey'in kaşları çatılarak:

— Kâmile Hanım, çocukların midelerini süprüntü küfesine döndürmüşsünüz. Kalkar kalkmaz bunlara bu kadar abur cubur yedirilir mi?..

Kâmile Hanım:

— Allah ömürler versin efendim, fukara çocuğu değil ya bunlar... Siz kazanıyorsunuz, elbette evlatlarınız yiyecek... Kimin için çalışıyorsunuz?

Mahalle karılığından gelme bu hizmetçi Kâmile'nin mantığına itirazdan çıkacak felaketi bilen Semih Bey, dudaklarını ısırarak düşürürken, Mihriban babasının öfkesini yenmek için ona bir nane şekeri uzatarak:

— Al beybaba... ye... Mideye iyiymiş... Kalbe ferahlık verirmiş. Annem söyledi....

Semih Bey, kendisine uzatılan bu nesneyi tiksinti ile geri çevirdi; ama Turgut, kız kardeşinin küçük bir küskünlük anından yararlanarak hemen şekeri kaptı, ağzına attı... Kız, sulu sepken ağlamaya başladı.

Semih Bey'in artık dayanma gücü bitmişti:

— Kâmile Hanım, al bunları. Çıkınız dışarıya; beyefendilerle önemli bir iş için konuşacağız.

Kâmile kolay kolay aldatılacak dul bir kadın değildi; o, konuşulacak önemli bir işin biraz kokusunu al-

---

(1) Kendisinden uzakta.

mış gibiydi. Alayını seçtirecek bir gülümseyişle çocukların ellerinden tutup çekerek:

— Haydi biz gidelim. Beybabanızın gizli, önemli konuşması varmış.

Hizmetçi kadın kapıya doğru iki adım yürüdükten sonra, geri dönerek:

— Ama beyefendimiz... sabahleyin sizi rahatsız edişimizin sebebi var. Az daha bunu söylemeden gidecektik. Bizi hanımefendi gönderdi. Zavallı yine bugün çok rahatsız. Bir başka doktor istiyor... Eskisine artık güveni kalmadı. Eczanenin değiştirilmesini de rica ediyor... Çünkü gelen ilaçların hiç etkisi yok. Bugünlerde zavallıya hiç ilgi göstermediğinizden yakınıyor. Affedersiniz, size akıl öğretmek haddim değildir; ama karınızın sağlık durumu da önem bakımından burada konuşacağınız işten aşağı kalmasa gerekir, sanırım...

Semih Bey, bu karıyı kalkıp hemen orada tepelemek için yüreğinden kaynayan isteğe uyamadığından dolayı morararak:

— Haydi... Haydi gidiniz. Ben yapacağımı bilirim...

Karı, anlamlı bir bakışla beyi ve misafirlerini süze süze, çocukları ellerinden çekerek dışarı çıktı.

Semih Âtıf Bey, büyük bir soluk boşalttıktan sonra:

— Beyefendiler, bir ayda kaç doktor, kaç eczane değiştirildi biliyor musunuz? Gidip Lokman'ı[1] mezarından kaldırsak boşunadır. Bizim hanım iyi olmaz; çünkü hastalık onun eğlencesidir. Baskıcı, densiz bir kadındır. Hastalık bahanesiyle etrafı kasar kavurur. Bizim dinimizde, şeriatımızda boşamak vardır; ama ben bu canlı belayı bırakamam. Ona türlü bağlarla bağlıyım. Kimi zaman şeriatın izin verdiğine, başka engeller izin vermez. İşte, ölünceye kadar birbirimizin işkencesi içinde yaşayacağız.

İki misafir, idarehane sahibinin aile felaketinden üzülmüş görünerek dalgın, düşünceli dinliyorlardı.

Semih Âtıf devam etti:

---

(1) Halk söylencesinde, hekimliğin üstadı sayılan kimse.

— Hizmetçi diye şimdi buraya gelen mahalle karısım gördünüz. Ben ona karışmam; o bana karışır. İşte ben bu Tanrı belasını evimden kovamam; çünkü koruyucusu, bizim hanımdır. Kendisi böyle hizmetçi ister. O sıfata yakışanlarla geçinemez... Bu karı, eşimin eli ayağı, casusu, hafiyesi, akıl hocası, her şeyidir. Terbiyeli kadınların, değerli mürebbiyelerin hiçbiri, bizim evde üç günden fazla yaşamaz... Kaç tane, kaç tane değiştirdik. Sonunda, böyle mükemmel terbiyelileriyle kaynaşamayacağını anladım; umudumu kestim. Her şeyi yüzüstü bırakarak kendi huyuna terk ettim. İşte çocuklar, şimdi gördüğünüz gibi arsız, terbiyesiz oldular...

Malik Tayyar Bey, arkadaşını biraz avutmak için:

— Kardeşim üzülme... Her Türk evi bir parça sizinkine benzer. Hepimiz de aile derdinin bir türlüsünü çekiyoruz...

Nesip İhsan:

— Canım siz de her kusuru aileye, kadınlara yüklemeyiniz... Semih Âtıf Bey yabancımız değildir. Affına güvenerek biraz serbestçe söyleyeceğim... Onun eşi bu hastalıklara, sinir illetlerine, meraklara, densizliklere beyini kıskanmak yüzünden uğradı... Her Türk evi böyledir, yargısını da kabul etmem. Avrupalı olsun, dünyanın hangi kıtasından olursa olsun, her aile böyledir, deyiniz. Uygarlık, henüz insanların hayvanlıklarından çok şey değiştirmemiş; yalnız üzerlerine sahte bir yaldız tabakası çekmiştir. Bütün ailelerin, için için işleyen derin faciaları vardır. Kimi evlerin halkının terbiyeleri derecesine göre bunlar örtülü kalır... Uygarlığın yapabileceği işte bundan ibarettir...

Malik Tayyar:

— Bu sözlerini tasdik ederim... Semih Âtıf Bey'i bu konuda avutabilmek için bizim bu dertlerden büsbütün kurtulmuş olmamız gerekir; oysa biz, bir defa başımıza gelenleri anlatmaya başlasak...

Nesip İhsan:

— Aman sus... Biz bugün buraya dert dinlemeye değil, bir eğlence aramaya geldik...

Semih Âtıf:

— Evet... Evet... Bırakınız aile dırıltılarını... Gazetelere gönderdiğimiz ilanların bakalım ne etkisi olacak... Oltalarla güzel, çirkin kaç hanım kız tutulacak?

Malik Tayyar:

— Bakınız size önceden söyleyeyim... En güzeli benim!

Semih Âtıf:

— Bu ticarethane benim adımı taşıyor. Onun için gelecek canlı malların sahibi benim... Beğenmediklerimi küçük bir ticaretle size bırakabilirim... Beğendiklerim üzerime kalır...

Hep gülüştüler. Misafirler saatlerine baktıktan sonra:

— İlanın sonucunu anlamak için yarın, öbür gün biz yine buradayız. Bakalım ne eğlenceler çıkacak.

5

Gazetelere verilen ilanların üzerinden henüz yirmi dört saat geçmemişti; ertesi gün Mansur Efendi yazıhaneyi açmaya geldiği zaman, sabahleyin erkenden kapının önünde kara kuru uzun boylu bir kadın buldu.

Dalgın ihtiyar, beyefendinin çapkınlığını unutmuştu. Kadından sordu:

— Hanım, ne istiyorsunuz?

— Burası Koza Hanı değil mi?

— Evet?

— 14 numaralı kapının önünde bulunuyoruz.

— Evet, ama ne bekliyorsunuz?

— Gazetelerde ilanınızı okudum geldim.

Mansur Efendi, şimdi birden konuyu kavrayarak kadının yaşlılığından çok, yoksulluk sıkıntısından yıpranmış; hafif düzgünle[1] onarılmasına uğraşılmış zayıf yüzüne; bütün bereleri, pürüzleri ütü ile yapıştırıl-

(1) Eskiden kadınların yüzlerini gerginleştirmek için sürdükleri beyaz sıvı.

mış soluk pelerinine dikkatle baktıktan sonra, içinden, kendi kendine: "Vah zavallı, boşuna gelmişsin. Bizim beyfendi, kadın arıyor: Ama beklediği sen değilsin..." dedi.

Kadın, bu anlamlı bakışın uyandırdığı şüphe altında biraz sıkılarak:

— Yanılıyor muyum? İlan veren siz değil misiniz?

— İlanı biz verdik; yanılmıyorsunuz. Ama biraz acele etmişsiniz... Beyefendi gelinceye kadar bekleyeceksiniz.

— Kaçta gelirler?

— Belli olmaz...

— İlanda saat belirtilmemiş de akşamın şerrinden sabahın hayrını üstün saydım, erken geldim.

— Başka işleriniz varsa görüp de daha sonra gelseniz iyi edersiniz...

— Başka işim yok. Sizi rahatsız etmem... Bana lütfen bir iskemle veriniz; dışarıda beklerim...

Mansur Efendi anahtarla kapıyı açtı, içeri girdi. Odabaşı her yeri süpürmüş; ama henüz sandalyeleri, ufak tefek eşyayı yerli yerine koymamıştı.

İhtiyar memur, odasına yürüdü. Oturacağı yeri düzeltti. Dünden yarıda kalmış bir işin incelenmesine koyuldu. Dışarıdaki kadını unuttu. Ancak on beş yirmi dakika sonra kadın yavaş yavaş giriş bölümünden geçip Mansur Efendi'nin kapısından başını uzatarak:

— Cüretimi affediniz efendi, başıma çok şey geldi de işimi sağlam tutmak isterim. Yine geçenlerde böyle ilanla çağırılan bir yere geç gittim de, orasını düğün evi gibi dolmuş bularak fırsatı kaçırdım.

İhtiyar adam, herhalde otuzunu geçkin görünen, yoksulluk sıkıntılarıyla ezilmiş bu yüze bir daha dikkat ederek:

— Hanım, isterse bin kişi gelsin. Kısmet kimin ise o kabul olunur...

— Öyle demeyiniz efendi; şimdiki zamanda kimse işini kısmete bırakmıyor. O ilanları, şarlatanlıkları, propagandaları, didişmeleri, itişmeleri görmüyor musunuz? Bakınız erken geldiğim fena mı oldu? Sizi yal-

nız buldum. Kimliğimi, yeteneğimi, çabalarımı, çalışmalarımı size bir parça anlatayım. Gerçeği öğrendikten sonra, buraya yüz kadın başvurmuş olsa da içlerinden beni tercih edersiniz...

Mansur Efendi'nin kılları uzamış kırçıl kaşları çatıldı:

— Yok hanım, affedersiniz; dinlemeye vaktim yoktur. Sabahleyin buraya erken gelişim çok acele bir işim olduğu içindir...

Kadın hemen koltuğunun altından ruganları[1] dökülmüş, yıpranmış küçük bir "serviyet"[2] çıkararak:

— Dinlemeye vaktiniz yoksa, bir boş zamanınızda gözden geçirirsiniz. Feci hayatımla ilgili belgeler; diplomalarım, tasdiknamelerim, takdirnamelerim, tahsinnamelerim[3] hep buradadır. Yazarlığım var, öğretmenliğim var, muhabirliğim var, muhasebeciliğim var...

— Pek güzel; ama benim onlarla uğraşmaya hiç vaktim yok hanım... O evrak sizde dursun; arandığı zaman verirsiniz...

— Bana bir iskemle olsun lütfetmez misiniz?

Mansur Efendi, bir iskemle vererek sözü kısa kesmeyi daha uygun buldu. Kadına istediği şeyi uzattı; oda kapısını itti, işinin başına geldi...

Kadın, girişte kendini yalnız bulunca iskemleye oturdu. Önemli belgeleri taşıyan serviyetin bir köşesinden bir küçük ayna ponpon, kızıl boya tüpü çıkardı. Hızlı el vuruşlarıyla makyajını tazelemeye koyuldu. O aralık dış kapı itildi. İçeri kılıkça birinciden pek düzgün olmayan iki kadın daha girdi... Bunlardan biri, giriş yerini tavanından parkesine kadar çarpık bir bakışla gözden geçirdikten sonra:

— Koza Hanı'nda 14 numara... İşte burası. (İlk gelene bakarak) İşte bizden önce bir kadın gelmiş bekliyor...

---

(1) Ayna gibi parlatılmış siyah deri.
(2) Belge çantası.
(3) Eskiden okullarda verilen başarı belgeleri.

Serviyetli hanım, tuvalet araçlarını hemen yine çıkardığı yere tıktıktan sonra, bu sözleri hiç işitmemiş gibi, pek asık bir suratla gözlerini önüne dikti.

Yeni gelenlerden biri:

— Hanım, kime başvuracağız?

İlk gelen:

— Ne bileyim ben?

— A niye bilmeyeceksin? Bizden önce gelmişsin.

— Önce geldiğime kabahat mı ettim?

— A ne nobran[1] kadın! Senden adam gibi lakırdı soruyorlar. Niye ters cevap veriyorsun?

— Bunun tersi, yüzü var mı hanım? Ben de sizin gibi buranın yabancısıyım... Ne bileyim?

— O altındaki iskemleyi nereden buldun?

— Böyle bir soruya ne senin hakkın vardır; cevap vermeye ne de benim mecburiyetim...

— Haydi öyle olsun lanet karı...

— Kararsın ömrün, günün inşallah...

— Sen buraya Sulukule'den mi geldin?

— O, sizin ailenizin yurdu...

— Bak, ben pamuklar gibi bembeyaz bir kadınım... Senin Çingene olduğunu her şeyden önce rengin, cildin söylüyor! Biz buraya girdiğimiz vakit, elinde küçük bir ayna ile şebek gibi boyanıyordun. Patlıcanı ne kadar badana etsen esmerliği kapanmaz...

Üçüncü kadın:

— A, bizim buraya geldiğimizi kıskandı.

Birinci kadın:

— Ben buraya sizin gibi beyazlığımı, pamukluğumu teşhire gelmedim. Bu 14 numaralı daireden metreslik kadın aramıyorlar. İş gördürecek; kalemi, bilgisi güçlü, deneyimli bir kâtibe istiyorlar.

Üçüncü kadın:

— A zavallı, bu saydıklarının hiçbiri sende yok. Terbiyeni gösterdin; hiç şüphesiz kalemin de bilgin de bu kıratta olacak...

---

(1) Kaba.

Birinci kadın, yırtık serviyetini göstererek:

— En tanınmış imzalarla zinetlenmiş, onaylanmış belgelerim, bilgim ve kültürüm işte buradadır. Ben buraya düzgünüme, allığıma güvenerek, fingirdemeye gelmedim. Hepimizi içeride imtihana çektikleri vakit görürsünüz...

İkinci kadın:

— A bizi burada imtihan mı edecekler?

Birinci:

— Ya ne sandınız? Hukuktan diplomanız var mı? Daktilo bilir misiniz? Burada paravanın arkasından öpücük verecek yaratıklar aramıyorlar... İş görecek kadın istiyorlar...

İkinci:

— Ağzını topla... Biz buraya namuslu bir iş bulmaya geldik. Bu sayıp döktüğün üstün niteliklerin sende bulunduğuna inanacak kadar saf değiliz. Kişinin aslı sözünden bellidir...

Üçüncü:

— Vah zavallı! İddian derecesinde liyakatli[1] bir kadın olsaydın, buraya davet için gazetelere verilen ilanı dikkatle okurdun. İlanın başında: "Genç bir kâtibe aranıyor" cümlesi göze çarpıyor. Sen otuz beşini geçkin, kart bir karısın... Övündüğün bin bir türlü üstün niteliklerinle birlikte, böyle sade bir şeye dikkat edecek kadar uyanık olmamışsın... Daha sonra ilanda "görev ağır değildir; aylık dolgundur," deniyor... Ne daktilodan söz ediliyor, ne de hukuk diplomasından... Kadınlar için bir hukuk okulu bilmiyoruz. Sen diplomanı nereden aldın?

Serviyetli esmer kadın, her şeyden çok kart karılık kondurulmasına köpürdü. Şimdi iki tarafın ses perdeleri yükseldi. Hitaplar daha nezaketsizleşti. Sözler büsbütün sertleşti, kabalaştı. Birbirinden az ara ile iki genç kadın daha geldi. Bu üç kadın arasında parlayan ağız dalaşının içyüzünü pek kavramadan bir köşeye çekildiler. Öyle şaşakalmış dinliyorlardı.

---

(1) İstenen nitelikleri taşıyan.

Ufaktan başlayan dırıltı, bir mahalle kavgası biçiminde kabararak, girişi doldurup çevreye taşmaya yüz tutunca, Mansur Efendi bir eli gözlüğünde, öteki dudaklarında, oraya birikmiş beş kadına sus işareti vererek:

— Susalım hanımlar, burası Şehzadebaşı tiyatrosu değil; hamam, hiç değil... Siz buraya işbilir olduğunuzu göstermek için çağrıldınız. Siz becerinizi ters yolda gösteriyorsunuz. Kavgada sesi en yüksek perdeye çıkanın alınacağını sanıyorsanız, yanılıyorsunuz...

Son gelen iki kadından biri:

— Efendi, affedersiniz. Biz şimdi geldik. Daha ağız açmak kısmet olmadı. Bu hanımların arasında kavgayı alevlenmiş bulduk. Bu hırıltının sebebi nedir? Daha onu bile anlayamadık.

Mansur Efendi:

— Sebebi ne olacak... Daha buranın hizmetine girmeden birbirlerini çekemiyorlar...

Yeni gelenler:

— Aaa, aman yarabbi, dünyada ne kadınlar varmış! Ne oluyorsunuz ayol?

Birinci gelen kadın, bu defa yeni gelenlere dönerek:

— Hanımlar, hırıltı sözünü tamamıyla size iade ederim; biz köpek değiliz... İnsanca konuşunuz! Bu yazıhanenin de ne tuhaf kaderi var? Hiç terbiyeli kadın gelmeyecek mi?

Üçüncü kadın, yüreğinden kopan bir kahkahayı avucuyla tutmaya uğraşarak:

— İçimizde en terbiyesiz sensin kadın! İşte bu efendi görüyor... Şu yeni gelen hanımlar da tanık...

Yeni gelenler birbirini dürterek gülüştüler...

Mansur Efendi:

— Bu gerçek, imtihandan sonra anlaşılacak...

İkinci kadın:

— İmtihana gerek kaldı mı? Burada Çingene kavgasından mı not alacağız?

O sırada, girişin aralık duran kapısı itildi. İzzet Saim içeri girdi...

Mansur Efendi:

— Hah, işte başmümeyyiz[1] geldi.

Kadınların gözleri delikanlıya dikildi...

İzzet, girişteki beş kadının yüzlerini o çapkın gözleriyle çarçabuk bir sıra yoklamasından geçirdikten sonra Mansur Efendi'nin odasına girdi; kapıyı kapadı.

Mansur Efendi yavaşça:

— Nasıl İzzet, dışardakilerin içinde gözünün tuttuğu var mı?

— İkisi akça pakça, ama hepsi de kıyafet düşkünü, açlık solgunu... Hele bir tane sırım gibi kara yağız var; ahırda eski tramvay beygirlerini andırıyor, sıtma döşeğinden kalkıp buraya gelmişe benziyor. Önce onu azatlamalı; boşuna beklemesin...

— Aman o karı hezarfen[2]... Kendi anlatışına göre bilmediği yok. Girmediği hizmet kalmamış... Bir dışişleri bakanlığı etmemiş, işte o kadar. Daktilo falan mükemmel. Hukuktan bile mezun. Çantasının içi diploma ile dolu... Çenesine de sağlam şey ha!... Öyle uluorta sayayım deme; esmayı üstüne sıçratırsın[3]...

— Neme gerek benim; kartoloz, istediği kadar beklesin... Bunlar ilk döküntüler... Belki sonra aynalıları gelir... Bize hukuk, guguk, daktilo maktilo lazım değil. Beyefendinin ne istediğini biliyorsun...

Mansur Efendi, derin bir puflamadan sonra:

— Evet, beyefendinin ne istediğini bilmek, bu kır sakaldan sonra bana pek ağır geliyor; ama ne yaparsın? Geçim belası...

— Ortalık aç yahu... Bir kuru ilana, sabahın karanlığı beş kadın birden koşuşmuş... Belki içlerinde, bu gibi davetlere çapkınlık karışacağını; gençliğin, güzelliğin, fingirtinin para edeceğini sezenler de vardır. Babacığım, bu işten herhalde sana da, bana da kısmet var.

— Bırak kısmeti canım, bu yaştan sonra beni de çapkınlıkta kendinize mi uyduracaksınız?

---

(1) Sınav kurulu üyesi; ayırtman.

(2) Pek bilgili.

(3) Başına bela olur.

— Ne var canım, benim büyükbaba seksen yaşında iken son turfanda bir daha evlendi ve karısını doğurttu...

— Karıları doğurtan ihtiyarlara, ben birkaç bakımdan acırım. Ben, doğmuş olanları besleyemiyorum. Bırak şimdi zevzekliği. Burada yüz yazısı[1] varmış gibi dışarı türlü çeşit karılarla doluyor. Bunların terbiyelisi, terbiyesizi var. Namuslusu, namussuzu var. Davet etmesi kolay; bakalım bu hanımları şimdi birer birer nasıl savacaksınız?

— Merak ettiğin şeye bak... Ben onların kanı sıcaklarını, yani aşı tutacaklarını bir yana; tutmayacak vahşilerini öbür yana ayırırım. Beyefendimizce "icapları icra" buyurulduktan sonra hepsinin gereğine bakarım. Merak etme; turşularını kuracak değiliz; çeşnilerine bakacağız...

6

Semih Âtıf Bey yazıhanesine geldiği zaman, girişte ondan fazla kadın toplanmış bulunuyordu. Hanımların topuna birden nezaketli bir gülümseyişle selam verdikten sonra Mansur Efendi'yle İzzet Saim'in saygılı karşılamaları arasından yürüyerek odasına girdi.

Kadınlar arasında hemen bir fısıltı başladı. Birbirini dürterek:

— Gördünüz mü? İşte buranın şefi...

— Genç, güzel adam...

— Evli mi? Bekâr mı acaba?

— Erkek kâtip almayıp da kadın aramaktan maksadı nedir acaba?

— Kaç kâtibe alınacak?

— Bilmiyorum ama hanım, galiba bir kâtibe aranıyor...

— A burada bu kadar kadın var. Daha da gelecek... Hangimize kısmet olacak? A bilinmez ki...

---

(1) Gelinin yüzünü telli pullu yapıştırmalarla süsleme töreni.

— Kadınlar çoğaldıkça hepimizin şansı azalıyor...
— Aylık ne kadarmış?
— Seksen lira diyorlar... Yüz diyorlar...

Kadınların içinde başlayıveren bu uğultu içinde ortaya atılan yüksek aylık söylentisi, çoğunun başlarını döndürdü. Hemen "sak"lardan[1] küçük el aynaları çıktı. Avuç içindeki bu tuvalet araçları kâh tepeye, kâh yana, kâh çeneye tutularak saçlar, kaşlar düzeltiliyor, boya tazelemeye kalkanlar bile görülüyordu. Gözlerin tahrilleri[2] arttı, yanaklar kızardı, dudaklar kirazlaştı. Sanki içeride güzellik yarışması yapılıyordu; hanımlar başlarının, her şeyden önce yüzlerinin albenisine güvenerek bekliyorlar; her kadının gözünde, ötekinin güzelliğine karşı bir kıskançlık tiksintisi yanıyordu. Çoğu, önüne geçemediği bir can atışın ince titremeleriyle sarsılıyordu...

Aman yarabbi, bu bir düzine kadından kim kazanacaktı? Hangisi?

* * *

Semih Âtıf'la İzzet Saim, kapandıkları odada görüşüyorlardı. Yazıhane sahibi, bir cıgara tellendirerek geniş maroken koltuğun arkalığına başını dayadıktan sonra, dalyanına balık düşmüş bir talihli süzgünlüğüyle:

— Umduğumuzdan çok av var...
— Ah bu konuda dâhisiniz beyim...
— İçlerinde yürek oynatacaklar var mı?
— Sonradan gelenlerden üçü, dördü zararsız. Daha da gelecekler sanırım.
— Böyle alayla genç kadını ne yapacağız? Bunları sınıflandırmalıyız...
— Buyurduğunuz gibi olur...
— Sen eline kâğıt kalem al. Giriş yerine çık... Hiçbirine şüphe getirmeyecek bir ciddilikle hepsinin adlarını, adreslerini sor. Yaz... En güzellerine işaret koy, kâğıdı bana getir... Gereğine göre ağız kullan...
— Merak etme paşam...

---

(1) El çantalarından.
(2) Burada: Göz boyaları.

İzzet Saim, halka erzak dağıtan bir yiyecek yardım görevlisi çalımıyla, bir elde kâğıt, ötekinde kalem, kadınların ortasına çıkarak:

— Hanımlar, davetimize gelmenizden dolayı beyefendi adına hepinize teşekkür ederim; ama, affedersiniz, konu biraz naziktir. Bize bir tek kâtibe gerekli. Ne var ki, beyefendimiz kimsenin gönlünün kırıldığını istemez, haksızlığı sevmez. Hepinizin adlarını, adreslerini yazacağız... Hakka uygun, usule göre kâtibeliğe içinizden biriniz seçilecek... Bu seçmeden sonra şartlarımızı bildirir ve şartlarınızı dinleriz.

Kadınlar arasında hafif bir uğultu koptu. Kimileri ne olduğunu bilmedikleri bu hakka uygun usulü yerinde buluyorlar, kimileri dudak büküyorlardı.

İzzet Saim, ad yazımına en güzellerinin önünde durarak başlamakta iken, serviyeli esmer kadın, uzun boyu ile bir kara servi gibi ortaya dikilerek:

— Beyefendi, haklı bir iş görecekseniz, benden başlamanız gerekir... Çünkü en önce ben geldim. Bütün bu hanımlara nispetle kıdem sahibiyim.

Birkaç yadırgama gülüşmesi işitildi. Haksever Semih Âtıf Bey'in kâtibi, bu uzun kadının önüne giderek işi bozmamak için:

— Dalgınlığımı af buyurunuz; hatırlatmanıza teşekkür ederim. Söyleyiniz isminiz, şöhretiniz, adresiniz?

— Adım Hüsniye Abdülkadir. Biz Şeyh Muslihiddin pak soyundanız. Rahmetli amcam "Haremeyn payelu"larındandır. Annem, kadın olduğu için, şeyhlik mirasçısı olmak iddiasında bulunanlar çoğaldı.(1) Çarşafı başıma örttüm, paya pay dört buçuk yıl Bab-ı Fetva ile Evkaf arasında mekik dokudum; Şeyhülislam'ın huzuruna mı çıkmadım, 'rikaab'a dilekçe mi vermedim,(2) Medine-i Münevvere'ye vekil mi gönderme-

---

(1) Eskiden ilmiye (bilim adamlığı) rütbelerinden biri. Kadılık görevi görürlerdi. Bu göreve kadınlar getirilmezdi.

(2) "Rikaab" üzengi anlamına gelir; bir derdi olanlar, padişah atla giderken dilekçe verdikleri için, "rikaaba dilekçe vermek", resmi makamlara, dolayısıyla padişaha dilekçe vermeyi anlatır bir deyim olmuştur.

dim... Avukatlığı, işte bu sayede tahsil ettim. Sonunda tekke yandı... Boşu boşuna davaya kalkışanlar dağıldı. Ben yangın yerinin üzerine tahtalardan bir çatı kurdum; çünkü gücüm bu kadara yetiyordu. Dervişlerimi topladım. Zikrüllah'a devam ettirdim.

İzzet Saim büyük bir sabırla dinlediği bu kurusıkı yersiz sözlerin arasını kesmek için:

— Semtiniz?

— Şehremini, Bostan sokağı 29 numara. Ablamın, eniştemin yanlarında oturuyorum. Onların da başlarına gelmedik kalmadı...

— Yetişir hanım...

— Rica ederim; söyleyeceklerimin en önemlilerini bitiremedim. Üç yıl accoucheur doktor(1) Şeref Bey'in yanında asistanlık ettim. (Serviyetini karıştırarak) İşte doktorun tasdiknamesi(2) burada; mükemmel ebeyim... Savaş yıllarında basında yazar, muhabir kalmadı; bu hizmetleri iki gazetede takdirle ve hayrete değer bir fedakârlıkla ve eksiksizce yaptım... Başınızı ağrıttım... Affedersiniz... Şimdi mükemmel avukat, ebe, yazar, muhabir ve eşsiz bir ev kadınıym. Hep bunları, üstün tutulmanın nedenleri olduğu için söylüyorum. Söylediğim gibi lütfen hepsini kaydediniz... İşte belgelerim burada...

— Yetişir hanım yetişir; göstermeniz gerekmez... Sözlerinizin doğruluğu belli... Vaktimiz dardır... Öbür hanımların da kimliklerini yazacağım. Sizin kadar heyecanlı açıklamalara girişmemelerini kendilerinden rica ederim.

İzzet, görünüşte bir falso yapmamak için, gelen kadınların kimliklerini hep birer birer yazdıktan sonra, yine beyefendinin yanına girdi.

Bey:

— Eee?

İzzet:

— Bir yandan hâlâ kadın geliyor...

— Gelenlerin içinde yürek yakacak tatlısı yok mu?

---

(1) Doğum hekimi.

(2) Onay belgesi; referans.

İzzet, görünmez bir çiçek kokluyormuş gibi dudaklarını sımsıkı toplayıp göz kayıklığıyla soluğunu derin derin burnundan içeri çekerek:

— Üç tane var... vay anam babam! Benim ilikleri-mi kestiler. Bilmem size de aynı etkiyi yapabilirler mi?

— Adları?

— İşte burada (kâğıdı okuyarak) Mürvet, Nükhet, Vehbiye...

— Eh, ötekileri sav. Bu üçünü kerrat cetveline[1] geçirelim...

— Beyim, ötekileri savması kolay bir iş değil... Hele bir tane tohuma kaçmış acur var. Silsilesini belle-diğimin yedi ceddini, bin bir hünerini anlatmak için yarım saat beni karşısında ayakta tuttu...

— Haydi oğlum, haydi, sen becerirsin...

— Becermek için uğraşıyorum velinimetim...

— Haydi göreyim seni...

— Müsaade buyurulursa bir şey soracağım...

— Söyle...

— Biz bu hanımların adreslerini aldık. Şimdi hepsini savsak da sonra istediklerimizi birer birer davet etsek olmaz mı?

Beyefendi küçük bir düşünceden sonra:

— Bu sözün, pek azı için uygulanılabilir. Şimdi bizim bir kafes pilicimiz var... Hazır kapana girmişleri niçin dağıtalım? Bu genç kızların, peşinden dolaştıkları kim bilir daha ne kadar iş vardır. Bugün bu saatte burada iseler, yarın nerede bulunacakları, kimlerin kucaklarına düşecekleri belli değildir. Fırsat fırsattır, kaçırmayalım. Sen şu üç güzeli birer birer içeri al; gör, seyret. Ulan çapkın, kullanacağım oyunu pek beğeneceksin...

İzzet Saim, elindeki kâğıtla, kendi deyişince, "afi kesmek" için giriş bölümüne çıktı. Uzun karı, serviyetini koltuğunun altına yerleştirerek hemen sallantılı bir eda ile davrandı; ama İzzet Saim, okşayan bakışlarını hiç o yana çevirmeyerek:

---

(1) "Kerrat cetveli" "çarpım tablosu" demektir; burada, "mim koyalım" anlamında.

— Mürvet Abit Hanım, Aksaray... diyerek bağırıverdi.

Kadınların arasında kına rengi mantolu, siyah kıvırcık saçları, barut rengine çalar bir bürümcükle[1] kundaklı[2], benzi solgun; ama gözlerinin içi gülen melek gibi masum bakışlı, pek genç bir kızcağız ayağa kalktı. Bütün gözler bu körpe yüze dikildi.

İzzet:

— Buyurun küçükhanım, içeri...

Kız yürüdü, fısıltılar yükseldi. Uzun karı:

— Bu hanım benden çok sonra geldi. Kıdeme uyulmuyor... Her yerde keyfi davranış, eski haksızlık. Biz Türkler adam olur muyuz hiç, homurtularıyla yerine oturdu.

Mürvet Hanım'ı odaya aldılar. Genç kız, sürüden ayrılmış bir kuzu gibi, çevresini yadırgayarak, şaşkın, sıkılgan, ürkek bakışlarla nerede duracağını, ne yapacağını bilmez tereddütlerle kızardı.

Semih Âtıf, pek çabuk bir göz kırpıştırmasıyla avın pek iyi olduğunu İzzet'e anlattı ve sonra kâtibe adayına bir koltuk gösterdi. Kızcağız dokunmaktan korkar gibi bu geniş şeyin ucuna, fark edilir bir titreyişle ilişti.

Yiyecek gibi iştahla kıza baktıkça, Semih Bey'in neşesi artıyor ve kendi kendine, içinden:

— Olağanüstü, eşi bulunmaz bir güzel değil... Solukça, zayıfça bir tip; ama çok genç, çok körpe, daha çocukluk çağından tamamıyla kadınlığa geçmemiş. Bu yaradılıştakiler erkeğe tutkulu olurlar. Aman sıkmayalım. Biraz gönlüne güven vererek çekingenliğini giderelim.

Yazıhane sahibi, gözlerini küçülte küçülte sigarasını çekerek:

— Küçükhanım, ne biliyorsunuz?

Mürvet'in solgun yüzünde bir pembelik dalgalandı. Flüt gibi ince ve ezgili bir sesle:

— Beyefendi, cüretimi affedersiniz. Çok şey bilmem, ama yalandan hoşlanmam. Bir talih denemesi

---

(1) Ham ipekten dokunmuş ince bez.

(2) Başın saçlar görülmeyecek biçimde yemeniyle ya da baş örtüsüyle sarılması.

diye geldim... (Biraz kekeleyerek) Çünkü öyle gerekiyordu... İlanda işin ağır olmadığını yazmışsınız. Belki... kim bilir? Benim gibi bir becerisi olmayana uyar bir iş bulabilirim, dedim ve geldim...

Kızcağız, uygunsuz bir cevap almak korkusuyla hemen ağlayacak gibiydi.

Semih Bey, sesinin perdesine avutucu bir tatlılık vererek:

— Sıkılmayınız küçükhanım. Biz de derin bilgili bir kâtibe aramıyoruz. İşimiz hafiftir. Biraz imla, okunacak kadar bir yazı... Dört işlem derecesini pek geçmeyen bir hesap...

— Efendim, bu kadarına söz veririm. İmlam vardır. Düzgünce bir ifadem olduğunu söylemeye de cesaret edebilirim. Çünkü şimdi adını gizlemek zorunda olduğum rahmetli büyükbabam, memleketimizin tanınmış yazarlarındandı. Küçük yaşımdan beri hep onun özenli öğretmesiyle dilimi yazmayı öğrendim. Ben bir şehit kızıyım efendim... İki küçük kardeşim daha var... Annem cariyeniz...

Mürvet sözünü bitiremedi, kesildi. Küçük, sarsıcı hıçkırıklarla nazik başı önüne düştü.

Bu içten, masum üzüntü sahnesi karşısında Semih'in zihni bulandı. Hafifçe başı döner gibi oldu. İnsan, ağırlığını bile bile bir günah işlemeye hazırlandığı zaman, çirkince isteklerine yenilmesinden bir iğrenme duyar; ama vicdanını sarsan büyük isteği de silkip üzerinden atamaz.

Yazıhane sahibi, bu üzüntü sağanağının geçmesi için bekledi. Kızın sarsıntısı kesildi. Yüzünden ufacık buruşuk mendili çekti. Şimdi geçiveren bir fırtınadan sonra, bulutların ortasından açılan parlak bir gök parçası durgunluğuyla kıvırcık, siyah kirpikleri arasından yalvaran sabit bakışlarla sanki, "Beni kurtarınız... kurtarınız... Namus sınırları içinde, size bu çelimsiz gövdemden ummadığınız bir çabayla çalışırım..." demek istiyordu. Semih, kızın bakışlarındaki bu anlamı okuyarak düşündü: Bu dünyada olup gidecek, ya da olmaya mahkûm kötülükler engellenebilir mi? Yetim iki küçük kardeşini, hasta anasını beslemek için tehlikeli geçim denizinden kısmetini avlamaya çıkan bu genç

kız, herhalde bir kayaya çarpacaktı. Onu kurtarsa kurtarsa iyiliksever bir koca kurtarabilirdi; ama bu koca, nerede idi? Şimdi evlenecek erkekler, önce başlarını sokacak bir ev, sonra bütün bütün yardımlarına muhtaç olmadan kurulmuş bir sofra; yani masrafın yarısından aşağısına katılacak içgüveylikleri arıyorlar. Büsbütün beleşten geçinmek için evlenecek kız arayanların sayısı sınırsız ya... ama bir ailenin bütün masraflarına birden omuz uzatacak kocayı, böyle babayiğitleri, artık hiçbir yerde aramayınız... Takımıyla kocaların sırtına binecek kızların, gelecekleri karanlık... Böylelerine, sevgi ve benzeri nedenlerle umulmaz istekliler çıksa da, sonra geçinmesi güç... Hır gür, boşanma, oh, birtakım facialar...

İşte Mürvet, bu zavallılardandı. O çelimsiz vücuduyla, tecrübesiz genç kafasıyla ailesini besleyecek bir iş aramaya çıkmıştı. Acaba her başvurduğu yerde bu kızın masumluğuna acıyan, şehit babasının yurt topraklarına akıttığı sıcak kana saygı gösteren olacak mıydı? Oh, ne boş bir soru... Bu kızcağızın körpelik kaymağına, eninde sonunda, hoyrat parmaklar banacağa benziyordu. Çünkü İstanbul kaldırımlarında bu duruma düşmüş kızlar hesapsızdı... Onun için böyle bir avı başkalarının kısmetlerine bırakmak bir ahmaklıktı. Ayağına gelen kısmeti tepmemek için böyle bir düşünce yürüttü: Karnı aç olan hiçbir canavar, parçalayacağı ava acımaz. Kendi nefsine çevresinin hakkını ve camnı kurban eden bir yaratık, insan görünümünde yaratılmış olsa da, bir canavardır.

Semih'le İzzet, bir kapan kurmak için karşıdan göz göze anlaştılar. Bu sefer İzzet Saim, rolünü yapmaya girişti. Bu iki genç erkeğin fıldır fıldır yanan gözlerinde, zavallı varlığı için üzgün üzgün sevecenlik arayan kızcağıza dönerek:

— Küçükhanım, hiçbir imtihana gerek yok; siz seçildiniz. Buyurunuz içeriki odaya... Yaşlı memurumuzun yanında biraz dinleniniz. Bize iki kâtibe daha lazım; ama böyle olduğunu dışarıdaki hanımlara söylemiyoruz; çünkü gürültü kopuyor. Henüz sizi seçmemiş gibi davranarak giriş yerinde bulunan hanımlardan ikisini daha seçeceğiz, dedi, Mürvet'in önüne düştü.

Onu Mansur Efendi'nin odasına oturttuktan sonra beyin yanına dönerek:

— Oh, bir tanesi kapana girdi. Öbür ikisini de böyle ustalıkla avlamalıyız... dedi. Oda kapısından girişe bağırdı:

— Nükhet Feyyaz Hanım, Üsküdar...

Sarışın, baygın gözlü, serbest davranışlı, üzerinde hangi milletten olduğunu anlamaya yarar hemen hemen hiçbir şey taşımayan bir genç kız, göze çarpan bir sevinç gülümsemesiyle yürüdü.

Kadınlar arasında yine bir uğultu koptu. Serviyetli kadın, yürüyen bir direk gibi, yine ortaya dikilerek, kırgınlığından kabalaşan bir sesle:

— Yolsuzluk oluyor; kıdem aranmıyor. Hak gözetilmeyen işlerden hayır gelmez...

İzzet Saim, biraz sertçe cevap verdi:

— Haksızlık etmiyoruz. Adlar üzerinde piyango çekiyoruz. Kime rastlarsa onu çağırıyoruz...

Acur karı:

— Kıdem dururken piyangoya ne gerek var efendim?

— Biz saat tutmadık ya... Kimin erken geldiğini ne bilelim? Onun için de, çıkacak gürültüyü dinlemeye vaktimiz yok...

Nükhet Feyyaz Hanım içeri alınırken, uzun karı arkasından bağırıyordu:

— Benim ilk geldiğime bir diyecek yok ya? İçerideki yaşlı efendi şahittir... Haksızlık oluyor hanımlar...

İzzet Saim biraz daha öfkelenerek:

— Hanım, sabahleyin buraya adımını atar atmaz, daha hiçbir emeğin geçmeden, ne çabuk hak davasına kalkışıyorsun? Burası bir idarehanedir... İstediğimiz gibi hareket etmekte serbestiz. İşine gelirse bekle, gelmezse buyurun işte kapı açık...

İzzet, içeri alınan ikinci kâtibe adayı hanımın üzerine kapıyı kapadı....

Kadın biraz şaşaladı, ama kendini yenilmiş saymadı. Her çatışmada karşısındakinin zayıf tarafını seçme ustalığına sahipti. Bunun üzerine derin bir içerleme gülümseyişiyle:

— Ben bu işte bir guguk görüyorum. Dikkat ediyor musunuz? En güzeller, en körpeler çağırılıyor. Bu tuhaflığın sonunu anlamak için gitmeyeceğim. Bekleyeceğim. Bana Şehreminili Hüsniye derler. "Polemik" için yaratılmış bir kadınım... Bütün gazeteler makalelerimi kapışırlar... Ben bu tuhaflığı tadıyla tuzuyla bir yazayım da görsünler... dedi.

Dedikodu kadınların gıdasıdır; hepsi birbirine bakışarak kimi güldü, kimi dudak büktü, omuz silkti; ama yavaş yavaş hepsinin bu olay üzerine ağızları açıldı, türlü yorumlar, yargılar başladı.

Yüzü çilli, çipil, hizmetçi kıyafetli, kılıksızca, otuzluk bir kadın, dudaklarını büzüp iki kaşını yukarıya kaldıra kaldıra bütün bakışları üzerine çektikten sonra:

— Dikkat ediyor musunuz? Giden gelmiyor. Bir kâtibe arıyoruz diye ilan ettiler. İki kızı içeri çektiler. Burası bir acayip yer. Kızları içeri çağırıp da nereye tıkıyorlar? Ne yapıyorlar? Ay ırzımdan, namusumdan korkarım doğrusu... Adımı okurlarsa yalnız gitmem. Kardeşler, birbirimize yardak[1] olalım. Bakınız gidenlerin hiç sesi çıkmıyor...

Bu tuhaf öğütlemeyi çoğunluk yerinde buldu; azınlık eleştiriyle karşıladı; ama gitgide yakası açılmadık sözler; türlü tuhaf, yaman rivayetler bir kaynaktan kaynar gibi çevreye fışkırıyordu.

Nükhet Feyyaz Hanım'ın içeri alınması üzerinden hemen yarım saate yakın bir zaman geçti. İzzet Saim, giriş yerine bir daha başını uzatarak:

— Vehbiye Şevket Hanım, Süleymaniye... adını bağırdı...

Kesik kumral saçları, bir demet koyu kasımpatı gibi, yüzünün çevresini süsleyen, beyaz tenli, dolgun göğüslü, kabarık güvercin gerdanlı, gövdesine pek iyi biçilmiş tarçın renkli ipek çarşaflı bir kız, nazlı bir eda ile yürüdü...

Şehreminili "polemik" Hüsniye'nin sesi, yeni erlik çağına ermiş bir horoz gibi öttü:

— Ben demedim mi size? Bu kız, kâtibeye değil, çengiye benziyor... A vallahi işlerine yarayacak malı içimizden nasıl seçiyorlar...

---

(1) Yardımcı.

Çilli karı, gözlerini gidene dikerek:

— Aaaa, korkmadan nasıl gidiyor? Hani ya sözleştikti. Oh, şimdiki kızların bir şeyden pervaları[1] yok...

Vehbiye, hışımla Hüsniye'ye baktı. Ona cevap vermeye tenezzül etmeyerek Çilli'ye döndü:

— Neden korkacakmışım; burası dağ başı mı? Irzından bu kadar korkuyorsan buraya neye geldin? Erkeklerin karşısına çıkacağını bilmiyor muydun? Onların arasında çalışacağından haberin yok muydu? Sen bana ne karışıyorsun? Kendi hesabına ne istersen yap... Ben seni tanımıyorum. Seninle birlikte gelmedim. Göbeklerimiz birlikte kesilmedi. Seni çağıraydılar beni peşine takıp da öyle mi içeri girecektin? Hem burada senin, benim keyfimize iş olmayacak... Yazıhane sahipleri ne derlerse öyle davranmak zorundayız...

Çilli kadın:

— Haydi, haydi, git... Yazıhane sahipleri ne buyururlarsa peki, de!

Hüsniye:

— A hanımlar, bu kadını tanıdınız mı? Bu, kaç defa Şehzadebaşı'nda sahneye çıktı...

Vehbiye:

— Sahneye de çıkarım, bara da giderim. Oralara da siz benden önce koşacaksınız; ama bakılacak suratınız yok...

İzzet Saim, sözün daha çok parlamasına meydan vermemek için Vehbiye'yi, incecik pelerin altında bıngıldayan yumuşacık beyaz omuzundan içeri itti...

Kapı kapandı. Yine yarım saate yakın bir zaman geçti. Giren çıkmıyor; içeride ne esrar dönüyordu? Kadınların merakı kabardıkça kabarıyordu... Yine tuvalet aynaları çıktı. Acaba bu sefer kim çağrılacaktı? Şüphesiz en genç ve güzellerden biri... Şimdi içeriye çağrılmak, övünmeyi gerektiren bir üstünlüktü. Gidecek olanı bütün kadınlar kıskanacaklar; arkasından türlü dedikodu koparacaklardı. Hanımların hepsi, kendilerini orada bulunanların en güzeli sandığından, bütün yürekler çağırılmak umuduyla çarpıyorken yine girişin önünde İzzet Saim'in bu kez çatıkça duran yüzü göründü.

---

(1) Çekinmeleri, korkuları

Hep gözler oraya dikildi. Bütün kulaklar, delikanlının ağzından çıkacak adı işitmek için yürek çarpıntısında iken, tiyatro "darbe"si çeşidinden bir durum oluverdi. İzzet'in sesi, bir bedesten tellalı gibi, şöyle çınladı:

— Hanımlar, seçim oldu bitti. Başka kâtibeye gerek kalmadı... Dağılınız...

Şimdi umutlar birden öfkeye, tiksintiye döndü. Bütün seslerin üstünde Şehreminili Hüsniye'nin iğrentisi dalgalandı:

— İş olmuş bitmiş... Haydi gidelim hanımlar... Böyle mesleği, niyeti şüphe götüren bir idarehaneye kapılanmayanlara ne mutlu. Ulu Tanrı bizi korudu...

Öbür sesler:

— Dört saat bizi bu aralıkta boşuna beklettiler...

— Vaktin nakit olduğu daha bu memlekette anlaşılamadı... Bir insanın vaktini boşa geçirmek parasını çalmaktır...

— Öyle ya hırsızlar...

— Yüzlerini koyuca boyayanlar kazandılar...

— Yeni Cami metaları...

— Yıl uğursuzundur.

Küçük kardeşini elinden tutarak birlikte getirmiş olan bir kadın, çocuğu girişin bir köşesine işetmekle içini serinletti.

Böyle söylene söylene dağıldılar. Ancak Şehreminili Hüsniye, bir hafiye gibi dış koridorun bir köşesine sindi. Bu "oldubitti" komedyasının derinliğine ermeye ant içmişti.

7

İçeride de gerçekten "şaheser" dedikodular, işitilmeye değer şeyler olup bitiyordu.

Her biriyle ayrı görüştükten sonra, kızların üçünü de birleştirdiler. Mürvet Abit her zamanki gibi masum ve üzüntülü idi. Nükhet Feyyaz serbest, Vehbiye Şevket serbestin ötesinde bir şey... affedersiniz, oynaktı...

Semih Âtıf Bey bir eli sigarada, öteki ceketin cebinde, kuş kanadı taralı saçları, taze tıraş olmuş pud-

ralı yanaklarıyla odanın ortasında piyasa ederek; her biri ayrı tip yüz ve güzellikte, buyruğuna hazır bu üç genç kızın idarehanede yapacakları işleriyle ilgili uzunca bir söylev çekti:

— Hanımlar, dedi, araştırmaksızın, incelemeksizin, görenek ve bilgisizlik üzerine söylenen sözlere, verilen yargılara çok kızarım. Bizim memlekette, bin gerçek söyleseniz, anlayarak can kulağıyla bir tek dinleyene rastlamazsınız. Ama eski kafada ahmağın biri, "Bekleyiniz, yakında kurbağa deve doğuracaktır..." dese, hemen birçok ağızlardan, "Amenna... amenna!"(1) sesleri yükselir... Bugüne kadar kadınlar hakkında ne boş hükümler verildi, ne haksız şeyler söylendi: Kadın, yaradılıştan zayıf imiş; düşünce ve işe yararlık bakımından ve her bakımdan erkekten aşağı imiş... Bugün bu gülünç düşüncelerin, bu sanıların temelini ortaya çıkarmak için kanıtlar arar isek gözlerimizin önünde konunun tersi ortaya çıkar. Ve bu gerçek, "müteariffe"(2) gibi apaçık bir şekilde gözlerimizin önünde duruyor. Hürriyetin(3) ilanından beri kâh ilerleyerek, kâh gerileyerek iyi kötü birçok akımların çarpışan etkileri arasında çırpınıyoruz. Her şeyde ağır, hızlı bir değişme var. Ancak, en ileri giden, en çok uyanan, en mutlu umutlar veren sınıf hangisidir, biliyor musunuz? Kadınlar, kadınlık, Türk kadınlığı! Avrupalıların yüzyıllarca yürüdükleri yükseliş yolu üzerinde, beş on yıl içinde uçtu, uçuyor... Eskiden sizin gibi genç hanımların alışveriş için çarşıya, pazara gitmeleri ayıptı. Şimdi tüccarlık yapıyorlar. Her meslekte erkeklerle omuz öpüşüyorlar.(4) Eskiden bir kadının nazik sesini kafes arkasından bile işittirmesi, o aileyi utandıracak bir hoppalıktı. Böyle bir hafiflik karşısında, analar babalar yerlere geçerlerdi. Şimdi hanımlar, musiki fasıllarında ruh okşayan sesleriyle dinleyenleri mest ediyorlar. Evli kadınlar oyunlarda, gezinti yerlerinde bile kafes arkasında otururdu. Şimdi sahneye çıkıyor. Daha

---

(1) İnandık; doğrudur.
(2) Kanıtlanmaya gerek duyulmayacak kadar apaçık olan.
(3) II. Meşrutiyet'in.
(4) Denktirler.

yakın zamanlara kadar Türk kadını balo'nun, suvarenin,[1] dansın adını işitirdi. Şimdi karşısına dizilen delikanlıların adlarını –omuzlarından parmaklarına kadar dekolte kollarıyla– oyun sırası için karnesini[2] yazıyor. Erkekler, bu şaşırtıcı hızlı ilerleyişte kadının arkasında koşamadı, geride kaldı. Eğer şu saatte uygarlık alanında kadınlarımızın adım atmaya çekindikleri basamaklar varsa, buna engel olan, yine erkektir; çünkü erkekler, birçoğumuz, hâlâ yerimizde sayıyoruz. En ileri, en serbest düşünenlerimiz kadınlarla ilgili konularda, kaba düşünceli birer koyu gericiyiz. Hanımlar, artık eşit, özgür bir vicdanla yan yana çalışacağız...

Bu konferansımsı sözler, eski masallarda, kurdun kuzuyu kandırmak için kendisinin ottan başka bir şey yemediği konusunda ağıl dışından verdiği söylev çeşidindendi. Çünkü o, partisi düşmezden önce, orada dinlettiği hazırlıksız söylenmiş parlak sözleriyle ün almıştı. Lakırdı hokkabazlığında ustalığı vardı. Ne yazık ki savurduğu siyasi, idari kâhinliklerinin hiçbiri çıkmamış değil; hemen hepsinin tersi görülmüştü. Memleketimizde böyle laf ve makale madrabazlarının eski söyleyip yazdıklarıyla yeni iddialarını karşılaştıracak dikkatli kimselerin yokluğu yüzünden, böylelerinin at oynatmalarına engel olunamıyor. Bunların kendi çıkar ibreleri üzerine ayar edilen bozguncu sözleri, yeniden yeniye sürüm kazanıyor. Ah ah halk, eskiden çektiği belaların kimlerin yüzünden geldiğini ve nasıl sözlerden, iddialardan doğduğunu aklından çıkarmayacak kadar unutkan olmasa.

Zavallı Mürvet, pek bilgece ve iyiliksever bulduğu bu sözlerde derin anlamlar arayarak olanca dikkatiyle dinliyor; Nükhet Feyyaz, böyle nutuklara karnı tok bir durgunlukla gözleri görünüşte beyde; ama gönlü, kulakları pek uzaklarda olduğunu belli etmemek için arada bir yapmacık gülümsemeler gösteriyor; Vehbiye

---

(1) Özel gece giysileri giyilerek kadınlı erkekli gidilen eğlence.

(2) Danslı toplantılarda, genç kızlar kendileriyle dans etmek isteyen delikanlıların adlarını boyunlarında asılı olan ya da çantalarında bulunan küçük defterlere yazar ve dansı da defterlerdeki sıraya göre yaparlardı. Bu defterlere "karne" denirdi.

Şevket, çekici teninin sıcaklığını gösteren ince çoraplı ayaklarını –hiç sıkılmadığı bir çevrede oturduğunu anlatan bir aldırışsızlıkla– birbiri üzerine atmış, Şehzadebaşı seyircileri gibi hemen hemen el çırpmak için konuşmanın parlak bir bölümünü bekliyor gibiydi...

Bu sırada, tık tık oda kapısı vuruldu. İzzet Saim, kimin geldiğini anlamak için kanadı pek az araladı. Malik Tayyar ile Nesip İhsan'ı gördü. Beye haber verdi. Yabancı olmadıkları kâtibe hanımlara anlatılarak gelenler odaya alındı... Koridora, ilanın kokusuna gelen yine yeniden yeniye birkaç kadın birikmişti. Aranan kâtibenin bulunduğunu söyleyerek, İzzet Saim bunları savdı. Ve yeniden geleceklerin savulmasını Mansur Efendi'ye bırakarak odaya girdi. Şimdi orada eş dost bu kâtibe hanımlarla, gündüzün kına gecesi yapacaklardı. Cümbüş kekâ... Ama ilk saldırışta kızlar boyun eğecekler miydi? Böyle bir soru, acemiler için sorulabilirdi. Her şeyin yolu yordamı vardı. Deneyimli Semih Âtıf Bey, bu işin ustasıydı.

* *

Konuklarla kâtibeler birbirlerine takdim edildiler. Öğle yemeği zamanı olmuştu. Semih Âtıf Bey, hoş bir şey söyleyeceklere özgü bir tutumla iki avucunu birbirine sürterek:

— Bugün kâtibe hanımlarımızın işe başlamaları şerefine bir ziyafet vereceğim... Şimdi buradan hepimiz geniş bir otomobile doları. Doğru bizim Madam Savaro'ya... Yemekleri nefis, salonları temizdir. Yer, içer, eğleniriz. Bir saatin içinde yine buraya döneriz...

İleri sürülen bu düşünce, bütün yüzlerde bir sevinç dalgası yarattı. Yalnız masum Mürvet'in biraz benzi attı. Korkuyordu. Ama niçin, bilmiyordu. O, bütün ömründe hiçbir yabancı ile öyle yerlere ziyafete gitmemişti. Yemekleri nefis, salonları temiz bu Madam Savaro'nun lokantası nerede idi? Semih Bey'in daha ilk gün, ilk saatten kâtibe hanımlar hakkındaki bu denli tatlı davranışını, cömertliğini fazla buluyordu; ancak büyük bir iyilik belirtisi gördüğü ve geçimine büyük bir yardım beklediği böyle yerin ilk teklifini kabul etmemek pek soğuk düşecekti. Sonra düşündü. Öy-

le bir idarehanesi olan, saygıdeğer bir aileden ciddi bir bey, kötü niyetle o teklifte bulunabilir miydi? Zihnini, böyle kötü bir düşünceye sapıtmış olduğu için kendi kendinden utandı... Yanındaki iki kıza dikkat etti; onların sevinçli yüzlerinde hiçbir şüphenin belirdiğini göremedi. Nükhet'le Vehbiye'nin güvenle ve sevinçle kabul ettikleri bu cömertliği, kendisinin böyle ağır bir şüphe gölgesi altında anlayışı ayıp değil miydi?

On dakika sürmedi, İzzet Saim geldi; otomobilin han kapısında hazır olduğunu söyledi. Hepsi daireden çıktılar. Kadınlar, erkekler çoktandır birbirlerini tanıyorlarmış gibi konuşa gülüşe koridorlardan geçtiler, merdivenlerden indiler. İzzet Saim, şoförün yanına oturdu. Üç kadın, üç erkek, karışık olarak arabaya doldular... Küçük bir geri kıpırdanıştan sonra otomobil, arkasında beyaz dumandan ince bir kuyruk bırakarak, manda sesiyle böğüre böğüre süzüldü; köşeyi döndü, kayboldu.

Semih Âtıf Bey, kâtibelerini Madam Savaro'ya uçururken, arkalarından, açılmış iki tehlikeli gözün izlediğini seçemedi...

Şehreminili Hüsniye, kapıların içlerine sinerek, köşelere gizlenerek, helalara kapanarak onların kadın erkek vücut vücuda karambollar yapa yapa arabaya dolduklarını görmüş, şoförün yüzüne, otomobilin numarasına dikkat etmişti.

Hemen sokağa fırladı; sağına baktı, soluna döndü. Muhbir karı o fesatçı kafasıyla birden ne yapacağını kararlaştıramadı. Ne yapacağını şaşırmıştı. Her duraksama saniyesinin otomobili kendisinden daha çok uzaklaştırdığını düşünerek kuduruyordu... Bir ikinci otomobile atlayıp arkalarından saldırmak için yanındaki parayı hesapladı. Bunun yetmeyeceğini görerek bütün bütün sinirlendi. Ah, ah, bu öyle bir işti ki, eğer açıkgözlülük edebilirse, kâtibelikten kaybettiği aylığın birkaç katını o gün ve daha sonra çıkarabilirdi. Bu serüvene karıştıracağı adıyla ün kazanmaya da bir adım atmış olacaktı. Aman yarabbi, nasıl etsin, ne yapsın?..

Hüsniye, yürek çırpıntılarıyla böyle kendi kendini yiyip bitirmekte iken, sokağın başından iki çocuğun el-

lerinden tutmuş bir kadın göründü. Oraya, hana doğru geliyorlardı.

Şehreminili bu dişi kurt, böyle fitneciliklerde düşen fırsatçı noktalarından en küçüğünü bile gözden kaçıramazdı. Fesatçı yüreğinin esinlemesiyle durdu; iki çocuğun ortasında gelen kadını bekledi.

Bu, Semih Âtıf Bey'in hizmetçisi Kâmile idi. Yürüdü, hana girdi. Hüsniye, onları merdivenlerden birkaç basamak ara ile izledi.

Kâmile, çocuklarla birlikte, aralık bulduğu idarehane kapısından içeri yürüdü. Kapıyı yine aralık bıraktı. Ancak iki dakika sonra, Hüsniye de içeri daldı. Mansur Efendi'nin odasında yüksek sesle konuşuyorlardı. Muhbir kadın, bu seslere kulak verdi.

Kadın sesi:

— Beyefendi bu sabah gelmedi mi?

Erkek sesi:

— Geldi.

— Nerede?

— Sokağa çıktı...

— Şimdi... Mutlaka kendisini görmek isterim... Nereye gittiğini bilmiyor musun?

— Yemeğe gitti sanırım...

— O her zaman yemeğini lokantadan buraya getirtirdi...

— Kimi zaman da lokantaya gider. Belli olmaz... Misafirleri vardı...

— Tayyar ile Nesip değil mi?

— Evet...

— İkisinin de boynu altında kalsın. Tanrının günü ikisi de burada! Misafir mi onlar? Kişi arkadaşından azar... Beyefendiyi baştan çıkarıyorlar; hem masrafa sokuyorlar, hem ahlaksız ediyorlar. Vallah, hanımefendi bir gün gelip onları buradan kovacak... Hakkı yok mu canım? Bu iki herifin çapkınlıkları hakkında işitmediğimiz rezillik kalmıyor. Gittikleri lokantayı biliyor musun? Söyle... Şimdi gider bulurum... Lazım... Pek lazım...

Turgut mızmızlanarak:

— Kâmile dadı, haydi lokantaya gidelim... Ben krema isterim...

Mihriban:

— Ben de isterim dadı...

Kâmile:

— Arsız mahalle çocukları gibi ellerimi, eteklerimi çekmeyiniz öyle... Sanki evde hiç tatlı yemiyorsunuz? Bilmiyor musunuz, anneniz hasta... Bizi şimdi, babanızı mutlaka bulmak için gönderdi.

Bu sırada dışarıdan oda kapısı vuruldu. Mansur Efendi başını dışarı çıkardı; yabancı iki genç kadınla burun buruna geldi.

— Ne istiyorsunuz?

— İlanı okuduk geldik.

— Ha anladım. Gerek kalmadı hanımlar...

Kâmile söze karışarak:

— Ne ilanı?

Yaşlı memur, yaylı gözlüğünü birkaç defa burnunun üzerine yerleştirip yine kaldırarak:

— Bir şey değil canım... Bir şey değil...

Gelen kadınlar küçük bir yaygara ile:

— Nasıl bir şey değil? Herkesi uzun yollardan buraya kadar çağırınız da sonra bir şey değil, diye savınız...

Mansur Efendi'nin gözü bu sırada girişteki Şehreminili Hüsniye'ye ilişti:

— A hanım, sen hâlâ burada mısın?

Muhbir kadın, iki büklüm yerlerde bir şey arayarak:

— Ah efendi, başıma gelenleri sormayınız. Ben gittim de, yine geldim...

— Niçin?

— Babadan kalma bir gümüş kurşunkalemim vardı. Düşürmüşüm... Belki buradadır diye geldim. Arıyorum, arıyorum; başım dönüyor, bulamıyorum...

Birçok uygunsuz sözlere cevap vermeye katlanan Mansur Efendi, yeni gelen kadınları savar, ama Kâmile'ye söz anlatamaz... Dadı ağzını açar:

— Ne ilanı bu? Söylesene efendi!

Yaşlı adam lahavleler çekerek:

— Canım burası idarehanedir, her türlü iş olur. Gazetelere her türlü ilan verilir...

Kâmile, lokantaya gidip tatlı yemek için vızıldanan çocukları azarladıktan sonra:

— O çapkın İzzet Saim, beyfendinin nesidir? Bilirsin ya Mansur Efendi?

— Ben böyle münasebetsiz sözleri sevmem. Sus Kâmile Hanım...

— Sevmezsin ama, işin tam can alacak noktasında susarsın... O İzzet oğlan, beyfendinin genelev kılavuzudur; muhabbet tellalıdır. Sen bilmiyorsan, ben söyleyeyim işte... Mansur Efendi, siyahından çok ak bitmiş sakalınla sen bu çapkınlıkların arasında tuhaf bir durumda kalıyorsun...

— Vallah hepinizden tiksiniyorum. Bir gün elimden kalemi bırakıp savuşacağım...

— Savuşma... Savuşma babacığım. Bizden yana ol... Hanımefendi döşeklerde inim inim inliyor. Zavallıyı diri diri mezara sokacaklar... Vallah dünyada eşi bulunmaz tahammüllü kadındır. Bütün rezillikleri biliyor, işitiyor... Her duyduğunu içine koya koya işte böyle oldu.

İhtiyarın sesi öfkeden ağlayan bir çocuk gibi incelip titreyerek:

— Ben bu yaştan sonra böyle işlerde kimseden yana olamam... Benim vicdanım var. Terbiyem var... Ben altmış beş yaşında bir erkeğim. Mahalle karısı değilim... Ben bu idarehanenin ticaret işleriyle uğraşırım. Beyefendinin özel işlerinden, davranışlarından asla sorumlu değilim... Bakınız burada şimdi kimse yok. Burası bana teslimdir. Burası kavga, dedikodu yeri değildir... Hanımlar, haydi bakalım. Arş dışarıya... Kapıları kapayacağım.

Kâmile, iğrenç bir şey görmüş gibi yüzünü ekşiterek:

— Ay aman, senin ne pinpon olduğunu ben bilmez miyim? Hep bu işler senin başının altından çıkıyor. Bütün bu rezilliklerde senin parmağın var... Beyefendinin işine yaramasan o kadar dolgun aylıkla seni burada

tutar mı? Siyah, ak sakallılar! Sakalsızlar... Yaşlısı, genci bütün dünya bir lokma ekmek için her rezilliği kabul eder oldu. Fakat dur sen... Gidip hanımefendiye söyleyeceğim, hepinizi buradan kovdurtacağım...

— Haydi git söyle... Hanımefendi, hay boynu altında kalsın kaltağın... Onun da ne çekilmez bombok bir mahluk olduğunu ben bilmez miyim?

— Aaa, velinimetime karşı bu nankörlük! Vallah kör, kötürüm olursun Mansur! Yediğin ekmek gözüne dizine durur...

— Benim kendi kafamdan başka velinimetim yoktur. Ben böyle, defterlerin başında iki büklüm sabahtan akşama kadar çalıştıktan sonra buradan aldığımı her yerde kazanırım. Sen kendi derdine bak. Beni buradan kovdurtacakmışsın... Ben giderim, ama sen de o evin gediklisi değilsin. Beyefendinin bir sinirli gününe rastlarsa, belinin ortasına tekmeyi indirince seni kapı dışarı eyleyiverir... Çünkü beyefendi, hanımefendi denilen o yapmacık hastanın, o deli karının esiri değildir...

— Ya hanımefendi, beyin esiri midir?

— Beyin hanımdan hiçbir istediği yok... Bilirim onun hiçbir davranışına karışmaz. Karısı dünyada var mı imiş, yok mu imiş... Onun varlığına asla önem vermez... O da ona önem vermesin, bitsin gitsin.

— Aaa, hiç birbirine karışmadan karılık kocalık olur mu?

— Bu hanımefendi derecesinde karışmaya da hiçbir erkek dayanamaz. Bu arsız çocuklarla kısa günde buraya on defa gelir gidersin... Beyin önemli bir işi mi var, ciddi bir adamla mı konuşuyor, kafası yorgun mudur... hiç bunları düşünmek yok... Karagöz oyunu gibi vakitli vakitsiz küt damlarsınız buraya...

— Çocuklar arsızsa, bunları ben peydahlamadım ya.

— Bunları böyle terbiyesiz eden anneleri ve sen; ikinizsiniz... Öyle idaresiz bir kadının yanında siz hizmetçiler de yüze çıkıyor, yarımşar hanımefendi oluyorsunuz.

Bu fırtınadan sonra Kâmile, oğlanla kızın ellerinden çekerek idarehaneden çıktı; ama Şehreminili Hüsniye, bütün fesatçı dikkatiyle bu sahnenin seyircisi ol-

muştu. İki taraftan dinlediği sözlerden pek iyi bir fitne dalaveresi çevirmeye yetecek kadar aile sırları toplanmıştı. Hanımefendi, kocasını çok seven kıskanç, dırdırcı, bunaltıcı, belki de çehre düşkünü; zayıf, sarartma,[1] çekilmez bir kadın... Beyfendi genç, güzel, yanaklarından kan damlayan, karısını hiç umursamayan; zevkinden, safasından başka şeylere metelik vermeyen; bütün tatlı eğlencelerini evin dışında, ailesinden uzaklarda arayan hayırsız bir koca... Eşine hiç önem vermiyor; ama her nedense boşanarak bu belayı omuzundan büsbütün de silkip atmıyor.

Tastamam kıvamına, kulpasına gelmiş bir iş ki, Hüsniye "püf" dese bu serüvenin rüzgârına karışacak ve Kâmile'nin Mansur Efendi'ye teklif ettiği gibi, hanımefendiden yana olunca istediği kâtibeliğin kazancından, kendisine daha çok fayda kapısı açmış bulunacak...

8

Kâmile, çocuklarla birlikte idarehaneden çıkıp dış koridorda on beş yirmi adım ilerleyince Hüsniye arkalarından yetişti. Merdivenlerden yere indiler. Hatta dik taş basamakların kazasından korumak için çocukların küçüğünü, Mihriban'ı, dadısının elinden alarak kendisi indirdi. Bu iki kadının yaradılışlarında, öz kardeşlermiş gibi bir benzerlik, bir yakınlık vardı. Göz göze çabuk kaynaştılar...

Muhbir kadın, hizmetçiyi ıssızca bir sokağa çekti. Çarpıntısını yatırmak için birkaç kez eliyle göğsünü sıvadıktan sonra:

— Ah hanım... Ah kardeş... Ben yedi kat el iken dayanamıyorum... Allah, hanımefendiye sabırlar versin. Can dayanır dert değil...

Yabancı kadının, hanımefendinin adını karıştırarak gösterdiği bu üzüntü karşısında, Kâmile şaşaladı; dikkatle onun gözbebeklerine bakarak:

— Ne var hanım, ne oldu?

---

(1) Saçlarını sarı boyamış

— Ah, öyle bir şey oldu ki... Söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi? Ne yapacağımı ben de şaşırdım...

— Bizimle mi ilgili?

— Evet...

— Söyle... Niye söylemeyecekmişsin?

— Dedikodu olur. Ben öyle şey sevmem. Belki de karı koca arasında bir felaket oluverir.

Kâmile, yüzünü merakla, burun buruna bu muhbir kadına yaklaştırarak:

— Söyle, sinirden gözlerim seğiriyor, içim titriyor.

— Sizin hanımefendi hiç gazete okumaz mı?

— Okumaz... O, kocasının derdinden başka bir şey düşünmez...

— Vah zavallı kadın...

— Zavallıların zavallısı...

— Bu ilam İstanbul'da okumayan kalmadı. Sizi ilgilendirdiği halde, bundan hiç haberiniz olmamasına pek şaşılır doğrusu...

— Hanım, ne ilanı? Bu nasıl şey? Söyle diyorum...

Turgut bir yandan, Mihriban öbür yandan, Kâmile'nin eteklerini çekiştirerek:

— Dadı haydi... Lokantaya gidelim, beybabamı bulalım...

Hizmetçi kadın, çocukların ikisini birden tartaklayarak:

— Susunuz, durunuz bakalım... Beybabanızın yediği ... yedi deryanın suları temizlemez... Dinleyiniz; bakalım bu hanım ne söyleyecek... Öyle herife, ananız koca, siz baba diyorsunuz... (Hüsniye'ye dönerek) Hanım, siz bu arsızların vızıldamalarına bakmayınız... Söyleyiniz... Analarının bunları düşünmeye hiç vakti yoktur. Babaları dersen, kırk yıl görmese aklına gelmez... İşte ben bu doymazları akşama kadar yemişle avuturum. Bunların yediklerini vallah büyük adam yiyemez... (Cebinden iki tablet çikolata çıkarır, ellerine tutuşturarak) Alınız bakalım susunuz...

Mihriban, çikolatasını kardeşine göstererek:

— Ağabey bak... Benim tabletim daha büyük...

Oğlan kapmaya atılarak:

— Ver onu bana...

Kız sesinin çıktığı kadar bağırarak:

— Vermem... Vallah vermem...

Turgut, Kâmile'yi yumruklayarak:

— Cadı karı... (tepine tepine) ona büyüğünü veriyorsun da (ağzını yaya yaya, arsız arsız ağlayarak) bana küçüğünü... Anneme söylerim billah...

Kâmile:

— Söyle... Annen senin çikolatanı düşünüyordu... Bunun büyüğü, küçüğü yok. İki tablet de birbirinin aynı. Vurma bacaklarıma. Soysuzun çocuğu... A küçük ama, kurşun gibi ağır yumrukları var... Bu kadar emeklerime karşılık daha bu yaşta beni dövmeye kalkıyorsunuz... Eğer babanızın derdinden ölmez ise, büyüdüğünüz vakit ananız kim bilir sizden de neler çekecek? Damarları bozuk piçler... Yumurcaklar lakırdı söyletmiyor ki... Hanım, anlat bu ilanı bana...

— Hanım, sizin beyefendi, gazetelere bir ilan verdi. İstanbul'un ne kadar aşiftesi[1] varsa sabahleyin buraya toplandı...

— A üstüme iyilik sağlık, hanım duymasın... çıldırır... deli olur... ölür...

— Ah, ben de o kadına acıyorum ya. Yüreğim hun[2] oluyor...

— Ah, kimseler duymasın. Bizi tefe korlar da çalarlar...

— Ah zavallılar, bu rezilliği sizden başka duymayan kalmadı...

— Utanmaz herif, ne yapacak o kadar orospuyu. Genelev mi açacak?

— Kendisi için... Eşi dostu için...

— Hanım, akıllara ziyan... Beynimin içinde karınca yuvası gibi bir şeyler kaynıyor... Sıkılmadan, arlanmadan o ilanı nasıl verdi? Gazeteler nasıl kabul eder? İstanbul'un bütün fahişelerini davet ediyorum, diye mi yazmış?

— Yok hanım yok... Yazıhanemize genç bir kâtibe arıyoruz; çok iş yok, aylık dolgun, diye yazmış.. Irzlısı, ırzsızı, hepsi buraya koştu. Bilemedim, ben de geldim...

— A... vah zavallı, onların arasında seni de kötü karı sanmışlardır...

---

(1) Açık saçık oynak kadın (Aslı: Aşüfte).

(2) Kan.

— Sorma hanım, sorma, kızardım, terledim, yerlere geçtim.

— Eee, sonra? Buradan nereye cehennem oldular? İki gözüm anlat... Seni bize Allah gönderdi. Sen söylemesen bizim bir şeycikten haberimiz olmayacak...

— Benim buraya gelip de bu şeyleri öğrenişimi, hanımefendinin güzel kalbinin kerametine veriyorum.

— Doğru, doğru... O kadın evliya gibidir. Ona kötülük eden, en sonunda ettiğini bulur...

— Hanım, dinle; şimdi en can alacak noktaya geliyorum...

— Ah, canları çıksın. Söyle...

— Dedim ya ilana aldandım, ben de geldim. Bu giriş yeri yavaş yavaş boyalı karılarla doldu. Bir delikanlı var; beyin kâtibi midir, nedir?

— Ah bildim. Onu kâtipler götürsün, yaşı yerlerde sayılsın[1]...

— İşte o oğlan, burada en genç, en güzel, en oynak şırfıntıları seçti seçti, içeri götürdü. Bir iki defa da sırıtarak çağırmak için bana da çapkın çapkın göz etmesin mi? Elimi yumdum. Kafa'sına doğru salladım vallah!

— Ah kıraydın kafasını puştun...

— Genç karıları içeri aldılar; kapıları sımsıkı kapadılar... Saatlerce halvet oldular...[2] Bekleriz, bekleriz, çıkmazlar. A, vakitler çok fena oldu hanım. İstanbul'un böyle civcivli göbek yerinde bu rezillik... Eski kafadaki Türkler olaydı, ortalık birbirine girerdi. Allah hepsini kahretsin. Ne halleri varsa görsünler... Neme gerek, elalemin günahı, rezilliği de, çık git; değil mi ya? Hayır şeytanlar içime vesvese getirdi: Durayım bakayım, bu kepazeliğin sonu nereye varacak, dedim, bekledim. Bu da hanımefendimizin içine doğuşundan anlaşılıyor; yüreği tertemiz bir kadın. Ben bütün bu kötülükleri göreceğim; size anlatacağım... Beyin hıyaneti örtülü kalmayacak... Bu da Tanrı'nın hikmeti...

— Hanım söyle... Öfkemden çatlayacağım... Kepazeler hâlâ çıkmadılar mı dışarıya?

— Çıkmadılar iki gözümün elifi, çıkmadılar...

---

(1) Geberesi, ölesi.

(2) Baş başa kaldılar.

— Hayâsız reziller... O Mansur Efendi olacak herif ne yapıyor?

— Odasında oturuyor...

— Ak sakallı pezevenk...

Turgut'la Mihriban, Kâmile'nin eteklerini çekerek:

— Dadı, çikolata bitti; bir daha ver...

Kâmile, iki çocuğun didiklemesi arasında sinirli sinirli çırpınarak:

— Durunuz, susunuz bakayım! O beybabanız olacak kerata orospularla odaya kapanmış... Dinleyiniz, ibret alınız yumurcaklar... Yarın, öbür gün siz de onun gibi hayâsız olacak değil misiniz? Ah hanımefendi, zavallı kadın işitmesin; işitmesin, hop diye yüreğine iner... Ölümüne sebep oluruz.

Kâmile cebinden iki elma çıkararak kabuğuyla çocukların ellerine verdi:

— Hanım, benim ceplerim manav dükkânı gibidir. Bunların ellerine tutuşturacak bir şey bulamazsam çiğ çiğ beni yerler. Onlar elmaları bitirinceye kadar söyle kardeş, rahatça dinleyeyim...

— Aaa, bekleye bekleye ayaklarımıza kara su indi... Bir türlü dışarı çıkmazlar...

— Hay büsbütün çıkmaz olsunlar...

— Giriş yerindeki karılar sızıldamaya başladılar... Söyletme beni... Fahişeler, yakışıklı delikanlıları gördüler; para ile birlikte erkek kokusu da aldılar... yerlerinde duramaz oldular... Kaynaşıyorlar... Onlar da içeri girmek için can atıyorlar... Dedim ya, dünya kötü oldu. Benden başka ırzından korkan yok hanım... Karıların bu sabırsızlık fingirtisi arasında kapı açıldı. Kâtibin çapkın yüzü yine göründü. Hepimize karşı ne derse beğenirsin hanımcığım?

— Ne dedi? Namussuz herif...

— İş oldu bitti...

— Aaaa, sus yere geçtim...

— Hanım, iki elim yanıma gelecek, bir kelime yalanım yok... İş oldubitti. Başka kâtibeye lüzum kalmadı; haydi dağılınız hanımlar, dedi...

— Alçak hayâsız... E, sonra?

— İçeri girip "oldubitti" oynamak isteğiyle kıvranan karılar, ağızlarını açtılar... Her kafadan bir ses çıktı. Epey gürültü oldu. Ama çare var mı? Sonra dağıldılar...

— İçerdeki karılar ne oldu? Onları turşuya mı bastırdılar?

— Dinle hanım, dinle... Maceranın en sunturlu yerine geldim....

— Hafakana tutulmamak[1] elde mi? Söyle hanımcığım, hem söyle diye yalvarıyorum, hem dinlemeye utanıyorum... El gün kepazeleri...

— Herkes çekildi. Şeytan bana dedi ki: "Sen gitme Hüsniye, burada biraz bekle, bak neler göreceksin?" Bekledim. Biraz sonra han kapısının önüne homur homur geniş, parıl parıl şık bir otomobil yanaştı. Odadan senin saklambaç oyuncuları çıktılar. Üç kadın, dört erkek kucak kucağa arabaya doldular... Boru öttü, motor hırladı; haydi babam kuş gibi uçtular...

— Ah zavallı hanımefendiciğim... Sen koca adını verdiğin o haydut için evde inle dur... Ay dizlerimin bağı çözüldü. Fena oldum. Nereye gittiler uğursuzlar, nereye?

— Hanım, ben tahminimde pek az yanılırım... Beyoğlu tarafına sürdüler sanırım. Rabbim vermesin. Öyle kepazeliği İstanbul'da hangi mahalle kabul eder...

— Aman Allahım, talihsiz hanımefendi bu rezilliği duysa, onları şimdi bulundukları yerde bastırmak için bütün servetini feda eder...

— Bütün servetini feda etmeye lüzum yok. Beş on lira otomobil parasıyla ben onları şimdi saklandıkları yerde kapana tutulmuş gibi bastırırım. Bana Şehreminili Avukat Hüsniye derler. Uçanla kaçan elimden kurtulamaz. Ben zaten başka bir otomobil ile arkalarından gidecektim, ama bugün yanıma yeteri kadar para almamışım...

— Hanım, bu işi nasıl yaparsın bakayım söyle?

— Şoförün biçimi, kılığı, bir fotoğraf plakası gibi zihnime çizildi: Esmer, sivri çeneli, kalın kaşlı bir delikanlı. Sonra arabanın numarasını aldım...

---

(1) Boğulur gibi olmamak.

— E, ne çıkar bundan?

— İlahi hanım, ne mi çıkar? Bir saate kadar ben o herifi bulamazsam, bana da Hüsniye demesinler...

— Nasıl, kuzum hanım?

— Şimdi şuradan Eminönü'ne gideriz... Orada otomobillerle bekleyen şoförlerden İkinci Dairenin[1] 628 numaralı arabasının şoförünü nerede bulabileceğimi sorarım. İçinde bir paket unuttuğumu söylerim...

— Hay ağzını öpeyim hanım. Hızır mısın mübarek kadın. Dar günde imdadımıza yetiştin. Şoförü bulursan, hanımefendiye haber veririz. Hangi folluğa saklandılarsa gider kepazeleri oldukları yerde, karı erkek bir arada bastırırız.

— Ya hanımefendi hasta diyordun?

— A! Kocasıyla ilgili böyle önemli bir işte benim hanımım mezarda olsa dirilir kalkar... O herifin bu azgınlığı bizim beceriksizliğimizden... Köpeksiz köyde çomaksız oynuyor... Kocasım böyle bir durumda yakalamak için, ne dedim sana kadınım, varını yoğunu feda eder vallah...

Hüsniye, kazançlı bir işin yolunda bulunduğunu bir kez daha anladı. Becerikliliğini duyurduktan sonra, biraz da kendini naza çekmek için:

— Bugün de önemli işlerim var; ama hanımefendinin hatırı için her şeyi feda edeceğim; haydi, sağımıza solumuza dikkat ederek Eminönü'ne doğru yürüyelim... Hak, doğrunun yardımcısıdır. Ya şoförün kendisine ya da bir arkadaşına rast geliriz. Onlar birbirlerini tanırlar...

9

Hüsniye, daha serbest yürümek için çocuğun birini, oğlanı, dadısının elinden aldı. Şimdi iki kadın ellerinde birer çocuk, caddeye çıktılar. Vakıf Han'ın önünden yürüdüler. İçleri eşya yığını gibi dolu ve sahanlık-

---

(1) İstanbul o dönemde "daire" (ilçe) adı verilen yönetsel birimlere ayrılmıştı; bu birimlerin başındaki yönetici, kaymakamdı.

larına insan salkımları asılmış tramvaylar, aşağı yukarı çanlarını öttürerek akıyor; otomobiller, kalabalığın arasından birer canavar homurtusuyla kıvrıla kıvrıla koşuyor... Bu dar caddeden taşan halk, kedi görmüş fareler gibi oraya buraya kaçışıyor; canını Allaha emanet edip de karşıdan karşıya çırpınarak koşanlar görülüyor.

Fırının köşesini döndüler; orada ecza deposunun önünde durmuş bir otomobil gördüler. Hüsniye, boynunu kaplumbağa gibi iki omuzunun arasına çekmiş, sigarasını tüttüren şoförden sordu:

— Kardeşim, İkinci Dairenin 628 numaralı arabasını işleten meslektaşını tanıyor musun?

— Ne yapacaksın?

— Otomobilinde bir paket unuttum da...

— Tanımıyorum...

Bu olumsuz cevabı alarak yürüdüler.

Hüsniye:

— Hiçbir işte ilk başarısızlıklardan yılmamalıdır. Çarçabuk elde edilen şeylerin tadı olmaz. Asıl iş, uğraşılarak başarılanlardır...

Kâmile:

— Aman hanım, ben üzüntü kaldıramam; hanımefendi hiç kaldıramaz. Ben Tezveren Dede'ye adağımı adadım zati... Tanrı işimizi bir ayak önce kolaylaştırsın... Bence en iyi işler en çabuk olanlardır.

Deponun önünden Mayer'in[1] köşesine kadar çocukları kucaklarında geçirdiler... Eminönü'nde sıra sıra müşteri bekleyen otomobil kalabalığı arasına daldılar.

Hüsniye, şoförlerden beş altısına yine sorusunu tekrar etti. Bazıları konuşmaya bile tenezzül etmeyerek yalnız başlarıyla, "Hayır..." işaretini veriyorlardı. En sonunda bir tanesi Köprü'den kıvrılan bir otomobil göstererek:

— İşte, aradığınız Şakir geliyor... dedi.

Hüsniye başını çevirdi; işaret edilen otomobili görür görmez sevincinden sarılır gibi Kâmile'nin omuzlarından tutarak:

---

(1) İstanbul'da ünlü bir büyük mağaza.

— Hah, işte o! İşte o... ta kendisi...

— Şimdi ne yapacağız hanım?

— İşte asıl diplomatlığı şimdi yapacağız...

— Ne yaparsan yap... Herifin ağzından bu sırrı haber al...

— Hanım, bunların ağızları para ile açılır... Bu yolda bana istediğimi yapma iznini veriyor musunuz?

— Yerden göğe kadar... Tek şu çapkınları bastıralım. Kendisine sormadan işte ben, hanımefendinin ağzından sana söz veriyorum; korkma, şoföre istediğini vereceğim, de! Yüzün kara çıkmaz...

628 numaralı araba, Gümrük caddesine doğru bir kavis çevirerek sıraya girdi. Kadınlar, o yana doğru koşuşurken, Turgut iki eliyle Kâmile'ye asılarak:

— Dadı...

— Yürü... Şimdi herifi kaçıracağız... Ne var?

Çocuk, büyük kalın sesiyle:

— Çişim var...

— Hangisi?

— Kocaman...

— Turgut donuna etsen şu anda seninle uğraşacak vaktim yok. Şoförü kaçıracağız. Şimdi herif bir müşteri alırsa kuş gibi gözden kaybolur.

Oğlan tepinerek:

— Ediyorum... Ediyorum...

— Etme... Koca oğlan ayıp değil mi? Etme. Yerin dibine gir ilahi! Akşamlara kadar yukarıdan doldurup aşağıdan boşaltmaktan başka işiniz yok... Sekiz okka yemiş yedin yumurcak. A elbette... Miden, karnın doldu, taştı... nereye götüreyim, bu kalabalığın içinde nereye becerteyim ben bunu?

Kâmile çevresine bakınırken, Mihriban aynı tepinme, aynı yaygara ile:

— Dadı... benim de geldi!

— Senin de mi geldi? Babalarının yumurcakları. Domuz yavruları... Zaten biriniz ne yaparsa, arkasından öteki de onu yapar. Yemeniz içmeniz hep böyle... Her şeyde sidik yarışına çıkarsınız. İkinizi de götüreyim, şuradan denize atıp kurtulayım...

Oğlan iki büklüm, sararmış bir beniz ile göbeğini tutarak çabasının son boğumunda olduğunu gösterir bir telaşla:

— Dadı... Dadı... Vay... Vay...

İşte şaka olmadığını anlayan Kâmile, çocuğu iki omuzundan kavrayarak:

— Dişini sık... Çişini tut... Yoksa şimdi seni yere vurur, kabak gibi patlatırım...

Oğlanı deniz kıyısındaki helaya doğru koştururken, kız aynı acıklı durumda süzülerek:

— Dadı... Dadıcığım... Aman... Aman...

Kâmile, Hüsniye'ye:

— Sen de öteki yumurcağı omuzlarından kavra... Apteshaneye kadar getir bırak. Sonra şoföre koş... Herifi kaçırmayalım. Bu piçler, işimiz tam kıvamında iken ortasına ettiler...

Muhbir kadın, söylendiği gibi yaparak çocuğu helaya bıraktı ve şoförün yanına koştu.

Bir sigara sarmakta olan şoförün önünde durarak:

— Kardeşim Şakir Bey...

Şoför, kendisine kardeşlikle birlikte beylik payesi veren bu kadının yüzüne dikkatle bakarak:

— Adımı tanıyorsunuz; ama ben seni bilemedim.

— Epeyce vakit önce, birkaç defa arabana bindik. Ben seni tanıyorum. Sen günde yüz türlü müşteri taşıyorsun. Elbette çoğu aklında kalmaz.

— Canım epeyce dediğin şey ne kadar zamandır? Benim şoförlüğüm çok eski değildir...

— Canım şimdi oraları nemize gerek... Gözünü açıyor musun? Önemli bir iş var...

— Önemli bir iş mi var? Nedir? Dağa adam mı kaçıracağız?

— Allah göstermesin kardeş. Öyle canice işleri ne ben kabul ederim, ne de sana yap, derim... Benim sana söyleyeceğim şey, namussuzlara karşı namusu savunmak yolunda bir iştir.

— Ben mahkeme başkanı değilim... savcı hiç... Bir şoför şunun bunun namusunu nasıl savunur?

— Çok uzatma, vakit yok... Yarısını bana vermek şartıyla şimdi şıp diye elli lira kazanmak ister misin?

Elli lira rüşvet teklifiyle başlayan bu namuslu işe şoför biraz şaşarak:

— Sen kurnaz bir kadına benziyorsun?

— Nerden anladın?

— Yarısını sana vermek şartıyla, bana elli lira kazandırıyorsun... Yarısını sana verince bana yirmi beş kalır, hemşire[1] hanım... Ben lafın piyazını asıl sözden ayırmayı bilirim... Bu elli lira kalabalığıyla zihnimi doldurup kandırmaya uğraşıyorsun. İş ne imiş hele, bir kere onu anlayalım.

— Sen demin Koza Hanı'ndan üç kadınla dört erkek müşteri aldın.

— Evet...

— Nereye götürdün onları?

Şoför, Hüsniye'yi tepeden tırnağa kadar dikkatle bir daha süzerek:

— Bu soruyu bana ne yetki ile soruyorsun? Polis hafiyesi misin? Öyle ise kimliğini göster...

— Canım şimdi aramızda polisin ne işi var? Bu kadar ince eleyip sık dokuma... Soruma cevap ver...

— Ben böyle soruya çarçabuk cevap veremem... Niçin soruyorsun anlamalıyım.

— Vakit geçiyor. Saflık etme.

— Onlar senin akraban mıdır?

— Öyle ya da değil... nene gerek senin... Bir şoför taşıdığı müşteriyi nereye bıraktığını her zaman herkese söyleyebilir.

— Sanırım bir kıskançlık meselesi...

— Hah, işte anladın... Zekisin!

— Benim belaya girmeye vaktim yok...

— Niçin canım?

— Ne felaket çıkarsa, kıskançlıktan çıkar. İntiharlar, öldürmeler...

— Korkma... Korkma... öyle şey yok... Meraklı, yarı kaçıkça, hasta bir hanımefendi, iki sümüklü çocuk, bir hizmetçi kadın, bir de ben... Bizim hepimizi arabana alıp onları bıraktığın yere götüreceksin. Bizim hangimizden cinayet umarsın?

---

(1) Kız kardeş.

— Ooo! İş değişti. Yalnız gittiklerini söylemek değil de, sizi alıp oraya götürmek...

— Sen bir kira otomobilinin şoförüsün. Her müşteriyi alıp istedikleri yere götürebilirsin. Yarım saat fazla geçirmekle bu işin tavını kaçırmış olabilirsin. Bugün ayağına gelen bu kısmeti havaya bırakma...

Şoför, içtiği sigaranın dumanını kendisine pek yaklaşmış olan Hüsniye'nin yüzüne üfleyerek biraz düşündükten sonra:

— Hanım, pazarlık istemem...

— Peki...

— Sana son ve kısa bir sözüm var...

— Dinliyorum...

— Sizi oraya götürmek için elli lira alırım... Hem de peşin...

Bu kez Hüsniye düşünmeye vararak:

— Öyle olsun. İnsanlık uğruna yapılan bu iş için, ben payımdan vazgeçiyorum... dedikten sonra, ileri doğru bakıp:

— İşte, kadınla çocuklar geliyorlar... Şimdi hepimizi buradan bindirerek konağa götüreceksin; oradan hanımefendiyi alıp istenen yere gideceğiz...

— Otomobil için, her saat başına olan ücreti de ayrıca alırım...

— Uzun ediyorsun. Para için merak etme...

— Konak nerede?

Hüsniye, konağın nerede olduğunu bilmiyordu. Bu konuda kesin bilgisizlik göstermek şoförde şüpheler uyandırabileceği için eliyle Yenicami tarafına doğru işaret ederek:

— Uzak değil... İşte şuracıkta... Otomobil için birkaç dakikalık yol... diyerek üzerine şüphe çekme tehlikesinden kurtuldu. Cevap vermeyeceği bu türlü sorulara yol açmamak için, Kâmile'ye doğru yürüdü. Burun buruna gelince:

— Kardeş müjde... Pazarlık ettim. Herif bizi beyefendinin gittiği yere götürecek. Ancak, yüz liraya razı edinceye kadar göbeğim çatladı...

Kâmile, yüz liralık müjde önünde biraz irkilerek:

— A kardeş, pek çok değil mi?

— Sus hemşire, lafı karıştırma... Herif pek dönek tabiatlı bir adam. Şimdi pişman olur, sözünü geri alır...

İki kadın, iki çocuk otomobile kuruldular; şoför gideceği semti sorar.

Kâmile:

— Dizdariye, Türbe sokağı, 18 numara...

Otomobilin lastik gırtlağı[1] şoförün parmakları altında iki üç kez anırdıktan sonra, araba içindekileri hafifçe sağa sola eğerek küçük bir rüzgâr içinde yollanır...

10

Tarif edilen sokaktaki numaranın önünde durdu. Marmara'ya bakan üç katlı bir kâgir evin bahçe kapısından içeri girdiler. Bahçe gün güneş içinde; havuz, fiskiye, kameriye, çardak, çakıllık, iki yanı lavantinli yollar... Her şey var; ancak hepsi bakımsız, harap... Kapının arkasında, içleri süprüntü dolu gaz tenekeleri... Sökülüp atılmış bitki döküntüleri, orada burada kokmuş yığınlar halinde... Adım başına tabak, bardak kırıkları yatıyor... Kediler, köpekler tenekelerden süprüntülerin bir kısmını oraya buraya taşımışlar... Yollara saçılmış türlü renkte kırıntı parçaları... Temizlemek, düzenlemek için hiçbir yerde bir insan eli dolaşmamış. Her yer kendi oluruna bırakılmış...

Bakımsızlıktan, evin içi de bahçeden pek farklı değil... her yanı yarım parmak toz kaplamış... Odalar alan talan, eşya karmakarışık...

Hüsniye, ortalığın bu düzensizliğini gözden geçirirken, Kâmile onu birinci katta bir odaya sokarak:

— Bir evin beyi çapkın, hanımı kıskançlıktan hasta olursa, işte orası bu duruma gelir... Sen burada bek-

---

(1) Kornası.

le. Ben hanımefendinin yanına çıkayım. Ona üzüntüden ölmeyecek biçimde işi anlatayım. Sonra seni çağırtırım...

Kâmile Hanım, hanımefendisinin yanına girer. Mevsim pek sıcak değildir; ama içeri güneş dolmuş; pencereleri, kapısı kapalı odanın ısınmış, değişmeyen havasında bir hastane ağırlığı ve kokusu vardır...

Hanımefendi, pencere kenarında bir koltuğa oturmuş... Üst baş kirlice, saçlar Rufai dervişleri gibi salkım saçak; dizlerinde kalın bir eteklik; ayaklarında fanila terlikler... Beniz kirli sarı, gözlerinin çevresi umutsuzluk ve bıkkınlık gölgeleriyle haleli; yanı başında bromür, aspirin ve bir sürü ilaç kutuları; koca bir şişe kolonya, nane ruhu... Masanın üzerinde eski yeni birkaç divan...[1] Akşamlara kadar, "Bey bana ne diyor? Ben ona ne diyorum" fallarıyla bu kitapları karıştırmaktan ve yine aynı niyet üzerine bol bol iskambil falı açmaktan başka işi gücü yok. Kocasının aşkı onu boğacak bir dalga gibi her an üzerine saldırıyor, hep onunla uğraşıyor hep...

Kâmile odaya girince, hanımefendi telaşla:

— Bir otomobil homurtusu işittim... Bey mi geldi? Böyle vakitsiz hiç geldiği yoktu. Çık biraz onu oyala. Beni bu durumda görmesin...

Yüzüne pembe bir ponpon gezdirerek, biraz da saçlarını derleyip toplamak için aynanın önüne koşar.

Kâmile:

— Telaş etme hanımcığım, bey gelmedi. Galiba biz ona gideceğiz...

— Ay neden? Apansızın olağanüstü bir durum mu oldu? Bir hastalık, bir kaza, bir felaket?

— Hep beyinizin üzerine böyle korkunç şeyler yorarsınız. Onun sizden uzakta vur patlasın bir eğlence âleminde bulunduğuna bir türlü ihtimal vermezsiniz...

— Nerede?

---

(1) Divan, Osmanlı dönemi şairlerinin şiirlerini içeren kitap demektir. Eskiden bu kitapların sayfaları rastgele açılarak birçok yöntemle fal da bakılırdı.

— Öyle vefasız, hayırsız, azgın erkekler, fahişelerin ortasında hangi rezillik yuvalarında eğlenirlerse, orada işte!

Hanımefendi büsbütün sararır, süzülür, gözlerinin karaları kayar... Bayılıp düşmemek için koltuğun iki yanına yapışarak:

— Kâmile, bana lokmanruhu şişesini bul.

— Yok hanımcığım, bayılmayınız... Dayanıklı olunuz. Ben size olanın bitenin aslını daha anlatamam. Kendinizi tutunuz ki, bu sefer o azgının hakkından gelelim.

— Söylediğin şeylerin doğruluğuna iyice inanıyor musun?

— Ulu Tanrı'ma inandığım kadar... Ah bilirim, en açık durumlarda bile, beyinize karşı güven besleme düşkünlüğünden kendinizi kurtaramazsınız.

— Sonu ev bark yıkımına çıkacak böyle önemli konularda her söze gelişigüzel inanıvermek olur mu?

— Şu saatte hiç düşünmediğiniz durumları gözlerinizle görmek için gereken büyücek bir masrafa katlanır mısınız?

— Bu nasıl soru? Nem varsa fedadan çekinmem...

— Öyle ise, haydi kalkınız, hazırlanınız... Otomobil aşağıda bekliyor. Pire tok iken tutulur, derler. Biz de onu sıcak zevk âleminde bastıralım. Ustalıklı inkârlar ile artık sizi kandırmasına imkân kalmasın.

Hizmetçi kadın, hanımına lokmanruhları koklata koklata, zavallının şakaklarını, bileklerini kolonyalarla ova ova, olayları en çarpıntı veren, en sinire dokunacak, en göz kızdıracak boyalar altında, dedikoducu dilinin bütün zehirlerini karıştırarak tasvir ede ede anlatır... Sonunda facianın en usta oyuncusu Şehreminili Hüsniye'yi odaya sokarak, hanımına, her şeyi zamanında haber veren "Hızır Kadın" adıyla tanıştırır.

Hızır kadın da, hanımefendinin kıskançlık ateşini körükleyerek, bu karı koca faciasından kendi çıkar payına epey bir şey alabilmek için bütün ustalığını gösterir. Sinirli kadın, bu iki keskin dilli körükçünün arasında, büsbütün kızıl deliye döner; kocasını suçüstü yakalamak için çarşaflanır. Kendini romanlarda oku-

duklarına benzer bir olay içinde bulduğuna biraz şaşar. Yanına bir şey almak gerek... bir silah! Öyle ya... Kocasının kolları arasında yabancı bir kadın görünce yaralanan onurunun öcünü almak için söylenecek acı ve öldürücü sözü, bir tabanca namlusuyla anlatmak gerek... Dolaptan kocasının küçük, şık tabancasını çıkarır; elinde evirip çevirir:

— Hayatımda böyle acı günler olacağını, kocamı öldürmek için bir tabanca hazırlayacağımı hiç aklıma getirmezdim. Bu uğursuz alet nasıl, neresinden dolar? Bilmiyorum...

Kâmile telaşla:

— Hanımefendi, bilmediğin şeyi kurcalama, kazalıdır.

— Boştur biliyorum...

— Şeytan doldurur...

Hanımefendi, küçük bir titremeyle silahı masanın üzerine bırakır. Hızır kadın, onu oradan bir erkek cesaretiyle kavrayarak:

— Bu alet insana hem dosttur, hem düşmandır... En karışık sorunlarda, sözü kesen bir hâkimdir. Ömrü boyunca bunun yardımına muhtaç olmamış adam yok gibidir. Doldurmasını da, atmasını da bir silahşör kadar bilirim.

Tabancayı kırıp kovanlarını parmaklarıyla yoklayarak:

— Boş, boş... Hani ya... fişekler nerede?

Hanımefendi, ortaya bir teneke kutu çıkararak:

— Bunun içinde bir şeyler var; fişek dediğiniz onlar mı bilmem...

Hüsniye:

— Hanımefendimiz, şimdiye dek hiç silah atmadınız mı?

— Hiçbir cana kıymak aklımdan geçmedi ki atayım.

— Öyle ise biraz el alıştırmalısınız...

— Burası nişan yeri mi? Şimdi güm diye patlarsa konu komşu ne der?

— İçine kurşun koymayacağım... Biraz parmaklarınızı alıştırmak için boş boşuna atacaksınız...

Hızır kadın, tabancayı hanımefendinin eline verip tetiği gösterir:

— İşte bunu, parmağınızla çekiniz...

Hanımefendi çekmeye uğraşarak:

— Ay pek sıkı! Bir parmağımın kuvveti yetmiyor...

— Birinin kuvveti yetmiyorsa iki parmağınızla çekiniz.

Hanımefendi, alt dudağını dişlerinin arasında çiğneye çiğneye, korkunç bir yüz kasılmasıyla namlunun ucunu havada dolaştırarak tetiği çekmeye uğraşırken Kâmile büyük bir telaşla:

— Hanımefendiciğim durunuz, eliniz her tarafa oynuyor. Ben dışarı çıkayım da tetiği sonra çekiniz.

— Boş diyorlar ayol...

— Boş silahların patladığını ben çok bilirim. Kavga yerine gitmeden burada birbirimizi vurmayalım... Bugün sakar bir gün... Şeytanın işi yok. Tanrım kazasından saklasın...

Hanımefendi gözlerini yumar. Dudağını koparırcasına kendini sıka sıka sonunda tetiği çeker. Boş tabanca tam çıt çıt ettiği sırada, birdenbire oda kapısı açılır, Turgut'la Mihriban koşarak içeri girerler... Çıt çıtlarla çocukların girmeleri saniyesinin rastlaştığı anda Kâmile çığlığı basarak:

— Atma hanımefendi, çocuklara rast gelir...

Bu yaygaranın üzerine gözlerini açıp da karşısında çocuklarını gören hanımefendi, bir kaza oldu sanarak tabancayı elinden birkaç metre öteye fırlatıp durduğu yere serilir.

Kopan çığlığa dışarıdan birkaç kadın daha koşar. Hanımefendi bir yanda baygın, ötede tabanca... Herkeste bet beniz kaçık... Ortada vurulan görülmez. Kazanın çeşidi anlaşılmaz. Ama kimi limonataya, kimi sirkeye, lokmanruhuna, kolonyaya koşar. Eczaneye, doktora haber göndermeye kalkanlar bile olur... Hanımefendiyi:

— Kendinize geliniz efendim, bir şey yok... avutmalarıyla ovup ovuştururlar... Sözün kısası, ev halkı birbirine girer...

Turgut'la Mihriban, bu kargaşalıktan yararlanarak annelerinin kıyıda bucakta ne kadar ilaçları varsa açıp karıştırırlar; bir kutu içinde buldukları sürgün şekerlerini[1] birbirlerinin ellerinden kapışarak hepsini tıkınırlar.

Hanımefendi kendine gelir. Çocuklarının sağ olduğunu görmek için onları karşısına dizer; sonra bağrına bastırır. Bütün annelik şefkatiyle, atlatılmış kazadan dolayı sıcak gözyaşlarıyla, Ulu Tanrı'ya şükürler ederler.

Rüzgârlara karışarak koşmaya alışmış şoför, arabasının içinde sigara üstüne sigara içerek bir saatten çok pinekledikten sonra, vaktin gecikmekte olduğunu hatırlatmak için içeriye haber gönderir. Ne gibi önemli bir iş için hazırlanılmakta bulunulduğu, kadınların biraz akıllarına gelir.

Hızır kadın, "Vakit gecikirse, tam kızgın tavında öc alma fırsatının kaçırılacağı" ihtimalini uzun kanıtlarla anlatarak hanımefendiyi toparlar. Bir çantanın içine, bayılanı ayıltmak için ne gerekse konur; tabancayı, kimi kez dolmadan şeytan eliyle dolan bu kazalı aleti, gerektiği anda hanımefendiye vermek üzere Hüsniye kendi yanına alır.

Hanımefendi, Kâmile, iki çocuk otomobile binerler.

Hızır kadın, her ihtimale karşı, şoföre verilecek paraları peşin ister. Herifi bir yana çeker ve onun miktarında anlaşılan payını avucuna sıkıştırarak, kendininkini gözbağcı çabukluğuyla serviyetine yerleştirir, arabaya girer. Koca canavar, homurtusuyla sokakları doldurarak sırtındakileri istenen yöne doğru uçurur...

* * *

Araba, uçan camlı bir köpek gibi hafif sarsıntılarla ve köşe başları dönemeçlerinde içlerindekileri sağa

---

(1) İshal ilaçlarını.

sola biraz yaslandırarak koşa koşa Köprü'yü geçti. Kalabalık yollarda kaynaşan insanları, siyah köpüklü bir deniz üzerinde giden bir vapur gibi, iki yanına fırlatarak engel tanımayan bir inatla yollara saldırıyordu. Banka önünden geçtiler. Şişhane Karakolu dönemecinde, otomobil yokuşlara atılırken, Mihriban, annesinin iki dizi arasına sokularak şakaklarından sızan hafif bir ter ve her saniye artan baygın bir yüzle:

— Anneciğim...

— Ne var yavrum?

— Çişim geldi..

— Aaa, sırası mı?

— Ama pek geldi...

— Tut kendini bir parça... Şimdi arabadan ineceğiz... İşte o zaman...

— Anneciğim... Tutamayacağım... Tutamıyorum... Ay işte tutamadım!

Turgut aynı ter, aynı solgunluk ve titrek sesle Kâmile'ye sarılarak:

— Dadı... ediyorum...

Hanımefendi:

— A, bu nedir canım? Ayıp değil mi koskoca çocuklar...

Kâmile:

— Hanımefendiciğim, bu iki çocuğun karınlarından birbirine telgraf mı vardır nedir? Bir türlü anlayamadım. Ne vakit birisi, böyle bir sıkıntısı olduğunu söylerse, arkasından hemen öteki de başlar...

Şaka değil, evde hanımefendinin baygınlık kargaşalığı sırasında, boğazlarına düşkün bu iki yaramaz, altmışar grama yakın müshil şekerlemesi tıkınmışlar. Basan hararet üzerine sokağa çıkmadan önce birer bardak da su çekmişlerdi... Şekerlemelerdeki yumuşatıcı madde, şimdi mide ve bağırsaklarını gevşetmiş... Zavallıları o yaşta çocukların değil; demir gibi pehlivanların karşı koyamayacağı bir duruma getirmişti. Ama bu oburluktan kimsenin haberi yoktu. Bu vızvızlanmaları, bu iki yaramazın böyle anlarda her zamanki sıkıştırmalarına benzer birer densizlikleri sanıyorlardı.

Bu pis olayın tehlikesi gittikçe artıyordu. Kız, anasının dizlerine serildi. Oğlan, Kâmile'nin kucağına kapandı... Arabanın içini, penceresi kapalı bir hela kokusu sardı. Aynı zamanda anne ile dadı gövdelerinin çocuklara dokunan kesimlerinde sıcak bir ıslaklık duydular.

Sinirli hanımefendi, sinirlerinin bütün taşkınlığıyla haykırdı:

— Aaaa, kız benim kucağıma küçüğünü de büyüğünü de salıverdi.

Kâmile:

— Sus hanımefendiciğim sus! Yarı belimden aşağısı o kadar ıslandı ki bu küstahlığı eden ben miyim; yoksa çocuk mu, ayırt edemeyecek bir duruma geldim...

Hanımefendi, çocuğunu tartaklayarak:

— Kız bu nedir ettiğin? Yeni baştan kundakta bebek mi oldun? Bu kadar kirlettiğin yeter... Tut kendini; yoksa şimdi seni arabadan aşağı atarım alimallah!

Mihriban, bu azara karşılık vermedi; kucağa serilmişti; sanki baygındı. Yalnız tartaklanma sırasında midesinde sulanan şeylerin bir kısmı ağzından taşmaya başladı. Yine o anda oğlan da Kâmile'nin kucağına kusuverdi.

Hanımefendi sinirli bir şaşkınlık içinde:

— Bu olağan bir durum değil; bunlara ne oldu kuzum?

Kâmile titiz bir sesle:

— Onlara ne olduğunu bilmiyorum; ama biz, herhalde onlardan daha berbat olduk...

Arabanın her sarsıntısında, çocuklar ağızları açık kalmış birer tulum gibi yukarıdan, aşağıdan boşanıyorlardı.

Kâmile, oğlanı hemen belinden kavradı. Başını otomobilin penceresinden dışarı verdi. Boşanan bu iki delikten birinin akıntısı olsun dışarıya atılması, uğradıkları bu kirli kazaya karşı, herhalde yine az çok koruyucu bir yol sayılırdı.

Sonra Hüsniye'ye haykırdı:

— Sen de hanımefendinin kucağından kızı kap, arabanın öbür penceresinden başını dışarı çıkar da deliğin biri içeri boşanıyorsa, hiç olmazsa öteki sokağa aksın...

Hızır kadın, hemen bu söze uydu. Şimdi arabanın iki yan penceresinden sokağa uzatılmış iki çocuk başı, hızın verdiği itici güçle iki üç metre öteden geçenlerin suratlarına kadar kusuyorlardı.

O sırada, Beyoğlu'nun dar sokaklarından geçme talihsizliğinde bulunan süslü, temiz madamlar, şık mösyöler, suratlarından aşağı bu pis kokulu şarapneli yedikçe haykırışıyorlar; otomobil kazasının hiç de bu türlüsüne uğramamış olduklarını birbirlerine yana yakıla anlatıyorlardı.

Otomobilin iki yanından, kaza kurbanlarının iğrenme sesleri çoğaldı; kimi bu kusmuk saldırısını, o yana bir tükürük savurmakla geri çevirmiş oluyor; kimi yumruklarını sıkarak otomobilin arkasından yirmi otuz adım koşmakla kendini öc almış sayıyordu.

Gitgide halkın tiksintisi o dereceye geldi ki, iki yanına kusarak koşan bu iğrenç arabayı durdurmak için sokaklarda bağırmayan, sövüp saymayan kalmıyor gibiydi... Ama kimi durdurur, kimi tutarsın? Şoförler, sinek ezer gibi, bir insanı devirip üzerinden geçiyorlar; bir saniye önce ayakta gezen bir canlı, kıyma makinesinden geçmiş et yığınına dönüyor; kaldırımlar al kana boyanıyor da şoförler yine durmuyorlar...

Bir şoförün, (arabasını) iyi kullanmayışı; daha doğrusu fazla hızlı gitme keyfine, hevesine kapılması yüzünden bir suçsuz, ölüm cezasına uğruyordu. Öyle ki, şu uygar çağın hiçbir kanunu, böyle şiddetli bir cezayı, en kötü suçlu hakkında bile uygulayamaz. Ve tüyleri diken diken eden bu ölüm tehlikesi, zihnini biraz düşünceye kaptırıp sokakta dalgınca giden her zavallı yolcu için düşünülebilir. Sokaklarımızda, tekerleklerinin lastiklerine böyle dikkatsizlik cinayetinin kanı bulaşmamış pek az otomobil vardır. Bu öldürücü arabaların tekerlekleri altında can verenlerin cesetleri ayrıca bir mezarlığa gömüleydi; şunun bunun, otomobillerde hızlı gitme sefasına kurban gidenlerin çokluğu önünde gözlerimize dehşetler dolardı. O zaman bizden yılda

otuz kırk nüfus üzerinden vergi alan vebaya, koleraya teşekkür ederdik.

Öldüren otomobillerin, çok kez durdurulmadıkları bir sokakta, kusanın küstahlığına ceza düşünen olur mu? Şoför, kalpağını sağ kulağını suratından büsbütün silecek bir caka ile yana eğmiş; o gün arabasının yol ücretinden başka, havadan vurduğu elli liranın neşesiyle arkasından sapan taşı yetişmez bir hızla ve içleri gevşemiş çocukların çevreye saçtıkları pisliklerden habersiz uçuyordu.

11

Otomobil, Beyoğlu'nun dar, kuyu gibi havasız yan sokaklarının köşelerinden kıvrıla kıvrıla aktıktan sonra, sık bir ormanda birbiriyle yarışan ağaçlar gibi hep boyuna uzanmış yüksek, kâgir evlerden birinin önünde durdu. Yolcularını çıkarmak için şoför, arabanın kapısını açtığında, suratına çarpan dökülmüş oturak kokusu midesini bulandırdı. Hemen parlayan gözleriyle, ateşlenen ağzıyla müşterilerine çıkıştı:

— Bu ne? Arabamın içini Yenicami keneflerine çevirmişsiniz! Ne pis müşteri imişsiniz, Allah belanızı versin...

Kocasının derdinden zaten sinirleri son tetikte gerilmiş olan hanımefendi, birden parladı:

— Bela kendi başına gelsin!

— Geldi işte, sizden iyi bela olur mu? Ömrünüzde hiç arabaya binmediniz mi? Araba ile helanın birbirinden çok ayrı şeyler olduğunu bilmiyor musunuz?

— Söylenme herif, parana geçer hükmün...

— Paran bu kadar bolsa, arabaya pisleyip cereme vereceğine temiz, hayırlı işlerde kullan...

— Biz bu işi kendi isteğimizle yapmadık, bir kazadır oldu. Çocukların mideleri bozulmuş...

— Bileydim, bu yumurcakları arabama almazdan önce kıçlarına birer iri mantar tıkardım...

— Benim çocuklarımın kıçı senin babanın şarap şişesi değil...

— Oldukça büyük bir konakta oturuyorsunuz; adınız da, hanımefendi...

— Evet öyle... Beğenemedin mi?

— Sulukule'den Falcı Bembe'yi arabama yolcu almış olaydım, içeride sizden daha temiz oturmasını bilirdi. Arabama yestehledikten[1] sonra utanıp önüne bakardı. Siz çingeneden de beter imişsiniz ya!

— Çingene senin soyun sopundur, edepsiz... Sana terbiye dahilinde muamele ettikçe kabarıyorsun.

— Terbiye dahilinde muamele mi? Ulan yedi ceddinin terbiyesine mum yaktığımın karısı! Soyunu sopunu bir sıraya varakladığımın postalı[2] be! Terbiye dahilindeki muamelen, bu; terbiyesizce davransan, acaba nasıl olacak?

Sinirli kadının bütün vücudunu, öfkeden, çiftetelli ile oynayan bir çingene gibi, bir titreme aldı.

Hızır kadına dönerek bağırmaya başladı:

— Kadın, ver şu tabancayı... Önce bu herifi geberteyim... Sonra ötekini.

Şoför, tabanca sözü önünde bir adım geri çekilerek:

— Ooo! Hanımefendinin tabancası da var... Demek siz içeriye adam öldürmeye gidiyorsunuz... Önce burada bana kıyacaksınız, sonra ötekine... öyle mi? Ben sizi buraya yanlış getirdim. Siz Toptaşı'na[3] götürülecek mahluklarmışsınız...

Şehreminili Hüsniye arabadan fırlamış, şoförün kulağına şöyle yalvarıyordu:

— Aman kardeş, sen ona bakma... Zavallı kadın meraklıdır; ne dediğini bilmez.

— Meraklı mıdır? Ben onun ne istediğini gözlerinden anladım. Ben bu illetin ilacını bilirim. Kocasında kabahat... Bunu böyle çıldırtıncaya kadar boşlamış... El erkeklerine muhtaç bırakmış... Bir tane de böyle bizim komşuda var... Kocası yetmişlik, karı otuzunda... Ocak süpürücüyü, sakayı, bekçiyi içeri alır...

Hanımefendi çırpına çırpına haykırarak:

---

(1) Sıçtıktan.

(2) Düzeysiz; (kadınlar için): Orospu.

(3) İstanbul'da, cezaevi bulunan bir semt.

— Alçak hayâsız... namusuma, iffetime söz atıyor. İşte hem arabana sıçtık, hem de on para vermeyeceğim... Git dava et de al.

Arabanın sokağa dağılan pis kokusundan hiç farklı olmayan bu kavga böyle kızışmakta iken, Hüsniye, önünde durdukları evin çıngırağını öttürdü. Çok geçmeden kapı açıldı. Önü mavi prostelalı, yaşlıca bir erkek hizmetçi göründü. Bu gibi işlerde gerçekten görmüş geçirmiş, becerikli olan Hüsniye sordu:

— Burası neresi?

— Madam Savaro...

— Lokanta... Otel... Biraz da özel eğlence yeri...

— Evet...

— Hah, biz de işte burasını arıyorduk. Bugün Boğaziçi'nden Beyoğlu'na taşındık... hiç yerleşmedik... Çocuklarımız da biraz rahatsız; böyle bir yerde yemek yemek, biraz dinlenmek istiyoruz. Bizim için elbette bir odanız bulunur...

Züğürtlük darlığının ortalığa salgınından, Madam Savaro'nun Otel Garni'si de etkilenmişti. Anahtar-kilit gibi hep erkekli dişili gelen müşterilerin arasında böyle iyi niyetle oda isteyenlerin kabullerinde bir sakınca görmeyen yaşlı herif:

— Buyurunuz... Buyurunuz... Oda, yemek; burada her istediğinizi bulabilirsiniz... Fiyatlarımız dışarıdan biraz farklıdır... İşte o kadar...

Uzun giriş yerinin ta bir ucundan konuşan yaşlı adam, sokaktaki patırtıyı, hele pis kokuyu hiç sezemedi. Kurnaz Hüsniye, kalın demir kapı kanadını hemen kapatırcasına aralık etmişti.

Hemen hanımefendinin yanına koşarak yalvarmaya başladı:

— Aman kadınım... Kocanız burada... İçeride... Şimdi bir şeyden kuşkulanırsa bizi otele kabul ettirmez. Bu terbiyesize uymayınız, sesinizi kesiniz. Ben otelci ile konuştum... İçeride yiyip içerek dinlenmek istediğimizi söyledim. Kabul etti. Bize bir oda verecekler. Müşteri olarak bir kere otele girelim; bir odaya kapanalım. Ötekilerin hangi delikte olduklarını ben çabuk bulurum. Bütün başarımız sizin susmanıza bağlı...

Hüsniye, yarı baygın bir durumda bulunan kızı kucağına aldı. Oğlanı da Kâmile kavradı. Ağzına kadar sıvı ile dolu birer kap gibi taşırmamak için, çocukları sarsmadan götürüyorlardı.

Hanımefendi, Hızır kadının öğütlerindeki önemi kabul etti. Hain kocasını suçüstü durumunda yakalamak için, fırtınaya karşı yelken açmış sinirlerini indirmeye çabaladı. Titreye titreye, dişlerini gıcırdatarak susmaya çalıştı. Hep birlikte otele girdiler. Demir kapıyı itiverdiler.

Sokakta kalan şoför, durmadan bağırıyordu. Arabasının içine eğildi. Bütün döşemeleri, insan gövdesinin dışarı attığı ham ve olmuş pisliklerle kirlenmiş buldu. Çıldırmış gibi haykırıyordu:

— Bu pisler, otomobile binecek müşteri değil, kenefte oturacak insanlarmış... Hay anasını, avradını... geçmişini... geleceğini... Bu ne be? Bu ne be? İki çocuğun arabayı bu kadar pisletmesine inanmam. Ant olsun ki o üç karı da boş durmamışlar... Bana elli lira verip de anası, kızı, oğlu, dadısı, teyzesi hep birden böyle arabama sıçmaktan maksatları ne idi acaba? Ne memlekette yaşıyoruz yahu, ne memlekette! Tramvaylarda, vapurlarda «Yere tükürmek yasaktır» levhaları var. Bunu anlarım. Ama arabaların içine, üzerlerine «Buraya küçük ve büyük aptes bozmak yasaktır» yazılı birer levha asılması mı gerekir?

Arabacı böyle taşıp taşıp da hıncım boşaltamayarak kendinden geçmiş gibi iken, kulağına sert bir ses geldi:

— Bana bak şoför...

Şoför döndü; karşısında iki belediye memuru ile bir polis gördü.

Memur:

— Şimdi sen arabanın iki penceresinden dışarı kusan müşterileri taşıyarak buraya gelmişsin...

Şoför karşısına kendini dinleyecek resmi bir adam çıkmış olmasına biraz sevinerek:

— Evet efendi, evet... Allah belalarını versin... Yalnız kusmak değil... Hem yukarıdan, hem aşağıdan... Hem çocuklar... Hem karılar... Beşi birden... Arabamın

haline bakınız... Böyle şey akla gelir mi ki müşteriyi almazdan önce, "Mideniz bozuk mudur? Ameliniz var mıdır" diye sorayım?

Memur:

— Bu müşterileri nereden aldın?

Şoför:

— Dizdariye'den...

Memur:

— Nereye getirdin?

Şoför kapıyı göstererek:

— İşte bu otele...

— Şimdi içerideler mi?

— Evet...

— Buraya gelinceye kadar hiç bir yere uğrayıp kimse ile görüştünüz mü?

Şoför, arabasının pisletilmesinden daha çok büyük bir felaketin eşiğinde bulunduğunu sezer gibi olarak sarardı. Titrek bir sesle:

— Hayır, dedi...

Belediye memuru, onun gittikçe uçan rengine dikkat ederek:

— Şoför, tutuklusun, dedi. Bugün Dizdariye'nin altında Kadırga'da iki kolera olayı var. Sen buraya koleralı hastalar getirmişsin... Şimdi araban dezenfekte edilecek; sen karantinaya alınacaksın; bu otel kordon altına alınacak... Eğer otomobiline atlayıp kaçma çocukluğuna kalkışır isen, polis, tabancasıyla seni vurmak zorunda kalır; yasa bunu ister...

Cebinden çıkardığı bir kâğıda otomobilin dairesini ve kendi numarasını yazdıktan sonra:

— Kaçıp da nereye saklanabileceksin? Sonra tutulduğun zaman göreceğin ceza pek büyük olacaktır... dedi.

— Ben ne kadar zaman tutuklu kalacağım? Kaç gün çalışamayacağım?

— Bilmem... Şimdi muayene için doktorlar gelecek, dışkılar tahlil edilecek, fenni süre içinde salgın ve ölüm olup olmayacağı beklenilecek, görülecek; sonuca göre işlem yapılacak...

Sonra yanındaki astı olan polise dönerek:

— Bu otelin başka kapıları, arkadan girilip çıkılacak yerleri var mı? Öğrenelim... dedi; konu önemli, sorumluluk büyüktür. Bakınız hastalık İstanbul'un Kadırga'sından ta Beyoğlu'nun göbeğine atılıyor... Buraya otomobil ile uçarak geliyor. (Polise) Kardeşim, sen burada kapıyı ve bu şoförü bekle... (Memura) Sen de evin başka çıkılacak yerleri olup olmadığını anla... İçeriden dışarı, dışarıdan içeri kuş uçurtmayacaksınız... Ben ilk karakola koşup telefonla gereken yerlere haber vereyim...

Sonra yine şoföre döndü:

— Sen de arkadaş... Olay nasıl oldu, zihninde bir özet hazırla... Şimdi sana her şeyi soracaklar... Bu hastalar, koleraya tutulduktan sonra asıl hastalık yuvasından kaçmaya kalkmışa benziyorlar. Oradan buraya kaçmak için sanırım sana yüklüce bir para vermişlerdir...

Şoför, gırtlağından dilinin ucuna doğru kaynayan birkaç koyu sövgüyü dişlerinin arasında ezmeye uğraşarak:

— Behey imanını! Efendi, şu uğradığım zarar yetmiyor mu ki bir de durup da başıma başka türlü laflar çıkarıyorsunuz? Beni bir evden çağırttılar; gittim. Ne bilirim onların koleralı olduğunu? Alacağım yolculardan, posta vapurları gibi, temiz kâğıdı soramam ya... Belediyeden bize böyle bir emir verilmedi.

— Her şeyi doğru söyle. Bizi, hükümeti yorma, yanıltma... Böyle bir olay sırasında yalan bir sözün, çok kötü sonuçlar verir...

— Yalan kabul etmem... Zaten ben en kötü sonuçlara uğradım. Kim bilir kaç gün arabam işlemeyecek? Kazancımdan olacağım...

— Hep kazancını düşünüyorsun...

— Ne yapayım efendim? Benim gelirim yok. Geçinmem bu yüzden... Ben de ev bark geçindiriyorum...

— Her şeyden öne sağlık, hayat lazım. Daha gençsin; bu pis hastalığa yakalanıp yakalanmadığını düşünmüyorsun...

Şoför, gözlerinde beliren birkaç damlayı elinin tersiyle silerek, üzgün bir sesle:

— Hastalığa bulaştımsa, çoluğuma çocuğuma hasret öleceğim, dedi.

— Söyleyeceğin doğru sözlerle hem kendini kurtarırsın, hem de birçok insan kardeşlerini... Şimdi ben olayı idareye bildirir; yeter sayıda polis ve sağlık memurları göndertirim. Aman polis efendi oğlum, dikkat! Arkadaşların gelince hemen sokağın iki başını da tutunuz.

Memur, bu tehlikeli görevi hemen yapmaya koştu. Şoför, kendisinden biraz uzakta duran polis neferiyle yalnız kalınca sordu:

— Kardeş, şimdi koleralı olduğumuz anlaşılırsa bu otomobili ne yaparlar?

— Yakarlar...

— Sonra parasını verirler mi?

— Bilmiyorum...

Şoför, karamsar bir gözle arabasının içine baktı. Yine pek koyu birkaç sövgü savurmaktan dilini kurtaramadı. Arabasının başına gelecek felaketi anladı. Şimdi kendini düşünerek sordu:

— Şimdi ben kusmaya başlarsam bana ne yaparlar?

— Siyah muşambalı sedyeye korlar, karantinaya götürürler...

Şoför, o anda içine doğru eğildiği otomobilden gelen ağır kokudan derin bir bulantı duydu; ama öğürmemek için hemen geri çekildi. Yüreğinde büyük bir korku kabardı. Şakaklarını soğuk bir ter bastı. Acaba koleraya mı tutuluyordu?

O sırada, önünde bekledikleri otelin kapısı açıldı. Polis, hiçbir şeyden habersiz, masum bir yüzle sokağa çıkmak isteyen genç bir kadına tabancasını uzatarak, "İçeri!" emrini verdi. Kadın, birbiri ardınca birkaç çığlık koparark kapıyı gümbedek örttü, kaçtı...

Bir kutu müshil şekerlemesi, İstanbul'da birçok kişiyi yoracak, ölüm korkularına, çarpıntılarına uğratacak korkunç bir olay yarattı.

Şekerlemelerin, onları yapan eczacının ustalığına bir reklam olacak kadar etkili ve güçlü olması da, bir kötü rastlantıydı. Bu ilaçlar, yarışma için bir sergiye gönderilmiş olaydı belki altın madalya kazanırdı; ama bu olay da bir otomobili helaya çevirmekle işi pisletti. Yerinde kullanılmayan her ilaç, her güç böyledir.

12

Madam Savaro, Doğu'da Rumlaşmış bir İtalyan karısıdır. Kimi işler vardır ki, bilmem neden, bunlara "ince sanat" denir. İnceliklerini kavrayabilmek için yaratılıştan yetenek ister. Kaba Türkler, bu ince sanatlarda, iktisat bakımından her türlü geriliklerine karşın, her zaman müşteri durumundadırlar... Öbür alışverişlerde olduğu gibi, bunda da (işi) iyice kavrayamadıkları için soyulurlar.

Başka ülkelerde her şey hoş görülür; yalnız aç kalmak ayıptır. Çalışmalı! Avrupa moralistleri[1], boş durmaktansa kötülük yapmayı üstün sayarlar. Kötülük yapmak iki türlüdür: Biri, kendi kendine yapmak; öbürü, başkalarına... Biz Türkler, kötülüğü kendimize yaparız. Çünkü kazanç biçiminde onu başkalarına yapmak, bir hünerdir. Bunda da çok beceriksiziz. Avrupa moralistleri, kendi ulusları çıkarına, başkalarına yapılacak kötülükleri büyük ahlaklılık sayarlar. Böylelerini teşvik ve ödüllerle, nişanlarla taltif ederler.

Kötülükle iyiliğin sınırları birbirine o kadar karışmıştır ki, çoğu kez insan nereden gideceğini şaşırır. Bir kedinin bacağını kırmak, büyük barbarlıktır; ama nüfusu milyonları aşan masum bir kavmi –bütün varına yoğuna konmak için– barutla, ateşle öldürmek, alçakça kırarak yeryüzünden yok etmeyi düşünmek, yüksek siyasettir. Evet savaş sırasında bu, zorunlu gibi görünür; ama efendim, Avrupa diplomatlarının, barış zamanlarında da bundan başka düşünceleri yoktur... Aralarında en zayıf hangi ülkedir; ileride bir punduna getirip onu paylaşıvermek için aralarında gizli bağlaşmalar, anlaşmalar yaparlar.

---

(1) Ahlakçıları.

Hayat yasası ne korkunç bir şey! Birbirini yemek için didişen en küçük iki böcek arasındaki bu boğazlaşma, en büyük ülkelerin ufuklarını toplarla sarsan, topraklarını kızıl kanlara bulayan bir savaş felaketine kadar yükseliyor. Ya paralayıp yiyeceksin; ya paralanıp yeneceksin. İşte hayatın birtakım ahlak çiçekleriyle örtülen gizli anlamı!

Hıristiyanlığı dünyanın en ücra, en ilkel, en vahşi alanlarına kadar yaymak için misyonerler gönderen Avrupa hükümetlerinin kendileri, dinlerinin hükümlerini yerine getirmiyorlar. Büyük Kurtarıcı'nın,(1) "kendine yapıldığını istemediğin bir kötülüğü başkasına yakıştırma" yolundaki ahlaki, insani emirleri İncil'lerde kapalı duruyor. Bu "varak-ı mihr ü vefa"nın(2) hükmüne boyun eğen bir vicdan, papazlar arasında bile görülemiyor. Bugünkü misyonerlerin, kılığından başka papazlığa, din adamına yakışır bir nitelikleri yoktur. Bunlar, sanki din kılığı altında, her biri bağlı bulundukları hükümetlerin adına ve hesabına insan kandırmaya çıkmış simsarlardır.

Kimi töreler bir yana bırakılırsa, bütün kiliselere, burnu dua kitabının üzerine düşüp uyuklayan kocakarılardan başka gidenler yoktur. Kimi erkek - kadın çift gençler de bu tapınaklara gidiyorlar; ama oralara ne yapmak için girdiklerini Maupassant, hikâyelerinde hiç sıkılmadan söylüyor...

Sözde "laik", din işlerini dünya işlerinden ayrı tutan –niçin daha açık söylemeyeyim– dinsiz hükümetlerin bütçelerinde kilise masrafları ağır bir toplam tutar.

Bu, eskiden beri dönen ve durmadan dönmesi dininin, dinsizin çıkarları gereği olan bir dolaptır.

Kimi Avrupa hükümetleri, Hazret-i Mesih'in yüksek moraline(3) aykırı yaşayan Hıristiyan devletlerdir. Kendi ülkelerinde yasalarının uygun bulunmadığı şeyleri, bizim yurdumuzda yaptırmak için uyruklarından en açıkgözlülerini gönderirler. Hep bunların adı gizli "misyon"dur. Bunların, hükümetler tarafından gizlice

---

(1) İsa Peygamber.

(2) "Varak-ı mühr-ü vefayı kim okur kim dinler" sözünün ilk yarısı: "Sevginin ve bağlılığın belgesini..."

(3) Ahlakına.

görevlendirip gönderilenleri ya da buradaki casusluk incelemelerini sonra ilgili hükümetlere satmak için kendi hesaplarına işe başlayanları vardır.

Birbirinin bu çeşit gizli "misyon"larına karşı Avrupa devletleri pek uyanıktırlar. Her şeyde olduğu gibi, bu konuda da, en saf olanı biziz.

Madam Savaro, Abdülhamid zamanında koca başlı, lenger karınlı, aklı ve yurtseverliği göğsündeki nişanlarının sayısıyla ölçülen şişko bir paşanın metresiydi. Hazineleri midelerine dolduran bu obur devletlûlar, atufetlûlar,(1) kanlarında biriken gücün sıcaklığıyla bir karı, iki karı, üç karı ile yetinemezlerdi. Çifte çifte nikâhlılarından, odalıklarından, sofalıklarından başka, ayrı dinden metresleri de olurdu.

Millet hakkını babalarından kalma öz malları bilen bu kara cahil herifler, o kadar zenginliği ne yapacaklar? İşkembeleriyle, affedersiniz, bilmem nelerini memnun etmekten başka hayatın hangi zevkini anlarlardı?

Basın, akıllara sığmaz derecede sansür baskısıyla zincirli; bütün millet, hafiye ordusunun öldürücü, melun korkusu altında ezilmiş, bitik... Ta İstanbul sırtlarından Yıldız'a yan bakan bir dalgın, Fizan'a(2) kadar gidiyor.

Biliyoruz ki gemleri gevşettikleri gün, bütün yurt dağılacak, tuzla buz olacak. Bu zalimce hükümdarlığı iyi yönetim sanan geri kafalı ahmaklar, hâlâ içimizde eksik değildir; ama bu zebanilerin elinde, özgür yaşama hakkından yoksun ve her an özsuyu kuruyan bir millet, ne vakte kadar dayanabilir?

Padişah, milletinden korkar; millet padişahından... Her iki taraf birbiri hakkında en korkunç; ama gizli kötü niyetlerle dopdolu... Bütün devlet gövdesi kokmuş, kanlı, irinli yara halinde; kimse görmesin, kimse duymasın diye sürekli örtbas etme düzeni yürürlükte. "Hikmet-i devlet, sırr-ı hükümet"(3) işte bu...

---

(1) Yüksek devlet görevlerinde bulunan kimselere hitap şekilleri.

(2) II. Abdülhamid döneminin ünlü sürgün yeri; günümüzde Libya'nın sınırları içindedir.

(3) Devlet yönetiminin felsefesi ve sırrı.

O çağın yutucu paşaları, içten bağlılıklarını efendilerine pek pahalıya satarlar ve her davranışlarında büyük "baskıcı hükümdar"ı taklit ederlerdi. Yurdun en yüksek tepelerinde sekiz on mahalleyi tutan hisar duvarlarıyla çevrili Şeddat'a[1] yaraşan köşkler, saraylar, dünya cennetleri... İçlerinde ne var? Her şeyden çok kadın dolu... O zamanın durmadan işleyen bu üreme makinelerinin verim artığı olarak bugün ortada ne var? Hâlâ miras davalarıyla didişen birkaç ecüç bücüç[2] yaratık... Milyonları aşan bu zenginliklerden bugün yurdumuzun ilerlemesine yarayan bir kurum, bir fabrikacık; bu "harami"lerden gelme iyi bir soy görebiliyor muyuz? Yalnız çalıp çırpıp, asıp kesip, yiyip içip "şehvet"lerini söndürüp gitmişler. Arkalarında soysuzlaşma, sürünme ve yıkımdan başka bir şey bırakmamışlar...

Aman yarabbi, kız bozma işleminde padişah(lar)ımız kadar suçlu, acar Don Juan'lar dünyanın neresinde bulunur? Bir padişahın erginlik yaşından, türbesine çekilip sırmalar, şallar altında yatıncaya kadar kaç kadınla nikâhsız evlendiği hiç hesap edilmiş midir? İşte zihinleri şaşkınlığa, vicdanları isyana düşürecek en ibret verici bir istatistik... Acaba saray mutfağında kaç sülün kesildiğine kadar hesap eden Evliya Çelebi gibileri, neden bu pek meraklı konu üzerine birkaç söz yazmamışlar? Oh, oh, kimin haddine! Padişahlara günah yazılacak ne vardır? En büyük cezalar onu yazanların başlarına kopar...

Ak sakallının koynuna girmek için, kara zebanilerin marsık elleriyle kırbaçlanan peri yüzlü masum kızcağızlara, saray şehvet salhanesinin[3] bu zavallı kurbanlarına sızlamayacak yürek var mıdır?

Avrupa'nın hayal düşkünü, kinci hikâyecileri, ağzı bağlı çuvallar içinde Boğaz'ın karanlık soğuk dalgalarına fırlatılan kadın cesetleri facialarını tasvir ettikleri vakit, hep birden yüzlerimiz kızarıp dudaklarımız

---

(1) Çok eski dönemlerde, Yemen'de hüküm süren ve zalimliğiyle tanınan bir kimse.

(2) Hiçbir yeri düzgün olmayan, çirkin biçim almış bulunan, çarpık çurpuk, eğri büğrü.

(3) Mezbahasının.

titreyerek, "Yalan! İftira! İğrenç alçaklık!" diye haykırırız. Haydi... peki, öyle olsun... ama çürüyüp iskelet haline gelmiş; artık mezar kokan padişahların döşeklerine girmekten iğrenerek haykırmaya cesaret eden kızların sırma saçları, kara bileklerine dolanarak fil örneği kırbaçlar altında pestillerinin çıkarıldığını, saraylarda yakınları olup da işitmemiş olanlarımız var mıdır? Rica ederim, bu en iğrenç bir şekilde, zorla ırza geçmekten başka bir şey midir?

Aynı işten dolayı ceza yasası, kimimiz hakkında köpürüp öbürlerimiz için susarsa, böyle bir çevrenin kurtuluş hakkı olur mu? Ne biçimde olursa olsun, evlenme iki tarafın isteğine bağlıdır ve ancak böylesi yasalara ve vicdana uygundur... Böyle bir işe kalkışan, kim olursa olsun, zor kullanınca haydutluk sayılır. Bir kız oğlan kızı salla sırt edip dağa kaçırmakla, odalara kilitleyerek insanlığa yakışmaz zorbalıklarla vahşi isteğe boyun eğdirmeye uğraşmak arasında hiç fark yok gibidir. Bu Ortaçağ evlenmesi, bu horoz yaşamı; bu, bir erkeğe birkaç yüz karı yağması artık Binbir Gece (Masalları) sayfalarına geçirilerek, gelecek kuşakların şaşkın bakışları önüne bırakılacak göreneklerdendir.

* * *

İstibdat paşalarının paytona bir kuruluşları vardı; büyüklük taslayan kurumlu, kendini beğenmiş, nemrut gibi koca bir surat... Kulaktan kulağa yelpaze gibi açılmış ya da kabaran hindi kuyruğunu andırır taranmış bir kır sakal... İki semiz bacak arasına zor sığan katmerli bir göbek... Padişaha içten bağlı göğüslerin üzerinde en yüksek nişanların şeritleri... İki taraftan yerlere kapanırcasına verilen selamlara karşılık, karın üzerinden sinek kovar gibi bir küçük el kıpırdanışıyla karşılık verme... Ayak tozu sayılan halkın karıncadan hiç farkı yok.

Abdülhamit'e zıllulahu fi'l-arz[1] denirdi. Bunlar da istibdat ejderinin küçük Tanrıları; zorbalığın, bilgisizliğin vicdanları söndürmeye; zekâları; özgürlükleri boğmaya görevlendirdiği kara putlar... İstibdat putları...

(1) Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi.

13

Şimdiki yaşlı Savaro, o zamanki genç Flora, İtalyan güzelliğinin parlak, eşsiz bir tipi idi. Masallara yakışır bir ücrete; her akşam tavuk, hindi, baklava, börekle şişen kucaklarda geceliği üç dört yüz liraya yatardı.

Flora, Beyoğlu'nda görkemli bir daireye bir prenses hayatıyla yerleşti; ama devletlû paşa hazretleri, padişaha jurnal edilmekten korkarak, istediği gecelerde güzel İtalyan kızını, yüz bölüğe ayrılmış kendi köşkünün ıssız bir köşesine getirterek halvet olurdu.

O zamanın Hamidiye hafiye ağı öyle kurulmuştu ki gizli açık en ufak bir olay baş gösterince, vezirinden son hademesine kadar bütün kullar –bağlılık gereği– birbirini jurnal etmek zorunda idiler... Devletlû, aldığı bütün ince korunma yollarına karşın, en sonunda Yıldız'a jurnal edildi. İtalyan kızıyla yaptığı halvetler, ulu velinimete yetiştirildi. Paşa hazretleri, Yıldız Köşkü'nde kutsal padişah tarafından sorguya çekildi. Paşa, büsbütün inkâr yoluna sapmadı; ama evirip çevirme yoluyla cevap verdi. Bu güzel kızı, İtalyan siyasetine karşı hafiye olarak kullanıp çok yararlandığını söyledi. Ne var ki o aralık birbirine kenetlenmiş birkaç olay geçti: Afet gibi bir İtalyan kızı, sarayın sırlarına ve entrika dalgalarına gömülerek sırra kadem bastı.(1) Yerli ve yabancı çevrelere bir cinayet kokusu yayıldı. Bunun da, padişahla yattığı söylendi... Yine o aralık Beyoğlu'nun yüksek fahişelerinden Kamelya, odasında bir hançerle kalbinden vurulmuş bulundu. Bunun da damat paşalardan birinin metresi olduğu söylentisi işitildi. Cinayet örtbas edildi.

Bütün Beyoğlu, bu gizli olayların ateşiyle ağızdan kulağa yakıcı şeyler fısıldaşırken, devletlû paşa hazretlerine bir jurnal verildi. Bunda, İtalyan kızını Beyoğlu'ndaki dairesinden paşanın halvet köşküne getirip götürmeyle görevli genç yaverin, güzel Flora'ya yüce vezirden daha çok gönül verdiği ve bu iyilik bilmez

---

(1) Ortadan kayboldu ve bir daha haber alınamadı.

kız tarafından da pek ateşli karşılık gördüğü, bununla birlikte adı geçen fahişenin şüpheli kucaklarda pestili çıkarıldıktan sonra ulu vezirin yatağına sunulduğu; ocağın işlek hafiye kalemlerinin anlatımıyla haber veriliyordu...

Devletlûnun bir orangutan kadar kıllı ve enli göğsü, öfkeden körük gibi şişip şişip indi. Paşa hazretleri, yarım sütun gazeteyi yanlışsız okuyamazdı; ama jurnal dilinin doğruya, yalana çaldığını çabuk seçerdi. Okuduğu satırların harfi harfine doğruluğunu sezdi.

Jurnal söyleyişiyle; "bu fahişenin, genç yaverin kırıp geçirici ateşli kucağında, vücudunu alabildiğine mıncıklattıktan sonra" kendi halsiz, yumuşak koynuna girmesi büyük bir suç olabilir miydi? O süpürge sakalı ile bu iki gencin arasına girerek onları birbirlerinden kıskanmaya hakkı var mıydı? Önce kızın pek körpe çekici yüzünü; sonra yaverin akide gibi parlayan pembe yanaklarını; uzun kirpikli çekik, baygın ceylan gözlerini; öpmek için ateşlenmiş kıpkırmızı taze dudaklarını gözleri önüne getirdi. Bütün zenginliklerin, mutlulukların üstünde; yenilmez ve bütün gönüllere egemen bir pırıltı ile duran gençliğe karşı tiksinti duydu... Hiçbir araç ve güçle onu alt edemeyeceğini anladı... Ne var ki yalnız bir yöndeki öfkesini yenemedi:

Devletlû paşa hazretleri, genelev hastalıklarından çok korkardı. Göğsündeki sırmalı kordonlar ışıldayan genç yaverlerin Beyoğlu'nda girip çıkmadıkları yer yoktu. Onların böyle dış hovardalıklarına elden geldiğince göz yumardı; ama sevda saldırılarında gözünü budaktan sakınmayan ateşli bir gencin, temiz ya da kirli hangi kadınlarla düşüp kalktığı öğrenilip; bu yüzden bulaşmasından korkulan yaman hastalıklardan beş dakikalık bir süre için olsun, kesinlikle uzak kalması sağlanabilir miydi?

İşte paşa, yaverini bu yönden suçluyordu. Güzel Flora'yı devletlû nefsinin tekeline almak için avuç doluları lira saçarken, genç yaverin doğruluğuna ve iyi niyetine bırakılmış bir emanete hıyanetini affedemedi. Göğsünden kordonlarını alarak onu o günkü rütbesiyle taşra taburlarından birine gönderdi.

Bir genci İstanbul'dan atmakla Flora'yı başka delikanlıların gözlerinden gizleyebilmek elde miydi? İtalyan kızı, üzerine süzülen iştahlı gözlerin önünde, hoşuna gidenlere karşı kuyruk sallamaktan kendini pek alıkoyacak bir yaratık değildi. O, bir İtalyan hafiyesiydi; ama her şeyden önce kadındı...

Flora, çarçabuk bir iki İtalyan'a imtiyazlar aldırdı... En sonunda, paşa bu sevgilisinin siyasi bir iki entrikasını yakaladı. Genç kadının kimi işlere burun sokmasına engel olamadığını gördü. Flora, gittikçe nar çiçeği gibi kıpkızıl açıldı; başından büyük haltlar, dolaplar çevirmeye kalkıştı. Kendisine önemli bir iş ısmarlamış olan bir İtalyan, bir gün sordu:

— Flora, bizim iş ne vakit olacak?

— Yakında...

— Hiç ummuyorum...

— Niçin?

— Çünkü bu konuyu, senin paşaya söz geçirmenden ve senin becerebileceğinden yüksek görüyorum.

Genç İtalyan karısı küskün, hırçın ayağa fırladı. Ela gözlerini, bütün ruhunun alaycılığıyla süzerek:

— Hemşerim, bana iyi bak... dedi.

Ve sonra kamelya beyazlığındaki eliyle çekici, nazik gövdesinin merkezini göstererek ekledi:

— İşte bunun sayesinde Türkiye'de her iş görülebilir... Buna inan da, bekle...

Gerçekte de İtalyan fahişesi, gösterdiği yere daldırıp çıkarmadığı iş bırakmayarak, paşanın gücünü kötüye kullanmakta pek ileri vardı. Dedikodu büyüdü. Öbür İtalyan kızının öldürülmesi ve Kamelya olayı sırasında garip, esrarlı söylentiler döndü. Paşa, ne belaya tutulduğunu anladı. Saray ve nezaretlerde dönen gizli olaylar, yalnız bilmezlik uykusu içinde tutulan milletten sıkı sıkıya gizlenirdi. Yıldız'da ortaya çıkan bir olayın haberi Karaköy köprüsünden İstanbul'a geçmezden önce Berlin'de, Viyana'da, Paris'te, Londra'da duyulurdu. Türklerin en aydınları bile yurtlarının en önemli haberlerini Avrupa gazetelerinde okurlardı. Her işini kötü yüreklilikle ve bönlükle gören hükümet,

ara sıra Tan'ın, Taymis'in[1] filan tarihli sayılarının yurda girmesini yasaklardı. Önemli bir şey olduğunu halk bu yasaklamadan anlar, ne ederse eder, o sayıları buldurtup getirtirdi... Gizli olay, türlü yorumlarla ağızdan ağıza dolaşır ve hafiyelere iş çıkar, bu yüzden birçok zavallılar sürgüne giderdi.

Hükümetin, girmesini şiddetle yasaklamasına karşın yabancı postaları, elçilik kolileriyle İstanbul'a her şey sokabilirdi. Seyrettikleri hokkabazın hilelerini meydana çıkarmaya meraklı insanlar gibi Rum, Ermeni tüccar ve kitapçılar, hükümetin zararlı görerek gizlice saklamaya uğraştıkları şeyleri gizli gizli yaymada ve yayımlamada birbiriyle yarışırlardı... Böyle tersine giderek hem hükümetin foyasını meydana çıkarmış, hem birtakım suçsuz Türk gençlerinin felaketine sebep olmuş, hem de getirttikleri gazete, broşür ve kitapları gerçek değerlerinin on katına satarak birçok paralar kazanmış olurlardı.

Bazı sırları öğrenmeleri yüzünden, kadın erkek birkaç yabancının dedikodusu ortalığı sardı. Bu sırada şişko paşa, devletlû başından Flora belasını savma yollarını düşünmekte iken, bu İtalyan gözdesinin sınır dışına çıkarılması için kendisine padişahın bir iradesi[2] tebliğ edildi. Paşa gözlerini yumdu; kızı yurt dışına attı...

Flora kendi yurdunda döndü dolaştı; ancak gözü hep Türk elinde kalmıştı. İstanbul'a dönmek için çıldırıyordu. Bir süre bir hemşerisiyle yaşadı. Madam Savaro adını aldı. Sonra heriften ayrıldı; İzmir'e gitti, bir iki zengin Rum'a metreslik etti. Sonra bir yaşlıcasına vardı, herif öldü. Epeyce miras yedi. İstanbul'a döndü. Ama bu şehre ilk geldiği tarihten beri yirmi yıl geçmiş; onun için gövdesinin pek güvendiği merkeziyle iş görme mevsimi artık kapanmıştı. Bir otel açtı. Türkiye'de yabancı adlarının istekle karşılandığını bildiğinden, yine Madam Savaro adını aldı.

Şimdi artık çenesinin altından iki et çemberi sarkan yusyuvarlak bir kadın olmuştu... Kış gününde ate-

---

(1) Fransız gazetesi "Le Temps" ve İngiliz gazetesi "The Times"
(2) Yazılı emri.

şin karşısına koltuğa oturuyor; ayaklarının ucunda küçük tüylü bir köpek, kucağında yumuşak bir kedi uyurken, o, eski sırmalara şimdi tel tel beyaz ipekler karışmış başını elindeki kroşeye[1] eğerek atkılar, ceketler örüyordu.

Madam Savaro'nun oteli ne oluyordu? Ne genelev, ne de büsbütün namuslu bir yerdir... İçeride canlı sermaye yoktur; eğlenmek için oraya çift gelinir, tuzluca ücretlerle temiz oda, yatak, yemek bulunur. İki sevgiliye rahatça yuva olacak bir yerdir. Piyanolu bir dans salonu, bir de kumar odası vardır.

Yortularda, yılbaşılarda otel şenlenir. İyi eğlenceler, zevkler olur... Madam Savaro, evine cıvık adamları, bayağı sarhoşları, gürültü ve kavgalarıyla öbür müşterilerini rahatsız edecek terbiyeleri şüpheli kaba kimseleri almaz. Onun kibar çapkını, devamlı, tecrübeden geçmiş yağlı müşterileri çoktur. İşte Semih Âtıf Bey bunlardan biridir. Basbayağı temiz bir otel gibi kadınsız, yalnız yatmak için gelen (istediği gibi) kimseleri de kabul ve memnun eder. İyi bir aşçısı, kadın erkek birkaç hizmetçisi vardır.

Madam Savaro, Türkiye'yi, Türk'ü iyi tanır; vekiller koynunda yatmış, vaktiyle saray entrikalarına karışmış, gün görmüş bir kadındır. Ne var ki bildiği diller içinde en kötü konuştuğu bizim dilimizdir...

14

Bizim memleketimizde Karadağlıların, içten bağlılık yönünden, cins köpekler derecesinde ünleri vardır. Bu insan çomarlardan bir tanesi, Savaro otelinde salgına[2] bırakılmıştı: (Marko), o toprağın yetiştirdiği iriyarı çapta; ama şimdi kocamış, yetmişlik bir herif. Eski ablak suratlı kurumuş, elmacık kemikleri fırlamış,

---

(1) Tığ işlemesine.

(2) "Salgın", köpeğin yabancılara karşı bekçilik etmesidir; burada Marko'nun otelin korumalığı yapması söz konusu ediliyor.

gözlerinin feri sönmüş; kulaklarına doğru rastıkla beslenmiş beyaz pos bıyıkları, uçları tarazlanmış iki kirli paçavra gibi upuzun aşağı sarmış; eski kurumunun şimdi karikatürünü taşıyan bir bekçi...

Marko'nun hâlâ sırmalı cepkeni, silahlığı, işlemeli tozlukları, al çuha üzerine işlemeli Karadağlı başlığı vardır. Kimi kez bunları giyinir; beline tabancalarını dizer. Madam Savaro sokağa çıkınca kavas[1] gibi önüne düşer. Bilmeyenler onu elçi karısı sanırlar... Otelci kadın, Doğu'nun parlak gösterişine bayılır. Kendine, talihi ters dönmüş bir prenses süsü vermeye uğraşır... Onun ünlü serüvenlerini işitip de görüşmeye gelen kimi yabancılara kendini bir satışı vardır... "J'ai couché àvec S. M. Le Sultan." (Şevketlû Sultanla yattım.) dediğini ağzından işitenler çoktur...

* *

Şehreminili Hüsniye, otelin zilini öttürüp de karşısına çıkan Rum hizmetçi İspiro'ya Boğaziçi'nden taşındıklarını, çocukların biraz rahatsızlıkları yüzünden birkaç saat dinlenmek için bir oda istediklerini anlatınca, İspiro da gidip Marko'dan danışmış; yaşlı Karadağlı da müşterilerin kabulüne izin vermişti.

Otel halkı, dışarıdaki patırtının hiç farkında değildiler... Hızır kadın, hanımefendinin şoför ile olan kavgasını kısa kestirmeye uğraştıktan sonra, çocukları etekleriyle, çarşaflarıyla sarıp sarmalayarak, olabildiği kadar berbatlıklarını kapattı. Kendilerini içeri dar attılar...

Müşterilere oda gösterip beğendirmek için İspiro epey önden gidiyordu. Yeni gelenlere bir göz atmak için Marko da alt kattaki küçük odasından çıktı... Ama bu koca çomarın dumanlı gözleri, duyusuz burnu, paslı kulakları, önünden şöyle birkaç Türk kadını hayaleti geçmiş olmaktan başka bir şey seçemedi.

Müşteriler, İspiro'nun ikinci katta gösterdiği ilk odayı beğendiler. Daha doğrusu beğenmek zorunda idi-

---

(1) Elçilik görevlisi.

ler, çünkü kucaklardaki sürgünlü çocukların sızıntıları, ince ince iniltileri hâlâ dinmemişti.

Odada iki karyola, bir gardrob, bir lavabo, ortada bir masa, birkaç iskemle vardı...

Hüsniye, otel hizmetçisine:

— Gerekince biz seni çağırırız... dedi ve hemen kapıyı kapadı...

Her ikisini yan yana bitiştirerek böylece çocukları dört iskemlenin üzerine uzattılar. Şehreminili kadın, pencereden dışarıya baktı. Oda, dağlar arasına sıkışmış bir yar gibi havasız, güneşsiz ve sanki gün batışından sonraki loşluğu andırır bir sokağa bakıyordu. Pencereden pencereye, evden eve bakmaktan başka bir şey görünmüyordu.

Hızır kadın, dertli hanımın önünde durarak derin bir bakışla sordu:

— Hanımefendi, ne dersiniz? Acaba sizin bey, yanındaki aşüfte karılarla burada mı?

Hanımefendi, şaşkın bir karamsarlıkla:

— Burada bulunacak değiller miydi? Onlar buradalar diye biz otele gelmedik mi?

— Ah hanımefendiciğim, affedersiniz, burada buluşmak için onlar bize söz vermediler...

— Tabii... tabii... ama efendim, bizim tahminimiz onları burada bulmak değil miydi?

— Tahminimiz öyle idi. Lakin araya bazı aksilikler girebilir...

— Ne gibi?

— Mesela şoför bizi onların bulunmadıkları bir otelin kapısı önüne götürerek aldatmış olamaz mı?

— Ah... ah, o edepsiz heriften her şeyi umarım...

— İkincisi, bugün bey burada bulunmuş olsa bile, biz gelmezden önce zevkini bitirerek çıkıp gitmiş olamaz mı?

— Evet... evet... Akla her ihtimal gelebilir. Yanımda iskambillerim olaydı şimdi bir fal açardım...

— Ah kadınım, fal açmaya vakit yok. Haydi her ihtimali kendi yararımıza yürüterek beyin o karılarla birlikte burada bulunduğunu farz edelim. Otel büyük-

çe... Hangi katta? Hangi odalarda? İnanınız ki bu, iskambil ile bulunamaz.

— Nasıl edeceğiz?

— Hangi odada olduklarını öğrenebilsek bile gidip kapılarını açamayız... Otelin içinde Karadağlı maradağlı epey hizmetçi, birçok insan var...

— E bunun çaresi?

— Bunun çaresi para ile bulunur....

Hanımefendi, küçük bir şaşmayla bakışını dikleştirerek:

— Para ile mi?

— Öyle ya...

— Nasıl?

— Böyle işlerde para anahtar, daha doğrusu maymuncuk hizmetini görür. Her kapı onunla açılır... Ben şimdi dışarıya çıkar, ortalığı bir kolaçan ederim. Rast geleceğim hizmetçilerin yüzlerine gülerim. Bir uysalını buldum mu avucuna birkaç lira sıkıştırıp her istediğimi sorar, bülbül gibi söyletirim...

— Ne kadar para lazım?

— Çok istemem. Her ihtimale karşı veriniz otuz kırk lira... Bende kalacakları yine getirip geri veririm.

Hanımefendi, cüzdanından bir yirmi beş liralık çıkarıp uzattı:

— Alınız, bununla idare etmeye bakınız. Telaşla yanıma fazla para almamışım...

Hüsniye, kâğıdı alıp dışarı çıkar. Bu yirmi beş liralığı da servete, şoförle paylaşmış olduğu elli liranın yanına kor... Böyle kısmetli, kazançlı bir gününü hatırlayamadığını düşünerek güler...

Odaların numaralarını okuyarak gezinirken, kapısı açık duran karşıki odaların birinde genç bir hizmetçi kadının döşek düzeltmekle uğraştığını görür; o yana yürür, gelişigüzel içeri girer. Güler bir yüzle:

— Vakitler hayır olsun elmasım.

Hizmetçi kadın, bu teklifsizlikten memnun olmadığını anlatırcasına:

— Size de hayırlar olsun hanum...

— Maşallah oteliniz çok temiz...

— Eh işte, olduğuna kadar... Bizim madama, patrona pislik sevmez... Ne vakit bir otel içerde kadın var, temiz olur...

Bir kadının en duygulu sevinç damarının kendi gençliğinden, güzelliğinden bahsedilmek olduğunu bilen Hüsniye:

— Otel temiz; ama Allah için söylemeli, kırk bir kere maşallah, sen de pek genç, pek güzelsin... Bak pamuk ellerin ne güzel işe yaraşıyor...

Bu övmeden duygulanan Rum karısı, işini biraz bırakarak, içlerinde gülücükler toplanmış gözlerini bu tatlı dilli yabancıya dikerek:

— Bana böyle söyleyorsun?

— Sana söylüyorum...

— Çok güzelim ben? Bana sevdin?

— Çok güzelsin. Seni içim pek sevdi? Ben kadınlığımla bayıldım. Erkekler kim bilir senin için nasıl deli olurlar?

Genç hizmetçi, erkeklerden canı yanmış olduğunu sezdirircesine bu sözcüğe somurtarak:

— Oh, aman erkekler... Ben onları hiç sevmem. Çok fena adamlar...

İki kez derince göğüs geçirerek, yüreğinde erkek vahşiliğiyle açılmış bir yara işlediğini anlattı. Ama ruhtan anlayan Hüsniye, iki sözle kadının yüreğini kendine çekmeyi başarmıştı. Bunu yeter gördü. Onun gönül sırlarını dinleyecek değil, ondan başka şeyler anlayacaktı. O kadarcık bulduğu yüz ile birkaç adım daha ilerledi. Pancurunun tek kanadı açılmış bir pencereden dışarı baktı. Bu odanın, Kasımpaşa üzerinden Haliç'e bakan güzel bir görünüşü vardı. Aşağıdan Fener, Defterdar, Eyüp ve daha ileri kıvrılan kıyı; yukarıdan, Fatih'ten Edirnekapı'sına doğru uzanarak, her gün İstanbul'un yüzlerce nüfusunu yutan ulu mezarlıkların siyah sık servileriyle son bulan sırt, ufkun beyaz, ince bulutlarıyla birleşerek bulunmaz bir tablo güzelliğini almış. Göğün büyük pırlantası bin parça olarak Haliç'in sularına dökülmüş, kıvılcımlanıyor... Gök, deniz, kırmızı takkeli evler, görkemli kubbelerin etrafında divan duran narin endamlı minareler, hep bu

tüm görünüş, Doğu'nun şiirden esinlenmek isteyen, güzelliğe tapınan ressamların fırçalarına aşk ve ısı verecek yerli sıcak renkleriyle gözleri büyülüyor...

Kendinde pek ince bir sanatçı ruhu bulunmayan Hüsniye, anlayamadığı bu iç ezginliğiyle bu görüntüyü biraz seyrettikten sonra kendi kendine düşündü. İçinden:

— Tuhaf şey, dedi... Bu otelin bu kadar güzel görünüşlü bir yönü varmış da acaba neden bizi gün, hava girmez kapanık bir odaya aldılar?

Zihnini bu soru üzerinde biraz dolaştırdıktan sonra, yargısı şu ihtimal üzerine aktı:

— Oh... ah... Bir gerçeği keşfettiğime kendi kendime yemin edebilirim: Eğer Semih Âtıf Bey, canlı eğlencesiyle birlikte hep bu bina içinde iseler, hiç şüphe yok, zevk ve içki meclislerini bu Haliç'e bakan odaların birine kurmuşlardır. Bizi onlardan uzak bulundurmak için ters yöne aldılar. Besbelli seslerini bize duyurmak istemiyorlar...

Hiç tanımadığı bir ağızdan ballandırılan güzelliğinin övgüsüyle başı dönen genç hizmetçi, yine döşek düzeltmeye başladı. Hüsniye, dışarıyı denetlemek için kanadı açık pencereden başım çıkardı. Binanın arka yönünü incelemeye girişti. Kulağına tuhaf sesler, gürültüler geldi. Sonra el şakırtıları duydu. Bu, tıpatıp bir sahne önünde, sanatçıların başarılarından heyecanlanan seyircinin alkışlarına benziyordu. Acaba yakınlarda bir tiyatro mu, bir konferans mı ya da başka türlü bir toplantı mı vardı?

15

Şimdi Hüsniye, pencereden daha çok sarktı. Seslerin bu bina içinde, üst katta balkonlu bir odadan geldiği kanısına vardı. Sözleri seçmeye uğraştı. Türkçe konuşulduğunu fark etti; ama bu alkışlar, kahkahalar nedir?

İzler üzerinde yürüyerek keşfe alışkın olan muhbir kadın, elini alnına vurarak kendi kendine:

— Buldum... Buldum, dedi. Vehbiye Şevket rol yapıyor... Ötekiler alkışlıyorlar. Anlaşılan hepsi de zil zurna olmuş... Koza Hanı'nın 14 numaralı yazıhanesinden ne çeşit kâtibe aradıkları açıktan açığa ortaya çıktı. Ahlakçılar durmayıp kürsülerden bağırsınlar; kitap sayfaları, gazete sütunları doldursunlar. Eğlence, zevk ve safa, zahmetsiz kazanç ahlaksızlıktan yana oldukça eğilimler de o yana döner. Güzel yazı, imla, kitabet, daktilo bilmek kaç para eder? Kafanı dumanlayıp da beylerin, efendilerin karşılarında göbek atabiliyor musun? İşte o zaman düdüğü çaldın... Her türlü sefillik, benim gibi eteği temiz, doğru, namuslu yaşayanlar için...

Hüsniye, merdivenlerden üst kata çıkılınca, balkonlu odanın ne yana düşeceğini güzelce oranladıktan sonra pencereden çekildi. Odadaki hizmetçi ile göz göze geldi. Rum karısı, baygın bir gülüşle, güzelliği için bir iki övgü cümlesi daha dileniyor gibiydi. Ancak, Hüsniye dalgındı. Bu tatlı sözün sırıtışı ve soruyu pek seçemedi. Onun dalgınlıktan doğan bu yanılması karşısında hizmetçi cesaretlenerek sordu:

— Hanum, sahi ben güzelim?

— Güzelsin kızım...

— Nereme çok beğendin?

— Her yerini beğendim...

Hızır kadının işi aceleydi. Hizmetçinin güzelliğini, en çok herhangi bir yerine vermek için incelemeye vakti yoktu. Hüsniye, daha doğrusu pek de ahım şahım olmayan kadının toptan olarak her yanını beğendikten sonra, sözü hemen kendince gerekli olan yöne çevirerek:

— Matmazel, bu koca otelde elbette bir banyo yeri vardır?

— Vardır...

— Sıcak su bulunur mu?

— Daima...

— Çocuklarımız yolda biraz kirlendiler. Banyo etmek istiyoruz... Olabilir mi?..

— Olur. Ama bunun için vereceksiniz para fazla...

— Veririz... Sen bana banyo yerini göster...

Rum hizmetçi önde, Hüsniye arkada sofada yürüdüler. Ufak bir koridora girdiler... Hizmetçi, sondaki kapıyı açtı. Burası duvarları mavili beyazlı, güzel şekillerle çini döşeli güzel bir hamamdı. Geniş bir banyosu, irice bir alaturka kurnası, köşede bir de duş yeri vardı. Madam Savaro'nun yalnız alafranga banyo ile yetinmeyerek ona bir de alaturka kurna eklemiş olması, Doğu geleneklerine içten bağlı olduğunu gösteriyordu.

Hüsniye, büyük teşekkür ederek banyonun anahtarını kadından aldı. Hemen hanımefendinin odasına koştu. Pek önemli işler becermiş olduğunu andıran güler yüzle oflayıp puflayarak:

— Müjde hanımefendiciğim, her şeyi anladım... Hepsini yoluna koydum. Ama otel hizmetçilerinin burunları Kaf Dağı'nda... İnsana bedava iki kelime söylemiyorlar. Ben de paraya kıydım doğrusu...

Hanımefendi, Hızır kadının, başkasının hesabına ettiği büyük cömertliğin önünde biraz şaşalayarak:

— Ne kadar verdin?

Hüsniye büyük bir telaşla:

— Şimdi sormayınız. Sonra söylerim. Paraya pula bakılacak sıra değil...

— Anladığın nedir?

— Beyefendi, karılarla birlikte burada... Vur patlasın çal oynasın... Avuçlan para döküyor; şöyle avuçlan... Mademki o zevki için delice harcıyor; böyle günde ben mi paraya acıyacağım? Yirmi beş lirayı da verdim. Ancak hangi odaya kapanmış olduklarını öğrendim a! Kırk odalı otel bu... Bu koca berhanenin neresinde olduklarını, en keskin bakıcılara[1] sorsanız yirmi beş saat remil atsalar yine bulamazlar vallah... Ama hanımefendimiz, hıyanet kocanız o kızlar ile kucak kucağa iken bastırmak istiyorsanız geçirecek bir dakika vaktimiz yok...

Kendisini aldatan kocasının bu eğlencesini, yangına körükle giden bu kadının şişirici ağzından dinledikçe hanımefendinin vücudu titremeler içinde ürperiyordu, benzi ölü kesiliyordu. Kadıncağız dayanamadı, boğuk boğuk haykırdı:

---

(1) Falcılara.

— Geçirecek dakikamız yoksa, niçin duruyoruz? Haydi gidelim...

— Gidelim, iki gözüm kadınım, gidelim... İşin en önemli kısmını gördüm. Ancak, büsbütün bitiremedim... dahası var...

— Dahası nedir?

— Eğlendikleri odanın kapısı önüne bir bekçi koymuşlar... Para ile her iş olur. Elbette ben onu oradan gözünü doyurup savarım; ama az buz paraya kanar boydan değil... Gözü pek bir musibet... Siz bana yirmi beş lira daha veriniz...

Hanımefendinin tuhaf bir bakışla duraksaması üzerine Hüsniye, zavallı kadını, üzüntüsü içinde boğup şaşırtmak için bir boşanıştır boşanır:

— Kadının, düşünme... ya harro ya merro... Çaydan geçtiniz de derede mi boğulacaksınız? Yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik... Buraya gelinceye kadar göze alınan masraf, çekilen bunca üzüntü. Çocukların uğradıkları şu tuhaf hastalık, en son masraftan kaçındığınız için, bu kadar sıkıntılar hep boş yere sonuçsuz mu çekilmiş olacak... İşte kapının önündekini birkaç liraya oradan savmak olamıyor. Parayı alınca bize, "Buyurunuz," diyecek... İsterseniz işin burasından dönelim. Siz bilirsiniz...

— O melun kocamı suçüstü halinde bastırmak için ben paraya acımıyorum hanım. Ama ben buraya koynumda bir hazine ile gelmedim. Biz her sözü yirmi beş liraya satın alacak, her kapıyı elli liraya açtıracak isek yanımda bulunanlar yetişmez. Ona göre davranınız...

Hızır kadın, bu son yirmi beş lirayı da sızdırdıktan sonra hanımefendi derlenip toplanarak:

— Eee, haydi gidelim. Ne duruyorsunuz?

Hüsniye, yutkuna yutkuna ellerini ovuşturarak:

— Gidelim... Hemen şimdi gideceğiz. Ama ben önemli bir iş daha becerdim...

Hanımefendi telaşla:

— Kaç kuruşa?

— Bunun parası sonra verilecek. Otel masrafımıza yazılıyor...

— Nedir hanım, çabuk söyle?

Hüsniye, iskemlelerin üzerinde soluk benizle hâlâ bitkin yatan çocukları göstererek:

— Çocukların kirliliğinden odanın havası ağırlaşmış. Bunları da babalarının yanına götürmeli ki oynanacak dram tamamlansın.

— Onları bu durumda nasıl götürebiliriz?

— Ben her şeyi düşündüm... otel hizmetçisinden banyonun anahtarını aldım. Sıcak su, sabun hepsi hazır... Haydi Kâmile Hanım'la çocukları siz oraya götürüp temizleyiniz, üstlerini de yıkayınız, şöyle pencere kenarına asınız. Biraz suyunu çeksin... Ben size şimdi bir ütü de bulurum. Üzerlerine bir iki defa gezdirdiniz mi hepsi kupkurur...

Hanımefendi, tuhaf komutalar ile her sözünü yaptıran bu kadının ağzına bakakalır.. Hızır kadın, çocukların birini Kâmile'nin kucağına verir, ötekini de kendi kavrar; hanımefendiyi de yanlarına alır. Hepsini götürüp banyoya tıkadıktan sonra:

— Hanımefendiciğim, affedersiniz, size her ne kadar zahmet ise de Kâmile Hanım'a yardım ediniz; iş çabuk bitsin. Ben rüşvetle kapı bekçisinin gönlünü etmeye gidiyorum. İnşallah şimdi size iyi bir haber ile gelirim. Parayı verdikten sonra açılmayacak kapı mı olur, der ve yürür.

* * *

Hızır kadın, hem kadın düşkünü kocayı, hem sinirli kıskanç karıyı yapabildiği kadar tırtıklamak için zihninden bir plan düzenlemişti. Şimdiye kadar bu plan iyi yürüdü. Hanımı iyice yoldu. Şimdi sıra kocaya geldi. Kadın, bu işteki becerikliliğine güveniyordu. İçinden kendi kendine:

— Haydi bakalım. Semih Âtıf'ı da biraz sızdıralım. Bunda da başarıya ulaşırım inşallah... İş, ilk teşebbüse imanla sarılmaktadır. Öteki kendi kendine yürür, dedi.

Otelin merdiveninden, tilki gibi dört yanı süzerek, koklayarak çıkmaya başladı. Bir sahanlıktan geçti, sofamsı bir yere girdi. Sağda, solda kapılar gördü. Haliç üzerine balkonu bulunan odanın ne yana düşeceğini tasarladı. Sol kapıdan yürüdü. Otel, periler sarayı sa-

nılacak sırlar içinde sessizdi... Kimseye rastgelmiyordu... Bununla birlikte ayaklarının altında karınca ezilmez, sakıntılı adımlarla, önüne çıkan koridordan ilerledi... Oraya, buraya sinmeye, kapıları dinlemeye vakit kalmadan aradığı oda, içinde çalkanan neşeli gürültüsüyle kendini haber verdi.

Sıçan deliğine yürüyen bir kedi gibi hemen dört ayak denecek bir durumda eğilerek kapıya yanaştı; kulağını anahtar deliğine verdi.

Aman yarabbi, ne işitiliyordu? İçeriden boğuk boğuk bir çığlık, pek ince bir kadın sesiyle yüreklere saplanan ince iniltiler geliyordu. Bir kadın mı boğuyorlar? Odada bir cinayet mi oluyor?

Can çekişen bir zavallının iniltilerine benzeyen bu sızlanmalar; inceli kalınlı erkek, kadın sesleri, arada bir kahkahalar da duyuluyordu. İşitilen boğuk çığlıklar, içeride bir facia döndüğüne şüphe bırakmıyor; ama gelen kahkahalar bu acıklı ihtimali kuvvetten düşürüyordu. Casus kadın ne düşüneceğini şaşırdı.

İçeriden dışarıya, dışarıdan içeriye girip çıkan olabilirdi.

Hüsniye, bu önemli dakikada bir gıcırtı duydu, hemen döndü, dinledi. Koridorun ucundaki kapı aralanıp yine kapanır gibi olmuştu. Biraz bekledi. Artık hiçbir şey görüp işitemedi. Acaba bir başkası da kendini mi gözetliyordu? Yoksa bu bir kuruntu muydu? Nereye sinip gizleneceğini bilemeyerek epeyce kuşkulu bir an geçirdi. Ancak bu gıcırtıyı hiçbir ses, hiçbir kımıltı izlemediği için gözetleme yerinde biraz serbestledi.

* * *

Hızır kadın, hanımefendiyi çocuklarıyla birlikte banyoya bırakıp yirmi beş lira daha çırparak söylediği önemli işi görmeye gider gitmez, sinirli kadın, içine doğan bir kuşku ile hemen hizmetçisine:

— Kâmile, dedi, Hızır adını verdiğimiz bu karıdan ben şüphelenmeye başladım.

— Neden hanımefendiciğim?

— Onun sözüne uyduk, buralara geldik; ama şimdiye kadar dediklerinin hiçbirinin çıktığını görmedik. Büyücü hocalar gibi şöyle oldu; böyle olacak, diye biz-

den para sızdırıp duruyor. Sözleri sahi mi, değil mi, nereden bileyim? Aldıklarını gerçekten götürüp de dediği kimseleri veriyor mu? Bizim bey, onun dediği gibi karılarla şimdi bu çatının altında mı, yoksa bir dubaraya[1] mı uğradık? Zaman kötü oldu; her şey akla gelebilir... Karının ilk farfaralı sözleri kesin bir içki gibi kafama çarptı. Ne olduğumu, ne yapacağımı şaşırdım.

— A hanımefendimiz, bizim beyin idarehaneye genç karıları çekip getirmek için gazetelere verdiği ilanı okudu. Bunu size göstermeye aceleden, telaştan vakit olmadı...

— Ne olursa olsun Kâmile... Sen çocukları bırak, şu karının arkasından git; hiç belli etmeden gözetle. Bakalım nereye gidiyor? Kimlerle görüşüyor? Usulcacık anla da hemen haber getir... Haydi çabuk...

Kâmile, hanımından aldığı buyruğa uyarak banyodan çıktı. Sağına soluna bakındı... Hüsniye'nin ne tarafa kaybolduğunu kestiremedi. Bulunduğu katı dolaştı. Karıştırdığı bir iki kapıyı kilitli buldu. Alt kattan otel hizmetçilerinin sesleri geliyordu. Bir içgüdüyle merdivenlerden yukarı çıktı, sofamsı yere geldi. Yine kapıları yokladı. Sonunda, sol tarafın koridorunun kapısını araladığı vakit, ta ileride Hüsniye'nin bir odayı dinlediğini gördü. Kendini göstermeden hemen geri döndü. Banyoya girer girmez hanımefendi sinirli sinirsiz sordu:

— Ne haber?

— Kuşkulanmayınız efendim...

— Ne oldu?

— Kadının dedikleri doğru...

— Neden anladın?

— Kendisini bir kapıyı dinlerken gördüm...

— Hangi kapı olduğuna iyice dikkat ettin mi?

— Evet...

— Öyle ise kadın buraya dönünceye kadar biz de çocukları emizleyelim, temizlenelim... hazır bulunalım. Genç fahişelerle gelip böyle otellere kapanmayı ben o kepazeye gösteririm inşallah...

---

(1) Hileye, kandırmacaya.

16

Semih Âtıf Bey, üç zampara arkadaşının yardımlarıyla üç genç kızı otomobile atıp Savaro Oteli'ne aşırdıktan sonra, üst katta binanın en ıssız köşesindeki, kendine özgü odaya kapanmışlardı. Sözde buraya yemek için gelmişlerdi. Öyle de oldu; ortaya hemen sofra kuruldu. Ne var ki üzeri yemeklerle değil; çerezlerle, mezelerle donandı. Nükhet Üsküdar ile Vehbiye Süleymaniye[1] bu hazırlığa hiç de çekingen, ürkek gözlerle bakmıyorlardı. Yalnız Mürvet Aksaray, zavallı kız, soluk bir benizle, durgun, süklüm püklüm, sofradan en uzak bir yere çekildi. Bakışlarında bilinmeyen bir felaketi sezmeye uğraşanların derin kaygısı vardı.

Zarif kristal kadehler dizildi... Kesme billur küçük sürahinin elmas pırıltısı içinde duran sıvı bu hazırlığın ortasına kondu.

Odada üç kadın, dört erkek vardı. İzzet Saim, bölüşmede açıkta bırakılacak olanın kendisi olduğunu biliyordu; ama bundan ne çıkar? O, hovarda yaradılışlıydı. Böyle anlarda suyuna tirit geçinmesini de bilirdi. Önce böyle kolayca tuzağa, sonra kucağa düşmüş genç kızlarla bu yolda tanışması, İzzet için büyük kazançtı. Ne zaman olsa bu üç yosma kendisinin demekti... Böyle şeylerin en uzun tadı, asıl ilk konuşmadan sonra çıkardı.

İzzet Saim, ortada pervane gibi dönüyor, sofra hizmetinde otelin adamlarına iş bırakmıyordu. Mutfağa piliçli türlü, mayonezli levrek, sütlü börek ve benzeri özel yemekler ısmarlandı.

Semih Âtıf Bey, savaş yıllarında parti dalyanında birkaç önemli ığrıp çevirmişti.[2] Onun bu yüklü vurgunlarını çekemeyen arkadaşları, şimdi şiddetle aleyhinde bulunuyorlar; onu artık hiçbir seçime, hiçbir işe yanaştırmıyorlardı. Bu kendisi için tasa değildi. O, milyonları yalayıp yuttuktan sonra iki boş avucunu havaya kaldırarak, "İşte bakınız, hiçbir şey kalmadı..." diyenler gibi davranmıyor; yemesini biliyor; her nasıl

---

(1) O zamanlar soyadı olmadığından, yazar, kadınları semtleriyle anıyor.

(2) Yalan dolandan yararlanmıştı.

olursa olsun, kazanılmış varlığın, zenginliğin nasıl kazanıldığı sorulmayan bu ülkede tutumlu yaşar görünmek yorgunluğuyla kendini hiç üzmüyordu.

Bu eşsiz ve eksiksiz sofra karşısında ürkek bir çekingenlikte bir köşede boynu bükük, karamsar somurtan Mürvet Aksaray'dan başka hepsi şen ve istekli duruyorlardı. Nükhet Üsküdar mezelere, içkiye donuk, üzgün bir gözle bakıyor; Vehbiye Süleymaniye, iki yanından elleriyle tutup oturmuş olduğu iskemlenin üzerinden hafif, düzenli bir trampete ile ayaklarını vurarak başlamak için sabırsızlandığını anlatıyordu.

Semih Âtıf Bey, konuklarına küçük bir açış söylevi vermek için sofranın başına kalktı. Nazik bir el işaretiyle hepsini oraya davet etti. Hepsi hemen bir halka oldular. Yalnız Mürvet Aksaray yanaşmadı. Zavallı kız, mezbahaya sokulup da kan kokusu alan bir hayvan ürkekliğiyle, hemen kaçmak için tuhaf bir parıltı ile dönen gözleriyle açık kapı, pencere arıyor gibiydi...

Semih Âtıf'ın felsefesine göre bir kadın, kız oğlan kız olsun, melek olsun, ne olursa olsun erkek için yaratılmıştı. Er geç o, bir kucakta iki varlığın birleşme sırrını öğrenecekti. Ve bu eylem iki cinsin hayatında en büyük bir istekti. Bütün gücüyle, bütün şiiriyle bu, yaradılışın biricik anlamıydı. Kolları arasında bir kız oğlan kızı, bu tatlı sırra erdirmeyi erkekliğin en büyük fetihlerinden sayardı. Erkeğin büyüklüğü, saygıdeğerliği bu alandaki tutkularının sayısıyla artardı. Ayağa gelmiş bu yoldaki bir kısmeti, bilmem ne gibi toplumsal sakıncalara, her yüzyılda değişen ahlak ilkelerine feda etmek, daha doğrusu kollar arasına düşen pek güzel bir avı, onun ileride bir "yasal sahibi" çıkacağı düşüncesiyle gelecekteki bir istekliye, yani başka bir erkeğe bırakmak, bönlüklerin en büyüğü idi.

Nükhet ile Vehbiye, iştah uyandırıcı kızlardı. Ne var ki erkeklerden ürkmeyerek rakı sofrasına pek yabancı durmamalarından bunların zorlanmış iki kapı olduklarına hükmedilebilirdi. Semih Âtıf çala kullanılmışa,[1] yepyeniyi üstün tutardı. Mürvet'in o topluluğu ürkek bakışlarıyla yadırgayışı, kapancaya düşmüş bir kuş gibi durmadan kaçacak bir delik araması, hep bu

(1) Sürekli kullanılmışa.

masumca ürküşleri, değerini artırıyordu. Vahşi hayvan etinin evcillerinkinden daha çok tatlı olduğunu Semih Âtıf, denemeleriyle bilirdi. Ne var ki kızın bu acemiliğini, bu vahşi zamparalığın en ince diplomatlığıyla yoluna koymak gerekti. Pek neşeli olacağı anlaşılan toplantının, onun aşırı ürkekliğinden, tadı kaçabilirdi. Bunun üzerine Semih Bey, kızın bilinmez bir korku önünde çırpınan körpe kalbini dindirmek için söze, ona seslenerek başladı:

—Mürvet Hanım, bizden, sofradan uzağa kaçtınız. Kim bilir aklınıza neler geldi? Yüzünüzdeki uçukluk ve neşesizlikten, sinirlerinizin bilmem nasıl bir üzüntü ile burkulduğu anlaşılıyor. Önünüze bir sofra kuruldu. Herkes istediği şeyden yiyip içecek. Kimseye isteğine aykırı bir zorlama olmayacak. Üzülmeyiniz. Niçin tasalanıyorsunuz? Alışkanlığınız, zevkiniz her ne ise ona göre hareket etmek elinizdedir. Biz buraya kimseyi sıkmak için değil, hepimiz serbest, neşeli bir yemek yemek için geldik. Belki şu gördüğünüz rakı şişesinden korkuyorsunuz. Biz iştah açmak için ikişer kadeh alacağız; sarhoş olmak için değil. Şu şişeden mademki çekiniyorsunuz, bu çekinmenizi saygı ile karşılarız. Hiçbir zaman sizi ona alıştırmaya, onunla dostluğa özendirmeyiz... O sıvıdan iğreniniz, korkunuz, ama, bizim ne suçumuz var? Bizden kaçmayınız; sofra başına geliniz. İstemediğiniz şeyden, "buyrun alın" diyen olursa, o zaman çekiliniz.

Mürvet, bu işte bir kötü niyet sezinleyerek kuruntu ettiğine utandığını gösterir bir sıkılganlıkla:

— Affedersiniz beyefendi, burada yüce meclisinizde içimizden birine herhangi bir yönde zorlama olacağını hatıra getirmeyi bile terbiyesizlik sayarım.

— Öyle ise niçin ürkek ve hemen hemen titrek bir durumda uzaklarda çekilip büzülüyorsunuz?

— Saflığımı gençliğime bağışlayınız. Ömrümde, bu ana değin o şişeye yakın oturduğumu hiç bilmiyorum. Ona karşı daima korkulu büyük bir tiksinti duyarım...

— Tiksinti, bir şeyi ağza aldıktan, hiç olmazsa kokladıktan sonra gelir. Siz bundan tattınız mı?

— Hayır efendim, ne söylüyorum. Allah göstermesin...

— O, şişeden kalkıp kendi kendine kimsenin ağzına girmez. Mademki bir zorlama görmeyeceğinize inanıyorsunuz, oyunbozanlık etmeyiniz; sofra başına geliniz.

Mürvet, derin bir sıkıntı ve acı ile ellerini ovuşturarak:

— Beyefendimiz... müsaade buyurunuz ve inanınız ki...

Sözünü bitiremedi. Kızcağızın solgun yüzü şimdi pembeleşti. Terliyordu...

Semih Âtıf, sözün sonunu birkaç saniye bekledikten sonra:

— İnanınız ki... diyordunuz. Söyleyiniz, neye inanacağız? Ne olduğunu bilmeden inanacağımızı işte size önceden söz veriyoruz...

Mürvet, gittikçe kısılan bir sesle:

— Efendim inanınız ki bu ana değin ben o sıvı ile bir odada kapalı bulunmadım.

Semih Âtıf Bey, pek nazik küçük bir gülümseyişle:

— Onu demin de söylediniz. Anladık. Burada o sıvı ile kapalı değilsiniz. Bakınız balkon penceresi açık... Daha tuhafı, siz, içkiyi etrafındakilere saldırır canavar gibi bir şey sanıyorsunuz. Öyle olduğu düşünülse bile, ondan yalnız başınıza iken korkmalısınız. Yanınızda bu kadar insan varken ne tasalanıyorsunuz? Canavar saldırırsa biz sizi kurtarırız.

Sofra başında kuru sözlerle sabrı tükenen Vehbiye, gözlerinden süzülüp dudaklarının ucuna akan bir ince alayla:

— Mürvet Hanım, darılma ama, abartıyorsun. İnanmam ya, haydi tutalım ki rakı sizin evinize hiç girmemiş olsun. Ama İstanbul'da doğmuş, sen yaşa gelmiş bir kızın sokakta giderken bir meyhane, bir birahane duvarına, camekânına hiç sürtünmemiş olması düşünülebilir mi?

Nükhet Üsküdar, hemen söze atılarak.

— Mürvet Hanım, içkinin bulunduğu yeri öyle tiksindirici gördü ki şu sofra başında bulunan bizlere kendi kendimizden iğrenme geldi.

Vehbiye:

— Bu eni konu bizi aşağılamadır.

Mürvet, sağına soluna bakınıp şaşalayarak:

— A niçin olsun aşağılama?

Nükhet:

— Öyle ya! Sizin yaptığınız ahlaksızlıktır. İşte ben onu yapamıyorum; demektir.

Bu, bir doğru sözdü. Ne var ki nezaket kurallarına uymak için yalanlanması gerekmeyen doğru sözlerdendi. Görgü kuralları gereğince ikiyüzlülük, yalan, en doğrularımız için bile ahlak bulamacı içinde en az yüzde on on beş bulunması gereken bir madendir.

Zavallı Mürvet, sıkıntılar içinde inler gibi kesik, halsiz cevap verdi:

— Henüz bugün tanışmış olduğumuz için birbirimizin ne ahlakta, ne vicdanda olduğumuzu bilemeyiz. Bilmiş olaydınız hakkımda böyle bir yargıda bulunmazdınız. Ben her şeyi kendi nefsime göre düşünür değerlendiririm. Başkalarının yaptıklarına karışmam... Hiç kimsenin yaptığına çirkin demem.

Semih Âtıf Bey'in Vehbiye ile Nükhet'e yıldırım gibi bir göz işareti üzerine iki kız hemen iskemlelerinden fırlayarak Mürvet'in koltuklarına yapıştılar:

— Haydi kalk bakalım... Sofra başına otur da içme... Sana iç diyen olursa durma kaç...

17

Bütün davetçi gözler Mürvet'in üzerine dikilmişti. Her ağızdan kınayan, çekiştiren bir korodur kopuyordu...

Malik Tayyar:

— Buraya gelsin de içmesin...

Nesip İhsan:

— İçmesi günahsa içenlere yakından bakması da büyük bir günah sayılmaz ya?

Malik Tayyar:

— İçmesin gözüm, anladık... İçenlere hizmet etsin...

Nesip İhsan:

— Ben, yedi yaşında bir yavru iken, içki düşkünü babamın kadehine rakı doldururdum. Bundan dolayı günah işlemiş olduğum söylenebilir mi?

Zorlama olmayacağına söz veren bu hanımlar, beyler zavallı Mürvet'i kargatulumba eder gibi ayağını yere değdirmeden sofra başına taşıdılar.

Zavallıcık kız şimdi o, köpekler arasında kalıp da tüyleri kabarmış bir kedi ürpertisiyle çevresine bakınıyor; ne yandan, nasıl bir saldırıya uğrayacağını düşünüyordu; ama herkes kadehlerin önünde onu unutmuş gibi görünmeye çalıştı.

Semih Âtıf Bey, kadın ve erkek konuklarının kadehlerini doldurdu. Küçük bir reveransla Mürvet'e dönerek:

— Korkmayınız küçükhanım, işte sizi geçiyorum, dedi.

Ellerde kadehler havaya kaldırıldı. Konuksever ziyafet sahibi açış söylevine başladı:

— Hanımlar, beyler! Yeni kâtibelerimizin şerefine verilen şu sofracığın, düzeni bakımından bir değeri yoktur; ama düzenleniş sebebi bakımından olağanüstü önemli bir şeydir. Az zamanda ilerleme bakımından baş döndürücü bir hızla koştuğumuz, söz götürmez bir gerçektir. Açıklayayım: Biz kâtibe hanımlarla henüz birkaç saat önce tanıştık, şimdi kadın, erkek bir sofra başında bulunuyoruz. Yirmi yıl önceki geleneklerimiz ve ahlak kurallarımıza göre bunu yapabilir miydik? Böyle bir şey olsaydı, yedi mahalle birbirine girer, kıyamet kopar; belki kan çıkar; zabıta canavarı hemen koşar, şimdi buradan hepimizi birer cani gibi yakalar, mahkemelere sürüklerdi. Temel bakımından ilerleme ile uygarlık birdir. Ne var ki gelişmeler, her ulusun yaradılışına, yapısına göre olur. Nasıl ki bir insan yüzü görünce onun iklimine, niteliklerine, yüzündeki görüntülere bakarak bu Çinli'dir, bu Habeş'tir, bu Arap'tır, bu kuzey adamıdır, diyoruz; her ulusun da uygarlığının değişik özellikleri ve belirtici nitelikleri olur. An-

cak, ana çizgileri bakımından ilerleyiş hep birdir. Bilim birdir. Her geometrinin doğru çizgisi, yayı, dairesi, açısı birbirinin aynıdır. Bunun için biz de, bu ana çizgilerde, genel uygarlıktan ayrılamayız.

«Eski kafalı Türk babalarımızın kör inatlarına uyarak kadını evde kafesle, sokakta peçeyle erkekten ayırırsak ileri gidemeyiz: Çünkü ne olursa olsun insan yüzü kapanamaz; çünkü bu, yalnız uygarlığa, insanlığa değil; doğaya da aykırı bir davranıştır. Çünkü her iki cins için de bu bir işkencedir, hakarettir. Zekâsı en sönük bir hayvan bile yüzünü örttüremez. Hemen çeker, paralar, atar... Dikkat ediniz, toplum içinde hep kadınların erkeklere karışarak özgür bir canlılıkla çalışmaları gereken konularda geri kalmışızdır... Eskiden kadınlar, babalarından kalanla ya da kocalarından olanla geçinmek zorunda idiler ve buna mahkûm idiler. Bazı eserler yayımlayan, gazetelere makaleler gönderen hanımlar bile çoğunluk tarafından iyi bir gözle görülmezdi... Kadının zekâsını, yani insanlığın yarı emeğini, yarı çabasını gericilik hançeriyle öldüren toplumdan ne beklenir? Bizde ne kadar Sara Bernar'lar,[1] Madam Küri'ler,[2] ne kadar Jorj San'lar;[3] güneşsizliğe, havasızlığa mahkûm kalan çiçekler gibi, izbe evlerin türbe loşluğu içinde sönüp gitmişlerdir. Ve bugün yine az çok sönüp gidiyorlar. Bırakalım da sonsuza kadar böyle mi olsunlar? Niçin biz erkekler şan, ün, hüner gibi başarıları; avunmaya ve övünmeye değer üstünlükleri aramızda paylaşalım da, tatlı ve güzel cinse paylarını vermeyelim? Bu önemli işteki, bugüne kadar olan bilgisizliğimiz, inadımız, kaybımız pek acıdır, korkunçtur... Kadınlarımızı, bugün bilimleri, fenleri ve her türlü buluş ve yaratılışlarıyla insanlığı biraz daha yükselten, bolluğa kavuşturan dehaların beşiği olan Avrupa, Amerika gibi uygarlık ve ilerleme dünyalarının kadınlarına benzetmekten niçin korkuyoruz? Hep

---

(1) Sarah Bernhardt (1844-1923). Dönemin çok ünlü Fransız kadın tiyatro oyuncusu.

(2) Marie Curie (1867-1934). Polonya asıllı Fransız fizikçisi.

(3) George Sand (1804-1876). Asıl adı Aurore Dupin olan Fransız kadın yazarı.

evlerdeki eğitimle yüceliş yolu arayan aileleri iffetsizlikle, namus sorunlarına aldırmamakla mı suçlayacağız.»

Kadının yükselmesi şerefine kadeh toka edilirken Nükhet Üsküdar:

— Beyefendi, müsaade buyurulur mu? Benim de iki çift sözüm var...

Semih Âtıf Bey:

— Müsaade ne demek? Kadının söz hakkı erkekten üstündür. Buyurunuz; sevinçle, övünçle dinliyoruz...

Nükhet Hanım:

— Bu kısa; ama özlüğü oranında güzel olan söylevinize kadınlık adına cevap verecek değilim; çünkü bunu gücümün ve değerimin üstünde görüyorum. Yalnız inanmanızı rica ile söyleyeceğim ki ağzıma kaldırmakta olduğum şu dolu kadehin dudaklarıma dokunuşu, hayatımda ilk olaydır. Bunun mutlu ya da uğursuz bir şey olacağım bilemem. Erkekle kadını her işte, her harekette eşitlikle birer terazi gözüne koydunuz. Erkek içsin de kadın niçin içmesin? İşte bu soru karşısında zihnim bulandı. İçki nedir? Bunu denemek istedim. Niçin saklayayım? Dar geçimli bulunduğum için böyle bir fırsatın her zaman ele geçmeyeceğini de düşündüm. Ve bir de eğer şurada karşı karşıya siz erkekliği, biz kadınlığı temsil ediyor isek, erkeklerin deyişiyle "cins-i latif"i, geçmişin, üzerlerine yığmış olduğu bilgisizlik ve gericilik kuruntularından kurtulmak için söylemiş olduğunuz özgür, açık sözlere karşılık, Mürvet Hanım gibi korkak ve kötü sanılar içinde titrer görünmek istemedim... İlgilerinize layık olduğumu ispat için içiyorum... Ve böyle olunca da hakkımdaki içten yargınızın ne olacağını bilmem. Her bakımdan merhametinizi ve affınızı dilerim...

Zavallı Mürvet'in ağzı açık kalmıştı. İki tarafın sözlerini şaşkınlık içinde dinliyordu.

Vehbiye Süleymaniye, kadehini uzatarak söz sırası istedi. Şimdi gözler, kulaklar ona verildi. Kız, artistçe bir poz alarak başladı:

— Bu kadar güzel lakırdılardan sonra söylemek cesaretinde bulunuyorum. Bıktırmaktan korktuğum

için kısa keseceğim. Sözlerimin sanat, edebiyat bakımından hiç önemi yoktur. Olsa olsa güçlerini doğruluktan ve içtenliklerden alacaklardır. Beyefendiler, bendeniz bu hanımların dedikleri gibi bu kadehle bugün karşı karşıya gelmiş değilim. Onunla dudak dudağa çok konuştum. Çok dertleştim. Bu gerçeği söylemek bir kadın için alçalış ise biliniz ki ben böyle bir yaratığım. Suçlarım, bu işte kötülük düşünmediğine bağışlansın. Önce denemek için, sonra keyif için içtim; ama içki düşkünü bir kadın değilim. Niçin şimdi burada kendimi Ebussuud Efendi'nin[1] torunu gibi satayım? Ben sanatçı olmak hevesinde bir kadınım ve kendimi bu mesleğe pek yetenekli biliyorum. Sanatçı olacak kimse, hayatın her coşkunluğunu, her esirliğini tatmalıdır. Bu yüzdendir ki ben yalnız rakı, şarap, konyak gibi içkilerle sarhoş olmam. Eterle, esrarla, kokainle, morfinle, sözün kısası, her türlüsüyle sinirlerimi dağladım.

«Beyefendiler, hayat bıktırıcı çeşitlenmeleri içinde gene de tek tonludur. Her zaman aynı gök altında, her zaman aynı toprak üzerindeyiz. Şairlere esin veren hep o güneş, hep o ay, hep o yıldızlar, bulutlar, şafaklar... İnsan sonsuz olarak cennette otursa bıkar. Bir değişiklik görmek için cehenneme gitmek ister. Ayıklık, hayatımızın olumlu şekli ise, sarhoşluğa olumsuz şekli diyebilir miyiz? Çünkü bir ayıkla bir sarhoş görüşte, düşünüşte, davranışta birbirlerinden çok başka birer insandırlar. Hayat, ayıklar için durmadan bir eğlence, bir uğraşma alanı arattıran bir ağırlıktır. Bomboş kaldığımız saatlerde, bu güllenin altında esneriz, geniniriz, eziliriz, biteriz. Sarhoşluk bu korkunç yükü üzerimizden atan geçici bir deliliktir. Çünkü sarhoşken insandaki gamlar, tasalar, üzüntüler, derin düşünceler, karamsarlıklar sıfıra ininceye kadar derece derece zayıflıyor. En sonunda sızanlar, sarhoşluğun kolları arasında boğulup ölüyor. Her şeyi unutuyor. Sonra yarı ayıklık içinde hayata göz açış; yine kendini, kaçmak istediği gerçekler içinde buluş; sözün kısası, sarhoşun uyanışı acıklı bir şeydir... Hayatın bu halini bilmeyen, kim ne derse desin, sanatçı olamaz... Resimde, edebi-

(1) Osmanlı şeyhülislamı ve din bilgini (1490-1574).

yatta bu konu önemlidir. Hele sahne üzerinde! Çünkü sarhoş rolünü yapacak artist, sahneye zil zurna çıkacak değildir. Ayık için sarhoş görünecektir... Sarhoşluğun derecesine göre kekeleyecek, mantıksız söyleyecek... Beyni, dili, kolları, ayakları, bütün gövdesi artık ona boyun eğmeyecek. "Sepet" demek isterken "set" diyecek. Sendeleyecek, yıkılacak, kalkmaya uğraşacak; rengini solduracak, gözlerini kaydıracak, ağzını çarpıtacak... tıpkı, tıpkı bir sarhoş olacak. Sanatçının, gerçeğe yaklaşmaya uğraşmakla soğuk bir taklitçi olmak korkusu arasında geçirdiği görevinin zorluk anları, şakasız söylüyorum, can yakıcıdır. Jestlerde aşırılık, seyircilere ters yönden bir gülme getirir. Ağır davranış, sarhoşluğa yaraşmaz. O anda zavallıyı bir alkış kurtaracağı gibi, bir ıslık da mahvedebilir. İnsanlar beğenmede, kötülemede birbirine bakarlar. Mari Loran,[1] La Voleuse d'enfants[2] rolünde iyi bir körkütük (sarhoş) olabilmek için uzun süre meyhaneleri dolaşmış; o duvar senin, bu duvar benim nasıl yürüdüklerini, nasıl yıkılıp kalktıklarını, nasıl söylendiklerini; yani sarhoşun bütün hareketlerini bir sinema gibi tekrarlamak için sokaklarda sarhoşların arkalarına düşmüş... İşte ben de araştırıcı bir Madam Loran olmak isterim. İçimdeki mazeretim sanattır. Yoksa Tanrı'ya şükürler, henüz üzüntülerimi bu kadehlerin içinde boğmaya uğraşacak kadar yaşamaktan bıkmış değilim. Sanatta erdemle kötülük birdir. İkisinin de tespiti, belirtilmesi aynı ustalığı ister. Ne yazık ki bugünün piyeslerinde erdem pek az, kötülük pek çoktur. Hayatın bütün lezzeti; vaizlerin, kitabın bize yasak etmeye uğraştıkları şeylerde değil midir? Kamunun merak ve eğitimi ne tarafa ise sanat o yöne gider. Bugün geçimini sağlamak için kâtibeliğinize gelen Vehbiye Şevket, belki yarın iyi bir sanatçı olur. Ne var ki memleketimizde bu ilk öncüler için yolun sarp ve uçurumlu, tehlikeler geçidi olduğunu bilirim. İdarehanenizin, bu zavallıyı yüksek ülkü alanına uçurmak için bir yol açması şerefine; bilgisizliğin, ikiyüzlülüğün ve gericiliğin ölümüne içiyorum.»

---

(1) Marie Lorent; Fransız tiyatro oyuncusu.

(2) Çocuk Hırsızı.

Hepsi kadehlerini diktiler. Birbirine en iyilerinden mezeler sundular.

Arası çok sürmeyen ikinci, üçüncü kadehlerden sonra beyinlerde birer elektrik fanusu yanmış gibi gözler, düşünceler, sözler parladı. Nükhet Feyyaz'ın sırma saçları, zihni gibi darmadağınık olarak yüzüne saçılıyor, baygın gözleri büsbütün süzülüyor, yanakları gül gül oluyor. Vehbiye Şevket'in kumral kâkülleri ipek bir buket gibi dağılıp toplamyor; dolgun, görkemli o kraliçe gerdanı, o enfes göğsü bir mermer heykel gibi bakan gözlere canlılık ve ışık veriyor, gönülleri çekiyordu.

18

Çeşitli konular üzerinde kaynayıp taşan bu içki eğlencesinin tatlı konuşmalarını dinleyen zavallı Mürvet, ne düşüneceğini şaşırdı. Bütün yüreklerin coşkunluğuyla savrulan bu sözlerin içinde değerlileri, iyi düşünülmüşleri de vardı. Durmadan, altına ateş atılan bir kazan gibi, artan bir kaynayışla giden bu coşkunluğun sonu ne olacaktı? Kendisinin oradaki varlığını unutmuşlar gibiydi. Artık Mürvet'in yüzüne bakan, ona içki teklif eden yoktu. Bir ara, kedi gibi, sofranın altına sinerek, yavaş yavaş duvar kenarlarından süzüle süzüle oda kapısından dışarı fırlayıp kaçmayı kurdu; ama görülürse kendini hatıra getirmiş olacak, belki sarhoşların hep birden saldırılarına uğrayacaktı.

Ne olursa olsun, kızcağız, bir kaçma planı düşünmeye başladı. Kaçmaya uğraşacaktı. Yüzde elli başarı görüyordu. İskemlesinin üzerinden yavaş yavaş gövdesini kaydırdı, küçüldü, küçüldü; bir sinema hayaleti gibi, ortadan yok olmak için, boyunun üçte ikisini kasıp cüceleşerek duvar kenarına doğru bir, iki, üçüncü adımını attığı sırada Semih Âtıf Bey'in bir işareti üzerine Nükhet'le Vehbiye tarafından, zabıta deyişiyle, "tutuklandı". Bu ne talihsizlikti. Zavallı kız korktuğuna uğradı. Kafaları, gözleri henüz tatlı bir dumanla dönmüş o sofra halkı, bir anda çevresini sardı...

Semih Âtıf Bey kahkahalarla sarsılarak:

— Nereye kaçıyorsun küçükhanım?

Malik Tayyar:

— Bizi zabıtaya haber vermeye...

Nesip İhsan:

— Hayır... Hayır... Biz içiyoruz; o duruyor. Şimdiye kadar bir mezeye bile elini uzatmadı. Karnı acıktı. Mutfağa yemeği versinler, demeye gidiyor.

Mürvet Abit, öfkeyle karışık bir karamsarlıkla sarsılarak:

— Affedersiniz efendim, ne zabıtaya gidiyorum, ne de mutfaktan yemek istemeye... Yalnız burada tutuklu oluşumun nedenini anlamıyorum. Böyle bir ceza, suçluyu cezalandırmak için olur. Ben size ne yaptım?

Semih Âtıf:

— Bir şey yapmadın... Kendini çok sevdirdin. İşte suçun bu...

Mürvet:

— Ben, sizin eğlencenize neşe verecek bir durumda bulunmuyorum. Belki böyle bir meclise hiç yaraşmayacak yaşlı, suskun duruşumla canınızı sıkıyorum...

Semih Âtıf:

— İnan bana kızım, senin susman bile bizim gönüllerimizi açıyor. Bir parça şaklasan kim bilir ne olacağız?

Nükhet Feyyaz:

— Allah aşkına söyle Mürvet, nereye gidiyordun?

Mürvet, biraz terbiyesizlenmeyi göze almış gibi:

— Sizin sofra başında sorduğunuz bu soruya cevap verilemeyecek bir yere gidiyorum... Hiçbir tutuklunun böyle bir ihtiyacının yasaklandığı işitilmemiştir, değil mi?

Semih Âtıf Bey, şakaya benzer bir yalvarış tavrı alarak:

— Ay efendim, sizi öyle bir yere de yalnız salıvermeyiz. Burada bu kadar lalalarınız, dadılarınız var, emrediniz sizi götürsünler...

Mürvet:

— Ben öyle yere dadı ile lala ile gitmeye alışık değilim... Ben idarehanenize küçük bir aylıkla kapılan-

maya gelmiş, geçim darlığı içinde zavallı bir kızım. Hâşâ, estağfurullah, şu sofra başındaki sayın kişilerin içinde kimse benim lalam, dadım olamaz...

Semih Âtıf Bey:

— Ben size aylıkla değil; gönüllü olarak hizmetçi olmak istiyorum.

Mürvet:

— Yoksulluğumla, düşkünlüğümle alay ediyorsunuz...

Semih Âtıf:

— Hayır küçükhanım, aramızda ne düşkünlük var... Ne de içimizde düşkün...

Mürvet:

— Ah beyefendi, yüce huzurunuza çıkacak bir kılığa girmek için şu arkamdaki manto ile ayaklarımdaki iskarpinleri nasıl bulduğumu bilseydiniz, yoksulluğumu yalanlamaktan vicdanınız sizi alıkordu. Temizce giyinmiş her kadını varlıklı saymayınız. Pek şen görünmelerine karşın, sanırım ki Nükhet ve Vehbiye Hanımlar da benim durumumdadırlar. Biz alınlarımızın teriyle yoksulluğumuza bir çare bulmak için ilanınızın çağrısına koştuk. Yazıhanenize eğlenmek için başvurduğumuz düşüncesi size nereden geldi, anlamıyorum?

Malik Tayyar:

— Bu kâtibe hanımda bir avukat ruhu var...

Nesip İhsan:

— Niçin söyletiyorsunuz? Bu hanım, meclisimizden kaçıp gitmek istedi. Bundan amacı ne idi? Bu bir suçtur. Cezalandırılmasını isterim.

Her ağızdan kahkahalarla karışık birer, "Evet... evet..." onayı fırladı... Gürültü ile gülen içki süzgünü bu yüzlerin karşısında Mürvet'in çocuk yüzü, şeytanların içine düşmüş bir melek gibi, ağlıyordu.

Kız, gözlerinden yuvarlanan iri taneleri silmiyor; damlalar erimiş birer elmas parçası gibi düştükleri yerde dağılıyorlardı. Kendisini yermek için söylenen bu son saçmalara, karşılık da vermedi. Bu saçmalar önünde, mantığı kepaze etmenin anlamı yoktu. Cezalanması isteniyordu. Acaba ne yapacaklardı?

Kızcağız, bu korkunç, bu acıklı merak içinde iken Semih Âtıf Bey:

— Cezasını kestiriniz, belirtiniz...

Malik Tayyar:

— Bu kadar keyiflinin yanında bir keyifsiz yaraşmıyor... Ya bir ilacını bulup biz ayılmalıyız ya da Mürvet Hanım, birkaç kadeh içip bize benzemelidir.

Bu sarhoşça sözün; hayır, saldırının karşısında Mürvet'in melek yüzü şiddetli bir tiksintiyle buruştu. Heyecanla haykırmaya başladı:

— Hayır... Asla... bunu yapamayacaksınız. Böyle birkaç kadehle sarhoş olmak değil; hepiniz, zincirlere vurulacak tımarhane delisi olsanız, bana bir damla rakı içirtemezsiniz.

Malik Tayyar:

— Senin boğazından aşağı rakı akıtacak bu kadar elin saldırısına o küçücük ağzın karşı koyabilir mi?

Mürvet, o yumuşak huylu kız bir kaplan gibi kükreyerek:

— Boğulurum da bir damla rakı yutmam, anlıyor musunuz? Hani ya herkes içip içmemekte serbestti. Kimseye isteği dışında bir şey yapılmayacaktı?

Semih Âtıf:

— Her yasa, her söz zamanla değişikliğe uğrar. Size o sözü vermiş olduğumuz anla bu zaman arasında düşüncelerin değişmesi zorunluluğu ortaya çıktı.

Mürvet:

— Kabahat sizde değil, bende... Gazetelerde görülmüş bir ilanın hemen çağrısına koşan benim gibi düşüncesiz bir kızın, elbette başına bunlar gelir. Ama yine de teşekkür ederim. Bu bana büyük bir ders oldu.

Nesip İhsan:

— Kızım, daha çok toysun. Hayat sıkıntısının, önüne açacağı karanlık uçurumları gördükçe, canın yana yana hayatı öğrendikçe gerçeği kavrayacak; sana gösterdiğimiz iyilikseverliğin derecesini anlayarak bize daha çok teşekkürler edeceksin...

Mürvet tepinerek:

— Ah şimdi çıldıracağım... Zamane ahlakının pek fena bozulmuş olduğunu söylüyorlardı da zihnim bu

düşkünlüğün derinliğini kavrayamıyordu. Şimdi anlıyorum... Aldatıcı ilanlarla tuzağa düşürdüğünüz genç kızları böyle otellere atıp içkiye zorlamak; daha sonra, oh, kim bilir... (Ağlayarak) içinizdeki gizli fenalıklara yol açmak; siz bunları iyilikseverlik mi sayıyorsunuz?

Semih Âtıf Bey iki eli cebinde, küstah gülüşleri dudaklarında kızın önünde durarak:

— Evet yavrucağızım. Hayattaki acemiliğin, tecrübesizliğin yüzünden kötü gördüğün bu hareketimiz senin hakkında büyük bir iyiliktir... Herkesin boğaz boğaza çekiştiği bu pis, bu yok edici ahlak takımının içinde geçim aramaya indiğin günü sen mahvolacaksın... Kapanın elinde kalacaksın... Ya da av aramak için dolaşan ahlaksız, parasız, insafsız, ayaktakımı genç kurtlara, bu körpe gövdenle, birkaç günlük bir ziyafet vereceksin... İşitmedin mi? Viranelerde bu kuduzların şehvet pençeleriyle parçalanan paşa kızlarını duymadın mı? İlikleri donduran fırtınalı havalarda kendilerini açık denizlerden soğuk dalgaların kucağına bırakan genç kadınları... Otomobil ile aşırıp da on sekiz erkeğin, sıra ile, üzerinde şehvet dindirdikleri felaket vurgununu gazetelerde okumadın mı?

Mürvet, titremeler içinde gözlerinden yaşlar sızarak:

— Yetişir efendim... Allah aşkına susunuz. Bu korkunç zabıta olaylarını bana sayıp dökmekten maksadınız nedir?

— Maksadım zavallılara oranla, şu saatte, senin ne kadar mutlu olduğunu anlatmaktadır...

— Bu durumda ben mutluyum, öyle mi?

— Evet... evet... hanım kızım... Sen şimdi dağda eşkıya elinde değilsin. Issız bir kırda, bostanda, köylü birkaç yaban delikanlısının saldırıları önünde bulunmuyorsun. Viranede, bodrumda, mahzen yıkıntılarında, sözün kısası, düşkünlerin sevişmelerine sığınak olan yerlerde, çevrende köpekler gibi bir sürü aç erkek nöbet beklemiyor. Bak, burada kibar bir otelde, mükemmel bir sofra başında terbiyeli beyefendilerin, kendin gibi nazik hanımların arasındasın. Niçin şu saatteki yerini tehlikeli görerek çırpınıyorsun? Bizi ırz düşmanı bıçkınlar mı sanıyorsun?

Mürvet:

— Efendim, her saatte sözünüzü değiştiriyorsunuz. İçki için kimseyi zorlamayacağınızı söyledikten sonra şimdi beni zorluyorsunuz.

Semih Âtıf:

— Zorlama değil; rica ediyoruz.

Mürvet:

— Bunu bir daha tekrar etmeyiniz. Ölürüm içmem...

Semih Âtıf:

— Niçin içkiden bu kadar korkuyorsun?

Mürvet:

— Onun, kötülüklerin anası olduğunu çocukluğumdan beri işitirim...

Semih Âtıf:

— Demek içki bu kadar fenadır?

Mürvet:

— Evet...

Semih Âtıf:

— Demek içenler hep fena adamlardır?

Mürvet:

— Şüphesiz...

Semih Âtıf:

— Erkeklerin, yani bizim aleyhimizde böyle şiddetli bir hüküm veriyorsun. İçtikleri için şu iki hanımı da kötülükle, ahlaksızlıkla mı suçlayacaksın?

Nükhet Feyyaz, alnına dağılmış sarı saçları arasından gözlerini süzerek:

— Yüzümüze karşı böyle bir suçlamada bulunamaz...

Vehbiye Şevket, kumral kâküllerini sinirli bir baş hareketiyle fıskıye gibi dağıtıp yine toplayarak:

— Hele buna cesaret etsin, Mürvet'in boğazından aşağı rakıyı kadehle değil; şişeyle dökerim...

Mürvet biraz şaşırarak:

— Ben kimsenin aleyhinde bulunmuyorum. İçki hakkındaki çoğunluğun düşüncesini ve kendi tiksintimi söylüyorum...

Malik Tayyar, yarım duran kadehini dikip bitirdikten sonra haykırdı:

— Bu, hepimizin aleyhinde apaçık bir suçlamadır. Kaçmaya yeltendikten sonra Mürvet Hanım'ın ikinci suçudur. Hemen cezalanmasını isterim...

Nesip İlhan:

— Ne duruyoruz? Ne duruyoruz? İçkilerin arasında içkinin aleyhinde bulunan bir ayığın varlığı çekilir mi?

Semih Âtıf:

— Hanımlar, siz bu asi kızın ellerinden tutunuz, biz rakıyı ağzına akıtalım.

Vehbiye ile Nükhet, birkaç kadehin verdiği coşkunlukla cüretleri, güçleri artmış bu iki kadın, hemen üzerine atılarak zavallı Mürvet'in incecik kollarını arkasına kıvırıverdiler. Sonra kızcağız, bu iki insafsız saldırganın göğüsleri üstüne bayılmış gibi sapsarı hareketsiz, hemen cansız uzanıverdi.

Şimdi erkekler ellerinde dolu kadehlerle saldırdılar. Tıpkı kloroform ile bayıltılmış bir hastaya ameliyat yapılır gibi, kızın, dişleri birbirine kenetlenmiş ağzına birbiri arkasına rakı döküyorlardı. Bu keskin kokulu, yakıcı, sert sıvı, zavallının dudak uçlarından, çenelerinden sel gibi göğsüne, bütün üstüne başına akıyor ve arada bir burun deliklerine doğru taştıkça bu müthiş enfiyenin irkiltici acılarıyla kızcağız boğulmamak için, ağzını açıyor; işte o zaman nazik boğazından aşağı sulu bir ateş akıyor. Bıçak altında debelenen bağlı bir koyun gibi kız ağzını açıyor, bir kumru gibi yardım isteyen keskin çığlıklar salıveriyordu; sonra gittikçe şiddetini yitiren iniltilerde yakarışları sönüyordu.

19

Hızır kadının gelip kapıyı dinlemesi, Mürvet'in ağzına zorla rakı döküldüğü ve zavallıcık kızın içkili hoyrat ellerde inim inim inlediği zamana rastlamıştı.

İniltilerin dokunaklı yalvarışlar biçiminde oluşu, içeride acıklı bir serüvenin döndüğünü gösteriyordu. Ancak, duyulan kahkahaları bu facia ile nasıl uzlaştırmalı?

Şehreminili Hüsniye, "İçeride bir kadın mı boğuyorlar?" sorusunu kendi kendine birkaç kez sordu ve bu sorusu ile birçok şeyler düşündü. Ne var ki kahkahalarla insan boğma vahşiliğine ve tuhaflığına karşı, inandırıcı bir açıklama bulamadı.

Odada herhalde olağandışı bir şeyler dönüyordu. Kapının tokmağını çevirip içeri girsin mi, girmesin mi? Girmekte bir tehlike olabilirdi; ama içeride ne olduğunu anlamadan oradan savuşmak da ahmaklıktı. İnsan, her başarıya cesaretle erer. Girmeye karar verdi. Elini tam tokmağa uzattığı anda geri çekerek yine düşündü. Ya kapı kilitli ise? İçerdekiler, rezede olacak tıkırtı ile kendisinin varlığını öğrenmiş olacaktı.

Kendi kendini cesaretlendirmek üzere içinden:

— Korkma Hüsniye; tokmağı çevir. Tıkırtıya gelen olursa tabanlarını kaldırıp kaçarsın. Burası bir batakhane olamaz ya? (dedi.)

Yavaşçacık elini topuza uzattı. Okşar gibi hafif hafif çevirdi. Kapı ince bir gıcırtı ile açılıverdi.

Mürvet'in boğazından aşağı rakı akıtma işlemini yapan operatörler başlarını, açılan kapıya çevirince bu yalı kazığı kara kuru, uzun karı ile göz göze geldiler.

Odanın köşesindeki küçük büfeden durmadan sofranın mezelerini tazelemekle uğraşan İzzet Saim, hemen işini bıraktı, önce şaşkın şaşkın, sonra öfkeli bakışlarla karıyı yukarıdan aşağıya süzerek ve hanımların, beylerin orada bulunuşlarını da unutarak:

— Vay geçmişine, geleceğine kına koyduğumun kaltağı, burasını nasıl keşfedip de bizi buldun?

Bu kimliği, ne istediği belirsiz kadının birden kapıyı açışı, hepsini afallattı. Bu yabancı göz önünde işlemlerine devam edemeyerek Mürvet'i bıraktılar... Kızcağız işkenceden kurtuldu.

Uzun boylu, kızgınlığından dalgalanan Hüsniye çatlak bir öfke sesiyle:

— Sözünü bil de söyle İzzet Bey. Benim buraya gelişim bin ödüle değer...

— Çıldıracak şey... Bu karanlık maksatlı casusluğuna bizden bir de ödül mü istiyorsun?

— Bu büyük fedakârlığımı ve hizmetimi, olupbitenleri, gerçekleri öğrendikten sonra değerlendireceksiniz...

— Senin yukarıdan aşağı mendebur yaradılışın, bizim koşullarımıza uymuyor. Bizim hizmetimize yaramazsın. Biz seni azatladık. Niçin buraya kadar peşimize düşüp de yine hizmetimizde bulunmaya geldin?

— Siz beni azatladınız ama, kapancalarınıza düşen kanaryaları buraya kadar getirdiniz... Galiba birisine de şimdi dil altı ameliyatı yapıyordunuz...

— Be acur, onlarla kendini bir mi tutuyorsun? Senin de ameliyatı gerektiren bir derdin varsa başka operatörlere git. Bizim neşterimiz sana işlemez...

— Bin şükür Tanrı'ma ameliyatlık hastalığım yok. (Semih Âtıf Bey'e dönerek) beyefendimiz, ben buraya bu ilgisiz çocukla ağız dalaşı yapmaya gelmedim. Başınızda büyük bir... nasıl söyleyeyim... bela mı, felaket mi, işitilmedik bir hal mi, işte öyle şey dönüyor. Size onu haber vermeye geldim... Ters dünya bu! Tatlı sözlerle, güzel okşamalarla karşılanacağıma; azarlarla sövgülere uğruyorum...

Semih Âtıf Bey:

— Ne imiş üzerimizde dolaşan felaket?

Hüsniye:

— Eşiniz...

— Ne diyorsun?

— Gerçeği söylüyorum...

— Eşim şimdi evde, eli nabzında, dili aynada, zihni de bana kötülük yapmayı düşünmekle uğraşmaktadır.

— Bu anda eşiniz evde değil...

— Nerede?

— Burada...

— İnanmam...

— Bu otelin aşağı katında bulundukları yeri söyleyeyim. İzzet Saim, yavaşça gidip görsün, anlasın... Bana inanmıyorsunuz, elbette ona güvenirsiniz...

— Buraya nasıl gelmiş?

— Gazetelere verdiğiniz ilanlardan kuşkulanmış... Kollamak için arkanızdan Kâmile'yi göndermiş. Hizmetçi kadın, sizi buraya getiren otomobile, şoföre dikkat etmiş; herif sizi bu otele bırakıp da Eminönü'ne döndükten sonra kendilerini de buraya getirmek üzere arabayı yüksek bir para ile tuttular. Ben de orada bulunduğum için uzaktan uzağa inceleyerek gerçeği öğrendim... Size olupbiteni önce haber vererek, bir felakete engel olmak insanlık duygusuyla, ben de üzerimde ne kadar param varsa verdim; başka bir otomobil tuttum. Onları izledim. Onlar buraya girdiler. Ben de arkalarından sokuldum.

— Neden bir düziye felaket sözünü kullanıyorsun? Eşim gibi hasta bir kadından nasıl bir sertlik, bir kıyıcılık umuyorsun?

— O kadından her türlü kötülüğü umuyorum. Çünkü çok sinirli, deli gibi bir şey...

— Buraya kadar gelmekteki maksadını öğrendin mi?

— Evet...

— Nasıl?

— Ne yapmak için buraya geldiklerini Kâmile'den sordum... Pek fena cevap verdi...

— Ne dedi?

— Hanımefendinin üstünde dolu tabanca, zağlı[1] kama, bir kutu zehir...

— Bu silahlarla ne yapacakmış?

— Sizi ve yanınızdaki bu hanımları vuracakmış.

Nükhet'le Vehbiye haykırıştılar:

— Allahın delisi...

— Tımarhaneye telefon edelim. Gelsinler bu azgını alsınlar...

Semih Âtıf Bey:

— Tabanca ile kamayı anladım. Bir kutu zehir ile ne iş görecekmiş?

Hüsniye:

---

(1) Burada: Çok keskin.

— Sizi silahla öldürmeyi başaramazsa burada gözünün önünde zehri kendi yutarak intihar edecekmiş. Böylece buraya zabıta ve doktorları getirecek, birtakım soruşturmalara yol açıp, sizin kâtibe adı altında getirdiğiniz oynak kadınlarla sürdüğünüz aşağılık eğlenceleri, hayatın rezilliklerini ortaya dökmüş olacakmış.

Nükhet:

— Aaa, oynak karılar kim?

Vehbiye:

— Biz...

Mürvet:

— Oynak sözü, sizin içyüzünüzü anlatmak için çok güçsüz kalır. Sizi tanımlamak için en koyu sanatınızı söylemeliydiler...

Nükhet:

— Sus küçük budala. Vallah şimdi ağzına rakı doldururum.

Semih Âtıf Bey:

— Bizim karı delidir. Aklına geleni yapar mı yapar... Bu hanımın hakkı var... Şimdi bu felaketi başımızdan nasıl savalım?

Hüsniye:

— Ben buraya yalnız felaketi söylemeye değil; derdin dermanını da düşünerek geldim...

Semih Âtıf Bey:

— Bravo hanım... Felaketi anladık. Şimdi dermanını söyleyiniz.

Hüsniye:

— İşbilirliğim, fedakârlığımın karşılığını ödemede adınız gibi semih[1] davranmanız gerekir. Açık konuşmamı hoş görünüz. Doğru söz açık olur...

Semih Âtıf Bey:

— İşte görüyorsun ya... Biz burada birkaç tane atıştırıyoruz...[2]

Hüsniye:

— Tanrım zevkinizi artırsın...

---

(1) Eliaçık; cömert.

(2) Birkaç kadeh içiyoruz.

Semih Âtıf:

— İçkiye bu hanımların güzellik şarapları da katıldı.

Hüsniye:

— Oh ne güzel! Safada daim olunuz...

Semih Âtıf:

— Biraz başım döndü...

Hüsniye:

— Ona neşe derler...

Semih Âtıf:

— Dile benden ne dilersen?

Hüsniye:

— Eski masallardaki gibi, sağlığınızı.

Semih Âtıf:

— Daha doğrusu bu belayı başımdan kaç liraya savarsın?

Hüsniye:

— Cömertliğe ölçü olmaz... Ama, harcadıklarımı söyleyeyim... Yorgunluğum için de yüreğinizden ne koparsa...

— Harcadıklarınız?

— On beş lira otomobil kirası...

— Otomobil ile kaç kilometre yol aldınız?

— Beyefendimiz, böyle işler bayağı işlerle ölçülemez. Şoföre, "Şu giden otomobili izleyeceksin. Onun durduğu yerde duracaksın," emrini verince, herif bu işten gizli şeyler kokusunu alarak pirelendi. Onun için beni bayağı ücretle götürmeyeceği apaçıktır.

— On beş lira otomobil. (Cüzdanından bir kâğıt para uzatarak) On da sizin için yirmi beş... Alınız şunu...

Hüsniye, kâğıdı nazlıca alarak:

— Sizden daha fazla ikram umardım...

— Bugün bu kadarı yeter. Böyle giderse size ısmarlayacağımız çok işlerimiz var. O zaman acısını çıkartırsınız...

— Beni kâtibeliğe kabul etmediniz; ama başka yönden yardımıma muhtaç oldunuz. Hizmetinizde bu-

lunmuş olmakla mutluyum; ama efendim, hemen ben koşayım. Boşa geçirecek bir saniyemiz yoktur.

— Haydi koşunuz. Neler çevireceğinizi bilmiyorum, ama herhalde sevgili eşimi buradan, benden, olabildiği kadar uzaklara, ta cehennemin öbür ucuna kadar atmaya çalışınız.

— Merak etmeyiniz; o benim işim. Keyfinize bakınız...

* * *

Hüsniye, gerçekten, koşa koşa merdivenlerden iner; ama hanımefendinin bulunduğu oda yönüne hiç uğramaz. Bir iki otel hizmetçisine rastlar. Onlar bu kadının o gün yeni gelen müşteriler arasında bulunduğunu bildiklerinden hiç aldırmazlar.

Hüsniye, soluğu sokak kapısının önünde alır. Kanadı açar, dışarıya ilk adımını atacağı anda, iki kaşının arasına bir tabanca namlusu dikildiğini görür ve ardından şu sesi işitir:

— Gir içeri, yoksa şimdi kurşunu yersin...

— Dışarı çıkmak yasak mı?

— Yasak...

— Neden....

— İçeride kolera var da ondan...

Hızır kadın, o dakikaya kadar başarı ile giden talihinin bu dönüşü önünde biraz irkilip düşünür. Çocukların uğradıkları mide, bağırsak bozuklukları aklına gelince, koleranın içyüzünü kestirmiş olarak, bir kahkaha salıverdikten sonra:

— Oğlum, içeride kolera molera yok. Mesele, iki obur çocuğun pisboğazlık yüzünden uğradıkları ishalden başka bir şey değildir...

— Kadın, gir içeri... Beni katil etme... Aldığım emir böyle...

Hüsniye, kendisine tabanca çeken adamın haline dikkat eder. Onu polise benzetemez, sorar:

— Sen polis değilsin...

— Değilim...

— Öyle ise ne yetki ile beni yolumdan alıkoyuyorsun?

— Burada bir polis vardı...

— E?

— Aptes bozmaya gitti. Yerine beni bıraktı. Çıkanı vur, dedi...

Hızır kadın, yırtık serviyetinden iki buçuk liralık bir kâğıt çıkarıp tabancalıya uzatarak:

— Al şunu...

— Bu ne?

— Pasaport...

Herif, yayık bir gülümseyişle kâğıdı cebine atarak:

— Haydi geç... Ama kimseye bir şey deme...

— Sen de kimseye söyleme...

Hızır kadın, uzun bacaklarının geniş adımlarıyla sokağı boylar; hemen köşeyi döner.

20

Hanımefendiyle Kâmile, banyoda çocukların üstlerini temizlerler. Yirmi dakika, yarım saat geçer, beyin kadınlarla kapandığı odanın bekçisine rüşvet vererek kapıyı açtırmaya giden Hızır kadın geri gelmez. Zaten içi içine sığmayan hanımefendiyi merak alır. Bu kayıp kadının arkasından bir kolaçan yapması için Kâmile'yi gönderir. Hizmetçi kadın, on beş yirmi dakika sonra epeyce telaşla dönerek:

— Ah hanımefendiciğim...

— Ne var, çabuk söyle... yüreğimi oynatma!

— Hızır kadın otelden çıkıp gitmiş...

— Gittiğini nasıl, kimden öğrendin?

— Otel hizmetçilerinden...

— O Hızır kadın değil; hınzır kadın... Bizi bir iyi dolandırdı, kaçtı.

— Fakat hanımcığım, söylediği şeyler hep doğru...

— Neden anladın?

— Bizim bey burada... İzzet Saim'e rast geldim. Otel hizmetçileriyle birlikte aşağı iniyordu. Beni görüp bilmesin diye önüme gelen ilk kapıyı ittim. Arkasına saklandım. Hele şükür bir şey sezinlemeden geçtiler...

— Bey, galiba burada karılara ziyafet veriyor...

— Mükemmel içiyorlar. Yukarıya türlü türlü şişeler taşınıyor.

— İçi dışarı çıksın inşallah!

— Aman yarabbi, ne hain adam. Evliliğini, çocuklarını, sizin hastalığınızı hiç aklına getirmiyor...

— Sus Kâmile, fena oluyorum... Sus...

— Bu duruma dayanılır mı? Ben de kendimi tutamıyorum da öyle söyleniyorum...

— O karı paraları aldı, savuştu.

— Bize iyiden iyi, candan görünüyordu.

— Canı çıksın. Şimdi o kaltağı bırak... Bana bir akıl öğret... Bu canavar kocamla ne yapacağız? Biz seninle çelimsiz iki canız. Onlar erkekli dişili yedi sekiz haydut... Otel hizmetçileri de elbette onların emirlerine bakacaklar.

— Korkma hanımcığım, Hak doğrunun yardımcısıdır.

— Bugün ya o kocam olacak herifi öldürmeliyim, ya ölmeliyim...

— Öyle ya iki gözüm... Bugün bu vicdansız adamın terbiyesini, ne olursa olsun, vermelisiniz... Bu çekilir dert midir böyle? Artık ne olacaksa olsun... bitsin...

— Ver şu benim tabancamı...

— Bende tabanca yok...

— Ya nerede?

— Bilmem...

— A gördün mü? Hınzır karıda kaldı. Fişekleriyle birlikte silahı aldı götürdü. Hay hınzır hay... Bir vurgun da böyle vurdu...

— A şaşılacak şey...

— Karı, bugün bizim şaşkınlığımızdan çok yararlandı... Bu, âdeta yankesici imiş...

— Üstümüzden başımızdan, evimizden daha başka şeyler çalmış olmasın...

— Ah ne çalarsa çalsın. Benim artık mal falan düşündüğüm yok. Ancak şu saatte silahım bana o kadar gerekliydi ki... Senin üzerinde çakı, cımbız gibi et deşici, koparıcı bir demir araç yok mu?

— Üstümde birkaç toplu (iğne) ile firkeden başka bir şey yok...

O arada Turgut, kim bilir nereden bulmuş olduğu iri, paslı, ucu yassılmış kocaman bir çiviyi annesine uzatarak:

— Anne...

— Ne var?

— Bunu karnına soksan babam ölmez mi?

— Sus... Sen karışma büyüklerin işine; terbiyesiz!

Çocuk bu azara somurtarak:

— Ne darılıyorsun? Şimdi babamı öldürmeye gitmeyecek miyiz?

— Ver elinden onu... Soysuz. Hiç baba öldürülür mü?

Çocuk:

— Sen öldüreceğim, diyorsun ya?

Hanımefendi, oğlunun elinden aldığı paslı çiviyi hizmetçi kadına uzatarak:

— Ne dersin ha Kâmile? Silah yoksulluğunda bununla da iş görülebilir, değil mi?

— Bunu yanımıza alıp o kızgın karılara sokmalıyız...

— Vallah iyi dersin. Benim aklım başımda yok. Düşürürüm. Sen sakla onu bir tarafına...

Turgut, kısık kısık gülerek:

— Ya anne, gördün mü? Bir tane daha bulayım mı?

— Yetişir. Büyüklerin sözlerine karışma diyorum sana... Koca oğlan, ne zaman terbiye olacaksın? Babasını öldürmek için çivi buluyor... Ne evlat kardeşler, ne evlat! Âhir zaman...

— Ne olacak... Babasının oğlu...

— Hık demiş burnundan düşmüş...

— Zerre kadar size çekmemiş... Babasının ne kadar kötü huyları varsa hepsi bu oğlanda...

Turgut, ağzını sağa, gözlerini sola kaydırıp eliyle bir silah tutuyor gibi yaparak:

— Babamı öldürürseniz vallah daha kocaman bir çivi bulur, hepinizi gebertirim...

Hanımefendi:

— Bak... Bak... Bak hayırsız yumurcak, bir çivi bulup bizi öldürecekmiş...

Kâmile:

— Bizi öldüreceğine babanın fahişelerini gebert...

Turgut, kabadayıca kabararak:

— Onları da öldürürüm vallahi...

Hanımefendi:

— Hah gördün mü? İşte onları öldür.

Çocuk:

— Nasıl öldüreyim?

Hanımefendi:

— En güzelinin üstüne atıl. Ağzına neresi gelirse ısır...

Oğlan, büyük bir güvenle başını sallayarak:

— Isırırım vallahi...

— Ha göreyim seni, annenin öcünü çıkar...

Mihriban, biraz önce geçirmiş olduğu bağırsak sürgününün dermansızlığı hâlâ sesinde titreyerek:

— Anneciğim...

— Ne var?

— Ben de ısırayım mı?

— Isır yavrucuğum, ısır... Kahpelerin etlerini kopar... Lokma lokma et... Görüyor musunuz Tanrı'nın hikmetini? Babalarının canavarlığına karşı şu bir damlacık çocuklarda da bir öc alma duygusu uyandı...

Kâmile:

— Tanrım büyüktür... Beyin bu azgınlık ve haksızlığına karşı yer gök bizimle birliktir. Bu yavrucakların böyle söylemelerinde de büyük bir hikmet vardır...

Hanım:

— Ne duruyoruz Kâmile? Silahımızı çaldırdıksa dişimiz, tırnağımız da mı yok? Öyle canavar herife böyle silah ister.

Kocasının içki sofrası başında, genç kadınlarla olan "iç içebildiğin kadar" âlemini gözleri önüne getirdikçe, nevrastenik kadın bir kızıl deli kesildi...

Kıskançlığın son yırtıcılığıyla gözleri dönen hanımefendinin bu olağanüstü sinir gerginliği küçük bü-

yük, yanındakiler için de sanki bir çılgınlık örneği oldu. Hep kudurdular, hep çıldırdılar, hep köpürdüler. Merdivenlere saldırdılar. Bu küçük sürü ısırarak, tırnaklayarak öc almaya, öldürmeye gidiyordu.

21

Şehreminili Hüsniye, Semih Âtıf Bey'i de yirmi beş vurdu. İki buçuk papellik bir pasaportla kolera kordonunu geçtikten sonra otelin üst katındakiler, yine sofra başında uygar söylevlerle kadeh tokuşturmak zevkine daldılar...

Semih Âtıf Bey, öfkeyle karışık bir hayretle başını sallayarak:

— Bizim karı burada ha? Akıl alacak bir şey değil vallah... O, evin içinde üst kattan aşağı inse bir daha yukarı çıkmak için merdiveni bulamaz, Tanrı bilir... Buraya gelmeyi nasıl becerdi? Yanındaki o Kâmile karı yok mu?.. Karımın akıl hocası, kılavuzu hep o kakanoz kaltaktır. Ben o bayağı yaratıktan her kötülüğü, hatta tüyleri ürpertecek kötülükleri umarım. Elinden her şey gelir. Bakınız, bakınız tabanca, kamalar, zehirlerle buraya cinayet işlemeye geliyorlar. Başıma ne işler çıkaracaklar... Beni korkutacaklar. Sizin gibi postallardan[1] yılarsam yuf benim erkekliğime! Neyse, Allah razı olsun şu uzun karıdan... Yirmi beş liraya bizi büyük bir beladan kurtardı. Kara kuru ama acur, becerikli, çeneli bir ayak kavafı.... Bizim bugünkü işimizi görsün de ne mal olursa olsun...

Şimdi Mürvet'i bir köşede unutmuşlardı. Zavallıcık ta ağzının tavanından bağırsağına dek, gövdesinin içinde yıldırımların zikzaklar yaparak dolaştığını duyuyor; kıvrım kıvrım kıvranıyordu. İçmemekte gösterdiği şiddetli direnmeye rağmen, boğulmamak için nefes aldığı anlarda iki üç kadeh kadar yutmuş, boğazından gitmeyenleri de bütün elbiseleri içmişti. Şimdi üstü başı, meyhanenin tezgâh süngeri gibi, genizlere kaçan keskin bir koku yayıyordu.

---

(1) Değersiz karılardan.

Alkolün ilk yaktığı bu genç mide ve ilk kavradığı körpe sinirler üzerindeki sarhoşluk etkisi tuhaf oldu. Mürvet, kırılmış oyuncağı önünde mızmız yaş döken sinirli bir çocuk gibi, uzun bir ağlama tutturdu.

Sofranın çevresinde her ağızdan fışkıran neşeli sözler, kahkahalar arasında bu densiz çocuk vızıltısı dayanılmaz bir karşıtlık oluyordu.

Birkaç kez:

— Aman sus! azarıyla bağrıştılar.

Ne var ki Mürvet, sinirli çocuk makamını kesmedi, artırdı. O zaman Semih Âtıf Bey, kızın yanına gelerek:

— Ne oluyorsun?

— Ah yanıyorum...

— Kime?

Bu soruya karşı Mürvet, ağlamadan gülmeye geçerek bir kahkaha tutturdu.

Semih Âtıf:

— Söyle, kime yanıyorsun?

Mürvet yine ağlayarak:

— Of... Aman kimseye değil...

— Söyle... Söyle bana yanıyorsan iş kolay...

Öteden Nesip İhsan:

— Belki bana yanıyor?

Arkasından Malik Tayyar:

— Hiçbirinize değil; yalnız bana yanıyor. Gönlüm öyle söylüyor...

Başına toplanan bu üç erkeğin ortasında Mürvet, davranıp ayağa kalktı. Hafif sendelemeler arasında:

— Allah hepinizin belasını versin... Hiçbirinize yanmıyorum...

Semih Âtıf:

— Şimdi güle ağlaya yanıyorum, diyen sen değil misin?

Mürvet:

— Ağzım... midem... göğsüm... bütün gövdem yanıyor... Beni zehirlediniz katiller...

Semih Âtıf:

— Haydi çocuğa şeker verelim. Ağzının yanması gitsin...

Üçü de tatlı bir şey bulmak için sofranın başına koştular. O zaman İzzet Saim, bu pek üzgün neşe ile masum başçağızı dönen kızın yanına sokularak:

— Ah, baygın kokulu beyaz karanfilim. Ben sana meşale gibi yanıyorum... Sen de benim için bir kibrit çöpü kadar pırıldasana, seni kollarımın arasına alır; yüce arşa çıkar, yedi kat gökleri seyrettiririm.

Mürvet:

— Haydi çekil oradan haydutların çömezi... Bizim şuradan dışarı yürüyecek halimiz yok... Yedi kat göklere çıkacakmışız!

İzzet'i kovduktan sonra, Mürvet, rüzgârın esişine bel veren narin, körpe bir kavak gibi tatlı eğilip bükülmelerle ayağa kalktı. Boynu başını çekemez bir halde hareketler yaptı... Benzi çok uçuktu.

Malik Tayyar, bu masuma baktı, baktı; sonunda insafa gelerek:

— Çocuğa çok içirmişiz; yüzü gittikçe soluyor, dedi.

Nükhet Feyyaz, bu korumayı kıskanmış gibi haykırdı:

— Ağabeyciğim, iki kadeh rakıdan kim ölmüş ki bu kız ölecek diye korkuyorsunuz?

Mürvet, eğilip eğilip kalkarak yine bir kahkaha kopardı.

Vehbiye:

— Mürvet, ne oluyorsun? O kadar gülecek ne var?

— Gökyüzüne çıkacakmışız da ona gülüyorum...

Vehbiye Şevket, ellerini sofraya dayadı. Gözlerini Mürvet'e dikti:

— Bakınız... Bakınız, etüt edilecek ne güzel jestler yapıyor... Bu, taklit değil; tabii. İşte eşsiz bir mimik dersi. Bakınız beynin öbür organlar üzerindeki iradesi, yönetim gücü nasıl azalıyor... Gözleri, baktıkları noktadan bir başkasına nasıl ağır dönüyor, yön değiştiriyor... Ağız, beyinden aldığı anlatımı söylemeye üşeniyor... Zihin buğulu, sözler gevşek, bütün organlar tembel... Her şey ile birlikte akıl ve muhakeme de fena işliyor... Terbiye, tehlike sınırlarını hemen hemen seçemiyor. Bütün duyguların bulanıklığı, güçsüzlüğü içinde cüre-

ti büyüyor... Ayık zamanda sakınılan şeylerden çekinmeyi unutuyor. Ara sıra kafa düşünür, gözler bakar, kulaklar işitir gibi duruyor. Ancak, bütün varlığından bir inme rüzgârı geçiyor... Taş kesiliyor. Sonra birdenbire habbeyi kubbe yapıyor.(1) Candan bir sözü ters anlıyor... Şakayı hakaret sayıyor... Bir hiçten parlıyor. Saygıdeğer bildiği şeyler hakkındaki saygısını unutuyor. Gördüğü terbiye, bulunduğu çevreye göre soy içgüdülerini ortaya koyuyor... Sövüyor, sayıyor, tabanca bıçak çekiyor.

Dinleyiciler, hep birden el çırparak:

— İçkilinin içki hakkındaki konferansı hoş oluyor... sözleriyle Vehbiye'yi alkışladılar.

Rakının etkisini daha derinden duymak için birer kadeh daha attılar.

Semih Âtıf Bey, Vehbiye'nin önünde bir reverans yaparak:

— Tebrik ederim hanım; sizde bir Sara Bernar çekirdeği görüyorum. Bu etütleri bu çorak memleketimizin hangi konservatuvarında yaptınız? Beyefendiler, içimizden sahnemizin bir yıldızı doğuyor; sevinelim...

Malik Tayyar:

— Övünelim...

Nesip İhsan:

— Vehbiye Hanım, bugün bize lütfen bir rol yapsalar... Mesela uygun görecekleri bir komedya parçası temsil etseler...

Hepsi çırpına bağıra bu düşünceyi alkışladılar. Yalnız Mürvet, bu neşe fırtınasına katılmayarak alkol ile sersemlemiş başını kaldırdı. Düşündü. Bu sevinç dalgalarının kendisine yeni bir felaket getireceğini, kafasının buğuları arasında seçer gibi oluyordu.

Vehbiye, elinde rolü ile kulisler arasında dolaşan bir artist samimiliği alarak ufak baş hareketleriyle, ince gülümsemelerle gezinmeye başladı. Hep gözler onda idi. Ne doğacağını bekliyorlardı.

Vehbiye, sanat esiniyle süzülerek:

— Bir salon komedyası istiyorsunuz; ama bir kişilik oyun, ancak monolog olur. Hayat, her gün milyon-

(1) Abartıyor.

larla halkın oynadıkları doğal bir piyestir... Hepimiz orada talihimizin ayırdığı acıklı, gülünç rol payımızı temsil ediyoruz. Demek istiyorum ki her canlı hayatını oynayan gerçek bir sanatçıdır. Niçin beni yalnız bırakıyorsunuz. Hep birlikte oynayalım.

Bu öneri karşısında yine çırpınma koptu. Duraksama, kabul sesleri birbirine karışıyordu.

Nesip İhsan:

— Pek güzel... Pek güzel... oynarız. Bütün hayatımızda hep seyirci kalacak değiliz ya? Kendi aramızda olsun, biz de sahneye çıkmış olalım...

Malik Tayyar:

— Becerebilir miyiz? Vehbiye Hanım'ın sıcak rolüne soğukluk katmış olmayalım...

Semih Âtıf:

— Niçin beceremeyecekmişiz? Falso yaparsak hocamız burada değil mi?

Vehbiye düşüne düşüne dolaşarak kendi kendine şöyle söyleniyordu:

— *İmdat ya da İkaz Çıngırağı* piyesi... (Âtıf'a bakarak) Bu komedyada siz ne güzel bir Bubi olursunuz... (Dolaşarak düşündükten sonra) Ama, *Karımın Âşığı*, bu fena değil...

Malik Tayyar, Nesip ile Âtıf'ın arasına girerek birer kolunu her ikisinin boyunlarına attıktan sonra:

— Ah ah, Vehbiye'ye öyle bir komedya esinlenmeli ki...

Nesip:

— Nasıl?

Tayyar:

— İçinde kadın erkek birbirine sarılıp öpüşmek çok olsun...

Âtıf:

— Vallah kardeşim, piyeste sarılma olsa da olmasa da ben onları bugün doya doya öpeceğim...

Bu konuşmayı biraz öteden işiten İzzet Saim şöyle mırıldandı:

— Salak şairin dediği gibi; kafiye uysa da uymasa da iş tıkırında gidecek.

Vehbiye bulundukları yere uygun bir piyes bulmak için hâlâ söylene söylene gezinerek:

— Armon ve Jerbidon'un *Fahişeler Okulu* komedyası...

Âtıf, kendini tutamayarak bağırdı:

— Hah! Bravo Vehbiye'ciğim, şimdi buldun!

Tayyar:

— Çok uygun; ama anlayalım.

Âtıf:

— Neyi?

Tayyar:

— Fahişeler Okulu burası mı?

İzzet Saim öteden cevap verdi:

— Evet... evet... Nesip Bey müdür, ben ders nazırı,(1) bizim bey de ahlak bilgileri hocası...

Nükhet:

— Semih Âtıf Bey, kırıtkanlık ve güzel davranış öğretmeni, yani piyeste Stanislas rolünü yapacak. Ben de Jinet olacağım... Ötekiler de kız öğrenciler, öyle mi? Hayır... ben böyle adı sanı kepaze bir piyesten rol almam.

Vehbiye:

— Beğenmiyor musun? *L'ecole des cocottes*(2) Paris'te Pale-Royal'de(3) oynandı ve pek çok alkışlandı.

Nükhet:

— Adı çirkin...

Vehbiye:

— Hey benim kantaron... hayır... saf yürekli çiçeğim... Piyes, kazandığı büyük "rağbet" ve ününü adına borçludur. Yazarlar, eserlerine "Erdemler Medresesi" adını vereydiler seyrine kimse gitmezdi. Büyük komik Molyer'in *Anfitriyon*'u senin anlayışına göre kocaman bir kepazeliktir, değil mi? Ya yine hazretin *Kokü* piyesinin adından ürkmüyor musun? Bu sözün çirkinliği, kabalığı önünde çok çehreler ekşir. Molyer'in bu adlan-

---

(1) Eskiden okullarda ders programlarını düzenleyen görevli.

(2) Moliére'in *Kokotlar Okulu* adlı oyunu

(3) Ünlü bir tiyatro.

dırmada hiç ahlak temizliği, namus gözetmediğine teessüf edenler çoktur. Ama azizim, doğada pek az bulunan bir şeyi piyeslerde aramak ve her eserin yalnız bu kaygı ile yazılmasını istemek, bilmem sanat hayatını ne biçime sokar? Arkadaşlarımdan biri Avrupa'da resim öğrenimi yaptı, döndü ve atelyesinde bana çıplak bir erkek resmi gösterdi. Doğrusunu söyleyeyim ki ben İstanbul'un saf kızı, bu muşambaya dik gözle bakmaya sıkıldım... O kadar ki, hiçbir kılı eksik bırakılmamış cascavlak bir adamdı. Sonra aramızda şu sözler geçti:

"Ben:

— Bu nedir?"

"O:

— Bir kopya..."

"Ben:

— Nereden?"

"O:

— İtalya'da bir müzeden..."

"Ben:

— Sen bunu kopya ederken ya bir erkek göreydi?"

"O:

— Görsün, ne olur?"

"Ben:

— Utanmaz mıydın?"

"O:

— Böyle senin gibi kıpkırmızı olacak kadar utanacağımı sanmıyorum..."

"Ben:

— Niçin?"

"O:

— Çünkü benimle birlikte aynı modelin kopyasıyla uğraşan sekiz genç kadın daha vardı."

"Ben durdum. Düşünüyordum. O, devam etti:

"— Azizim, biz daha kozasını yırtmaya uğraşan böcekler gibi, tramvay perdeleri arkasında gizlenmekten yeni kurtulmaya uğraşan zavallılarız.[1] Genç, kor-

(1) O zamanlarda tramvay vagonu tam ortadan bir perde ile ikiye bölünüyordu; önde erkekler, arkada kadınlar seyahat ederlerdi.

kusuz gazetecilerimiz daha ortadan kalkması gereken çok perdeler olduğunu, üsluplarıyla bağırıyorlar. Halk vicdanları üzerine kurulan şimdiki uygarlık mahkemeleri, kadına tıp doktorluğu, hukuk doktorluğu ve bütün öbür meslekler için izin vermiyorlar mı? Yeni bir avukat kadın, mahkeme huzurunda bir karı koca davasının şeriata, yasaya göre içli dışlı açıklamasına girişemeyecek mi? Bu, ona yasak mı olacaktır? Verilecek hukuk diplomalarına böyle bir sınırlama konacak mıdır? Ve yine bir kadın doktor, çarçabuk ve kaçınılmaz bir gereklik baş gösterince erkeğin bazı organlarını tedavi edemeyecek midir? Daha açıkça söyleyeyim efendim, kadın anatomi dersinde erkek gövdesini eksiksiz okumayacak mıdır?"

Mürvet, sandalyesinden kalktı. Acıyla doğrularak güldü... güldü... güldü... düşecek gibi oluyordu. Dumanlanmış gözleriyle sofra başındakilerin arasında bir şey seçmeye uğraşarak:

— Hepinizden tiksiniyorum. Hep edebin, utancın aleyhinde söylüyorsunuz. Içinizde onları savunacak bir vicdan, bir ağız yok... Tramvaylar perdeli iken kaç defa beni çimdiklediler. Perdesiz iken bakalım neler olacak?

Vehbiye:

— Polise şikâyet edip edepsize haddini bildirteydin...

Mürvet:

— Polise "Beni çimdiklediler," diyebilmek için senin gibi bir aktris olmam gerekirdi... dedi; iskemlenin arkalığına yüzüstü kapandı. Bütün gövdesi sarsıla sarsıla bir hüngürtü koparark:

— Ben... ben... ah ben geçim sıkıntısı yüzünden namuslu bir iş aramaya çıktım. Meğerse of, of... meğerse fahişeler okuluna gelmişim... Ne idi günahım, Allahım, beni bu kuyuya düşürdün. Ah melek anneciğim... Ah masum kardeşlerim... Büyükbabamın yüce ruhu geliniz... Koşunuz... Beni bu çamurdan kurtarınız...

Malik Tayyar:

— Bu kız yine saçmalıyor.

Nesip İhsan:

— Yine bizi aşağılıyor...

Semih Âtıf:

— Suçuna göre cezalandırmak gerek...

İzzet Saim:

— Dökünüz ağzına iki dolu kadeh daha, akıllansın...

Her ağızdan:

— Hay hay! sesleri çıktı.

Hemen yine bütün eller didiklemek için o zavallı kızcağızın üzerine üşüştü. Kızcağıza öncekilere benzer bir akıtma işlemi yapıldı. Yine rakının yarısını mide, yarısını elbiseler içti. Kız, gövdesinin yarısı yere sarkık bir iskemlenin üzerine devrildi. Onu öyle kıvrım kıvrım kıvranır bırakarak yine hepsi sofra başına döndüler...

Kadehlerini aldıktan sonra Vehbiye'nin etrafını çevirdiler.

— Rol isteriz, rol! çığlığıyla tepiniyorlardı.

Vehbiye:

— Son bulduğum piyesi beğenmediler. *Fahişeler Okulu* adı Mürvet'in bile sinirlerine dokundu. Ne var? Fahişelik de bir meslek değil mi? Okulu olması, olmamasından iyi sayılmaz mı? Her şeyin bilinmesinin, bilinmemesinden daha iyi olduğu söylenmiyor mu?

Tayyar:

— Öyle bir kurulun karşısına, hemen bir de zamparalar okuma yurdunun temellerini atmalı; çünkü bilgiç aşiftelere karşı, kadın düşkünleri bilgisiz bırakılamaz...

Nesip:

— Şimdi bu konuyu geçiniz. Okulların bu mesleklere kadar yayılması ve çoğalması, gelecek yüzyıllara nasip olacak şereflerdendir.

Semih Âtıf:

— Artık akademik konuları bırakınız. Rol isteriz. Ateşli, heyecanlı, sevgiliye saldırmalı roller...

Vehbiye biraz dalgın gezinerek:

— Bir piyes buldum...

Tayyar:

— Yüce adı?

Vehbiye:

— Zelzele...

Nesip:

— Sayın yazarı?

Vehbiye:

— Vehbiye Şevket...

Semih Âtıf:

— Önce sizi, sonra kendimizi kutlarız.

Vehbiye:

— Bunu ben, İstanbul'da 310[1] da olmuş büyük depremden esinlenerek yazdım... (Cebinden kurşunkalemiyle yazılmış bozulmuş birçok satırları yazılı bir defter çıkararak) Üç dört aydır bu eserimi bitirmeye uğraşıyorum.

Vehbiye, bu küçük komedya müsveddelerini masanın üzerine kor ve herkesin rolünü kendisine yazdırır.

Vehbiye:

— Bu ilk temsilimiz, prova çeşidindendir. Herkes yazılmış rolünü elinde tutabilir... Komedyamız için şu oda içinde düzenlenmesine imkân olmayan dekorumuzu hayalimizde yaratabiliriz. Molyer bile XIV. Lui'nin huzurunda komedyalarını dekorsuz oynarmış... Bize geniş bir yük[2] gerekiyor. İşte, bu paravananın arkasını yük varsaymakla iş olur biter.

---

(1) 1310 (1894).

(2) Duvarda bulunan ve yatak yorgan koymaya yarayan yerli dolap; yüklük.

22

ZELZELE PİYESİ

Komedi 2 perde

Nesip İhsan	Salim
Semih Âtıf Bey	Lâmi
Malik Tayyar	Kadir
İzzet Saim	Safder
Mürvet Hanım	Nevres
Vehbiye Hanım	Âsıme
Nükhet Hanım	Bedihe

BİRİNCİ PERDE

Birinci Sahne

LÂMİ (YALNIZ)

LÂMİ: *(Zelzelede yıkılmış evinin bahçesinde bir taş üzerine oturmuş)* Ne önüne geçilmez felaket, ne felaket! Yüzyıllardan beri tarih, İstanbul'da böyle bir zelzelenin olduğunu yazmamış, diyorlar... Bizim karı da bugün Kalpakçılarbaşı'na alışverişe çıktı da... Birçok taraflarda çarşı tonozları takımıyla inmiş... Ah Bedihe'ciğim, eceline mi gittin? Zaten yaradılışı hırçındır. Hele birkaç zamandır çekilmez bir titizlik edinmişti. Merakı süs ve bol para... Eğer bu tuvaletler benim için ise, gücümüzün üstünde masrafların ne yeri var? Ben sade güzeli daha çok severim; ama bir faydası yok ya? Güzellik bizim karıya veda ediyor. Hırçınlıktan her gün takır takır biraz daha kuruyor. Et can tutmuyor ki... Asıl büyü, tuvalette değil; tazeliğini korumayı bilmededir. Zaten altı yedi yıl koyun koyuna yattıktan sonra... en sarsılmaz sevgiler aşınır...

İkinci Sahne

LÂMİ, SALİM

SALİM: *(Yıkıntılar içine girerek)* Ne yapıyorsun burada?

LÂMİ: İşte görüyorsun ya bizim evde alt katta bir odacıktan başka sığınacak yer kalmadı.

SALİM: Başın sağ olsun kardeşim. El ile gelene düğün bayram derler... Şükret ki yine başını sokacak bir odacığın kalmış... Bütün çevren yerle bir. Yıkıntılar altından bir düziye ceset çıkarıyorlar. Çoğu tanınmaz durumda... Teskere[1] dolusu yaralı taşıyorlar...

LÂMİ: Aman söyleme, söyleme... Deminden şurada epezik iki ceset de ben gördüm. Fenalık geldi, bakamadım.

SALİM: Eşin nerede?

LÂMİ: *(Üzüntülü, ağır bir söyleyişle)* Çarşıya gitti de.

SALİM: Niye salıverdin?

LÂMİ: Tuhaf söylüyorsun kardeşim. Zelzele olacağını ne bileyim?

SALİM: Doğru... Ben de ne dediğimi bilmiyorum.

LÂMİ: "Çarşıya gideceğim, mutlaka bana para bul..." inadıyla kaç gündür başımın etini yiyip duruyor, yüzünden düşen bin parça oluyordu. Oraya başvurdum, şuraya başvurdum. Bir yerden on para bulamadım. Züğürtlerin, ödünç para istemek işindeki cüretleri arttıkça, borç verenler de kurnazlaşıyor... Borcun ortada yalnız adı dönüyor. En son, kardeşim, babadan kalma bir gümüş yazı takımım vardı. Yirmi iki liraya onu sattım. Gününü gün etmek için paraları getirdim, karımın avucuna koydum. Üç günden fazla ömürleri olmayan ipekli taklidi kumaşlara, birtakım cicili bicili şeylere liraları verip dönecekti....

---

(1) Dört kollu hasta taşıma sedyesi.

SALİM: Şimdi para pul düşünme. Eşin buraya sağ salim dönerse kendini mutlu bil...

LÂMİ: Ah şüphesiz kardeş, şüphesiz...

SALİM: Çarşı içinin çok kötü olduğunu söylüyorlar...

LÂMİ: Ah karıcığım, acaba şimdi koskoca bir tonoz parçasının altında yamyassı mı yatıyor?

SALİM: Aklına öyle kötü şeyler getirme... Hayır düşün ki hayır olsun...

LÂMİ: İnsan sağlığında karısının kıymetini bilmiyor; ama gerçek, böyle acı kayıplar zamanında anlaşılıyor. Ah... yüreğimin başı sızlıyor.

SALİM: Kardeşim niçin karını böyle ölmüş farz ederek karamsar oluyorsun?

LÂMİ: Bilmem içime öyle doğuyor...

SALİM: Hem karından bıktığını, hem yüreğinin sızladığını söylüyorsun...

LÂMİ: Karı kocalık sevgisi başka, insanlık duygusu başka... İnan kardeşim, çok üzüntülüyüm.

SALİM: Çarşıdaki insanların hepsi ezilmedi ya?

LÂMİ: Gözlerim seğiriyor... Yüreğimin çarpıntılarında bir uğursuzluk duyuyorum...

SALİM: Burada niçin oturuyorsun? Çarşıya araştırmaya gitsene!

LÂMİ: Kapıları çevirmiş, içeriye adam bırakmıyorlarmış, diye duydum.

SALİM: Komiserliğe başvur... Senin gibi böyle şüphe içinde, acıklı durumda kalanlar her yere başvuruyorlar... Sen de koş; sor, araştır.

LÂMİ: Kardeş, aksilik, hizmetçiyi de üç gün için izinli göndermiştik. Burada benden başka kimse yok. Ev, çatısından temeline kadar zangın zangır göbek attı. Ne çarpılmadık kapı kaldı, ne bozulmadık kilit. Etrafta çapulcu canavarları dolaşıyor. Evi bırakamıyorum. Şaşırdım, kaldım.

Üçüncü Sahne

ÖNCEKİLER, SAFDER

SAFDER: *(Telaşla gelerek)* Nevres'i gördünüz mü?

LÂMİ: Al sana eşini yitirmiş bir kumru daha...

SALİM: Bu anababa gününde senin Nevres'ini kim düşünecek?

SAFDER: İşte insanca bir söz...

LÂMİ: Kardeş, ben karımı yitirdim; sen nişanlını arıyorsun...

SAFDER: Ne demek istediğini anlayamadım.

LÂMİ: Nişanlı, eşten birkaç gömlek dışarıdır. Acılarımız birbiriyle ölçülürse, seninki benimkine oranla solda sıfır kalır...

SAFDER: Affedersin[1] onu sen. Karı, hele seninki gibi altı yedi yıllık! En ince dokusuna kadar bütün kokusu sömürülmüş, artık gönüle, beyine bir şey duyurmayan bayat bir çiçektir. Hemen her koca böyle yıllanmış, darmadağınık karıyı pencereden aşağı silkip çiçekliğe taptaze yeni bir demet getirmek için can atar; ama toplumsal ve vicdani birtakım bağlar olmasa... Siz karı koca birbirinize çok doydunuz. Biz Nevres ile daha koklaşmadık ki...

LÂMİ: Oğlum, sevdanın en tatlı, en şairane zamanı, işte doya doya koklaşmazdan önceki mevsimdir.

SALİM: Canım, şimdi böyle sözlerle vakit geçirmenin sırası mı? "Hem karımı merak ediyorum" diyorsun; hem aramaya çıkmaya ağır davranıyorsun.

LÂMİ: Üzüntüden ne yaptığımı bilmiyorum.

SALİM: Tuhaf üzüntü...

LÂMİ: Neden?

---

(1) Söylenene alaycı bir tavırla karşı çıkılırken "yanlış söylüyorsun", "halt etmişsin" anlamında söylenir; "affetmişsin" biçimi de vardır.

SALİM: Karına acıyor musun, yoksa ondan yakınıyor musun? Anlayamadım ki...

LÂMİ: Ev hali; her iki türlüsü de olabilir... Evli olmayanlar, karı kocalığın acı tatlı birbirine karışan samimi hallerini bilemezler.

SAFDER: Mahallede ona sevdalanmayan delikanlı kaldı mı?

SALİM: Öyle ise senden önce davranan rakiplerinden biri, kızı kaçırmış olacak...

SAFDER: O, benden başkasına gitmez!

SALİM: Öyle ise neden telaş ediyorsun?

LÂMİ: Bu deprem her şeyi yerinden oynattı. Mahşer günü... Ana, baba, evlat, sevgili hep birbirini arıyorlar.

SAFDER: Söylemeyi unuttum. Bir acıklı şey daha....

SALİM: Nedir?

SAFDER: Komşunuz Kadir Bey bir duvar altında ezilmiş.

LÂMİ: Kimden duydun?

SAFDER: Eşi Âsıme'den...

LÂMİ: Zavallı kadın çok ağlıyor mu?

SAFDER: O da senin gibi şaşırmış... Kapının önüne çıkmış; saçmasapan söylenip duruyor...

Birdenbire deprem olur. Gürül gürül birkaç duvar iner. Üçü de korkuyla birbirlerine bakarak bir süre susarlar...

SALİM: *(Salavat getirir.)*

LÂMİ: Okuyor musun?

SALİM: Evet...

LÂMİ: Okuma ile deprem durur mu?

SALİM: Böyle günde inançsızlık iyi değildir.

SAFDER: Çatlak yapıların, duvarların yine çoğu indi...

SALİM: Birçok sağlamlar da çatladı...

SAFDER: Yine kim bilir ne kadar insan öldü?

LÂMİ: Ah zavallı karıcığım.

SALİM: Hâlâ buradasın?

SAFDER: Ama sokaklarda yürümek de tehlikeli.

SALİM: Bu gece İstanbul halkı, bahçelerde, yıldızlara karşı yatacak... Dolaşacak hısımlarım, yakınlarım var. Ben gidiyorum, bakayım kim öldü, kim kaldı? Kara haberler almaktan korkuyorum... Haydi Lâmi, durma, sen de karını aramaya çık. İnşallah diri bulursun. Safder, oğlum, Allah seni de nişanlına kavuştursun.

Salim'le Safder çıkarlar.

Dördüncü Sahne

LÂMİ (YALNIZ)

LÂMİ: Bizim karı ezildiyse ezildi, artık telaş ne para eder? Ulu Tanrı, insana bir felaket verirse ona dayanma gücünü de ihsan ediyor. Karımın ölümüne zihnim biraz alışır gibi oldu. Bu biçimde ayrılığı hiç aklıma getirmezdim; ama alın yazısına çare olur mu?

Yıkık bahçe kapısından dışarı yürür. Arkadaki perde kalkar. Bir sokak ve sonunda bir ev kapısı görünür.

LÂMİ: Zavallı Kadir Bey'in evi. Felakete uğramış genç eşi içeride ne yapıyor acaba? Böyle günde insanlık adına zavallıyı biraz avutmalı.

Kapıyı vurur. İçeriden:

— Kimdir o?

Beşinci Sahne

LÂMİ, ÂSIME

LÂMİ: Benim... komşunuz Lâmi.

ÂSIME: *(Kapının aralığından görünerek)* A Lâmi Bey, siz misiniz?

LÂMİ: Benim, komşucuğum...

ÂSIME: Felaketimi duydunuz mu?

LÂMİ: Duydum. Siz de benimkini işittiniz mi?

ÂSIME: Hayır...

LÂMİ: Bedihe, Çarşı'da ezildi. Sizinle baş başa verip ağlamaya geldim. *(Hıçkırarak)* Alnının ne kötü yazısı varmış...

ÂSIME: Acıdım, zavallı kadın... Ancak Tanrı'nın hikmetine de pek şaştım.

LÂMİ: Bu, acınacak şey... ama şaşılacak yönünü nereden çıkarıyorsunuz?

ÂSIME: Eşimle eşinizin cesetleri, ayrı ayrı yerlerde ezilmiş olsa bile şimdi ruhları öbür dünyada birleşmiştir.

LÂMİ: İki ruhun ahrette birbirlerine gönül bağlamaları, birbirlerini çekmeleri neden?

ÂSIME: Dünyada iken çok sevişirler idi de...

LÂMİ: *(Şaşırarak)* İşte bundan hiç haberim yok...

ÂSIME: Haberiniz yok ya. Dedikodu olmasın diye, ben nelere katlandım...

LÂMİ: Rica ederim, biraz içeri girelim de iyice anlatınız...

ÂSIME: Buyurunuz...

İKİNCİ PERDE

Bahçeye penceresi olan alt katta geniş yüklü bir oda, bir sedir, birkaç sandalye, ortada bir masa.

Birinci Sahne

LÂMİ, ÂSIME

LÂMİ: *(Bir sandalye çekip masanın yanına oturarak)* Oh, ne iyi, her şey yerli yerinde... İstanbul'un bir deprem geçirdiği bu odada hiç belli değil...

ÂSIME: Yukarı katlarda bütün sıvalar indi, bölmeler ayrıldı, direkler kaydı. Alt katta olduğu için mi bilmem, burası pek hırpalanmadı.

LÂMİ: Acaba felaketi bu kadarla atlattık mı? Yoksa sonu var mı?

ÂSIME: Bilmem, topraklar durup durup bir canavardan ürkmüş gibi titriyor.

LÂMİ: Bu felaket çok canlara kıydı.

ÂSIME: Eşiniz ile eşimi de götürdü.

LÂMİ: Açıklamanız beni şaşkına çevirdi. Acımak mı, yoksa oh olsun, demek mi gerek? Bunu bilemiyorum.

ÂSIME: Ölümle öc alınmaz, ama ettiklerini buldular, demekten kendimi alamıyorum.

LÂMİ: Ettiklerini lütfen biraz anlatır mısınız?

ÂSIME: Kocam, karınız için yanar tutuşur; karınız, kocam için ölüp bayılırdı.

LÂMİ: *(Başını yumruklayarak)* Ne kadar gözü kapalı, ahmak bir koca imişim...

ÂSIME: Estağfurullah. Bu, büyük güveninizden, saflığınızdan ve yüreğinizin temizliğinden ileri geliyor... Siz, üzerine hıyanet edilecek erkeklerden değilsiniz.

LÂMİ: Teveccühünüze teşekkür ederim Âsıme Hanım; ama bizim karı böyle düşünmemiş, edeceğini etmiş. Ben de bilmeye bilmeye buna katlanmışım... Ama siz bile bile nasıl sustunuz?

ÂSIME: Rezaletten korkarak sustum.

LÂMİ: Susmakla bir kepazelik kapatılmış olur mu?

ÂSIME: İş pırnal torluğu gibi için için yanıyor; dumanı tepesinden çıkıyordu.

LÂMİ: Gerçeği bana bütün çıplaklığıyla anlatınız ki yüreğim şu karının ölümüne karşı soğusun...

ÂSIME: Beyefendi, sizin evde ne pişse siz tatmadan önce sahan sahan, tabak tabak bize gelirdi. Ne kadar yumuşak köftelerinizi, külbastılarınızı, nefis pişmiş tatlılarınızı yedik. Şimdi Tanrım rahmet eylesin mi diyeyim, ne diyeyim, bilmiyorum? Bizimki beni kıskanmasın diye ince bir gülümsemeyle sahanları önüme sürerek, "Âsıme, bu güzel yemekleri, sayemde yiyorsun," derdi. Ben çoğu zaman, "Bu yemekler bize Lâmi Bey'in haberi olmadan geliyor," diye gücenerek geri çeviririm.

LÂMİ: Şimdi anlıyorum. Ben en iyi tarafından kestirip alırdım, ama evde önüme sinirsiz, kemiksiz et konduğunu görmezdim. Okka okka taşıdığım şekerler, çarçabuk bitiverirdi.

ÂSIME: Eşiniz ne zaman yeni bir elbise giyse ya da süslenip bir düğüne, bir yere gidecek olsa, ne yapar yapar bir bahane bulur, gelip kocama görünürdü.

LÂMİ: Demek hep o para diye ter ter tepinerek yapılan tuvaletler Kadir Bey içinmiş?

ÂSIME: *(Dört yanına bakarak)* Daha ötesini söyleyeyim mi?

LÂMİ: Niçin saklayacaksınız?

ÂSIME: *(Yine dört yanına göz gezdirerek)* Öldükleri kesinlikle belli değil de; bir yandan çıkıp gelirlerse diye korkuyorum...

LÂMİ: Sağ kalmış olsalar da artık o karı benim için ölmüştür.

ÂSIME: Kocam, benim evde bulunmadığım günleri kollardı. Kimi zaman bir bahane uydurarak beni evden savardı. Merak ettim; bir defasında sokağa gidiyorum, diye tavan arasına saklandım. Budak deliğinden bizim yatak odasını gözetledim. Bir süre sonra eşiniz geldi. Bir gelin gibi süslenmişti. *(Eliyle göstererek)* bizim beyin rakısı, mezeleri hep bu dolaptadır. Burada ikisi de, iyiden iyiye, kafaları tuttuktan sonra yukarı çıktılar; soyundular, döküdüler... affedersiniz artık susayım!

LÂMİ: Yatağa girdiler değil mi? Sussanız da artık olupbitenler kendi kendini söylüyor...

ÂSIME: Benim tavan arasındaki çektiğim acıları düşününüz. Gözlerimin seyrettiği rezillik bir sinema şeridi değildi. Ellerimle düzelttiğim namuslu yatağımda kocam, yabancı bir kadınla yatıyordu.

LÂMİ: Sizin o zaman çektiğiniz acıyı, ben şu anda duyuyorum. Karım ölmemiş olup da şimdi karşıma çıksa elimle gebertsem...

ÂSIME: Tanrı'nın hikmeti, deprem sizi katil olmaktan kurtardı.

LÂMİ: Ulu Tanrı'nın hiçbir afetinden artık şikâyet etmeyeceğim. Her şeyde aklımızın ermediği manevi maksatlar var.

ÂSIME: Ulu Tanrı bu depremi sizin karınızla benim kocamı cezalandırmak için mi yaptı?

LÂMİ: Buna bir güzel raslantı mı diyelim, ne diyelim, bilemiyorum.

ÂSIME: Eviniz yıkıldı, karınız ezildi; ama namusunuz kurtuldu.

İkinci Sahne

ÖNCEKİLER, NEVRES

ÂSIME: *(Dışarı kulak vererek)* Kapı vuruluyor. *(Dışarı bağırır)* Kimdir o?

NEVRES: *(Dışarıdan)* Benim, ben... Nevres... Açınız Âsıme Hanım.

LÂMİ: Nevres'i buraya getiriniz; zihnimden bir plan kurdum, ona göre davranacağım. Siz de bana uyunuz, rica ederim Âsıme Hanım.

ÂSIME: Baş üstüne.

Âsıme odadan çıkar. Sonra Nevres ile geri gelir.

NEVRES: Beni buralarda kimse aradı mı?

LÂMİ: Evet...

NEVRES: Kim?

LÂMİ: Sormanın yeri var mı? Nişanlınız Safder Bey...

ÂSIME: Sen de onu aramaya çıkmışsın galiba?

NEVRES: *(Sıkılır, susarak önüne bakar...)*

LÂMİ: Şüphesiz, çünkü dünya sarsılıyor. Herkes sevgilisiyle birlikte bulunmalı... Belki yer yarılıp da bizi yutar...

Dışarıdan yine kapı vurulur.

Üçüncü Sahne

ÖNCEKİLER, SAFDER

ÂSIME: Kim o?

SAFDER: *(Dışarıda)* Benim, Safder.

LÂMİ: *(Telaşla)* Nevres, kızım, sen bu yükün içine gir. Biz seni oradan çıkarıncaya kadar varlığını bildirme, ses verme, otur...

Lâmi ile Âsıme, bu teklife karşı biraz şaşıran Nevres'i yükün içine itip kapısını kaparlar. Âsıme dışarı çıkar. Safder ile birlikte içeri gelir.

SAFDER: *(Heyecanla)* Of!

LÂMİ: Nedir bu çarpıntın? Bu ahlar, bu oflar?

SAFDER: Nevres'i arıyorum... Şurada yine yüksek bir duvar inmiş, altında bir genç kız kalmış. Yıkıntı kalkıncaya kadar zavallının kimliği anlaşılamayacak. Meraktan ölüyorum.

LÂMİ: Merak etme. Nevres sağ...

SAFDER: *(Baygın bir içlilikle)* Ne biliyorsun?

LÂMİ: Yalnız bilmek değil, sana Nevres'i bulmaya da söz veriyorum; ama bir şartla...

SAFDER: *(Sevincinden kekeleyerek)* Her ne olursa olsun, şartınızı itiraz etmeden kabule hazırım.

LÂMİ: Şimdi buradan sokağa çıkınca, ortalığa Âsıme Hanım'la benim öldüğümü yayacaksınız.

SAFDER: Bu da biraz tuhaf... ama nasıl?

LÂMİ: Âsıme Hanım kocasını, ben karımı aramaya birlikte giderken, üzerimize yüksek bir duvarın yıkıldığını gözünüzle gördüğünüzü söyleyecek ve buna herkesi inandırmaya uğraşacaksınız...

SAFDER: Duvarın yerini sorarlarsa?

LÂMİ: Yıkıntının kalkması için üç dört gün isteyen bir yer araştırabilirsiniz.

SAFDER: İş bu ise, kolay.

Dördüncü Sahne

ÖNCEKİLER, NEVRES

LÂMİ: Nevres Hanım, ortaya çık...

NEVRES: *(Yükten çıkar.)*

SAFDER: Nevres!

NEVRES: Safder!

SAFDER: Kaç saattir beni ne kadar üzdün?

NEVRES: Elimde olmadan...

SAFDER: Sana çok söyleyeceklerim var. Haydi gidelim...

LÂMİ: Gidiniz; ama tehlikeli yerlerde dolaşmayınız. Birbirinize de çok sarılmayınız; çünkü kucak kucağa bir duvar altında kalırsanız, sonra cesetlerinizi o durumda bulurlar.

SAFDER: Teşekkür ederim Lâmi Bey, bana hayatımı bağışladınız...

LÂMİ: Verdiğiniz sözü unutmayınız. Bizim, Âsıme Hanım'la duvar altında ezildiğimizi ortalığa ne kadar çabuk yayarsanız teşekkürünüzü o kadar kuvvetle yerine getirmiş olursunuz.

SAFDER: Hiç merak etmeyiniz; bir saat sonra herkes sizi ölmüş bilecek. Bu yayışımın yankısı buraya gelince siz kendiniz bile öldüğünüze inanmış olacaksınız.

Safder'le Nevres çıkarlar.

Beşinci Sahne

LÂMİ, ÂSIME

LÂMİ: Âsıme Hanım...

ÂSIME: Efendim!

LÂMİ: Siz bugüne kadar kocanızın vicdansızca ve apaçık hıyanetine, edepsizliğine katlandınız...

ÂSIME: Alın yazımmış dedim, sustum...

LÂMİ: Ben de bilmeyerek karımın alçaklığına susmuşum.

ÂSIME: Ah, evet, öyle oldu.

LÂMİ: Felek, bu haksızlığın öcünü alma fırsatını bize kendi eliyle verdi. Karım kocamzla birlikte cehenneme gittiler. Geliniz biz de sizinle bu dünyayı kendimize cennet yapalım. Şu dolabı açınız. Ölenin rakısını çıkarınız, birkaç tane atayım, sinirlerim biraz yatışsın; karımın hıyanetine zihnim bir türlü alışamıyor.

Âsıme ortaya rakı ve mezeler çıkarır.

LÂMİ: *(Bir kadeh attıktan sonra)* Günahını kocanın ve karımın, cehennemde zebaniler elindeki ruhlarına armağan etmek üzere, içkime arkadaşlık etmez misin?

ÂSIME: Şimdiye kadar hiç ağzıma koymadım.

LÂMİ: Kocan içerken sana da buyur etmez miydi?

ÂSIME: Hayır. Kendi de kötülüğünden söz ederek içerdi.

LÂMİ: Bu kötülüğü kendi nefsine niçin yakıştırıyordu? Seninle yapamadığı bir şeyi benim karımla neden yapıyordu?

ÂSIME: Benimle içmekten bir tat duyamayacağı için belki böyle söylüyordu.

LÂMİ: Seninle içmekten çok neşeleneceğimi iyice biliyorum. Gel, birlikte çekelim. Ruhlarını işkenceler içinde bırakalım.

Lâmi doldurur, Âsıme'nin ağzına verir.

ÂSIME: *(İçtikten sonra yüzünü buruştura buruştura)* Oh, barut gibi bir şey...

LÂMİ: Evet, yavaş yavaş zihinde patlamalarla dünya tasasını unutturan bir baruttur. Ne etki duydun?

ÂSIME: Bilmem... Biraz tuhaflaştım.

LÂMİ: Zehir olsa bir kadehi tutmaz.

ÂSIME: Tutunca insana ne yapar?

LÂMİ: Hele bir tane daha at anlarsın. İnsanı bu dünyadan başka bir evrene götürür...

ÂSIME: İnsan ölmeden, başka bir dünyaya götürebilir mi?

LÂMİ: *(Âsıme'ye kendi eliyle içirir, ağzına meze verir)* Ooh, afiyetler olsun...

ÂSIME: *(Yüzünü ekşiterek)* Bunun afiyet olacak bir tadı yok...

LÂMİ: Şimdi ne duyuyorsun?

ÂSIME: Hafif bir baş dönmesi... yüreğimde biraz sıcaklık... ve hoppalık istekleri...

LÂMİ: *(Âsıme'ye sarılarak)* Göster bana, yüreğin nerede?

ÂSIME: Rica ederim, yapmayınız...

LÂMİ: Ama Âsımeciğim, bu ne paluze[1] vücut... sarıldıkça kollarım içine gömülüyor... Ezildiği yerde güle güle yatsın, karımın bedeni tahta gibi idi; kollarımı beline doladıkça kupkuru bir ağaca çıkıyorum sanırdım. Ben bu değiştokuştan çok memnunum. Varsınlar onlar da cehennemde öpüşsünler.

ÂSIME: *(Lâmi'nin kolları arasında)* Kocam hoyrat sarılırdı. Siz ne kadar nazik nazik öpüyorsunuz.

LÂMİ: Ah, insan bu gül bedeni hırpalamaya kıyabilir mi?

Dışarıdan kalınlı inceli sesler gelir.

LÂMİ: *(Davranarak)* O ne? Bir gürültü var. İçeri geliyorlar.

ÂSIME: *(Dinleyerek)* Ah... kocamın sesi...

LÂMİ: *(Kulak vererek)* Eyvah... karımın sesi...

ÂSIME: Ne felaket!

LÂMİ: Hortladılar...

---

(1) Bir tür pelte tatlısı. *Burada*: Bu tatlının adından mecaz olarak deyim: Beyaz, dolgun ve titrek beden.

ÂSIME: Şimdi ne yapacağız?

LÂMİ: *(Telaşla)* Kapı kapalı değil miydi?

ÂSIME: Evet...

LÂMİ: İçeri nasıl girdiler?

ÂSIME: Kocamın yanında anahtar vardı. *(Titreyerek)* Şimdi nereye kaçalım?

LÂMİ: Yüke saklanalım...

ÂSIME: Ya orada yakalanırsak?

LÂMİ: Korkma. Onlar suçlu durumundadırlar, biz davacı...

İkisi de aceleyle rakıyı, kadehleri, mezeleri dolaba tıktıktan sonra yüke girip (odada paravananın arkasına) kapısını örterler.

Altıncı Sahne

KADİR İLE BEDİHE

Kol kola içeri girerler.

KADİR: Bedihe, kocana çok acıdın mı?

BEDİHE: Kadir'ciğim sen sağ ol...

KADİR: Zavallı adam, iki taş arasında pestil gibi ezilmiş.

BEDİHE: Ya sen karına yanmadın mı?

KADİR: Yanmak da ne söz? İnsanlık adına tabii biraz acıdım. O da elden gidişine değil, bu pek acıklı ölümüne.

BEDİHE: Yok yok, onun ölümüne yüreğin çok sızladı...

KADİR: Hayır; karımın sağlığında zaten sen onu bana unutturmuştun. Böyle ölüşüne bir koca yüreğiyle değil, insanlık bakımından acıdım. Tanımadığım öbür deprem kurbanlarına acımaktan fazla bir üzüntüyle değil...

BEDİHE: İkiyüzlülükten hoşlanmam. Gönlümü sana açık söyleyeceğim.

KADİR: Zaten aramızda ikiyüzlülük girecek bir aralık görmüyorum...

BEDİHE: Ben kocama, senin karına acıdığın kadar da acımadım; çünkü sağlığında onu seninle aldatıyordum. Senin kucağına girdiğim zamanlar, geride bir kocam bulunduğunu düşünerek biraz içim eziliyordu.

KADİR: Onlar, aldanmak düşkünlüğünden kurtuldular; biz de aldatmak zahmetinden kurtulduk. *(Bedihe'ye sarılarak)* Onlar ezilip bu dünyadan gittikten sonra, artık senin iç ezginliğini gerektiren bir şey kalır mı?

BEDİHE: Tabii kalmadı. Kocamın varlığıyla birlikte nikâh ağırlığı da üzerimden kalktı. Artık seninim...

KADİR: *(Daha çok sarılarak)* Kutsal deprem... Karımın vücudu pelteleşmişti. Sen fıstık gibisin. Sinirlerim, kucağımda yıpranmamış bir vücutla can cana oluştan ne kadar zevk alıyor bilsen...

BEDİHE: Kocam bana sarılmasını bilmezdi ki. Ben, sevilmeyi senin kollarının arasında öğrendim.

KADİR: Aptal herif... Benim karım da, bir erkeği kendine çekecek cilvelerden yoksun yaratılmıştı. Ben de kadının lezzetini sende anladım.

BEDİHE: Tanrı rahmet eylesin kaz karı...

KADİR: Kaz onun yanında Şeytan gibi cin fikirli kalır. Seni apaçık severdim de o yine bir şey anlamazdı.

BEDİHE: Benim kocam gibi... Yaptığım tuvaletleri kendisi için sanırdı.

KADİR: *(Ateşli ateşli sarılarak)* Niçin bu deprem birkaç yıl önce olmadı?

BEDİHE: Biraz geç oldu, ama iki belayı başımızdan aldı götürdü.

KADİR: Şimdi ikisi de dirilip gelseler ne yapardın?

BEDİHE: Tanrım esirgesin; sus, yüreğimi oynatma.

Yedinci Sahne

ÖNCEKİLER, LÂMİ, ÂSIME

Lâmi ile Âsıme yük kapısını tekmeleyerek el ele dışarı fırlarlar. Bedihe ile Kadir şaşırakalırlar.

BEDİHE: *(Pek karamsar bir şaşkınlıkla)* Ne görüyorum Allahım?

KADİR: Kocanla karım...

BEDİHE: İkisi el ele karşımızda...

LÂMİ: Tanrı duanızı kabul etti, geldik...

KADİR: Ama siz ezilmemiş miydiniz?

LÂMİ: Sizi ezildikten sonra dirilten Ulu Tanrı, bizi de cezalandırdı.

KADİR: Biz ezilmemiş, öyle yaydırmıştık.

LÂMİ: Bizimki de tıpkı öyle oldu...

BEDİHE: Gizli fahişe, kocamda gözün varmış; ölmemi mi bekliyordun?

ÂSIME: Apaçık orospu! Sen diri iken kocamı elimden aldın ya...

BEDİHE: *(Başını duvara dayayıp ağlayarak)* Ah pek gücüme gitti... Bizim ölümümüzü duyunca yas tutacaklarına hemen birbirinin kucağına düşmüşler... Ne katı yüreklilik, ne hainlik...

ÂSIME: Siz bizim yasımızı, birbirinizin kucağında, çok tatlı bir avunma ile tutuyordunuz...

BEDİHE: *(Titremeler içinde Âsıme'nin üzerine atılarak)* Ver kocamı, al kocanı...

ÂSIME: Yağma yok kuzum, şimdi kıymetli mi oldu? Benim vücudum pörsümüşmüş, seninki fıstık gibi imiş. Birbirinizin tadını, artık ayrılamayacak bir şiddetle pek çabuk almışsınız... Senin kocan, bana kendi eski kocamdan daha tatlı geldi.

BEDİHE: *(Kabararak)* İkisini birden mi istiyorsun kaltak?

Didikleşmek için iki kadın kudurmuş gibi birbirinin üzerine atılır. Erkekler kurtarmaya uğraşırlar.

Hem oyuncu, hem seyirci olan bu eğlenceseverler, piyesin başarısını neşeli el şakırtları ile alkışlamakta iken birdenbire oda kapısı açılır. Hanımefendi, Kâmile, iki çocuk; sürüye kurt saldırır gibi içeriye dalarlar.

23

Hanımefendi odaya girip de erkek dişi bu sanatçıların ve sanatseverlerin arasında araştırdığı kocasıyla göz göze gelince, her bağırışında çarpıntıdan biraz daha tıkanan sesiyle, hakaret için, onun üzerine üç defa, "Tu... tu... tu... yüzsüz!" salyasını serptikten sonra, büsbütün kesilerek, eline geçirdiği ilk iskemlenin üzerine yığılır.

Rollerin şimdi eğlence komedyasından gerçek bir melodrama girdiğini gören sanatçıların, bu birdenbire baskından neşeleri biraz ekşir; bu kadar insan önünde, böyle acı ve bayağı bir hakarete uğrayan kocanın nasıl karşı koyacağını görmek için bütün yarı sarhoş gözler üzerine açılır.

Semih Âtıf Bey, kollarını göğsünde kavuşturur; kopacak fırtınaya karşı karısının ta önünde dimdik durarak:

— Buraya niye geldin?

Hanımefendi son gücünü ve çabasını toplayarak:

— Rezilliğini görmek için...

— Burada rezillik yok; onu sen tutturuyorsun... onu sen buraya sokmaya uğraşıyorsun; onu sen birlikte getirdin...

— Burada rezillik yok mu?

— Hayır... Bir terbiye dahilinde eğleniyoruz...

— Terbiyenin anlamı bu kadar tersine mi döndü? Deminden beri kapı arkasından hepsini dinledim: "Benim karımın vücudu tahta gibidir. Ah elmasım sen yu-

muşacıksın. Sarıldıkça kollarım etlerine gömülüyor." diyen sen değil misin rezil! Tam sana göre olan bu çevrendeki arkadaşların, bu reziller de bu kepazeliklerini alkışlarla dinliyorlar... Hangi namuslu erkek başkalarının önünde karısının vücudundan söz açar... Sarıldıkça kolların bedenine gömülen yumuşak karı, bu kiralık kaltakların içinde hangisi? Bana göster bakayım?

Semih Âtıf Bey, sinirli karısının açılan bu terbiyesiz ağzı önünde güç bir durumda kaldığını gördü. Çünkü bu küstah yaratık, ağzına bir tokat indirip susturulmaz, kolundan tutulup sokağa atılamaz, polise teslim edilemezdi. Bu öyle canlı bir bela, kadın biçiminde öyle bir felaket idi ki sinirlendiği zaman korkunç bir fırtına (gibi) kabarır; durgunluk dakikasına kadar saldırısına ne rastlarsa devirir, yıkar, koparır atar, kırar döker... Tıpkı doğa felaketlerinden biri gibi çevresini harman yerine çevirir; ancak yanındakilerde güç, kendisinde derman kalmadıktan sonra susardı.

Şimdi beyefendi, karısına karşı sertlik mi göstersin; yumuşak mı davransın?

Semih Âtıf Bey'in kafası içki ile kızmış olmakla birlikte, bu deli karının önünde nasıl davranmak, ne yolda dil kullanmak gerekeceğini; sözün kısası, fenalığın en haflfini seçmeye uğraşırken, beri yandan Vehbiye Şevket, payına düşen hakaretin ağırlığına katlanamadı. Hakarete uğramış bir aktris tutumuyla ağzını çarpıttı; alaycı bir yan bakışla kadını süzerek:

— Affedersiniz hanım, içimizde kiralık kaltak yoktur. Bir terbiyesiz karı var, o da sizsiniz... Her ne duygu ve nedenle olursa olsun, kapı vurulup izin alınmadan içeri girilmez.

Pek tuhaf bulduğu bu terbiye dersi, bu tuhaf çıkışmalar karşısında, hanımefendinin bütün sinirleri titremeye başladı. Ciğerlerinin bütün havasını boşaltarak birbiri arkasına isterik, uzun tirilli kahkahalar salıverdikten sonra:

— Haydi oradan musibet yelloz. O senin dediğin namuslu, terbiyeli yerlerde olur. Ben, buraya basbayağı bir ziyaretçi olarak gelmiyorum ki içeriye girmezden öne müsaade isteyeyim. Ben sizi basmaya geldim. İşte, kocamla bir arada bastım. Rezil orospular...

Vehbiye:

— Çirkefli bir ağızdan çıkan o çirkin deyimi kalıbıyla söyleyene geri veriyoruz. Burada ne fahişe vardır, ne rezil, ne de rezillik... Siz geldiniz, işte hep bu iğrenç şeyler her yana ağzınızdan fışkırıyor. Biz burada terbiye dahilinde eğleniyoruz.

Hanımefendi, bu cevaplara yine uzun uzun kahkahalar koparmak için sinirlerini zorladı. Fakat artık gülme değil, ağlama hıçkırıkları geliyordu. İkisi ortası sarsıntılar içinde:

— Bu sözlere gülmeli mi, ağlamalı mı bilmiyorum? Yabancı erkeklerle böyle içki sofrası başında namus, terbiye sözleri ağzında, geçirdikleri işkenceler içinde ölüyorlar...

Vehbiye:

— Hanım, hâlâ büyükananızın kafasını taşıyorsunuz. İçki ile namus ölmez. Eğer öleydi, şimdiye kadar ondan hiçbir yerde bir dirhem kalmazdı. Söyle bakayım hanım, ağzına içki koyanların hepsine birden namussuz demeye cesaret edebiliyor musun? Eğer buna yeltenirsen soyunu sopunu kirletmiş olursun. Şimdiye kadar babanız, amcanız, kardeşiniz, oğlunuz içiyordu. Bu yüzden hiçbiri namussuz olmadı, değil mi? İşte bundan sonra annen, teyzen, kız kardeşin, kızın da içecek ve yalnızca bundan dolayı namusları bozulmuş olmayacak...

— Bu konuda erkeklerin aleyhinde uluorta konuşamaz isem de, bunu içen her kadın için iffetsiz, namussuz sövgüsüyle haykırabilirim.

— Hanımefendi, tutalım ki bu bir zehirdir. Öldürücü zehirler, erkeği de kadını da aynı etki ile öldürür. Erkek için namussuzluk olmayan bir şey, kadın için neden olsun? İçen ahlaksız, uygunsuz, deli, saldırgan oluyorsa, bu hallerin bir erkekte oluşu neden kadına oranla bağışlanabiliyor? Geri kalmış, körleşmiş kocanızın bu eski anlayışlarını, görüşlerini değiştiriniz.

— Ama kaltaklar, benim kocamla burada kadeh tokuştururken, bunun bir namussuzluk olmadığını bana karşı nasıl iddia edebiliyorsunuz?

Vehbiye Şevket, yüzündeki alay ekşitmelerini biraz daha artırarak:

— Aman aman, kadınlıklarından verecek hiçbir şeyleri olmayan zavallılar, işte yalnız bu namus sözcüğüyle övünürler... Ağızlarından çıkan bu sözün, bari kısaca anlamını bilmiş olsalar.

Hanımefendi büyük bir tiksinti ile:

— Biz onun anlamını bilmiyoruz, sizden öğreneceğiz. Bundan sonra ırzsızlar ırzlılara namus dersi verecekler...

— (Bizim) hayatımızı kazanacak kadar öğrenimimiz ve eğitimimiz var. Biz, gazetelerle ilan edilen bir hizmet gördük. Komşularını anlamak ve koşullarımızı anlatmak için başvurduk. Bizim yaşımızdaki ırzsız kadınlar, geçinmek için kâtibelik aramazlar. Irzlarıyla geçinmeye alışmış genç kadınlar, böyle değersiz hizmetlere tenezzül etmezler.

— Peki, her şeye bir kulp takıyorsunuz. İşte sana soruyorum. Bu kadar erkeğin içinde, şu rakı sofrasının başında ne arıyorsun? Utanmaz... Kâtibelik başka, buraya gelip birkaç saat önce tanıştığın bir alay herifin arasında zil zurna sarhoş olmak başka.... Bak aşüfte ağzın, burnun çarpılmış. Ayakta duracak halin yok...

— Ben sarhoş değilim... Ayakta duramayarak sandalyelere yıkılan sensin. Sözümü de senden iyi biliyorum. Böyle bir sofra başında erkeklerle bulunmak namussuzluk değildir...

Hanımefendi, Vehbiye'nin üzerine saldırmak için yerinden hopladı; ancak yanındakiler tutup bu davranışına engel oldular. Hızını alamayarak ağrısı tutmuş kadınlar gibi bağırmaya başladı:

— Böyle kepazelikler işitmeye sinirlerim dayanamaz.

— Evet bunda hakkınız var. Çünkü siz geçen yüzyılın kadınısınız. Biz bu son yirmi yılın kızlarıyız... Bir kadının iffetini koruyacak erkeklerle rakı içmesini bir türlü aklınıza sığdıramıyorsunuz. Çünkü iffet, sizce öyle bir kuştur ki en hafif bir erkek soluğuyla uçar. Bizim anlayışımız, bunun büsbütün tersidir. İffetli bir kadın seksen erkekle dünya gezisi yaptıktan sonra yi-

ne namusuyla döner. Eşiniz beyefendi, lütfen bizi yemeğe davet etti. Böyle bir öneriyi geri çevirmek hem kendi iffetimizden, hem de beyinizin iyi niyetinden ve terbiyesinden şüphe göstermektir. Hâşâ, bizim ne kendimizden, ne de sizin beyinizden böyle bir şüphemiz yoktur...

Nükhet Feyyaz, hanımefendinin karşısına sıraya çıkarak:

— Affedersiniz hanım, siz kocanızı kıskanıyorsanız, bu ikinizin arasında bir meseledir. Bunun bizimle hiçbir ilgisi yoktur. Bundan dolayı fahişe diye bize çıkışmanız pek büyük bir terbiyesizliktir.

Vehbiye, sözü arkadaşının ağzından hemen kaparak:

— Bir koca, okul çocuğu saflığıyla yönetilmez. Aman benden başka bir kadın yüzü görmesin; hiçbir dişi ile konuşmasın; gözü açılmasın; kadın olarak dünyada bir beni bilsin derseniz... bu, kadın ninelerimizin, büyükannelerinin yönetimiydi.

Nükhet Feyyaz, Vehbiye'yi biraz itip lafa atılarak:

— Koca serbest bırakılmalı, kıskansanız bile bunu kendisine asla sezdirmemelidir. O sizi seviyorsa, kendi yüreğinin isteğiyle gelir. Sevmiyorsa, başka kadın yüzü görmekten onu alıkoymak için aranızda birtakım işkenceler yaratmak pek boşunadır. Erkek, kendisini kıskanç cenderesine sokan kadından her zaman tiksinir. Kimi kadınlar, evlerine getirilecek kadın hizmetçileri en çirkinlerinden seçmeye pek çok özen gösterirler. Ne kadar bayağı, ne kadar boş korunma yolları... Bir hizmetçi parçasıyla üzerine ihanete kalkıştığını sandığın bir herifle, nasıl koca diye de birlikte yaşıyorsun? Bu, hem kendi kadınlık onuruna, hem de kocalık güven ve onuruna karşı büyük bir hakaret değil midir? Karı da, koca da serbest olmalı! Zor ile güzellik olmaz. Bir kere senden soğuyup da kocanın gözü dışarıya döndü mü, geçmiş ola... Sen istediğin kadar eve, yüzüne bakılmayacak hizmetçiler getir. Dışarıdaki kadınların yüzlerine demirden peçe geçiremezsin ya... O, istediğini her vakit arayıp bulamaz mı?

Vehbiye, rol yapan bir sahne kadını çabukluğuyla yine sözü kaparak:

— Yalnız gerici, tutucu erkekler değil, kıskançlık tuhaflıklarında kilometrelerce onları geçen kimi beyinsiz kadınlar, budalaca, sıkı örtünmeden ne kadar memnun idiler. Oh, şimdi artık toplum hayatına giriyoruz. Artık kadın erkek birlikte toplantılara gidecekler. Gittikleri yerlerde yine kadın ve erkek tarafından kabul olunacaklar. Komşunun karısı sizden güzelmiş, aman kocam görmesin, diye bayağı bayağı sakınca yolları aramanın hiçbir faydası olmayacak. Kocanız artık tanıdığınız bütün ailelerin kadınlarıyla, en güzel kızlarıyla diz dize oturup tatlı tatlı konuşacak. Yalnız yürekleri değil, suvarelerde, eğlence gecelerinde vücutlarının bir kesimine kadar görecek... O zaman bilmem, softa kafalı kocalar ile, sizin gibi, dünyayı göstermemek için kocalarının gözlerine dolap beygiri gözlüğü[1] geçirmek isteyen sinirli hanımların durumları ne olacak?

Hanımefendi uzun bir kişneme ile yüreğinin acılarını boşaltmaya uğraşıyordu:

— Ah, ah, neler işitiyorum. Çağdaş ahlak, çağdaş hayat dedikleri, besbelli bu söylenenler olacak. Özürleri kabahatlerinden büyük. Kocamın üç kadın kâtibeye ihtiyacı yoktur. İdarehanesindeki işi bilirim. Hep bu sözleriniz yalan, dubara, fahişe nağmesi[2]... Kocamı ayarttıktan sonra beni de kandırmaya uğraşıyorsunuz.

Vehbiye:

— Hep aptal kadın lakırdıları. Kocamı ayartıyorlar... Kocanız sekiz yaşında çocuk mu, ayartılacak? Fahişe, fahişe... ağzınızda durmadan bu söz. Bu, ırz ehli bir kadının tespih gibi çekeceği bir kelime midir? Kocanızı bıktıracak kadar sanki ırzınıza sağlam bir kadın olacağınıza, keşke biraz oynak olaydınız da o, sizi kıskansaydı... ama bunun için yetenekten önce, biraz bakılacak surat ister. O da sizde yok a zavallı!

Kocasının önünde böyle aptallıkla ve böyle çirkinlikle suçlandırılması, hanımefendiyi küplere bindirdi. Sinirli kadın zaten kendini tutmaya yetmeyen o yarım

---

(1) Ürkmemeleri için atların gözlerinin iki tarafına takılan göz siperi.

(2) Palavrası.

aklını da kaybederek saldıran bir deli kesildi. Sönük bakan gözleri birden parladı. Yorgun, halsiz duran gövdesi çelikleşti. O bitkin kadın, kaplanlaştı. Bir sıçrayışta Vehbiye'nin üzerine atıldı. O kadar kişi, bu kudurgan kadının dişlerinden sanatçı kızın besili, yumuşak vücudunu kurtaramıyorlardı.

Kâmile, çene yarışında hanımına yardım etmek için birkaç kez ağız açarak tüten kavgaya çalı çırpı atmak istedi; ancak, Semih Âtıf Bey'in rakı ile kızarmış gözlerinin ateşlerinden korkup buna yanaşmamıştı. Şimdi, hırıltıdan aşırı coşkunlaşan cins köpek gibi, artık kendisini tutamayarak o da Nükhet'e saldırdı...

Turgut'la Mihriban, Beyoğlu sokaklarını kolera ile korkutan bu iki obur yavru, içlerindekilerini büsbütün boşaltmış oldukları midelerinin yeniden uyanan iştahlarına karşı gelemeyerek, meze sofrasına yanaşmışlardı. Herkesin bütün dikkatleri ve gözleri, kıskançlıkla sadakatsizliğin sınavına dikilmiş olduğu sırada alanı boş görüp havyar, balık yumurtası, salata, meyve ne bulursa çiğnemeden, tavuklar gibi atıştırıyorlardı.

Yaramazlar, sofranın üzerini temizledikten sonra, bir ikinci bağırsak akıntısına tutulmazdan önce, bu saç saça baş başa savaşta annelerine yapmaya söz vermiş oldukları yardımı düşündüler. Onlar da bu boğuşmaya katışarak ısıracaklardı. Kimi? Patırtıya şöyle bir göz gezdirdiler.

Boğazından aşağı zorla akıtılan alkolün etkisiyle başı dönerek sersemleyen, neşe yerine beynine ağır bir üzüntü çöken Mürvet Aksaray, bir köşeye çekilmişti. Artık kendiyle uğraşan kalmadığını görerek, varlığını kimseye sezdirmemek için hemen kıpırdamaz bir hal almıştı...

Kızcağız, dumanlanan zihniyle, bu ahlaksızlık kuyusuna nasıl düştüğünü; akıl ve hayalinden geçmeyen bu uğursuzluğa neden uğradığını düşünüyordu. Oynadıkları "Zelzele" piyesinde kendine Nevres rolünü yaptırmışlardı.

Nişanlısı olan Safder (İzzet Saim), bu piyes âşıktaşlığından yararlanarak paravana arkasında, köşede,

balkonda pek kaba, üzücü davranışlarla zavallıcığın namusuna el uzatmaya kalkışmıştı. Aman yarabbi, şu birkaç saat içinde ne davranışlara, ne hareketlere, ne saldırılara uğramış; görünüşte toplumun namuslu, terbiyeli sınıflarından olan bu adamların ağızlarından edep adına ne edepsizlikler işitmişti. Düştüğü bu bataklıktan nasıl, ne vakit kurtulabilecekti? Kendisiyle birlikte elbisesinin de yarı yarıya içtiği rakı kokusunu üzerinde duydukça, kendi kendinden, dünyadan, her şeyden iğreniyor; bu iğrenç şeyin temizlenmesi için, bir ahret burgacı gibi kaynayan, yuttuğunu bir daha geri vermeyen deniz akıntılarına atılmak istiyordu. Kendini, o derece temizlenme yolu bulunmayan bir pisliğe bulaşmış görüyordu.

Bu namussuzluk kıstağından kurtulsa bile, o alkollü midesiyle, küp dibinde sızan babaç sarhoşlar gibi pis kokan üst başıyla; aptessiz yere basmayan "dindar" büyükannesinin, namusun ta kendisi olan küçük annesinin[1] yanlarına; ödağacı, ada çayı kokan temiz evlerine nasıl dönecekti?

Kızcağız, hayatın kendisini fırlattığı bu burgacın kara dalgaları içinde sessiz, katlanmış yüzerken, hanımefendinin dişleri Vehbiye'nin vücudunda kudurmuş bir kurt gibi yaralar açıyor; Kâmile, hanımına bağlılığın ispat için Nükhet'le boğaz boğaza boğuşuyor; bütün erkekler bu iki kızgın kadının saldırılarını engellemeye uğraşıyorlar; ama başarı gösteremiyorlardı.

Bu patırtı sırasında iskemleler devriliyor, sofra üzerindeki kırılır şeyler yerlere saçılarak parçalanıyor; bu kaynaşmadan yükselen uğultu binadan dışarı taşıyordu.

Bu ana baba kavgasında, kendi paylarına düşen yiğitliği göstermek için, kimi ısırmak gerekeceğini düşünen çocukların gözlerine, bu salon savaşını derin bir ibret bakışıyla seyreden zavallı Mürvet ilişir. Onun taze, gevrek vücudunu, kendi körpe dişlerine kestirerek, birdenbire arkadan saldırıp kızın iki yan butlarını kavrarlar. Şimdi birkaç acı haykırış da, birden neye uğradığını anlayamayan Mürvet'ten kopar.

---

(1) Asıl annesinin.

24

Otel içinde hep bu karman çorman olaylar birbirini kovalarken, dışarı çıkmak isteyip de sokak kapısı önünde alnına dikilmiş bir tabanca ile karşılaşan hizmetçi kadın, ters yüzü dönerek çarpıntıdan tıkana tıkana Madam Savaro'nun odasına koşar.

Bet beniz solmuş, gözler büyümüş; kansız dudaklar aralık, alt üst dişler çalpara[1] gibi birbirine vuruyor. Birkaç söz söylemek ister, ama dudaklarının ucuna kadar gelen sözler, bir şeyden ürkmüş gibi, yine boğazından aşağı kaçar; boğuluyor sanılacak kekelemeler içinde sözleri kaybolur.

Madam şaşırır; elinden kroşeyi, örgüyü bir yana atar; uyuyan kediyi kucağından yere düşürür ve ayağının ucunda yatan köpeğin bacağına basar.

Rumca "Ti ine Markame?" sorusuyla çırpınmaya başlar. Öbür hizmetçiler koşarlar, Marika'ya birkaç yudum su içirirler. Biraz kendine getirmek için ne gerekse yapılır. Çevresindeki samimi yüzlerden aldığı yaratıcı tatlılıkla azıcık benzi yerine gelir, biraz dili açılır. Patron kadınla ürkmüş hizmetçi arasında Rumca soru cevap başlar:

Madam:

— Neden bu kadar korktun?

Mari:

— Ah madam, ah... Sokak kapısının önünde...

Mari yine tıkanır; patron bir daha sorar:

— Sokak kapısının önünde ne gördün?

Mari inleyerek:

— Tabancalı adamlar...

— Ey sonra?

— Şaşırıp da dışarı bir adım ataydım beni alnımdan vuracaklardı...

— Ne için?

— Bilmiyorum...

— Öğrenmedin mi?

— Hayır korktum, size koştum...

---

(1) Parmaklara takılarak çalınan zil.

— Nasıl adamlar?

— Polise benziyorlar...

İlk anda Madam Savaro'nun aklına eskiden karışmış olduğu siyasi olaylar geldi... Türkiye'de hükümetler habire değişiyordu. Öncekine hoş gelen bir tutum, sonradan kurulan için zararlı olabiliyordu. Birinin ödüle değer gördüğü bir işin, öteki için en ağır cezayı gerektirmesine şaşılamazdı.

Bu silahlı adamlar, arama için elbette şimdi içeri gireceklerdi. Madam Savaro, tehlike olabilecek kâğıtları ortadan kaldırmak için kasalarına, dolaplarına, sandıklarına koştu. Otelin koruyucusu ihtiyar Marko'yu yanına çağırttı. Tehlikeyi haber alan Karadağlı dişsiz çomar, silahlarla donanmış olarak yukarı çıktı. Tabanca, kama, yatağan, martini,[1] nesi varsa takınmıştı. Onun yüreği, Türklere karşı sönmez bir hınç ateşiyle, yıllardan beri yanardı. Ahmak Türkler, sonunda kendilerini sokacak yılanları koyunlarında beslerler. Bir gazinodan, otelden, lokantadan, eğlence yerlerinden içeri girdikleri zaman paralarını, bize diş bileyen hangi düşman kasalarına attıklarını, zaten kendilerine yetişmeyen servetleriyle hangi hain vücutları beslediklerini düşünmezler...

Madam Savaro, Karadağlı'dan sordu:

— Marko, sen ne düşünüyorsun? Ne için kapımızın önüne silahlılar gelmiştir? Neden Marika'ya tabanca çekmişler?

Koca çomarın, paslı iki çelik parçasına dönmüş sönük gözleri, kısa bir düşünce durgunluğuyla madama dikildi. Hınç besleyen Karadağlı, porsuk ağzıyla alt dudağını ısırarak, süzgün süzgün başını sağa sola salladıktan sonra cevap verdi:

— Ne olduğunu bilmiyorum. Ama madam, ben Türklerden her kötülüğü umarım. Bize bayağı bir iftira atarak içeri girecekler, burada çapulculuk yapacaklar. Ben otelde eli silah tutan erkeklere, hatta kadınlara hep tabanca, bıçak, ne bulursam dağıtacağım. Son ana kadar canımızı, malımızı savunacağım, teslim olmayacağım.

---

(1) Bir tür tüfek.

Madam:

— Ne söylüyorsun Marko? Birkaç otel uşağı, paslı tabanca ile bir hükümete karşı durulur mu hiç?

Marko:

— Hey madam hey! Türkiye'nin en küçük illerinden daha küçük bir Karadağ hükümeti, yıllarca bu zalimlere karşı durdu. Memleketimizin yalçın kayaları, sarp sınırları Türk kanıyla kıpkırmızıdır. İş çoklukta değil, yürekte; bir milletin doğuştan yiğitliğinde, asilliğindedir.

Bu sırada, sokak kapısının zili yüksek ve uzun bir zırıltı ile öttü. Danışma toplantısındaki otel halkının telaşı büsbütün arttı.

Madam Savaro, önemli kâğıtlarını, mücevherlerini, paralarını büyücek bir meşin valize doldurup çatı arasında, kapağı belli olmayan gizli bir dolaba tıktıktan sonra:

— Marko, böyle bir olayda silahla iş görmeye iznim yoktur. Çalınan sokak kapısına in, anla; ne var, bilelim... Ona göre yapacağımızı düşünürüz.

Yine o sırada, otelin üst katından inceli kalınlı çığlıklar koptu. Şimdi hep yukarıya kulak verdiler.

Madam Savaro, kollarını iki yanına salıverdi:

— Ah, ah, nedir bu uğradığımız hal? Çığlıklar, Semih Âtıf Bey'in odasından geliyor. Yangın mı yaptılar? Ne oldu? Şimdi hangi tarafa koşalım? Aşağıki tabancalılara mı? Yukarıki sarhoşlara mı? Acaba otelin dışında, içinde kopan bu iki patırtı arasında ilişki var mı?

Marika:

— Ben sanıyorum ki madam, yukarıdakiler iyice sarhoş oldular. En güzel kızı sen alacaksın, ben alacağım diye, aralarında kavga çıktı.

Sokak kapısı sara tutmuş gibi sürekli zırlıyordu. Patron, yukarıdan çok, aşağıya önem vererek üst kata bir iki hizmetçi gönderdi. Marko'nun arkasından kapıya indi.

Karadağlı, demir kanadı araladı; silahlı silahsız bir alay adamla karşı karşıya geldi.

En önde duranlardan birisi:

— Biz belediye doktoruyuz. Görevimizi yapmaya geldik. İçeride ölüm olayı oldu mu?

Karadağlı bir şey söylemedi. Şaşkın şaşkın karşısındakinin yüzüne bakakaldı.

Doktor tekrar etti:

— Niçin cevap vermiyorsun?

Marko artan bir şaşkınlıkla:

— Dediğini anlamadım ki cevap vereyim...

— Otelinizde ölen var mı?

— Çok şükür hep sağız. Deminden bir hizmetçi kadın, sokağa çıkıyordu. Kapının önünde birisi onun alnına bir tabanca dayadı. Kadın, hemen içeri kaçtı. Korkudan bayıldı; ayılttık, ölmedi.

— Oteldeki hastalar ne oldu?

— Otelde hasta yoktur efendim.

— Saklamayınız. Sonra büyük ceza görürsünüz.

— Saklamıyoruz. Otelimizde çok şükür başı ağrıyan bile yoktur...

— İnkâr para etmez kuzum, içeride koleralı hastalar var...

— Bizim otelde kolera var? Aman yarabbi...

— Kurnazlık istemez. Hiçbir şeyden haberin yokmuş gibi söylüyorsun...

— Ne var ki? Neden haberim olacak, efendi?

— Buraya kusa kusa gelmiş hastaları nereye sakladınız?

— Kusan kimse gelmedi. Otelimiz karantinahane[1] değildir ki, böyle hastaları kabul edelim. Buraya ancak sağlam, temiz, terbiyeli kimseleri alırız...

Tok sesli bir memur ilerledi:

— Bizi yorma Karadağlı. Konu önemlidir. Burada boşuna geçirilecek beş dakika, memleket için büyük bir felaket olabilir.

---

(1) Bulaşıcı hastalığın yayılmasını önlemek için hastaların göz altında bulundurulduklari kurum.

— Ne istiyorsunuz efendim? İçeride kusan, ölen yokken vardır mı diyeyim?

— Senin vardır yoktur demenin önemi yok. Olay, bizce ispat edilmiştir. Beyoğlu caddesinden geçen halkın gözleri önünde geçmiştir. Otomobilin penceresinden sokaklara kusarak, hatta arabanın içini başka biçimde pisleyerek buraya müşteriler geldi. Otelinize aldınız. Şoför "tecrit,"(1) araba "tebhir" edildi.(2)

— Bilmiyorum... Bilmiyorum...

— Bilmiyorsun ama, şoför henüz ölmedi. Olayı bülbül gibi anlatıyor...

— Bu nasıl şey? Bilmiyorum, efendi!

— Sen bil, bilme... Otel kuşatma altına alındı. Durum iyiden iyiye anlaşılıncaya kadar içeriden dışarı, dışarıdan içeri kimse salıverilmeyecek.

Bu sırada içeriden bir hizmetçi kadın, Marko'ya yaklaşarak Rumca bir şeyler söylemeye başladı.

Dışarıdaki memur:

— Baksana kadın... Rumca söyleme, Türkçe söyle... nedir, biz de anlayalım. Böyle tehlikeli bir durumda, gizli konuşmak olmaz...

Hizmetçi kadın:

— Türkce söylezeyim, ama nasil söylezeyim bilmiyorum güzel...

Memur:

— Bildiğin kadar söyle, biz anlarız!

Hizmetçi kadın:

— Bizim otel müsteri geldi. Üç kadın iki cozuk beraber... Ne vakit bunlar yukarı çıktı, of aman, otel içeride fena bir koku yapti. Sonra banyo almıslar, temiz olmuslar.... Affedersiniz... Bu Marko Efendi bu isten haber yok...

Memur:

— Hah işte, olup bitenler kendisini gösterdi. O zamandan beri otelden dışarı kimse çıktı mı?

Hizmetçi kadın:

— Çıktı.

---

(1) Başkalarıyla görüşmesi engellendi.

(2) Basınçlı buharla mikropların öldürülmesi işlemi yapıldı..

Memur:

— Kim?

Hizmetçi kadın:

— Hani ya gelmisler beraber üç kadın. Bunlardan bir tane gitmis...

Memur:

— Nasıl gitti? Dışarıda kordon yok muydu?

Hizmetçi Kadın:

— Bilmiyorum kordon mordon; ama gördüm, gitmis...

Memur:

— Şehrin içine bir bulaşık karıştı... Nasıl oluyor da dışarıda kordon var iken buradan bir kadın çıkıp gidebiliyor? Geliniz de bu ağır sorumluluğun önünde durunuz bakalım!

Hep bu sözleri kapı içinde, büyük bir sıkıntı somurtkanlığıyla dinleyen Madam Savaro, yavaşça ve Türkçe:

— Oh kordon koymuşlar... Kordon... Lapçin(1) bağı kordon. Görmedim ama görmüşüm gibi söylerim ki karı para verdi gitti.

Dışarıdaki memur:

— Bu kadının kim olduğunu, buradan nasıl çıktığını, nereye gittiğini bilmiyor musunuz?

Marko:

— Bilmiyoruz.

Hizmetçi kadın, haç çıkararak:

— Matofeo, bilmiyorum...

Memur:

— Bu kusarak gelen, oteli kokutan tuhaf müşterileri muayene etmek için şimdi içeriye iki doktor girecek... Sizin, "bilmiyoruz" dediğiniz şeyleri ufak bir soruşturma ile hemen anlayacağız. Haydi, doktorları hastaların bulunduğu odaya çıkarınız.

Madam Savaro'nun ayakları biraz suya erdi. Otele şüpheli müşteriler kabul edilmiş olduğu anlaşılıyor

---

(1) Tabanı meşinden olan mest; bir tür ayak giyeceği.

gibiydi; ama bu dikkatsizlik nasıl olmuş? Sokakta kanun adına söz söyleyen memurların önünde, patrondan en son hizmetçisine dek otelciler hep birbirine girdiler. İçeride koleralılar varmış, otele kordon konmuş... İçeri, dışarı kimse girip çıkmayacakmış. Bu karantina kaç gün sürecek? Soruşturmada gerçekten içeride hastalığa yakalananlar bulunduğu ortaya çıkarsa... bu ne felaket!

25

İki doktor otele girdi; şüpheli hastaların bulundukları odaya çıktılar. Kapı açıktı, ancak içerde kimse yoktu. Orada birkaç saat oturan insanların, gerçekten pek temiz insanlar olmadıkları, bırakmış oldukları hafif ama iğrenç kokudan anlaşılıyordu. Bunu herkesin burnu duydu ve tasdik etti.

Odada kimse bulunmaması, doktorlardan çok otelcileri meraka düşürdü ve şaşırttı. Gitmişlerdi! İçyüzü anlaşılamayan bu işi, şimdi herkes birbirinden, boşuna soruyordu. Öbür odaları, helaları, otelin bütün köşe bucağını aramaya başladılar. Araştırmalar hep boşa çıkıyordu.

Birinci doktor:

— Otelinizi, şüpheli durumdan kurtarmak için hastaları nereye kapadınız?

Madam Savaro bu suçlayan soru karşısında sinirlenerek artık kendini tutamadı. İlerledi. Elindeki "fas a-men" denen saplı gözlükle doktorları derince bir gözden geçirerek:

— Affedersiniz efendim. Burası namuslu ve temiz bir oteldir. Ne için içeriye koleralı insanlar alıp da sonra sizden saklayayım. Bunu ne akıl kabul eder, ne mantık... Evet, ben de şimdi anlıyorum ki dikkatsizlikle otelimizde bazı şeyler olmuş. Olaydan haberimiz yok. Şimdi yapılacak soruşturmayla ne olduğunu, ben de sizinle birlikte öğreneceğim. Sözlerimize inanınız.

Doktor:

— Madam, siz de affedersiniz. Bu sözlerinizin doğruluğuna inanmakta mazurum. Otel hizmetçilerinin haberleri olmadan dört beş can buradan sırra kadem basamaz[1]... Dışarıda kordon var...

Madam:

— Kordonunuza bu kadar güveniyor musunuz? Deminden bir kadının kaçtığını söylüyorlardı...

Doktor:

— Başka söz bilmem. Bu hastaları bulup bizim muayenemizden geçireceksiniz. Ben, size yasa adına söylüyorum.

Madam Savaro, Marko'ya ve hizmetçilerine Rumca çıkışmaya başladı. O sırada Semih Âtıf Bey'in eğlence odasında kocaman bir org gibi kopan inceli kalınlı gürültünün ve çığlıkların yankıları duyuldu.

Şimdi hep kulakların dikkati, bu gürültünün geldiği yöne çevrildi.

Birinci doktor:

— Bu haykırışma nedir? Sizden mi, komşudan mı geliyor? Yakınlarda cenaze mi var?

Madam Savaro, Semih Âtıf Bey'e kendi anadilinden anlaşılmaz bir küfür salıverdi. "Her zaman nezaketle davranan bu terbiyeli adama da bugün ne oldu? Ardı ardına gelen bu aksi rastlantılar da nedir?" dedikten sonra, başını yumruklayarak cevap verdi:

— Bugün otelimde olan bu durumlara benim de sizin gibi aklım ermiyor. Sanırım ki Şeytanın cilvesine uğruyorum...

O ara, ne olduğunu anlamak için biraz önce yukarıya çıkmış olan hizmetçiler, merdivenden iniyorlardı. Madam Savaro hemen sordu:

— Ne var?

Hizmetçiler:

— Biz biliriz ki ne var?

— Bakmadınız mı? Görmediniz mi?

---

(1) Kaybolamaz.

— Nasıl göreceğiz? Oda kapısı içeriden kilitlidir. Yumruğumuzla vurduk, vurduk açmıyorlar. İçeride öyle bir patırtı var ki aman Allahım, sanırsın ki birbirini boğuyorlar...

Doktorlar:

— Haydi önümüze düşünüz, bizi oraya götürünüz. Biz kapıyı açtırırız... Bunlar kimdir?

Madam:

— Müşteri...

Doktor:

— Burası tımarhane mi, otel mi?

Madam, bu soruya cevap vermedi. Hep birden üst kata çıktılar. Odanın önünde durdular. İçerideki şamata, kaynaşma, ne kavgaya benziyordu ne eğlenceye. Acıdan, sıkıntıdan kopan yakınmayı andırır bağırışmaların, ağlaşmaların, hüngürtülerin arasında kahkahalar da duyuluyor; erkek, kadın, çocuk çeşitli ağızlardan şu sözler işitiliyordu:

— Amanın bunlar yamyam yavrusu mudur, nedir? Tahtakurusu gibi yapıştılar, ısırıyorlar. Ne de sivri dişleri var...

— Soysuz karı çekil! Billah kaba etlerim dişlerinin arasında kaldı...

— Benim karımın vücudu tahta gibi; sen yumuşacık pamuk çuvalına benziyorsun. Öyle mi kaltak?

— Dadı, ver o çiviyi bana; babamın karnına sokacağım.

— Hiçbir otelde, hiçbir sahne üzerinde böyle yamyamca rezillik olmamıştır... Nesip Bey, al şu karıyı Vehbiye'nin üzerinden...

— Nasıl alayım birader. Ellerimi ısırıyor... Baksana bileklerimin haline... Kuduzluğu varsa bana da geçecek...

— İzzet, ne duruyorsun? Al şu yumurcakları şu yana... Mürvet'i delik deşik ettiler...

— Beyefendi, affedersiniz, gücenmeyiniz. Bu çocukları av köpekleri gibi fermaya[1] alıştırmışlar. Öyle kapıyorlar ki...

---

(1) Köpeğin avı gözetlemesi.

Bu sözlerin arasında, çığırtma gibi ince bir çocuk sesi:

— Babamın yemişlerini yiyorsunuz; orospular, ben de sizi yiyeceğim...

Bu sözlerden çıkarılacak anlamlara göre, içerideki patırtının türünü anlamak güçtü.

Doktor, topuzu çevirdi. Kapı gerçekten içeriden kapalı idi, açılmadı; yumruğuyla vurdu, aldıran olmadı. Vuruşlarının gücünü ve sayısını artırdı; içerideki hava durmadı. Yalnız bir erkek sesi:

— Kapı vuruluyor... dedi.

Bir başkası dışarıya:

— Kimdir o? diye seslendi.

Doktor:

— Açınız...

İçeriden:

— Açamayız... Ailece bir davamız var. O bitsin sonra...

Doktor:

— Yasa adına söylüyorum: Açınız...

Sert bir söyleyişle odanın duvarlarında çınlayan "yasa" sözü, içeride hemen bir etki yaptı. Birdenbire gürültü yarıya indi. Karısının bu pek vahşice saldırısıyla neşesi cıvıyan Semih Âtıf Bey'in beyninde, bu "yasa" sözcüğü bir fırıldak gibi döndü. Onun yasayla ne alışverişi vardı? Kendisi de bir zamanlar yasa yapan, apayrı, sorumsuz halküstü, hukuküstü bir sınıftan değil miydi? Bu sözcüğün, bir gün gelip de kendi kapısını çalabileceğini hiç aklına getirmemişti. İçki kafasına çarptı. Ne demek? O, yasanın karışmasını gerektiren ne yapmıştı? Kendi istekleriyle gelmiş genç, güzel kızlarla bir sofra başında eğleniyorlardı... Aralarında cani, hırsız yoktu... Böyle özel bir eğlenceye karışmaya yasanın ne hakkı vardı? Yine tepe aşağı korkunç bir gericiliğe doğru mu gidiliyordu?

Karısına pek kötü sıkılmış olan Semih Âtıf Bey, içkili sinirlerinin bütün taşkınlığıyla bağırdı:

— Kimdir otel koridorunda yasa adına maval okuyan zevzek?

Doktor:

— Önce açınız. Sonra görüşürüz...

Semih Âtıf:

— Açmayacağım...

Doktor:

— Açacaksınız.

— Açmayacağım...

— Kapınız demirden olsa kırıp girmek zorundayım.

— Bir cinayet mi var?

— Cinayetten daha kötü... Cinayetlerde ancak birkaç kişi ölebilir. Siz bir şehir halkının sağlığına kastediyorsunuz...

— Tuhaf sayıklamalar! Sarhoş musun gözüm? Biz de içtik, ama senin kadar kendimizi, sözümüzü kaybetmedik...

— İçeride kaç kişisiniz?

— Nüfus memuru musun?

— Sonradan gelen üç kadınla iki çocuk içeride mi?

— Kadının biri galiba savuştu. Kadınlık adına büyük bir leke olan öbür iki yaratıkla iki çocuk burada...

— Ağlayıp gülmeniz karmakarışık. Eğleniyor musunuz, yas mı tutuyorsunuz?

— Ne halt ettiğimizi biz de bilmiyoruz...

— Aranızda ölen oldu mu?

— Şimdilik yok... ama birkaç saat içinde, daha bu Allahın belalarıyla kapalı kalırsak, olacağa benziyor...

— Birkaç saat değil, olayın gerçekleşmesine göre, kim bilir daha kaç gün, kaç hafta bu odada tutuklu kalacaksınız. Kanınız, dışkınız tahlil edilecek.

— Dışkısı tahlil ile insan tutuklamak usulü yeni mi çıktı? Bakteriyoloji laboratuvarları müdürü müsünüz, ceza kâtibi mi? Başımızdan şu iki kadınla iki çocuğu savunuz. Öbür hanımlarla burada altı ay tutuklu yatmaya razıyız.

Her iki taraf birbirine düşüncelerini anlatıncaya kadar, henüz yüz yüze gelmeden, hayli gülünç konuşmalar geçtikten sonra kapı açıldı.

Doktorlar, hemen raporlarını düzenlemek üzere içerideki koleralıları muayeneye geldiklerini söyledikleri zaman, hanımefendinin korkunç saldırısıyla neşeleri kırılmış olan oda halkı, yeniden kahkahalara başladılar...

Semih Âtıf Bey:

— Doktor beyler, sofra başındaki şu kadın erkek yüzlerine bakınız. Bizim hangimizde koleralı suratı var?

Doktor:

— Çocukların koleralı olduklarını söylüyorlar. Sokaklara kusa kusa gelmişler. Otomobilin içini de başka şekilde berbat etmişler.

Semih Âtıf:

— O çocukların bu hali, ayda birkaç defa tekrarlanır. Onlardaki her mide bozukluğunu koleraya yormak gerekeydi, bu açgözlülerin sonsuz bir karantinada kalmaları gerekirdi. Çok yemelerine karşılık, bakınız boyunları armut sapına benziyor. Betleri benizleri irin gibi sapsarı... Çoğu abur cubur olan aşırı yiyecekler mideyi, bağırsakları gıdasızlıktan daha çok bozuyor. Bu memlekette çocuk peydahlaması önemli bir marifet değil... Büyütmesi, yetiştirmesi hüner... Çünkü eğitime, çocuklardan değil; analarından –dadılarından, niçin doğrusunu söylemeyeyim– babalarından başlamak gerekiyor... Zengin çocuklarında görülen dengesizlikler, yoksul çocuklarına özgü fenalıklardan aşağı kalmıyor.

Hanımefendi, doktorların önünde dişleriyle öc alma işini bıraktı; ama dilini tutamayarak, kocasının sözlerine karşı köpürdü. Çocukları bozan kötülüklerin, evde barkta gözleri olmayıp da hayatı yalnız aşağılık isteklerine uygun bir eğlence şeklinde geçirmeye uğraşan, aldırışsız, ahlaksız babalardan geldiğini, pek taşkın sözlerle ispata uğraştı. Oradaki kadınların toplumsal düşkünlüklerini –hanım ağzına yaraşmayan aşağılamalarla– ortaya koymaya kalkıştı ve özellikle içlerinde en genç gördüğü zavallı Mürvet'e pek kaba sözlerle şöyle saldırdı:

— Utanmaz, arlanmaz kahpe! Hangi fuhuş süprüntülüğünde yetiştin? Seni hangi namussuz ana baba peydahladı? Çocukluk çağından henüz çıkmış çıkmamış gibisin... Fahişeliğe bu kadar erken başlamış olmana karşılık, o kepaze yüzünden daha melek masumluğu gitmemiş, ama gözlerin içkiyle süzgün. Bu ahlaksız heriflerle diz dize, dudak dudağa rakı içmekten sıkılmıyor musun? Biz senin yaşında iken içki içen babamıza, amcamıza kapı aralığından bile bakmaya utanırdık... Bu haram yiyici herifler, sizi kaç kuruş gündelikle, gecelikle tutuyorlar? Böyle ırzınızın ücretiyle geçineceğinize, keşke geberseniz; bu aşağı meslekten hem kendiniz kurtulmuş, hem de genel ahlakı pis vücudunuzla zehirlemekten kurtarmış olursunuz.

Mürvet Aksaray, gözlerinden iri yaş taneleri yuvarlanarak boynunu büktü. Sesinin en acıklı ahengiyle:

— Teşekkür ederim hanımefendi hazretleri. Bana ana öğüdü veriyorsunuz. Yalnız şehit babamı, evde yarı aç oturan suçsuz annemi suçlu görmeyiniz. Ben buraya gelme felaketine, kendi düşüncesizliğimle uğradım. Birkaç saat önce erkekle, içkiyle hiç ilgilenmemiş; terbiyeli, namuslu bir kız idim... Şimdi bir pislik çukuruna düştüm; kendi kokumdan kendim iğreniyorum. Verdiğiniz iyi dilekli öğüdü tutacağım... çok sürmez duyarsınız...

Vehbiye, Semih Âtıf Bey'e döndü; kandilli[1] bir kahkaha salıvererek:

— Yamyam karınızın tuhaf felsefesini duyuyor musunuz? İnsanlık dışı; ama kendi vicdanına uygun... Kocasının gözüne güzel görünecek bütün genç kadınlar, kendilerini zehirlemeli imişler... Elinde olmadan sarhoş edilen Mürvet de, bu öğüdün yüceliğini tasdik ile hükmüne uyacağını söylüyor. Biri kıskançlık kumkuması, öteki içki sersemi... Genel ahlak, genel ahlak... Bilir misiniz, hoşumuza gitmeyen şeylerin arkasından tiksinti ile bağırmak için, bu söz öbeğinden ne büyük yetkiler alırız... Bu "genel ahlak" bayrağını açınız;

---

(1) Yüksek ve geniş.

onun gölgesine sığınarak her istediğinizi bağırınız; kimse size karışmaz! Çünkü bu kutsal söz öbeğine karşı kimse eleştiri dilini uzatamaz. Bütün zihinler, yargılar "felce" uğrar. Onu, mantığın aydınlığı içinde çözümlemeye kalkanlar, çarpılırlar. Genel ahlak, kamuoyu... Eğer bu kof söz öbeklerinin kitaplara, makalelere başlık olmaktan başka varlıkları ortaya konulabileydi, şimdi dünyayı büsbütün başka bir biçimde görürdük.

Doktorlar oraya, iki tarafın bu tuhaf saldırı ve savunmalarını dinlemek için gelmemişlerdi. O odaya toplananların arasında, gerçek koleradan daha öldürücü bir ahlak kolerasının yakıcılığı karşısında bulunduklarını gördüler.

Doktorların ikisi de içlerinde olmak üzere, otel halkı, şüphe edilen hastalığın olmadığı bilimsel olarak ortaya çıkıncaya kadar, kordon altında ve aynı bina içinde kırk sekiz saat tutuklu kaldılar.

Semih Âtıf Bey, genç kızlarla içip güleyim, eğleneyim derken, ailesinin irili ufaklı yılanlarıyla çuvala girmiş gibi oldu. Aman yarabbi, sinirli karısımn zehirli dili durmadan işliyordu. Hepsinin tıkıldıkları aynı dam altından başka bir yere savuşma imkânı yoktu. Hanımefendi, kocasını düşürdüğü bu acıklı ve tuhaf durumdan, tesadüfen hazırladığı bu tuzaktan, birikmiş bütün hınçlarını çıkarmak fırsatına erdi. Talihin bu iyiliğini kötüye kullanmakta da pek ileriye vardı. Bu kırk sekiz saatlik tutukluluk, yalnız bahtı kara Mürvet için pek uğursuz oldu...

* * *

İki gün sonra, İstanbul gazeteleri pek genç ve güzel bir kızın intiharını yazdılar. Zavallı çocuk kendini zehirleyerek ölmüştü. Hemen her intiharın arkasından kopan meraklı dedikoduları, türlü türlü yorumları, şüpheleri kısa kesmek için kendisine kıyan bu ahret yolcusu, hakkında açıklanabilenleri bir kâğıda dökmüş; ölümün, ilerisi bilinmeyen karanlık kapısından içeri atılmıştı.

Hayata gözlerini kapayan pek masum bir varlığın, o ayrılış anında düşündükleri:

«Bilmiyorum, söze kime hitap ederek başlayayım? Tanrı'ya mı, kullarına mı? Bu aralık intihar olayları o kadar çok ki, artık halk bunu büyük bir densizlik şeklinde görmeye alıştı. Kendini öldürenlere acımaktan çok öfkeleniyor ve şaşıyorlar.

Hayır efendim, yanlış düşünüyorsunuz. Herkes kendi nefsini, ona dışarıdan en şiddetle sevgi gösterebileceklerden pek çok sever. Ne kadar yakını olursa olsun, herkes kendine başkalarından çok acır. Bir mahkeme, yanılmış olmamak için, bir idam hükmü verinceye kadar ne türlü ince eleyip sık dokuyor. Sanıyor musunuz ki intiharı bir zevk bilerek ölüyorum? Kendi hakkında bu korkunç yargıyı verip onun uygulanmasına gidinceye kadar geçirdiğim acıklı dakikaların işkencesini, onu bilmeyenlere tattırmak kimsenin elinden gelmez.

İnsan önce çıldırır, sonra kendine kıyarmış. Belki böyleleri de var, ama ben, aklımı oynatarak ölümü kucaklamadığımı, şu satırlardaki muhakemelerimle ispat edeceğim... Gönlüm, hayatın bana sunacağı neşelerin, mutlulukların umutlarıyla dolu idi. Avcı tanesinden[1] kaçan bir kuş gibi ben, ölümün karanlığından korkarım. Ben ağlayarak, titreyerek canıma kıydım, çünkü yaşamama imkân kalmamıştı; çünkü ben, suçsuzluğuma kimsenin inanmayacağı şekilde kirlenmiştim; çünkü ben, hayatımı kazanmak umuduyla gittiğim o uğursuz bir idarehanede onu yitirdim.

Birçok zamane kızlarının belki kadere boyun eğerek karşılayacakları bir felaket, velilerimin başa kakmasıyla, beni katlanılmaz bir işkenceye düşürdü; çünkü suçsuzluğuma inanmıyorlardı. Nasıl inansınlar? Elli beş saatlik bir kayboluştan sonra evime ayakta duramayacak bir yorgunlukla döndüm. Benzim solmuş, gözlerim kül içinde kalmış iki ateş pırıltısıyla kıpkızıl yanıyor; üstüm başım meyhane süngeri gibi kokuyordu.

---

(1) Avcının tüfeğinden çıkan saçma taneleri.

Büyükannem, küçük annem nereye gittiğimi bilmedikleri için, iki gün iki gece ahlar, iniltiler içinde pek acıklı saatler geçirmişler. Çünkü geçimimizi aramaya çıktığımı, belki engel olurlar korkusuyla, onlardan saklamıştım.

Annemin şüphe ile üzerime açılan gözlerinin azarlayışları önünde titredim. Suçumu bağışlatmak için kollarının arasına atıldım. İlk dokunuşta üzerimin berbat kokusunu aldı, beni göğsünün üzerinden itti. Hüngür hüngür ağlayarak yere kapandı. Büyükannem, aklının yetilerini hiç yitirmemiş pek zeki bir kadındır. Felaketi anladı; inme inmiş gibi titremeler içinde minderin üzerine yıkıldı. Kardeşlerim, üstümün pis kokusuyla; karamsar, utangaç, soluk benzimle, kırmızı gözlerimle evimize felaket getirdiğimi sezdiler. Bana sürünmemek için benden uzağa kaçıyorlar; pek anlayamadıkları bu tehlikeli bilmeceyi çözmeye uğraşan masum yaşlı gözleriyle birbirine bakışıyorlardı...

Büyüklerin, küçüklerin ağızları bana hiçbir şey söylemedi. Beni yalnız gözlerinin yaşlarıyla azarladılar, lanetlediler. Ben onlara göre, harabelerin mahzenlerinde, bir lokma ekmeğe ırzını satan düşük kızlar derecesine inmiş olduğumu yüzlerinden okuyordum.

Kendim suçsuz olduğum kadar onları da "mazur" görüyorum.(1) *Böyle ağır bir kir şüphesine karşı kendimi savunacak mıyım? Hayır... İşte ölümü bundan dolayı üstün görüyorum. En acınacak hükümler, suçsuzluklarına inanma ihtimali kalmamış zavallılardır.*

Şimdi ne ile kendimi öldüreceğim? Evimizde ipten, bıçaktan başka, beni lekelendiğim bu utançtan kurtaracak bir şey göremiyorum. Zehir para ile alınır. O da bende yok...

Bir kitapta okumuştum: Evlerin taşlıklarında gezinen bir böcek vardır. Başkalarına öğretmiş olmamak için türünü, biçimini söylemeyeceğim... İşte bu böceklerden birkaçını tutup bir havanda döverek tozunu yer-

---

(1) Böyle davranmalarının sebebini anlıyorum.

seniz, ölüm yüzde yüz... Artık hiçbir panzehir[1] *kurtulamaz...*

Ölümü davet için kullanacağım araçların dehşetleri karşısında üşüyorum; içim titriyor. Asılarak ölümün görüntüsü korkunçtur. Denizde boğulmak... sonradan su yüzüne çıkacak yarı kokmuş, yarı çıplak bir kadın vücudunun gözler önüne sereceği o korkunç ve çirkin levha... Bunun açık saçıklığından pek derin bir utanma ile sarsılıyorum. Namusu uğrunda ölen bir kız, intiharın bu şeklini seçmemelidir. Kadınlar için hep örtülü kalacak ölümleri uygun buluyorum.

Kendilerine kıyanlara acıyınız; Azrail'e kendi kendilerini sunan bu zavallıların delirdiklerine inancınız kesin ise, deliler insanların en acınacak kısmı değil midir? Bir intihar olayı önünde, bir sahne dramı karşısında olduğu gibi, baştan savma duygulu bir seyirci gibi durup bakmayınız. Kendisini ne kadar tanımasanız da, canına kıymış birinin arkasından üzüntülü bir saygı ile düşününüz. Bu üzüntünüz, sizin hayat hakkınızdaki yargılarınızın ufuklarını genişletir. Sizi biraz hayatla ölüm arasındaki sınırın sırrına doğru götürür.

Hayatımı kazanmak için attığım ilk adımda çarpıldım. Umutla, avunmayla, sevgiyle, besinle yaşanır. Bunları bulamadıkları için gidenlere –hayattan hakları olan mutluluk paylarını veremediğiniz halde– neden yerli yersiz şeyler söylüyorsunuz?

Ölümün karanlık kucağına atılan bir karamsarın bu sıkıntılarındaki yenilmez ihtiyaçları, nedenleri inceledikten sonra, buna benzer acıklı duruma aday olan öbür talihsizleri kurtarmak için çare düşünenler var mı?

Her gün önlerine birkaç kap sıcak yemek konacağından kuşkusu olmayanlara, iç havadisler[2] *arasında okunan intihar olayları, iştahlarını kaçıracak derecede üzüntü vermez...*

Artık iş o dereceye geldi ki, yiyeceği olanın karnını doyurması; olmayanın gitgide besinsizliğin uzun iş-

---

(1) Zehirin etkisini yok eden zehirli madde.

(2) Gazetelerin yurt içi haberlerinin yayımlandığı sayfaları.

kencesiyle ya da intiharın kısa acılarıyla ölmesi, herkese pek olağan görünüyor. İntiharların çokluğuna niçin şaşırıyorsunuz? Birtakım insanların bu iki türlü ölümden, ne olursa olsun, birini seçme zorunda kaldığını görmüyor musunuz. Herkes ancak kendini düşünüyor...

Pek acılaşan bu hayatın zorlukları içinde, bin zahmetle kazanılan ekmeğinin tadını kimse, komşuda ya da daha uzakta oluvermiş bir intiharın etkisiyle zehirlemek istemiyor.

Her ay geçimlerine yeter para kazananlar, hiç kazanamayanların yürekleri sızlatacak sıkıntılarına göz yumuyor; etrafı kasıp kavurarak daha çok çarpmaya bakıyorlar.

Tanrım, insanın insanlığa insanlığı bu mudur? Açların yüzlerine, "Karaktersizler, kansızlar, korkaklar... Açlık sizin bu miskinliğinizin en uygun cezasıdır. Toprağımızın, ticaretlerimizin, memurluklarımızın bereketleri yalnız bugünün girişkenleri, sıcakkanlıları, atılganları için helaldir. Sizi bütün ölünüz, kırılınız ki, Türkiye geniş bir miskinler tekkesi olmak fukaralığından ve düşkünlüğünden kurtulsun..." azarlarıyla bağırdıklarını kaç defa işittim. İşte bugün, tokların açlar hakkında yargısı ve felsefesi bu ağır azardır. Ama insaf edilsin: Bugünün çağdaş malları gibi sıcakkanlılık da, atılganlık da reklam ister. Nasipleri, bu reklamı hazırlayacak olaylardan uzak düşmüş, boş bırakılmış olanlar ne yapsınlar?

Bencillerin haksızlıkları sayılmakla bitmez... En büyük filozofların yüzyıllardan beri yaza yaza bitiremedikleri bu gerçeği, ben bu can çekişmem sırasında nasıl özetleyebileceğim?

Ailemin açlığına bir çare bulmak için namusumu kılavuz edinerek kısmet aramaya çıktım.

Yolumu ırz ve namus hırsızları kesti. Çalınamaz sandığım gençliğime, namusuma el uzattılar... İşte tokluğun, açlığı kısa bir süre susturmak için öne sürmekten sıkılmadığı koşul. "Öne sürme" diyorum; hayır... zorlama, zorbalık diyorum; hayır... canavarlık!

Ah pek sevgili ve sayın annelerim; bundan ötesini size ve hiç kimseye söylememek için ölüyorum...

Büyük ve küçük anneciklerim, melek kardeşciklerim; işte Azrail'in eli ruhumu kavrıyor. Tanrı'nın huzuruna çıkıyorum. Bu büyük veriş ve alış anında ağlayan ruhum, titreyen kalbim, sürünen kalemim yalan söyleyemezler. Şehit babamın yaralı ruhunun tanıklığı önünde ant içiyorum ki suçsuzum.

Dünyada beni suçlamak için aleyhime birleşen olayların görünüşteki apaçıklığı karşısında, bütün içten savunmalarım, size bayağı birer inkâr şeklinde göründü. Şimdi yalan söylenmez bir yerdeyim. Susmuş ağzıma vekil olarak ruhuma söyletiyor; sonsuzluk ülkesinden yalvarıyorum ki inanınız. İnanınız ki yediğim zehirin acılığını, mezarımda olsun unutayım...

Hayattan mürüvvet görmeyen
Mürvet[1]»

* * *

Mürvet'in soyca temiz kalpli, namuslu ailesi, suçsuzluğuna inandırmak için ölen ve Ahret'ten yalvaran mayası temiz kızlarının ruhunu incitmemek için, bu konuyu gazetelerin dillerine, mahkemelerin yargılarına düşürmekten çekinerek sustular.

Ama bunu başarabildiler mi? İki gazete, Mürvet'in bu veda ve yakarış mektubundan ufak tefek ayrıntıları yayınladılar. Seninki yanlış, benimki doğru çatışmalarına kalktılar. Halk ağzında olay, türlü yorumlara uğradı. Sirkeci'de Koza Hanı'nın 14 numaralı dairesi aleyhine çok dedikodular döndü. Ancak, zamanın bin bir acı doğuran karnı öyle doğurgan ki... böyle kendi ölüm belgelerini elleriyle yazarak, basbayağı bir geziye çıkıyormuş gibi intihara atılanların yürekler acısı sırlarıyla uğraşılsa öbür işlere pek az vakit kalacak...

---

(1) "Mürüvvet", "insanlık, mertlik; cömertlik, iyilikseverlik" anlamına gelir. "Mürvet", bu sözcüğün özel ad olarak kullanılan, günlük dilde aldığı biçimdir. Her iki sözcük de, eski yazıda aynı biçimde yazılır.

Her gün, öncekilerden daha acıklı, daha garip intiharlar işitiliyor... Eskiler, zaman kuyusunun derin diplerine gömülerek unutuluyor...

Sağlar arasında, hiçbir sonuca varılması dahi düşünülemeyen bir özgürlük, bir hak ve bir zorbalık davasıdır (ileri) sürülüp duruyor. Dünya mahkemelerinde seslerini işittirmeyen insanların, mezarlarında sustuktan sonra mı hakları alınacak? Zulüm görerek, haksız yere öldürülerek türlü cinayetlere kurban gidenlerden, insanlık adaleti, binde kaçının öcünü alıyor sanırsınız? Bu orana sığmaz, tüyler ürperten rakam istatistikle gösterilebilse, korkunç gerçeğin önünde hep titreşirdik; çünkü dünya cinayetlerinin çoğu, bir mahkeme önüne çıkmadan mezarlarda örtülü kalıyor.

Zavallı Mürvet de, davaları Ahret'e kalanlardan işte biri...

İKİNCİ BÖLÜM

1

Erenköyü'nün eski istasyon caddesi civarından gidiyoruz. Kaldırımlar bozuk. İki yanda bakkal, aktar,[1] kasap, nalbant, manifaturacı dükkânları. Daha doğrusu bu adı aşırmış barakalar... Bayındırlığa, kalkınmaya doğru mu yürüyoruz, yoksa memleket giderek Buhara'laşıyor mu?

Erenköyü, adı gibi şehir dışı bir köy sayılırsa bunların daha küçük, daha sermayesiz ve yıkık birer örneklerini İstanbul'un Fatih'inde, Çarşamba'sında, Topkapısı'nda, Samatya'sında görebiliriz.

Bu küçücük alışveriş kutularının içinde ticaret bir türlü serpilip büyüyemiyor... Çorapsız ayakları, dümdüz, aşınmış takunyaların içinde kışın soğuğundan moraran, yazın sıcak ve tozundan kabuklanan bir kız çocuğu, bakkal ile epeyce çekiştikten sonra eline üç soğan ya da kâğıda konmuş bir tutam şeker alıp gidiyor. Alışveriş, daha çok, bu ölçüde...

Köşklerin yüzlerinde hiç yazlık neşesi yok. Kimilerinin camları kırık; pancurları, kafesleri, saçakları dökülüyor. Bağlar, bahçeler bakımsız, perişan... Onarmayı başarabilen bina sahipleri pek az. Mevsimine göre toz ve çamur, giderilmesine güç yetmeyen bu iki baş belası, uygarlıktan çok uzak, ilkel bir köy gibi, yolları geçilmez duruma getiriyor.

Memleketimizin Kadıköyü, Vaniköyü, Ortaköy, Arnavutköyü, Boyacıköyü, Hasköy, Yeniköy gibi birçok semtlerine "köy" denilmiş ve hep bu yerler caddeler, tramvaylar ve benzeri taşıtlarla şehir çerçevesine sokulmuş oldukları halde, sanki birer "beddua" gibi üzerlerinde taşıdıkları o adın etkisinden kurtulamayarak

(1) Aslı, "Attar" Baharat ve koku satılan yer

köy kalmışlar; yani İstanbul, böyle semt semt birtakım köylerin toplamından kurulmuş bir memleket olmak kaderinden, yüzyıllardan beri silkinememiş...

Pek yağlı[1] bir kapının hizmetçisi olmadığı kılığının düşkünlüğünden anlaşılan kır, köse sakallı, yaşlı bir uşak, dokuzar onar yaşında resim gibi güzel iki kız çocuğunun ellerinden tutmuş, caddeden yürüyorlar. Yandan çarpan gündoğusu rüzgârının çılgın sağnakları yerin tozunu, toprağını bir hortum gibi sömürüp kaldırıyor; sarımtırak bir bulut halinde havada döndürüp dolaştırdıktan sonra yeniden yere indiriyor; rast geldiği şeye sıvıyor. Onun hoyrat eliyle bu kirli pudraya bulanmamış ev, duvar, ağaç, insan, hayvan kalmıyor. Bu sıvışık tabakanın altında her şeyin doğal rengi bozuluyor.

Yaşlı uşağın elindeki kız çocuğunun biri, rüzgâra arkasını döndü. Ufak, yumuk beyaz elleriyle temiz ve parlak bir gök rengine benzeyen koyu mavi gözlerini uğuşturarak:

— Lalacığım boğuluyorum... dedi.

Lala, çocuğun cebinden çıkardığı ufak bir mendil ile onun yüzünü silmeye uğraşarak:

— Firuze Hanım, ben sana, rüzgâr fena esiyor, toz var; sokağa çıkma, demedim mi?

Firuze:

— Lalacığım, Kasbar'da[2] bir bebek var. Gözleri tıpkı bana benziyor. Onu alacağım.

Lala:

— Kaç paran var?

Firuze:

— On beş kuruş...

Lala:

— Camekânda,[3] kutunun içinde yatan bebek değil mi?

Firuze:

— İşte o...

Lala:

— Gâvur onu on beşe vermez...

---

(1) Burada: Zengin.

(2) Sahibinin adını taşıyan bir mağaza.

(3) Vitrinde.

Firuze:

— Beş kuruş da Hüsnümelek'in var.

Öteki kız cebini karıştırarak:

— Halil Ağa, işte bak, benim de beş kuruşum var.

Lala:

— Bir kere bakalım, ama o fiyatlara alamayız...

Yürüdüler. Halil Ağa, kasabın önünde durdu. Bulaşık bezi renkli gömleği içinde kasap tezgâha eğilmiş; yağlı defterine bir şeyler yazıyordu.

Halil Ağa:

— Kasapbaşı, bize yüz dirhem et kes... dedi.

Kasap, kanlı iri gözlerinin ucuyla uşağa baktı, hiç aldırmadı. Hesabında devam ediyordu. Yaşlı uşak, beş dakika kadar bekledikten sonra sözünü bir daha söyledi. Kasap, eliyle sus işareti verdi. Uşak birkaç dakika daha bekledi.

Sonunda kasap, defterini kapayarak hiçbir şey işitmemiş gibi sordu:

— Ne istiyorsun?

Uşak yalvarmaya benzer ince bir gülümsemeyle:

— Yüz dirhem et...

Kasap, onun sözünü tekrarlaya tekrarlaya teldolabına yürüdü. Dolabın içinde dışarıdan daha çok sinek vardı; hem de kötü, tehlikeli cinslerinden; leşlere konan yaldızlıları... Tellerin koruyuculuğu altında sessiz, kıpırdanmadan etlere üşüşmüşler... Kasap, dolabın kapağını açıp sinekliği sallayınca arı kovanı gibi bir uğultu koptu, ama iki üç kez tekrar edilen bu sallamadan sonra sineklerin hepsi, yerli yerine kondu. Kasap, çengellerin birinden büzülmüş, el kadar bir yağ parçası çıkardı. Parçanın üzerine yapışmış gibi duran birkaç inatçı sinek, yerinden hiç kıpırdamıyorlardı.

Uşak:

— Bu, çok bayat... Hem yalnızca yağ...

Kasap:

— Şimdi yağın okkasının etten çok pahalı olduğunu bilmiyor musun?

Uşak:

— Kuyruk olsa, hakkın var. Bu, fena yağlardan toplanmış... Karşıdan kokuyor...

Kasap:

— Yüz dirhem, elli dirhem et için sana bütün bir koyun mu bozacağım?

Uşak:

— Canım, yenecek gibi bir parça ver de beş on dirhem fazla olsun... Zararı yok...

Kasap, kalmış başka bir parça çıkararak terazinin gözüne koydu:

— Yarım okkadan yedi buçuk dirhem eksik...

Uşak, bir kâğıt lira uzatarak:

— Ne yapalım öyle olsun... Al bakalım şunu boz...

Kasap, eti kâğıda sarıp verdi. Lirayı da çekmecesine atarak:

— Bereket versin... dedi.

Yaşlı uşak şaşırarak:

— Ne o? Etin okkası iki yüze mi çıktı?

— Hayır, yüze satıyoruz...

— Liranın üstünü niye vermiyorsun?

— Borcunuz var... Hizmetçi kadın geldi; yine yarım okka et aldı, parasını vermeden gitti. Yarın getiririm, dedi. İki hafta oldu, hâlâ getirecek... Senin verdiğin lira, borcunuz ile bugün aldığınız ete tamam geldi...

Evine gönülden bağlı uşağın bu hesap karşısında benzi uçtu. Çünkü o bir lira ile dokuz kubbeli hamam yapacaktı... Daha pek çok alınacak şeyler vardı. Alınmazsa bu akşam aile aç kalacaktı...

İki kız:

— Haydi Kasbar'a gidelim. Bebeğe bakalım... direnmesiyle yaşlı uşağı iki yandan çekiştiriyorlardı.

Bu yoksul ailenin candan bağlı uşağı Halil Ağa, pek çetin günler geçire geçire, "Ali'nin külahını Veli'ye, Veli'nin külahını Ali'ye" atasözünün sırrına ermişti. O, bu düğümlü meselenin bir kısmını zihninde çözmüş olduğunu andırır küçük bir sırıtışla kızlara döndü:

— Peki... Haydi şimdi Kasbar'a gidelim... dedi.

Yürüdüler. Kasbar bu tozlu, güneşli çarşının bonmarşesidir.[1] Dükkânının önünde durdular. Gülter (çocukların bebeğe verdikleri addır) güneşin kızgın kargılarına karşı gerilmiş tentenin gölgelendirdiği camekânın içinde gözleri kapalı, kolları iki yana uzatılmış, dekolte bir kıyafette yatıyordu.

İki kız dudaklarını ısırarak büyük bir tutkunlukla ve pek masumca bir ürperişle durdular. Camekâna kendilerinden geçmiş, hayran hayran bakıyorlardı.

Hüsnümelek:

— Küçükhanımcığım, bak Gülter'e, ne güzel uyuyor...

Firuze içini çekerek:

— Ben Gülter'i bu gece düşümde gördüm; koynuma geldi, "Beni niçin Kasbar'dan almıyorsunuz? Camekânda yata yata içim sıkılıyor. Size gelirsem birlikte oynarız" dedi...

Hüsnümelek:

— Ah, bize gelse... ah, bize gelse! Ben onun tombul kırmızı yanaklarından öpeceğim...

Firuze:

— Kasbar darılmasa, ben şimdi öpeceğim...

Hüsnümelek:

— Ben de... olmaz mı küçükhanımcığım?

Dükkâna girdiler. İçeride yaşlıca temiz pak bir hanım ibrişim seçiyordu.

Lalanın yanında iki çocuk, boyunları bükük, gözler camekânda, sessizce, hemen hemen kıpırdamadan bir süre durdular. İçerideki müşterisiyle uğraşan Kasbar bu yeni gelenlere hiç aldırmıyordu.

Sonunda müşteri hanım nazik bir sesle:

— Kasbar Efendi küçükhanımlar ne istiyorlar?

Dükkân sahibi müşterilere yan bir göz attıktan sonra:

— Efendim onların dertleri şu camekândaki bebeklerdir. Hep onun için gelirler, giderler...

---

(1) Çok çeşitli ve ucuz mallar satılan büyük mağaza.

Halil Ağa:

— Haydi bakalım biraz göster...

Kasbar:

— Nesini göstereyim. Yine pazarlığın uymayacağını bilirim.

Müşteri hanım:

— A öyle söz olur mu? Göster... Bu küçük ve güzel müşterini memnun etmemek, esnaflığına yaraşır mı senin?

Kasbar asıkça bir suratla kutuyu camekândan çıkardı, çocukların önüne koydu.

İki kız, bebeğe karşı hâlâ derin bir hayranlık ürpertisi içinde idiler. El uzatmaya değil, bakmaya bile kıyamıyor gibiydiler.

Bu sırada müşteri hanım, yaşlı laladan sordu:

— Hanımefendiler iyidirler inşallah?

Halil Ağa tereddüt ederek bu nazik hanımın yüzüne baktı:

— Tanrı'ya şükürler, iyidirler. Ama affedersiniz hanımefendi, "zat-ı âlinizi"[1] tanıyamadım.

— Biz sizin üst tarafınızdaki köşke yeni taşındık. Bir genç bey yok mu, sizin sokaktan gelip geçiyor.

— Ha evet, evet her gün görüyorum... Muhlis Bey diyorlar...

— İşte ben onun annesiyim... Biz, rahmetli Hasan Bedreddin Paşa ailesini, yani sizin hanımefendileri eskiden beri tanırız. Büyük ve soylu bir ailedir. Paşanın kızı Sema Hanım'ı bu yavrucuklardan daha küçük iken bilirim. Şimdi yirmisine girmiş olacak...

— Eh işte, o sularda[2]...

— Ne durumdadırlar?

Yaşlı uşak, derin bir göğüs geçirmesini içine sindirerek:

— Eh, durumlar malum... Paşadan kalanlar bir harman gibi savruldu gitti. Çocuklar küçüktüler... Ha-

---

(1) Sizi.

(2) Aşağı yukarı.

nımefendi, bu kötü günler geçinceye kadar sıkıntı görmemiş; dünyayı bilmez bir kadın... Nasıl oldu bilmiyorum, işte kapanın elinde kaldı. Kala kala şu iki köşk kaldıydı. Büyüğünü, içine giren yabancı askerler yaktılar. Biz de şimdi küçüğüne sığındık, oturuyoruz. O da pek harap... Bizde bir çivi çakmaya takat yok...

— Sen bu aile yanında eski bir emektara benziyorsun?..

— Kırk beş yıllık hanımefendi, tamam kırk beş yıllık. Hepsi elimde doğdular...

— Bu küçükhanımlar rahmetli paşanın nesi oluyorlar?

Halil Ağa, Firuze'yi göstererek:

— Bu küçükhanım, paşanın odalıktan[1] olma en küçük kızıdır. Babasının ölümünde kırk günlük kaldı. Sonra tifodan anası da öldü. Ablası bunu pek sever... Terbiyesine, her şeyine çok dikkat eder... (Eliyle Hüsnümelek'i işaret edip sesini alçaltarak) Bu da besleme... Ana yok, baba yok... Şimdiki zamanda herkes öz çocuğunu besleyemiyor. Hanımlar bu kızı da çok severler. Hiçbir bakımdan Firuze'den ayırmazlar...

— Hanımefendilerle görüşmeyi çok istiyorum; ama önce onların teşriflerini[2] bekliyorum. Töre öyledir...

— Hanımefendi, gelirler... gelirler ama, bizimkiler çok saygılıdırlar... Daha yeni taşınmış olduğunuz besbelli. Yerleşmenizi bekliyorlar... Rahatsız etmekten korkuyorlar...

— Söyledim ya, biz de yabancı değiliz. Mehmet Naki Paşa ailesiyiz... Bizim de elimizde, avucumuzda bir şey kalmadı. Sizde hiç olmazsa başınızı sokacak viran bir köşk kalmış. Bizde o da yok. Oğlum savaşa gitti, yaralandı geldi...

— Şimdi iyidirler ya...

— İyi baktılar; Tanrı'ya şükürler bir şeyciği kalmadı.

— Arslan gibi maşallah...

---

(1) Nikâhsız olarak yatağa alınan cariye.

(2) Evime gelip bizi şereflendirmelerini.

— Tanrı'ma bin şükür...

Naki Paşa'nın hanımı yaşlı uşakla böyle konuşurken, iki küçük kız, bebeğin önünde kendilerinden geçiyorlardı.

Firuze eğildi, büyük bir sevinçle bebeği kutusundan çıkardı. Ayağa kalkınca Gülter, gözlerini açtı. Ne sevimli bakışı, yumuk yumuk yanakları, yusyuvarlak çenesi, minicik pembe ağzı vardı.

Firuze onu, ileride göğsünü dolduracak analık sevgisinin öncüsü bir şefkatle bağrına bastı. Koklaya koklaya yüzünden öptü. Hüsnümelek, saf ruhuna heyecanlar veren Gülter'e sarılmak için sırasını bekliyordu. Kucaklamanın uzadığını görerek sabrı tükendi.

— Küçükhanımcığım... çabuk ol da ben de öpeyim... demekten kendisini alamadı.

İki kız, Gülter'i öpmek için aralarında paylaşamıyorlardı...

Naki Paşa'nın hanımı gülerek sordu:

— Bebeği bu kadar çok mu seviyorsunuz?

Firuze:

— Evet efendim, Gülter'i çok seviyoruz...

Hanım:

— A, hele bak, ad da koymuşlar... Onu niçin bu kadar çok seviyorsunuz?

Firuze:

— Pek güzel de efendim, onun için...

Hanım:

— Ah yavrucuklarım, siz ondan daha güzelsiniz...

Çocuklar, kucaklarından Gülter'i bırakıp bir türlü dükkândan çıkamıyorlardı. Şimdi sıra yine pazarlığa geldi. Yaşlı emektar, kızcağızları büsbütün unulmaz üzüntülere kaptırmamak için umutsuz bir ağızla sordu:

— Eh Kasbar, söyle bakalım. İçi saman dolu, boncuk gözlü bu çıplak bebeğe ne istiyorsun?

Kasbar:

— Halil Ağa, ben onun fiyatını size kaç defa söyledim...

Halil Ağa:

— Söyledin ama, işte canım biz unuttuk... bir daha söyle; hem de uyacak bir fiyat söyle.

Kasbar:

— Bir buçuk lira... On para aşağı veremem.

Halil Ağa:

— Ohooo... bizim oralarda paramız çıkışmaz... İn bakalım, çok in.

Kasbar:

— Burası "Bonmarşe"dir;[1] pazarlık yok...

Halil Ağa:

— Bizim yirmi beş kuruşumuz var. İnan ki çocukların hatırı için bunun beş kuruşunu da kendi fakir cebimden ekliyorum.

Kasbar:

— Veremem Halil Ağa... veremem... verilmez...

Halil Ağa:

— Eh... ne yapalım, sağlık olsun. Haydi küçükhanım, bırakınız bebeği gidelim... Gülter'i bugün bu kadar sevdiğiniz yetişir... Herkes ekmek parasını düşünüyor. Bir buçuk liraya bebeği kim alacak? Buradan gelip geçtikçe onu camekânın dışından severek gönlünüzün istediğini alırsınız, olur gider...

Çocuklar, Gülter'in iki gözünden son defa büyük bir üzüntü ve özlemle öptükten sonra, kendi gözlerinden de yaşlar aka aka bebeği sahibine verdiler... Lalaları ellerinden tuttu; yan gözle camekâna baka baka bütün ruhlarının özlemlerini Gülter'in üzerine saçarak dükkândan çıktılar.

Sokakta henüz yirmi adım ilerlemişlerdi. Kasbar, dükkânın kapısına çıkıp arkalarından bağırdı:

— Halil Ağa, Halil Ağa... geliniz... geliniz...

Döndüler; bu çağrıdan çocukların üzüntülü gönülleri tuhaf bir sevinçle titredi.

Lala ve çocuklar dükkâna yeniden girdiklerinde, Kasbar'ı bebeğin kutusunu bir kâğıda sarmakla uğra-

---

(1) Kasbar, kendi dükkânını, o zamanlar Beyoğlu'nda bulunan ve çok ünlü Bonmarşe mağazasıyla karşılaştırıyor.

şır buldular. Mehmet Naki Paşa'nın hanımı, ince bir sevinç gülümsemesiyle iskemlesinde oturuyordu.

Dükkân sahibi, Gülter'in kapalı kutusunu uzatarak:

— Buyurunuz, paşanın sağlığında ben onların çok paralarını aldım. Çocukların bebekte gönülleri kaldığını gördüm. Yavrucakları üzmemek için, ben bebeği, "acizane", hediye ediyorum.

Halil Ağa:

— Biz hediyeyi kabul etmeyiz... Sonra hanımefendiden azar işitirim...

Kasbar:

— Hediye kabul etmiyorsanız, kaç paranız varsa veriniz; bereket versin, diyeceğim...

İki kızcağız, soluk almaya korkarak, ince bir titreme ile konuşmanın sonucunu bekliyorlardı.

Halil Ağa:

— Yirmi beş dedim, yirmi beş vereceğim, dedi.

On beş kuruş Firuze'den, beş de Hüsnümelek'ten aldı; bir beş de kendi cebinden ekledi. Paraları verdiler, kutuyu aldılar.

Yaşlı uşak, çocuklara:

— Haydi hanımefendinin eteğini öpünüz... dedi.

Kızlar, Naki Paşa'nın hanımını pek masum bir tavırla etekleriler.(1)

Kadın büyük bir, "Estağfurullah..."(2) ile yerinden fırladı. Ellerinde kutu ile sokağa çıktıkları vakit emektar uşak, çocuklara hafifçe bir azarlar gibi bakarak:

— Gördünüz mü yaptığınız işi? Hiç Kasbar gâvuru adama bedava bebek mi verir? Bunu size orada oturan hanımefendi hediye etti. Herifin malına, hiç görmemiş gibi, ağlayarak sarıldınız...

Çocuklar, şimdi kollarının üzerinde taşıdıkları sevgili Gülter'in sevincinden, bu azarın acılığını hiç duymadılar. Yalnız masum gönüllerinde, hanımefendinin hiçbir şeyle ödenmez bu büyük iyiliğine karşı derin ve unutulmaz bir minnet ateşi parladı.

---

(1) Eteğinden öperek selamladılar.

(2) Teşekkür edilen ya da övülen bir kimsenin söylediği alçakgönüllülük sözü.

2

Yaşlı emektar, bütün esnafı dolaştı, bin türlü çene salladı.[1] Kendi yoksul cebinden beş on para ekledi; ekmek, biraz sebze falan aldı. Çarşıdaki veresiyeleri yolunca yürütmek... bu her gün onun için büyük bir diplomatlıktı.

Köşke döndüler. Açılırsa kapanmayan, kapanırsa açılmayan bağ kapısından içeri girdiler. Bağ sözü dil alışkanlığıyla söylenen bir sözcüktü. Çoktan beri filoksera[2] vurmuş, yıllarca kirizma,[3] yeni çubuk aşı görmemiş, yaban otlar bürümüş, bağ iken yeniden dağ olmuş toprakların üzerinden yürüdüler.

Bu geniş toprak alanın ortasında, yıkılmaya yüz tutmuş köşk; dış görünüşü, mermer merdivenleri, yüksek katları, kemerli pencereleri, yarı dökülmüş yeşil pancurları, çarpılmış balkonları, enli saçaklarıyla kibar düşkünü bir ağırbaşlılık gösteriyordu.

Binanın önünde ıhlamur, kestane ağaçlarıyla gölgelenmiş; uzaktan bir korucuğu andıran enine boyuna geniş bir set vardı. Bu serinliğin ortasında seçilip konmuş bahçe kanepeleri, sandalyeleri, masaları buraya Fener gibi, Çiftehavuzlar gibi bir gezinti yeri görünüşü vermişti. Marmara'nın mavi hareli sularına, yeşil çamlı Adalara karşı olan bakışı ömürdü. Köşkü yıkıma sürükleyen zaman, bütün özeniyle bu ağaçları büyütmüş; her tarafı kavuran savaş, tatlı kuş cıvıltılarına yuva olan bu ağaçlığı alevli soluğuyla yakmaya sanki kıyamamıştı.

Bu gölgeliğin içinde rahmetli paşanın eşi Servet Hanım gazete okuyor, kızı Sema Hanım, hızlı parmak hareketleriyle bir eteklik örüyordu. Epey ilerleyen iş dizlerinden sarkarak önündeki sepeti doldurmuştu.

Halil Ağa, elinde çarşıdan aldığı şeylerle şişmiş örgüden torbası, yanında iki çocukla geldi, hanımların önünde durdu. Kızlar, ellerindeki bebek kutusunu bir yere koymaya karar veremiyorlardı.

---

(1) Gevezelik etti.
(2) Bir asma bitkisi hastalığı.
(3) Toprağı derince kazarak altını üstüne getirme

Sema Hanım, kırk beş yıl hizmetten sonra boğaz tokluğuna çalışmak zorunda kalan ihtiyarın yüzüne bakarak:

— Lalacığım... yine bugün yüzün asık. Bir şey mi oldu? dedi.

Lala:

— Sorma küçükhanımcığım... diye başlayarak, kasabın kötü davranışını anlattı. Ana kız dudaklarını ısırarak karamsar gözlerle birbirine bakıştılar.

Halil Ağa, o gün ailenin yiyeceğini sağlayacak lirayı kasaba kaptırdıktan sonra, nasıl etmişse etmiş, yine torbayı doldurmuştu...

Ana kız, üzüntülü bir minnetle yaşlı emektarı süzmekte iken, birdenbire gözlerine çocukların ellerindeki kocaman kutu ilişti.

Sema Hanım, elinden işini bırakarak sordu:

— Firuze, o kutuda ne var?

Firuze, utanmayla karışık bir sevinçle:

— Bebek...

— Nereden aldınız?

— Kasbar'dan...

— Kaç kuruşa?

— On beş kuruş benim vardı. Beş de Hüsnümelek'in... Beş de Lala koydu...

— Yirmi beş...

— İşte o kadara aldık...

Bebeği kutudan çıkardılar; haspa epeyce boyluydu. Tombul bacakları Firuze'nin belinden aşağı bir çocuk gibi sarkıyordu.

Büyükhanım, şaşkınlığını saklayamayarak:

— Çocuklar yalan söylüyorlar. Lala, sen de onlara mı uydun? Bu koca bebeği şimdiki zamanda, olamaz, yirmi beş kuruşa vermezler...

Halil Ağa, olupbitenleri anlattı. Ana kız utanmaktan kıpkırmızı oldular.

Sema Hanım, avucuyla yüzünü kapayarak, küçük kız kardeşine:

— Ah Firuze, el kadınlarının yanında sen böyle densizlik etmezdin...

Halil Ağa:

— İşte bugün etti. Bu bebeğin adını Gülter koymuşlar. Sarıldılar, öptüler. Bir türlü kucaklarından bırakmak istemediler. Gâvur da, "Bir buçuk liradan aşağı vermem" diye inat etti. Boynu bükük, üzgün dükkândan çıktık. Hiç ummamıştım. Kasbar arkamızdan koştu. Bebeği bize bedava verecekti. Ben kabul etmedim. Ne ise yirmi beşe uzlaştık. Kör kör parmağım gözüne, bu bebeği bize Naki Paşa'nın hanımı aldı. İşte şu öte yanımızdaki köşke taşınan kadın... kibar, terbiyeli, sözü sohbeti düzgün bir hanımefendi. Rahmetli paşayı, sizi pek güzel tanıyor...

Kızların annesi Servet Hanım düşünmeye başladı. Sonunda elini sallayarak:

— Bildim, bildim. Hisar'da yalıları vardır. Paşa, bir süre bilmem nerelere, valiliklere gitti. Sonra inme indi; uzunca süre inmeli yaşadı.

Halil Ağa:

— Bizim sokaktan çok yakışıklı, hem de apiko dalyan[1] gibi boylu boslu bir delikanlı gelip geçiyor ya, işte o, Naki Paşa'nın oğluymuş...

Servet Hanım:

— A... Muhlis mi o? Ben onu beş yaşından sonra görmemiş olduğum için bilmedim... Maşallah serpilmiş, ay parçası gibi olmuş... Ta yanı başımıza eski dostlarımız gelmiş de haberimiz yok...

Bu sırada duvarsız, sınırsız, bakımsız bağın ta öbür ucundan, hayalet gibi genç bir kadın belirdi. Servet Hanım, gözlerini örgüden ayırmayan kızına seslenerek:

— Yavrum Sema, bak kim geliyor?

Sema Hanım, başını işten kaldırdı. Gözlerini uzağa dikti. Âdeta küçük bir öfkeyle:

— Of... Jale geliyor. Bilmem neden, ben bu kızdan hiç hoşlanmıyorum. Epeyce oluyor, buradan ayağı kesildiydi. Yine mi geliyor... Bir tuhaf taze... Gittiği yerlerde, görmek için, büyüteçle kusurlar arar. Ne yapıyoruz, ne giyiniyoruz, ne yiyip içiyoruz, her şeye dikkat

---

(1) Güzel ve iri vücutlu.

eder. Sonra bizi, gezip yürüdüğü yerlerdeki alaylı hikâyelerine konu yapar. (Lalasına işaret ederek) Haydi Halil Ağa, torbayı mutfağa götür. Bu ahlaksız kızın bugünkü alay gıdasına konu hazırlamış olmayalım...

Sonra, Gülter'e ipekli elbiseler biçmek tasarısıyla uğraşan küçük kıza dönerek:

— Haydi siz de bebeğinizi içeri götürünüz. Orada oynayınız... diyerek onları da savdı.

Baygın renkli ipeklere bürünmüş güzel bir taze, omuzlarını düşürüp yüksek ökçeleri üzerinde dik ve oynak adımlarla ilerleyerek yaklaşıyordu...

Ta yanlarına gelinceye kadar, ev sahipleri gelen konuğu görmemiş gibi davrandılar. Arada birkaç metre yer kalınca, Jale Hanım biraz sitemli bir sesle:

— Ana kız oturmuşsunuz bu güzel ağaçların altında; gözleriniz dünyayı görmüyor. Bu ne dalgınlık ayol...

Servet Hanım, yerinden biraz kımıldadı. Sema, elinden işini bırakarak ayağa kalktı. Jale, çektiği bir bahçe koltuğunu ana kızın karşısına, sacayak biçimini alacak bir noktaya koydu, oturdu. Ev sahiplerinin ağırca davranmalarına hiç önem vermeyerek söze girişti:

— Bu nasıl komşuluk, hainler... Arada sırada ben gelip sizi yoklamasam, öldü mü kaldı mı diye insanı bir kere aramazsınız. Bilmem köşklerimizin arasında Kafdağı mı var? Efendi babam ağır hastalık geçirdi. Annem bir hafta yattı...

Servet Hanım:

— Affediniz kızım, duymadık.. Dünyadan haberimiz yok. Kendi yağımızla kavruluyoruz; yaşamıyoruz, sanki çile dolduruyoruz...

Jale Hanım, İstanbul'a indiğini, gördüğü güzel bir filmi, o haftanın Rus modasını anlattı.

Elleri örgüsünün üstünde örümcek gibi çalışan Sema Hanım, bu sözleri hep yarım kulakla dinliyordu. Jale, sonunda dayanamadı; çıkışır gibi bir sesle:

— Kardeşim Sema, azıcık yüzüme bak, göreyim seni. Vallahi göreceğim geldi. Gözlerin örgünün üstünde, Sulu Manastır'ın işçi kızları gibi durmayıp işliyorsun... Daha da merak ettiğim bir şey var doğrusu...

Sema Hanım, sesinde küçük bir titremeyle:

— Merak ettiğin şey nedir?

— Her görüşümde, seni böyle sepet doluları iş yetiştirmekle uğraşır buluyorum, ancak bu yaptığın güzel şeylerden hiçbirini üzerinde görmüyorum.

Sema'nın solgun yüzü, kıvırcık kirpikli şahane gözlerinin aklarına kadar kızardı, ama üzüntüsünü yenmeye uğraşır bir iç zorlayışıyla cevap verdi:

— Bunda meraka değer ne var? Ne sayarsanız sayınız. Bu zamanda parayla dışarıya iş yapan paşa kızı yalnız ben değilim...

— Bu kadar üzüleceğini bileydim söylemezdim... Samimi oluşumuza güvenerek söyledim...

— Üzülmedim. Eski sultanlar, şehzadeler yapacak iş arıyorlar. Şimdiki zamanda elinin emeğiyle geçinmek ayıp değil... Ayıp olan şey, gelirlerinin kaynağı pek belli olmadan az çok bir lüks hayatı süren kadınların halidir.

Jale bu son dokundurmayı hiç üzerine almayarak sözü değiştirdi:

— Yeni taşınan komşularla görüştünüz mü?

Yüzü çatılan kızını biraz dinlendirmek için, cevaba Servet Hanım atılarak:

— Buraya taşındıklarından beri görüşmedik, ama biz o aileyi çok eskiden tanırız.

— Nasıl insanlardır?

— Soylu bir ailedir...

— Biz annemle birlikte sefa geldinize gittik... Aman doğrusunu söyleyeyim, bir şey anlamadık... Siz soylu diyorsunuz...

— Yalan söylemiyorum...

— Bu demokratik zamanda soyluluk sözcüğü de artık yavaş yavaş eski anlamını yitiriyor. Dedelerinden, babalarından kalma paşa unvanını taşıyanlara soylu deniyor. Eski zamanın kulak dolduran bu pohpohlu unvanı, şimdi hürmetli bir mezar taşı heybetini aldı. Ötede, şimdi bu rahmetli unvanın yığıntısından ortaya çıkma bir mezarlık var. Ben de arasam, belki so-

yumdan sopumdan birkaç paşa çıkar. Tuhaflardan[1] birinin dediği gibi, Hazret-i Âdem'e prenslik verilmiş olsaydı, şimdi hepimiz soylu olurduk...

Jale Hanım, Bedreddin Paşa ailesine bir ufak saldırı da bu yönden gösterdi. Sema, hiç karşılık vermedi, işiyle uğraşır göründü.

Ama Servet Hanım kendini tutamayarak:

— Soysuzlukla soyluluk yalnız sözde değil, maddi olarak da, gerçekten de vardır. Soyluluğu çekemeyenler, soylu olmayanlardır. Özgürlük varmış, eşitlik varmış. Bu mübarek şeyler dünyanın ne tarafında imiş? Uygar ülkelerin konutları arasında, saraydan kulübeye kadar insafsızca bir farklılık yok mu? Bu dünya geçiminde cennetle cehennem arasındaki ayırım görmüyor mu? Her ayın gelirleriyle cüzdanlarını şişirenler, aç yatıp kalkan birçok aileler olduğunu bilmiyorlar mı? Özgürlük, özgürlük! Bize sadaka gibi verilen bu kof sözcüğün ne olduğunu tanımlamaya özgürlükten yoksun oluşum engeldir.

Jale Hanım, ekşice bir gülümsemeyle:

— Her yönetim karşısında her zaman memnunlar, memnun olmayanlar bulunur. Dünya durumu böyledir. Memnun olmayanları memnun ediniz, hoşnutsuzluk, hemen öbür tarafa geçer...

— Belki asıl yönetim, ikisi ortası bir yol bulmadadır.

Jale Hanım, Sema Hanım'ın ördüğü işin bir ucunu sepetten eline aldı; özenle evirip çevirerek baktıktan sonra:

— Maşallah, parmaklarınıza öyle ustalık gelmiş ki hiç el değmemiş gibi örülüyor, dedi.

Ana kız bu iltifata hiç karşılık vermediler. Ev sahiplerinin canlarını iyice sıktığını anlayan konuk, sözlerine olumlu bir yorum yolu bulmak için:

— Affedersiniz hanımefendiler, samimi sözlerimle, öyle sanıyorum ki sizi incittim. Sizi pek dost, hemen hemen akraba bildiğim için düşündüklerimi açık söyledim. İnsan, yaşadığı çevrenin etkisinden kendini kur-

---

(1) Şakacılardan.

taramıyor. İnsan okuduğu, yazdığı, konuştuğu zaman hangi düşüncelerin etkisi altında ise, elinde olmadan, gitgide o yolda yeni anlayışlara bağlanıyor. Çağdan çağa böyle düşünce çarpışmaları arasından yürünerek geçiliyor.

Jale, mantık oyunlarıyla örülü sözlerine yine karşılık alamayınca, hemen sözün gidişini değiştirerek:

— Yeni taşınan komşulardan söz ediyorduk; nasıl oldu bilmem, konuşma yolunu değiştirdi. Naki Paşa'nın oğlu Muhlis Bey'i elbette görmüşsünüzdür. Günde birkaç kez bu sokaktan gelip geçiyor.

Servet Hanım:

— Ben o çocuğu üç dört yaşında iken bilirim; ama ondan sonra görmek kısmet olmadı. Şimdi rastlasam tanıyamam.

Jale:

— Pek kurumlu bir genç... Sanki bütün dünyaya küskün gibi, sokakta somurtkan bir suratla ayakkabılarının burnuna bakarak yürüyor.

Servet Hanım:

— Küçükken pek güzel, pek dilli, zeki bir çocuktu.

Jale:

— Eh, çirkin değil... Boylu, gösterişli, solgunca bir yüz üzerinde kavisleri geniş kara kaşlar, çekik gözler... ağız burun yakışıklı... Ama nasıl söyleyeyim; pek melankolik, içli bir delikanlı... Ve sonra, küçük dağları ben yarattım gibi o kurumu olmasa...

Servet Hanım:

— Sizin çalım, kurum dediğiniz o davranış bir kurumluluk değil, aldığı eğitimin gerektirdiği soyluca bir ağırbaşlılıktır...

Jale küçük bir gülüşle fıkırdadı:

— A hanımefendi, üç yaşından beri görmediğinizi söyledikten sonra, gösterdiği o kendini beğenmiş davranışlarının soydan gelme bir ağırbaşlılık olduğuna nasıl inanabiliyorsunuz?

— Bir paşa ailesi eğitimi görmüş bir çocukla, bugün yumrukla biribirlerinin çenelerini dağıtan boksörlerin aralarındaki ayırımı bilirim de, onun için kızım...

— Hanımefendi, her çağa özgü bir anlayış, bir eğitim var. Biz de çocuklarımızı uygar ulusların bugünkü genel eğitim yöntemleriyle eğitmek zorundayız. Ne yapalım; şimdi harem dairelerinde kadın gibi mızmız büyümüş eskiçağ delikanlıları hoş görünmüyor. Yeni yaşayışa göre idman, eğitim gerek...

— Affedersin kızım sen onu... Muhlis, bir kadın gibi büyümemiştir. Savaştan yaralanıp da gelmiş olduğunu söylüyorlar...

Jale Hanım, hanımefendiyle zıtlaşma yoluna pek girmeden kendini toplamaya uğraşarak:

— Ne bileyim efendim. Birkaç kez sokaktan geçerken gördüm. İyiden iyiye tanıdığım bir delikanlı değil. Ancak şu kadar var ki, kendisiyle ilgili birçok şeyler duyduk...

— Ne gibi?

— Muhlis Bey, epeyi acıklı bir aşk fırtınası geçirmiş... Tanıdığı bir kadının hıyanetine uğramış, intihar sınırlarında bir süre serseri dolaşmış; şimdi bütün dişi yaratıklardan tiksiniyormuş. Gönlü sevgiye çok yatkın, yüreği pek duygulu, ruhu coşkun bir deniz gibi durmadan çırpıntılı imiş... Bir güzel kadın görünce yüzüne dikkatle bakmaya korkarmış, çünkü çabuk tutulurmuş...

— Tuhaf söylentiler... Elin suçsuz delikanlıları aleyhinde dedikodu çıkarmaktan başka işleri güçleri olmayan kadınlarca uydurulmuş sözlere benziyor...

— Ben duyduklarımı söylüyorum...

Servet Hanım gülümser bir dikilişle Jale'nin gözbebeklerine bakarak:

— Bu tuhaf söylentileri öğrenenlerin içinde, "Bana tutulsun," diye bu çocuğun bakışlarını çekmeye uğraşan serüven düşkünü kim bilir ne çok kadın vardır.

Jale, yine üzerine hiçbir şey alınmaz görünerek:

— Dünya bu, efendim, her türlüsü bulunabilir...

Sema Hanım, kaşlar çatık, gözler örgüde, bir süredir hiçbir söze karışmaksızın dinliyordu. Onun böyle, konu ile ilgilenmiyormuş gibi görünmesi, Jale'nin fe-

satçı yüreğini burktu. Konuk hanım en sonunda dayanamayarak:

— Sema Hanım, siz söze karışmaktan korkuyor gibi duruyorsunuz. Niçin bir kelime söylemiyorsunuz?

Sema Hanım, başını birkaç saniye işinden kaldırıp ufak bir dudak büküşüyle Jale'nin yüzüne bakarak:

— Daha şuraya dün taşınmış bir delikanlı hakkında, bu bir yığın sözü nereden topladığınıza şaşarak dinliyorum. Bununla ilgili bir şey bilmiyorum ki ben de söyleyeyim...

— Kapının önünden geçerken olsun, hiç yüzünü görmedin mi?

— Görmedim...

Jale inanmadığım andırır bir gülümsemeyle:

— A, bu hiç olur mu?

— Niçin olmasın? Sokaktan geçen erkeklerin yüzlerini görmek için pencerelerde, bahçelerde beklemek âdetim değildir.

— Benim de kapıdan, pencereden erkek gözetleyen bir kız olmadığımı bilirsiniz...

— Biz de size öylesiniz demedik...

— Açık yürekli olduğum için işte sizden saklamıyorum. Bu delikanlı hakkında işittiğim sözler, yüzünü görmek için bana merak verdi. Gördüm; gerçekten talih vurgunu, kuruntulu, dünyaya küskün bir gence benziyor...

Sema Hanım, başını yeniden işe eğerek:

— Neme gerek, ne olursa olsun. Nereden işittiğinizi bilmediğim bu söylentilerde birtakım şişirmelerden başka bir şey görmedim... Bir delikanlı, birkaç aşk serüveni geçirebilir. Bu pek olağan bir şeydir. Bunun neresine şaşayım?

Şöyle böyle, dereden tepeden birkaç sözden sonra Jale, gitmek için kalkarak:

— Komşular ile pek görüşmezsiniz, kimseye karışmazsınız, yanı başınızda geçen şeylerden habersiz yaşarsınız. Zihninizi biraz dışarı ile oyalamak için, duyduğum haberi, geldim söyledim, memnun olmadınız. Suçumu affedersiniz. Allahaısmarladık...

Servet Hanım:

— Teşekkür ederim kızım. Dedikoduya adımızın karışmasından pek korkarız da onun için. Başımıza çok şey geldi. Bizim muhalefetimiz size değil; asıllı asılsız böyle söylentileri çıkaranlaradır.

Jale hoppa adımlarla çekip gittikten sonra, Sema arkasından yazıklanırcasına boynunu çarpıtarak baka baka:

— Anneciğim, dedi, bu kızın yüreği, yeni gelen komşu delikanlı ile bir serüven çıkarmak hevesiyle dolmuş taşıyor. Dikkat etmediniz mi?

— A, farkındayım kızım...

— Zavallı çocuk, bari boş bulunmasa...

— Böyle dişi şeytanların şerrinden ümmet-i Muhammed'in gençlerini sen koru ulu Tanrım!

3

Kendi aile bireylerinden, cariye[1] ve yanaşmalarından başka, her gün dolup boşalan konuklarıyla, çatısı altında kırk elli kişi barındıran Bedreddin Paşa köşkünde süzüle süzüle son tortu; yaşlı, genç, büyük, çocuk, ancak yedi kişi kalmıştı. Ana kız hanımlar, iki kız çocuğu, biri beyaz, öbürü siyah iki yaşlı dadı: Aşkıniyaz ile Şebiyelda...

Köşk, odalarının sayısı bakımından pek büyük değildi, ama genişti. Bir alan kadar sofalar, sekiz on pencereli odalar, saray yavrusu bir köşk... Bu bölümlerinden her biri, şimdiki orta büyüklükte yapıları; giriş yerlerini, salonları, bütün ayrıntılarıyla içine alır, belki de artar...

Çevrede bazıları korkunç, hırsızlık olayları eksik olmadığı için, bu koca berhaneye[2] sığınan bir avuç insana geceleri büyük bir korku bastırıyor; onun için hepsi birbirine yakın odalarda yatıyorlardı.

Boş odalar, geceleri kapılarını açıp da lamba ile içlerine bakılınca, yüreklerde ürküntü getirecek birer korkunçluk uyandırıyorlardı.

---

(1) Her konuda efendisinin isteklerine bağlı bulunan genç kadın, halayık

(2) Çok büyük ve kullanışsız bina.

Eski çatma Hereke kumaşı ağır döşemeler, yaldızlı kırık kornişlerden sarkmış örümcekli perdeler... Bunların üzerlerinden yol yol yağmurlar akmış, türlü renkte kirler, lekeler belirmiş; hepsi partal birer dilenci elbisesi düşkünlüğünü almış... Kanepelerin, koltukların, sedirlerin oraları buraları birer yara gibi açılmış, kıtıkları dışarı fırlamış, bu kovuklara sıçanlar yavrulamış; kırık camlardan giren kuşlar içeriye yuvalar yapmış... İnsanların, köşe bucağına gereken ilgiyi göstermediği bu konağı doğa yine kendi egemenliği altına almaya başlamış. Döşeme tahtalarının üzerlerinden yer yer sökülen ince hasırlar, ortalığa cüzamlı bir deri manzarası vermiş. Bu terk edilmiş odalara girilince toz ile karışık küflü, uzun süre kapalı kalmış kokuşmuş bir hava, insanın gırtlağına sarılıyor.

Görüldükçe içe sıkıntı veren bu yıkıntının ortasına, tavandan seksen mumlu bir avize sarkıyor. Eski görkemli zevk ve sefa gecelerini pırıl pırıl aydınlatan, şimdi sönmüş, toza bulanmış bir güneş...

Çevresinin alçıları dökülmüş, yerden tavana varan bir boy aynası, yüzünü kaplayan kalın tozdan, içine yansıyan şekilleri hayaller kadar silikleştiriyor...

Köşk halkının artık temizlemeye, onarmaya güçleri yetmeyen bu bırakılmış odalardaki zenginliğin, düşkünlüğün dönüşü pek içler acısıydı.

Merdivenlerin basamakları oynamış, parmaklıkları seyrelmiş, alt katta mermerliğin düzeni bozulmuş, kapıları çarpılmış; rezeleri, eski biçim horozları, köprüleri, sürgüleri tutmaz bir durumda... Şimdi geceleri emniyet, her yerde kakılmış çivilere bağlanan iplerle sağlanıyor...

Sema Hanım, üst kattaki bir odada, kendi döşeğine bitişik bir karyolada uyuttuğu iki çocukla yatıyor. Yanlarındaki odada annesi, tam altlarında Aşkıniyaz ile Şebiyelda, biraz ötede Halil Ağa...

Sema Hanım, annesine korku, merak vermemek için herkesten gizlice yastığının altında dolu bir tabanca bulunduruyor. Çünkü kapısı bacası tutmayan harap köşke, bir gece ansızın bir saldırı olunca, kendinden başka karşı koyacak genç bir kul yok...

Herkes uyuduktan sonra, alt katı dolaşıyor; sürgüleri, sürmeleri, iplerle bağlı kapıları yokluyor. Delikleri, kovukları, bodrumları, izbe yerleri gözden geçiriyor. Köşkte hırsızlara kaptırmaktan korkulacak para yok, ama birkaç parça temiz mücevherat, değerli hah, pahalı elbiseleri, mutfak ve gümüş sofra takımları var... Varlıklarının bu son kırıntılarını, geleceğin pek siyah görünen yoksulluk sıkıntısına karşı canları gibi saklamaya uğraşıyorlar.

Bulutlu, karanlık ve ince bir inilti ile rüzgârın çerçeveleri titrettiği bir gecede, Sema Hanım her zamanki gibi, köşkün alt katlarını dolaştı. Kapıların sürgülerini, sürmelerini, bağlarını yokladı. Her tarafın kapalı olduğunu gördü. İçine biraz güven geldikten sonra yatak odasına çıktı.

Hırsıza kapı baca olmaz, derler. Bu sözün kötümserliğine kendini kaptırarak kapıyı, pencereyi açık bırakıp da yatmak gerekmez a... Her zaman mala değil, kimi kez de cana kıyan bu korkunç düşmana karşı elden geldiğince evini korumaya uğraşmak gereklidir.

Sema Hanım, her gece böyle tekrar tekrar her yanı dolaşmadıkça rahat uyuyamazdı. Genç kız bir ana sevgisiyle çocukların karyolasına eğildi; Firuze ile Hüsnümelek, aralarına Gülter'i uzatmışlar, mışıl mışıl uyuyorlardı. Eliyle alınlarını, nabızlarını yokladı; ateşlerine baktı. Açılan yerlerini düzeltti.

Sonra pencereden dışarıyı dinledi. Yıldızsız, siyah bir gecenin ağır baskısı altında köşk uyuyordu. En yakın komşularla araları birkaç yüz metre sürerdi.

Oda kapısını sürmeledi, yatağa girdi. Yastık altındaki tabancasını yokladıktan sonra uzandı.

Komşuları Jale'nin o günkü dedikoduları, zihninden rüyayı andıran siliklikle bir tören geçişi yaptı. Görerek tanımadığı Muhlis Bey'i, halinin ona verdiği biçimde gördü. Uzun boylu, solgun, ağırbaşlı bir delikanlının hayali gözlerinin önünde dolaştı. Bu görüşmeleri yavaş yavaş yoğunlaşa yoğunlaşa, sonunda büsbütün silindi. Gövdeyi yoran ruh mudur; ruhu dinlendiren gövde midir? İşte bu ikisinin birbirlerini rahat bıraktıkları geçici bir anda, daldı, gitti.

Ne kadar uyudu, bilmiyordu. Dışarıda güm güm oda kapısı vuruldu. Uykusu pek hafif olduğundan hemen gözlerini açtı. Döşeği içinde oturdu, dinledi. Kapı gerçekten vuruluyor muydu? Yoksa düş mü görmüştü? Güm gümler tekrarlanınca sordu:

— Kimdir o?

— Kızım, benim...

— Ne var anne?

— Hırsız...

— Nerede?

— Alt katta... Aç kapıyı. Bizi içeriye al, ne olacaksak birlikte olalım...

— Yanınızda kim var?

— Aşkıniyaz dadın...

Sema Hanım, döşeğinden fırladı, kapıyı açtı; annesiyle yaşlı kalfayı içeri aldı. Sürmeyi sürdü. Ama o çarpılmış kapının gevşemiş sürmesi, kendilerini hırsızların saldırısından koruyabilir miydi?

İki yaşlı kadının yüzleri duvar gibi ağarmış; elleri, dizleri titriyor. Hafif bir çene titremesiyle kesilerek birtakım sözler kekeleyebiliyorlardı.

Sema Hanım:

— Şebiyelda nerede?

Servet Hanım:

— Galiba alt katta hırsızla ya da hırsızlarla boğuşuyor...

Sema Hanım:

— Halil Ağa?

Servet Hanım:

— O da alt katta, Arap'ın yardımına koştu.

Sema Hanım:

— Bu iki ihtiyarı hırsızların pençesinde bırakmak yakışır mı?

Servet Hanım:

— Ne yapalım? İçeriki odadan buraya gelinceye kadar kesildim. Her yanım par par titriyor. Şimdi düşüp bayılacağım. Elimden ne gelir. Ne yapabilirim?

Sema Hanım, yastığının altından dolu tabancayı çıkararak:

— Ses çıkarmayınız. Çocuklar uyanmasın, korkarlar. Ben gidiyorum...

Servet Hanım:

— Deli misin kızım... Bu çelimsiz gövdenle hiç haydutlara karşı gelebilir misin?

Sema Hanım:

— Ne yapayım? Ben aşağıya inmesem, şimdi onlar yukarı çıkacaklar... Mademki köşke girmişler, bu gece herhalde bu uğursuzlarla yüz yüze geleceğiz... Onlar aşağıda boğuşurlarken üzerlerine gidersem belki kaçırmayı başarabilirim...

Sema Hanım kapıyı açtı, dışarıya adım atarken annesi kollarına sarılarak:

— Gitme kızım, bitiyorum...

— Korkma anneciğim... Ben asker kızıyım; iyi nişancı olduğumu bilirsiniz. Bu zamanda yaşama hakkı, canımıza kıymak isteyenlerin haklarından gelmekle kazanılıyor. İşte görüyorsunuz ki silah kullanmak, kadın için de, bugünün vazgeçilmez bir ihtiyacı sırasına girdi.

Sema Hanım, annesinin titrek ellerinden kurtularak kendini sofaya attı. Birkaç adım yürüdü. Ama nereye gidiyordu? Her yer, zifir gibi karanlıktı. Şimdi biraz aklı başına geldi. Sofanın ortasında durdu, biraz düşündü. Öyle tehlikeli bir anda sallapati davranmak delilikti. Öyle bir dakikada, tabancadan başka bir şey de gerekli idi: Elektrikli[1] cep feneri. Odasına döndü onu da aldı. Basamakların gıcırtılarını boğmaya uğraşa uğraşa karanlıkta orta kat sofasını buldu. Gene öyle sıkıntı ile alt kat merdivenlerini yarıya kadar indi. Küpeşteden[2] biraz sarkarak taşlığı dinledi. Hiçbir ses, bir pıtırtı işitmedi. Hani ya boğuşma nerede oluyordu? Bir iki basamak daha indi. Kulaklarının bütün dikkatiyle yine dinledi. Bir fısıltı duyar gibi oldu.

O sırada, taşlığın gözleri tıkayan koyu karanlığı içinde bir şimşek çaktı, söndü. Birkaç saniye sonra bu pırıltı bir daha gözüktü. Kâh merdivene, kâh kapılara,

---

(1) Pilli.

(2) Trabzandan.

tavana doğru uzanan bu küçük projektörün karanlığa saçtığı ışıklar arasında, Sema Hanım iki karaltı seçti. Ve sonra yine tekrarlanan bu ışık oyunları içinde bu iki gölgenin, iri iki insan gövdesi olduğunu apaçık ayırt etti. Evet, hırsızlar bunlardı. Belki biraz ötede bir üçüncüsü, dördüncüsü de vardı. Şimdi nazik bileğinden sarkan tabanca ile bu genç kız, tek başına bu kanlı katil heriflere karşı gelecekti. Sema, bu pek önemli anda yine düşündü. Böyle zamanlarda şansın kuvvete üstün geldiği görülmemiş olaylardan değildi. Ama Halil Ağa nerede idi? Şebiyelda'nın sesi neden çıkmıyordu? Herifler, bu zavallıların işlerini bitirmişler miydi?

Köşkün iç bölümlerini tanımayan hırsızlar, karanlıkta projektörlerle yolunu arayan vapurlar gibi, fenerin ışığını dört yana dolaştırarak kapıları, merdivenleri iyice belledikten sonra ışığı kestiler. Şimdi el yordamıyla merdivene doğru yürüyorlardı. Önlerini kollamak için fenerlerini bir daha parlatsalar, basamak üzerinde Sema'yı göreceklerdi. Şimdi kız, ne yapsın? Kaçsın mı, dursun mu? Kaçsa, çıkacak pıtırtı ile onlara varlığım bildirmiş, bu yüzden tehlikeyi üzerine çekmiş olacak; orada dursa, hırsızlar merdivenlerden belki kendisine sürtünerek çıkacaklardı.

Sema Hanım, kendisinin hemen birbirinin aynı iki tehlike arasında bulunduğunu gördü. Karar verebilmek için birkaç saniyeden fazla vakti yoktu.

Böyle korkunç anlarda, çoğu kez insan, akıl ve muhakeme ile değil, birdenbire tutulduğu içgüdüye uyarak hareket eder. Sema Hanım'a da öyle oldu. Genç kız, yaptığını yarı bilir yarı bilmez bir halde, elindeki elektrik lambasının düğmesine basarak ışınlarını merdivenden aşağı verdi. Parlak bir ışık sütunu, önündeki koyu karanlığı yıkadı. Basamaklardan çıkan iki herifi, korkunç sinema kişileri gibi, boylu boyunca gösterdi. Hırsızların suratları sarılı idi; yalnız gözleriyle burunlarının birer kısmı görünüyordu. Karanlıktan yüzlerine fışkıran bu gür ışıktan gözleri kamaştı. Işığın kaynağından gerisini seçemediler. Feneri tutanı görmüyorlardı.

Sema Hanım, hırsızların da karşılık olarak kendi fenerlerinin ışıklarını yukarıya çevirmelerine meydan

vermeden, tabancayı dan dan iki el boşalttı. Gecenin siyah sessizliği içinde bu iki el ateş, etrafı inleterek gümledi. Yukarıya çıkan herifler, şimdi birkaç basamak geri indiler; ama büsbütün kaçmadılar.

Aşağıdan Sema Hanım'ın kulağına kızgın, vahşi bir hayvan hırıltısı gibi şu kaba ses geldi:

— Vuruldum...

İki hırsızdan besbelli yalnız biri vurulmuştu. Neresinden? Sema Hanım bunu anlayamadı. Tehlikeli bir organdan olmamalı ki, ufak bir mırıltıdan sonra herifin biri, üç dört ayak yukarıya çıkmak ataklığını gösterdi. Aşağıya akan ışığa karşılık o da fenerini yaktı. Şimdi karanlığın içinde küçük projektörler birbirleriyle düello eden şimşekten iki kılıç gibi vuruşuyorlardı.

Sema Hanım, ikinci ve daha büyük tehlikeyi sezdi. Yukarı saldıran kurdu, bu vahşi saldırısından çevirmek için, tıkayıcı bir çarpıntının dalgalandığı nazik sesiyle:

— Çıkma, yakarım!.. gözdağını savurdu.

Ama bu korkutmanın ince, tatlı bir genç kadın hançeresinden geldiğini anlayan herif, önce koyu bir küfür, sonra kaba bir kahkaha salıverdi. Pek tetik bir canavar hızıyla avının üzerine atıldı. Sema, bu yırtıcı pençelerin arasına düşerken, şişip inen ciğerlerinin bütün gücüyle bir çığlık, merhametsiz siyah gecenin boşluğundan yardım uman acı bir haykırış kopardı.

Viran köşk ve çevresi acılı çığlığa cevap olarak bir daha inledi. O zaman yukarıdan zavallı anne ile yaşlı dadı, pencereyi sürdüler. Ateşe düşmüş iki insanın son can acısını andırır birer şiddetle haykırışarak gecenin duygusuz, zalim göğsünden yardım istediler ve sonra, oda kapısının sürmesini açarak Sema'ya yardıma koştular.

Ama nasıl, ne ile, hangi silahla? Bu iki yaşlı kadının ellerinde bir değnek parçası bile yoktu. Onlar, belki kızlarına kıyan öldürücü ellerin vahşetine boyunlarını uzatarak, sevgili yavrularıyla birlikte ölmek için gidiyorlardı.

Halil Ağa ile Şebiyelda'nın seslerini kesen caniler, artık Sema'yı da susturmuşlardı. Talihsiz kızın son

yardım isteyen çığlıklarını, siyah gece, damla damla yutup emdikten sonra artık hiçbir şey duyulmaz olmuştu.

4

Vurulan hırsız aşağıda, sağlam kalan öbürü yaralı arkadaşının öcünü almak için gözleri vahşetle yanarak Sema'nın baygın vücudu etrafında, ona pek ağır bir ceza düşünür bir canavarlıkla bakıyordu. Herif her şeyden önce, hırsızdı...

Önce baygının ceplerini, boynunu, kulaklarını, bileklerini, parmaklarını yokladı. Memnun olacak bir şey bulamayınca hırsı ve öfkesi arttı. Koca çizmeli ayaklarının önünde sessiz ve savunmasız yatan ve gözleri dayanılmaz bir mıknatısla çeken bu pek taze ve güzel kadın vücuduna baktı. Hırsızlıktan sonra erkeklik damarı depreşti, ama sanatının çıkarının, şehvet isteklerinden üstün olduğunu düşündü.

Köşkün köşe bucağını, sandığını, çekmesini, dolabını, yükünü çarçabuk bir yoklama ile taradıktan sonra, dişleriyle ağıldan kuzu çalan kurt gibi, bu baygın kızın cesedini yakın tarlalardan birine sürükleyerek öclerin en vahşisini uygulayabilirdi. Onun üzerine kızın baygınlık derecesini anlamak için, dağınık saçlarıyla yastığın üzerine devrilmiş bir "güzellik" heykeli gibi yatan o nazik vücuda çizmesinin ucuyla bir iki defa dokundu. Gözleri kapalı, ağzı biraz aralık, göğüste belli belirsiz bir soluk kıpırdanışı sezilen ceset, hiç kımıldamadı.

Hırsız, yukarıya saldıracağı sırada, üst katta bir vaveyla koptu. Sonra gümbür gümbür koşuşmalar oldu. Bu gürültü ne idi? Köşkte kaç kişi vardı? Herifler, bir haftadan beri burayı kolluyorlardı ve içeride yaşlı bir uşaktan başka erkek olmadığını biliyorlardı. Bu gürültünün bir iki kocakarının son korku ile haykırışıp tepinmelerinden başka bir şey olamayacağını kestiren herif, yukarıya ilk adımını atarken, aşağıdan bir inilti duydu.

Son bir alçalışla yalvaran bir ses:

— Aman öldürme... Aman öldürme... diyordu.

Bu ses, yaralı arkadaşından geliyordu. Herif hemen tanıyarak sordu:

— Osman, ne oluyorsun?

Bu soruya başka bir ses cevap verdi:

— Onun işini bitirdim, şimdi seni geberteceğim! Teslim ol!

Yukarıdaki hırsız, elektrik fenerini aşağı çevirdi. Merdivenin alt başında kendisine çevrilmiş bir tabanca namlusu gördü. Ve yine gür ve sert bir sesle, "Teslim ol!" uyarısını bir daha işitti. Herif, baygın kızın elinden tabancasını almıştı. Silahını aşağı boşaltarak:

— Al, işte teslim oldum... dedi.

Aşağıdan sarsılmaz, güçlü bir ses:

— Teslim ol!.. emrini bir daha tekrarladı. Yukarıdan yine bir tabanca kurşunuyla karşılık verildi. Merdivenin alt başından bu defa:

— Tabanca öyle atılmaz, böyle atılır! haykırışıyla bir el ateş edildi.

Merdivenin üst başındaki çizmeli koca herif, inmeye uğramış bir canavar hışırtısıyla bulunduğu yere külçe gibi yıkıldı.

Bu azgın devi yıkan kahraman, hemen yukarı fırladı. Elindeki elektrik feneriyle bu kanlı serüvenin alanını aydınlattı. Yerde, hemen yan yana ve karşıt yaradılışta iki vücut yatıyordu. Bir meşe kütüğüyle bir gül fidanı... bir ayı ile bir melek...

Artık her türlü tehlikeye meydan okuyarak bitkin, güçsüz kollarıyla sevgili kızlarını kurtarmak için insan hurdası iki kadın, ellerinde lambalar ile merdivenlerden aşağı atıldılar. Yere serilmiş iki cesedin başında uzun boylu, mert bakışlı güzel bir delikanlı gördüler. Bir çığlık daha kopardılar.

O zaman delikanlı, korkuları dağıtan avutucu bir tutumla:

— Hanımefendi, merak buyurmayınız; tehlike savuldu. "Habis"lerin biri aşağıda can çekişiyor. Öyle sanırım ki, bu da geberdi.

Bu genç adam kimdi, bu sözlerle ne anlatmak istiyordu? İki kadın, anlamak ve anlatmak gücünü yitirmiş gibi bir süre ortadaki acıklı, korkunç hale ve birbirinin yüzüne bakışakaldılar.

Davranışlarındaki saygıdan ve sözlerinin nezaket ve tatlılığından kendilerine düşman olmadığı anlaşıldı. (Sema'nın) annesi sordu:

— Yavrum sen kimsin?

Delikanlı, ağırbaşlı tutumuna yaraşan mert bir sesle:

— Rahmetli Naki Paşa'nın oğlu Muhlis bendeniz...

— Maşallah, civan oğlum; arslan gibi olmuşsun... Yavrum, dört beş yaşından beri seni görmemiştim. Görüşmemizin böyle uğursuz bir geceye rastlamasının sonu inşallah hayırdır.

Muhlis Bey, "İnşallah," dileğini tekrarladı. Bu kurtarıcı çocuğun yüzüne bakmaya doyamayan Servet Hanım:

— Arslan oğlum, nasıl oldu da yardımımıza koştun? Sen gelmeseydin, bu katil herifler bizi kapı kapamaca[1] doğrayacaklardı.

— Henüz uyumamıştım. Yatağımda bir hikâye okuyordum. Bir silah sesi duydum. Pencereyi açtım kulak verdim. Az bir süre sonra, bu gümlemeyi çığlıklar izledi. Hep sesler bu yandan geliyordu. Zaman belli... Hemen bir felaket sezerek giyindim koştum.

— Ah ne cesaret... Haydutların kaç kişi olduklarını bilmeden bu tehlikeye tek başına nasıl atıldın?

— Hain, korkak olur; zaten taşlıkta bu heriflerden birini yaralı buldum.

— Kızım tabancayı alıp koştu. O vurmuş olacak...

Kendi ağzından çıkan bu "Kızım" sözünden, zavallı annenin dağınık aklı başına biraz toplanır gibi oldu. Felaketi yeniden kavramaya başladığını gösterir bir taşkınlıkla kızın üzerine atılarak:

— Ah yavrucuğum, yaşıyor mu? Yaşıyor mu?.. çığlıklarını kopardı. Baygınlıktan başka hiçbir yerinden

---

(1) Evde kimse (canlı) kalmamak üzere.

önemli bir yara almamış olan Sema, bu sarsıntı ile gözlerini açtı. Ağır ağır iki kolu üzerine davranarak başını kaldırdı. Annesinin son çığlıklarına halsiz sözlerle:

— Merak etme anneciğim, yaşıyorum... karşılığını verdi.

Ağır bir "kâbus"tan gerçekler dünyasına geçmeye uğraşanlar gibi ürkek, çekingen bakışlarla etrafına göz gezdirirken Muhlis'i gördü. Oradaki varlığına, birdenbire hiçbir anlam veremediği bu yabancı delikanlının önünde ilk duyduğu şey, derin bir utanç oldu. Hemen göğsünü, bağrını kapamaya uğraşarak kalkmak istedi. Ve sordu:

— Beyefendiyi bilemedim?

Servet Hanım, yaşlarını tutamadı:

— Bu geceki büyük kurtarıcımız...

Sema'nın mavi çini pırıltılı, kıvırcık kirpikli çekici gözleri, derin minnet duygularıyla genç adama dikildi. Ve yine sordu:

— İsimleri?

— Naki Paşazade Muhlis Beyefendi...

Sema şimdi toplayabildiği gücüyle kalkmaya atıldı. Koltuklarından tutmaya uğraşan annesiyle dadısının biraz yardımlarıyla doğruldu; bu genç kurtarıcıya doğru iki üç adım attı. Bütün minnetini açıklayan bir tutumla eğilerek:

— Bundan sonraki varlığımızı size borçluyuz... "Teşekkür" sözcüğüyle bu borcumuzun ödenemeyeceğini biliyoruz. Büyük insanlığınız önünde, kadınlığımıza bürünerek boyun eğip durmaktan başka ne yapabiliriz?

Muhlis Bey, en tatlı sesiyle:

— Küçükhanımefendi, biz bu gece yüz yüze tanışmazdan önce akraba idik. Benim yaptıklarımda minneti, teşekkürü düşündürecek hiçbir şey yoktur. Ben bir asker oğlu askerim. Erkeksiz her Türk kadının namusuna, malına, canına karşı gelecek kurşuna göğsümü siper etmek ödevimdir. Bu serüvende göğsümü övünçle dolduran şey nedir biliyor musunuz? Haydutları sezince, eski İstanbul hammları gibi yüke, dolaba kaçıp saklanmamışsınız. Elinizde silahla karşılarına

çıkmış, birini de yaralamışsınız... Ben köşke girince iki haydutla uğraşmak zorunda kalmadım. Üzerime atılmak isteyen yaralıyı göğsüne bir tekme ile yere yatırdım. Ötekiyle teke tek kurşun alışverişi ettim. Siz, bu nazik vücudunuzla, ikisiyle uğraşmak cesaretini göstermişsiniz. Yüreklilikte bendenize, bir erkeğe üstün sayılırsınız.

Bu sırada hırsızda ufak bir kımıldama görüldü. Gözleri aralandı, dudakları kıpırdadı. Bir şeyler mırıldandığı işitildi. Ne dediğini anlamak için hepsi ona doğru eğilerek dinlediler. Çatlak bir körükten hava pısırdar gibi, zayıf bir ses çıkıyordu. Sonunda:

— Su... Su... Su!.. dediği anlaşıldı.

Sema Hanım, su getirmek için davranmak istedi; ama yaşlı dadı Aşkıniyaz:

— Dur kızım, daha betin benzin yerine gelmedi. Üzgünsün, halsizsin. Ayakta bir dal gibi sallanıyorsun. Sen dur ben getireyim, dedi ve son çabasıyla koştu.

Yaralı, şimdi gözlerini biraz daha açtı. Hayatın son acılı ifadesi toplanmış yüzünde pek acıklı bir yalvarış, sönük bakışlarında af dileyen bir pişmanlık okunuyordu...

Muhlis Bey, ölümün pençesinde şimdi insanlaşmaya uğraşan bu canavara doğru eğilerek:

— Kendi canınızı beslemek için başkalarının canını tepelemeyi sanat edinmişsiniz. Nasıl, can tatlı mı?

Yaralı, bu sözleri doğrulamak için gözlerini yumdu. Açtı. Muhlis Bey, sözünü kesmedi:

— Namuslu insanların yıllarca süren bitmez tükenmez yorgunluklarla edinebildikleri birkaç parayı, en gerekli öte beriyi, siz bir gecede toplayıp götürüyorsunuz. Mallarının elden gitmemesi için vücutlarını siper etmek isteyenleri kurşunla, bıçakla delip geçiyorsunuz. Siz canavardan daha kötüsünüz. Çünkü gerçek canavarlar, karınlarını doyuracak kadar cana kıyarlar. Sizin gibi insan canavarlarının hırsına, oburluğuna sınır yoktur. Bu gece suçsuz bir aileyi, canavarca saldırınızla, bak ne acılar içine düşürdünüz... Ama bu temiz evin tahtalarına akan kan, sizin gövdenizden değildi. Tanrı'nın adaleti yerini buldu. Öldürmeye geldiğiniz

yerde ölüyorsunuz. Şimdi Tanrı'nın karşısına nasıl çıkacaksınız? Çünkü siz, ona inanmıyorsunuz; inansaydınız, onun sizi insan yarattığını yalanlayarak canavar gibi yaşamazdınız.

Can çekişen adam bunları anlıyor muydu? Çevrildiği noktada donup kalarak gittikçe sönen durgun bakışlarla dinler gibi görünüyordu.

Yaşlı kalfa, elinde dolu bir bardakla geldi; suyu yaralının ağzına akıttılar, yutmadı. Sonra Muhlis Bey, onu iki omuzundan bir parça kaldırdı. Bardağın kenarını ağzına götürdüler. İçini külhan[1] gibi yakan büyük bir ateşle ve yarısını çenesinden akıtarak birkaç yudum içti. Kurşun, sol kaşının ucuyla kulağının arasına girmişti. Çok kan kaybediyor ve gittikçe sönüyordu.

Muhlis Bey, şimdi telaşla:

— Zabıtaya[2] haber verelim, hemen doktor göndersinler... Yaralının hayatını kurtarmak için son ana kadar çalışmak, insanlık borcumuzdur, dedi.

Geçirdikleri büyük çarpıntının sarsıntısıyla bitkin düşen hanımlar, şimdi kendi yorgunluklarını unutmuşlardı. Yaralının başında yaşlı gözlerle dolaşarak, kadın yüreğinin yüce inceliğine örnek gösteriyorlardı.

Muhlis Bey, birdenbire bir şey hatırladığını andırır gibi elini alnına götürerek:

— Ama, bu herifin aşağıda bir arkadaşı daha var. Gidip bakalım o ne halde?

Servet Hanım'la Aşkıniyaz kalfa, ikisi bir ağızdan haykırıştılar:

— Bizim ihtiyar Halil Ağa ile Şebiyelda, bu iki zavallı da ortada yok. Herifler, bunlara kıydılar mı, ne yaptılar?

Muhlis Bey önde, kadınlar ellerinde lambalar ile arkada, aşağı indiler. Taşlıkta kimse yoktu.

Naki Paşa'nın oğlu, mermerin üzerine adımlayarak:

— İşte aşağı yukarı şurada, herif üzerime saldırdı. Göğsüne bir tekme indirerek yere yatırdım. Ölüsünün

---

(1) Hamamı ısıtan ateşin yandığı yer.

(2) Polise.

ya da dirisinin şimdi burada bulunması gerekirdi. Kötünün kötüsü nereye gitmiş?

Yıkılmaya yüz tutmuş evin alt katındaki kömürlük, bodrum... Her yanı dolaşarak dikkatle aramaya başladılar. Ancak, hırsızdan iz bulamıyorlardı.

Derinden bir ses işitilir gibi oldu. Kulak verdiler:

— Ben buradayım ayo... Ben buradayım ayo...

Sema Hanım:

— Dadım Şebiyelda...

Servet Hanım:

— O nereden haykırıyor böyle?

Aşkıniyaz:

— Yelda neredesin kardeşim?

Şebiyelda derinlerden:

— Söylenmez yerde... Söylenmez yerde...

Aşkıniyaz:

— Bu söylenmez yer neresi?

Servet Hanım yaşlı dadının kulağına eğilerek:

— Ses ayakyolundan[1] geliyor...

Alt kat apteshanesinin uzun aralığı önüne gittiler. Kapıyı dışarıdan sıkı sıkıya iple bağlı buldular. Reze tutmadığı için orası, öteden beri böyle kapandığından, önce bunda dikkate değer bir şey görmediler; ama biraz düşündükten sonra Şebiyelda içeride iken, bu kapıyı dışarıdan bir elin bağladığını anladılar; ipi çözdüler.

Arap kocakarı, hamamdan çıkar gibi ter içinde dışarı fırladı. Bu siyah derinin, böyle anlarda kızardığı anlaşılmamak gibi, beyazlara üstün olan bir yönü vardı.

Şebiyelda çığlığı bastı:

— Aaa büyükhanım, küçükhanım, Aşkıniyaz kardeş... hepiniz sağsınız inşallah! Güm dedi, güm dedi; ödü koptu. Bayıldı, bayıldı, ayıldı... (Muhlis Bey'e bakarak) Bu gozel beğ kim? Hırsızlarla birlikte mi geldi?

Bu soruya hep gülüştüler.

Servet Hanım:

— Bizi hırsızlardan işte o beyefendi kurtardı...

---

(1) Tuvaletten.

Şebiyelda çırpınarak:

— Allah'a ahdettim. Kurtulursam hepsini öpeceğim, dedi.

Siyah dadı, şapur şupur sarıla sarıla üç kadını sıraladıktan sonra Muhlis'in önünde durarak:

— Aha benim arslamm, aha benim sultanım, aha benim paşalarımın paşası, iki gözümün nurunun aynı, şimdiye kadar ben seni hiç gormedi... Sen gökten mi indi? Yerden mi çıktı ayo? Maşallah... Maşallah... Boyuna bosuna kırk bir buçuk maşallah... Tu, tu, tu... Sübahaneke ve bilhamdike ve tebareke ve mübarek...

Şebiyelda, belleğimi süsleyen ne kadar övgü varsa, buruşuk yanaklarını şişirerek, hâlâ dümdüz duran beyaz dişlerini göstererek boşalttıktan sonra, o gece başına geleni şöyle anlattı:

— Her gece sabunu sıçanlar gotürmesin diye kuçuk tencerenin altına koyarım. İş kuş derkene aklına başına kalmıyor ki... Dün gece kapamasına unuttu. A sabun şok fahalı... Bizim koşkün sıçanları şok beslidir. (Eliyle işaret ederek) Nah boyle her biri kuzu gibi... Mutbağa ineyim de dedim. Sabunu kapayım dedim... Elimde idare gazıyla[1] taşlığa indim.. Karşıma bir zebella[2] herif çıktı. Arkasından bir tane daha... İyi saatte olsunlar, ötekileri[3] sandım. Bu koşk tekin değildir. Rukuş Hanım'ın amcasını bir kaj defa aşağıda gordüm... Bana dilini çıkardı, gozünü kırptı. Beni siyah diye şok severler. Şakalaşırlar. Yine onları sandım. "Keke multelâ, tarkuşiye, mihel-halâ, ilel-melâ..." diye okumaya başladım. Tu tu diye üzerlerine üfledim. Kaşmadılar! Bir de baktım ki koca kafalı iki tane musibet üzerime kaliyorlar. Korkumdan helaya kaçtım. Kapıyı ittim. Üstünde zati[4] ip vardı. Kapıyı dışarıdan üzerime bağladılar. Kaldım mı bir can içeride! A, şindi benim haline ne olacak. İyi saatte olsunlar ötekiler de apteshanenin penceresinden bana bakıp fıkır fıkır gulü-

---

(1) Gaz lambasıyla.
(2) Dev gibi; iri yarı.
(3) Cinler ve perileri.
(4) Zaten.

yorlar... Kenefte okusa, insan çarpılır. Okumasa, ötekiler pencerenin önüne birikiyorlar... Ne yapacağını şaşırdı. Sonra gum gum silah patladı, benim ödüm de beraber...

Korkudan sarsılan sinirlerinin bütün üzüntüsü diline toplanmış... Şebiyelda'nın sözlerini yağla balla kestikten sonra, Halil Ağa'yı aramaya başladılar. Onun da bir bodrumda üzerine kapıyı bağlanmış buldular.

En yakın zabıta merkezine telefon edildi. Geldiler, soruşturma başladı. Yaralı hırsız götürülme sırasında can verdi. Öbür yaralıdan bir iz bulunamadı.

5

Bu pek heyecanlı hırsızlık olayının geçtiği geceden sonra, Hasan Bedreddin ve Naki Paşaların aileleri arasındaki dostluk, eskisinden daha kuvvetli bir şekilde yerleşti. İki aile, can ciğer denecek bir içtenlikle, sık sık görüşüyorlardı. Muhlis Bey, erkek eliyle görülecek bir iş çıkınca, hiç çekinmeden kendisine buyurulmasını tekrar tekrar rica etmişti. Ama Bedreddin Paşa ailesi, komşularının bu insanlık ve nezaketini kötüye kullanmaktan sıkılıyorlar ve günden güne artan yoksulluklarının derecesini onlara anlatmamaya uğraşıyorlardı.

Hırsız patırtısından sonra alt pencerelerin birkaçına demir parmaklık kondu. Birkaç kapının kilitleri, sürgüleri onarıldı. Sema Hanım, her gece yastığının altında dolu bir tabanca bulundurmaya, şimdi eskisinden daha çok özen gösteriyor; etrafta bir çıt olsa hemen döşeğinden fırlıyordu.

Yine karanlık bir gecede, genç kız tuhaf bir korku ve çarpıntı ile uyandı. Düşünde ona gizli bir ses, bahçede hırsızlar dolaştığını fısıldamıştı. Gözlerini açar açmaz pencereye koştu. Ağaçların yaprakları altında, yoğunluğu büsbütün artan karanlığı, çırpıntılı bir dikkatla delmeye uğraştı. Bir şey seçemedi. Gözetlemeye ara vermemek için pencereden çekilmedi. Karanlığın koyuluğu içinde bir parıltı oldu. Söndü.

Sema'nın çarpıntısı arttı. Bu bir ateşböceği miydi, sigara ateşi mi? Gözleri o noktaya dikildi, öyle dinledi. Çok sürmeden küçük ateş yine yandı, söndü. Parıltılar arasındaki duralayışları ölçtü. Bunlar çekilen sigara nefesleri arasındaki süreye uyuyordu. Dördüncü ve beşinci pırıltılar başka noktalarda göründü. İki ihtimalden birinin kesinliğine hükmedemedi; çünkü ateşböceği gibi, sigara içen bir adam da yerini değiştirebilirdi.

Sonra artık hiçbir şey göremedi. Pencereden pencereye koşarak sabahı etti; ama merak ettiği şeyin ne olduğunu anlayamadı.

Ev halkını korku ve telaşa düşürmemek için kimseye bir şey söylemedi. Yalnız hepsi uykuda iken erkenden alt katı dolaştı. Kapıların kilitlerini, sürgülerini yokladı. Hiçbiri karıştırılmamış, zorlanmamıştı. Her şey yerli yerindeydi.

Sema Hanım, bir hafta döşeğinde rahat edemedi. Hep alaca bir uyku ile yattı. En ufak bir pıtırtıda yine pencerelere koşuyordu. Bu ateşböceği ya da sigaradan hangisi olabileceğine iyice inanmak için bir pırıltı göremiyordu.

Yalnız bir akşam, yine bu pencereleri gözden geçirirken, bahçede hafif bir öksürük duydu. Pek yavaş işitilmesine karşın, bunun bir insan öksürüğü olduğuna hiç şüphe kalmadı. Herhalde geceleri el ayak çekildikten sonra, köşkün etrafında biri dolaşıyordu. Dost mu, düşman mı? Sema Hanım, bunun bir düşman olması ihtimalini daha kuvvetli görerek titredi. Olay gecesi kaçan yaralı hırsız, öc almak için gelmiş olmasın?

Bir lokma ekmek için bütün insanların birbirine can düşmanı kesildiği böyle bir zamanda, gecenin en durgun karanlığında, çekingen adımlarla bahçede dolaşanın bir dost olabilmesine ihtimal verebilmek, gülünç bir saflık olmaz mıydı?

Zihni bu dost, düşman sözcükleri arasında dolaşırken, birdenbire beyninde bahçede gördüğü ateşböceği gibi bir ihtimal pırıldadı. Muhlis'i düşündü. Bu dost, o olamaz mıydı? Çünkü bu bir düşman olaydı; gecenin karanlığı içinde, iki hafta süren kötü niyetli dolaşmaları sırasında, elbette hıyanetinin belirtisini gösterirdi.

Kızın beyninde doğan bu ihtimal, ruha işleyen bir güneş gibi bütün vücudunu tatlı bir ısıyla sardı. Gönlüne bir genişlik, bir ferahlık getirdi.

Şimdi geceleri pencerelerden bahçede gezineni gözetlerken, korkudan büsbütün başka bir duygu ile gönlünü dolmuş buluyor; düştüğü bu hayalin gerçekleşmesini beklemekle tuhaf anlar geçiriyor; hiçbir patırtı, pırıltı seçemediği geceler, umutsuzluklara kapılarak hayalinin neşesi sönüyordu.

Sema Hanım, her gece hayal ile gerçeğin değişmesi arasında çırpınmaktan yorulmaya başladı. Tatlı, ama her gece daha çok artan üzüntülerden, sinirleri çok sarsılıyordu.

Bahçede gezinen Muhlis midir, değil midir? Gönlü buna bin türlü kanıtlarla kimi zaman "Evet," diyor ve yine kimi zaman da daha kuvvetli kanıtlarla bu düşüncesinden dönüyordu.

Bu şüphelerin bıktırıcı gölgeleri içinden kurtulmaya uğraşırken, ay aydınlığı başladı. Bahçede gezinenin artık biçimini seçebilmek kolay olacaktı.

Ayın bahçeyi, tüm değirmi yüzüyle gümüşlediği bir gecede, beklediği hayal yine göründü. Boyu Muhlis'inkine tam uygundu. Hem onların köşkü yönünden geldi. Çekingen adımlarla dolaşarak kendisini saklamaya uğraşıyor gibiydi. Küçük korunun içine girdi, kayboldu.

Sema Hanım, ne olursa olsun, bu gece gerçeği anlamak istiyordu. Her dakika geçtikçe üzüntüsü büyüyor, çarpıntısı artıyordu. Bir saat, iki saat bekledi. Ufuktan ağır ağır gelen siyah bulutlar ayı örttü. Gönlündeki umuda da sanki yavaş yavaş karaltılar çöküyordu.

Bu koyu perdenin arkasında islenen dolunay, beraklığından hemen dörtte üçünü kaybetti. Yayılan siyahlık içinde, varlıkların hava ile temas eden sınırları eriyordu, Ağaçlar top top ve çevreleri belirtisiz birer karaltı halini aldı. Yerlere yayılan gölgeleri asıllarına karıştı.

Bulutların dört yana serdikleri yarı saydamlığa gözleri ahşan Sema Hanım, beklediği hayalin korudan

çıktığını seçti... Bu hayalet, her yanı dinler gibi dolaşıyor; arada bir, birkaç saniye dinlenerek yürüyordu. Tam genç kızın penceresi hizasına geldi, durdu.

Sema Hanım, elini göğsünün çarpıntısı üzerine bastırarak pencereden, titrek bir sesle sordu:

— Kimdir o?

— Benim...

— Beyefendi siz misiniz?

— Benim... Muhlis bendeniz...

— Başkası sandım da çok korktum.

Bu genç kız ile erkek, on beş gecedir pencereden bahçeye birbirinin çarpıntılarını duyuyor gibiydiler. Gizli bir mıknatıs, Muhlis'i o köşkün yakınına çekiyor; Sema'yı pencereye bağlıyordu. Kız, titrek sesiyle "Kimdir o?" derken, karşılığının Muhlis'ten geleceğini biliyordu. Bunu delikanlı da sezdi. Çünkü, "Benim!" der demez hemen, "Beyefendi siz misiniz?" karşılığını işitmesi; yani bu kadar çabuk tanınması, gerçeği ispat ediyordu.

Sema Hanım, duygusunu gizlemek için söylediği, "Başkası sandım da korktum," cümlesiyle gönlünü, elinde olmadan, büsbütün açmış oluyordu. Bu, "Karaltının, sizin olmasını diliyordum. Ve siz çıktınız. Korkum dağıldı," demekti.

Şimdi kız, bahçedeki kişinin; bahçedeki kişi, penceredekinin yürek çarpıntılarını bu açık aralıktan; ama göğüs üzerinde kulağıyla hasta dinleyen bir doktor gibi işitiyorlardı. Seslerinin titreyişleri, iki yüreğin çarpıntılarını gizlemiyor; en derin bir açıklıkla birbirine anlatıyordu. Ama delikanlı, bahçede dolaşmasının; kız, pencerede beklemesinin nedenlerini büsbütün başka şeylere yordurmak için, ilk ağızda ne söyleyecekler ve ilk söze nasıl başlayacaklardı?

Muhlis:

— Olaydan sonra hâlâ içinize güven gelmedi mi? Korkuyor musunuz?

Sema Hanım, titreyişlerini yenmeye uğraştığı bir sesle:

— Korkumuz biraz hafifledi; ama henüz yüreğimize büsbütün güven gelmedi.

— Bunu bendeniz de sezdiğim için, her gece köşkünüzün etrafını dolaşıyorum. Korkmayınız.

— Beyefendi, dolaşamn siz olduğunuzu bilmediğim için, bahçede bazı pıtırtılar duyduğum ve sigara pırıltıları gördüğüm gecelerde, epeyce ürküntü saatleri geçirdim.

— Ben ise hiçbir şey sezdirmediğimi sandığım için, gizlenmeye uğraşıyordum. Çünkü kendimi göstererek açıktan açığa dolaşmış olsam, bu derece özenle bakmayı gerektiren acaba ne var, diye sizi meraka düşürmüş olurdum. İşte bundan korktum.

— Etrafta yine tek tük bir şeyler oluyor; işitiyoruz.

— Hiç merak etmeyiniz. Alınabilecek korunma önlemlerinin hepsini düşündüm. Köşkünüzde öyle bir şeyin bir daha olmasına artık imkân yoktur.

— Bizim için gecenin tatlı uykularını feda ettiğinizi gördükçe, utancımın vardığı dereceyi bilseniz...

Muhlis Bey, bu söze yalnız gülmekle cevap verdi.

Sema Hanım, göğsünde merak kaynar bir soruşla:

— Niçin gülüyorsunuz?

— Gecenin tatlı uykusu deyişinize gülüyorum...

Genç kız biraz şaşırarak:

— Affedersiniz beyefendi, bozukluk, bu sözümün neresinde, anlayamadım.

— Anlam, şive, kural bakımından sözünüzde bir yanlışlık yok...

— O halde?

Muhlis içini çekerek:

— Yıllar var ki, gecenin bu tatlı uykusu denilen dinlenmeden ben yoksunum... dedi.

Bu cevaptan sonra iki gencin arasına ağır ve yoğun bir sessizlik çöktü... Erkek, sözünü bitirmeye cesaret edemiyor; kız, bu ilk özel görüşmede, elde olmadan, bir taşkınlıkla perdesinin ucu kaldırılan bir sır kapısının eşiğinden içeri adım atmak cüretini gösteremiyor; bunu terbiyeye uygun bulmuyordu.

Belki bir dakika süren bu sessizliği, Muhlis bozarak:

— İnanınız, zaten uyumuyordum; sabahı etmek için okuduğum kitapların sayfaları bana öyle anlam-

sız, tatsız geliyor ki yazarlarına teşekkür değil, sitem ediyorum. Duyularak, yaşanarak, yazılan gerçekler pek az. Hep düzmece, kuru yalanların, değersiz masalların, yan tutarlıkların ucunda imza satıyorlar. Şimdi size bekçilik etmek, bana her şeyden tatlı geliyor. Önceleri beni ezen gecelerin karanlık saatlerini, şimdi bu işle öldürerek duymuyorum. Bundan dolayı, sizin utançlı düşmenizin yeri yok. Asıl minnet ve teşekküre borçlu kalan, bendenizim Sema Hanımefendi.

Muhlis Bey, Sema'nın köşkü çevresinde bekçilik etmekten niçin bu kadar hoşlanıyor? Hiçbir şeyle öldürmediği gecelerin siyah, bıktırıcı saatlerini neden böyle, duymadan geçiriyordu? Resmiyetle, özenti ile başlayan ilk konuşmada bu nedenler sorulamazdı. Sema Hanım, hep bunlara kendi anlayış ve yorumları yönünden anlam verecekti. Komşuları Jale'nin bu delikanlı hakkındaki dedikodularını düşündü. Muhlis Bey, bir sevda fırtınası geçirmiş, bu kasırgadan büyük bir gönül yıkıntısıyla çıkmıştı. Kim bilir belki de henüz çıkmamış; ruhu bu tehlikeli girdapların ortasında dönüyordu. Geceleri kendisine tatlı uykuları haram eden, bu eski sevginin ateşi olsa gerekti. Hep bunları kendi üzerine almakta acele etmemek gerekti.

Delikanlının sözlerinde, pek sinirli bir yaradılışın aşırılıkları, değişmeleri, sabırsızlıkları, idaresizlikleri vardı. Bu halini kendi de bildiği için yalvaran bir sesle:

— Sema Hanımefendi, pek sinirli bir insanım. Ama yüksek adınızın önünde, bir tapınakta olduğu gibi, ruhuma göklerden avutucu bir tatlılık dökülüyor. Dünyaya pek çok kurtarıcılar gelmiştir. Benim için siz de onlardan biri olabilirsiniz.

Sema Hanım, bu hemen açılış karşısında muhakemesinin dengesini biraz yitirerek, ağzından –ne olur ne olmaz– bir söz kaçırmamak için sustu. Düşünüyordu. Açık bir sözle gönlünü dökerek bir hoppalık yapmaktan ya da pek ağır başlı görünmek için soğukça bir cevap vererek, bu pek duygulu genci incitmekten korkuyordu.

Bu susuş da, delikanlıya ağır geldiği için sordu:

— Niçin susuyorsunuz?

Şimdi, ne yapıp yapıp, uygun bir cevap bulup vermek gerekti. Sema Hanım, sesinde bir ezginlikle:

— Bu ilginize ve iyiliğinize layık bir kadın olamamaktan korktuğum için ne diyeceğimi bilemiyorum...

— O düşünceler benim için de akla gelmez mi? Acaba ben de sizin ilgi ve iyiliğinize layık bir erkek miyim? Ama Sema Hanımefendi, şimdilik sizden büyük ve kesin bir söz istemiyorum. Bu bekçiliğimden rahatsız olmadığınızı söyleyiniz. Beni boğan gecelerin acılarından yalnızlığımı kurtarmak için, pencereden sesinizi bana işittirmeye söz veriniz. Bu, bana yeter...

— Geceleri buralarda dolaşmamz, döşeğimde beni rahatça uyutacak büyük bir lütuftur. Kurtarıcı sesinizi bahçeden duymakla gönlüm güçlenecek ve avunacaktır. Ama bu gözcülüğünüze, koruyuculuğunuza karşılık minnetlerimi ve teşekkürlerimi sunmama izin vermemenize üzülüyorum.

— Sema Hanımefendi, minnet... teşekkür... Bırakınız bu genel sözleri. Bunlar, samimiyetsiz insanlar arasında, benlikleri okşamak için harcanan birer kalp akçedir. Ben aramızda, özentiden uzak, saf ayarlı, yalnız ve yalnız duygularımızın içtenliklerini söyleyecek sözler geçmesini isterim.

Sema Hanım, ilk görüşmede bu duygu taşkınlığı karşısında yine şaşırdı; çünkü o ana kadar hiçbir erkekle özel olarak ve samimi görüşmemiş; ne kendisi kadınlık duygularını dökmüş, ne de bir kimsenin tutkunlukla bu yolda dökülüp saçılmasına müsaade etmişti.

— Ben samimiyetime yol bulduğum yerlerde kendimi tutamam. Af buyurunuz. Coşkunluğumla belki sizi rahatsız ediyorum. Benim sinir bunalımlarının acılarıyla geceleri uyuyamayışım, sizi de uyutmamak için bir sebep olamaz. Bu gecelik Allahaısmarladık efendim. Buralarda bekçilik etmeye izin vermenizi ve her gece pencerenizden sesinizi lütfen bana duyurmanız için söz verdiğinizi sanıyorum. İşte benim için en kesin etkili sinir ilacı budur. Allah rahatlık versin efendim.

6

Şimdi biraz açılan bulutlar arasından dökülen alaca ay ışığı içinde, Muhlis Bey'in ince endamı, bir hayal gibi kayboldu.

Sema Hanım, giden hayalin, bu bulutlu mehtap gecesinde bıraktığı izi arayarak arkasından bakakaldı. Onun Allah rahatlık versin dileğine karşın, döşeğine girmedi. Kendini pencere önünde unuttu...

Demin, birkaç dakika önce gerçek olan bir şey, şimdi bir hayal örtüsüne bürünüvermişti. Düş mü görmüştü? Ne idi o işittiği sözler? Sinirlilikten yakınan Muhlis Bey ne huyda, ne yaradılışta bir gençti? Bu taşkınlıkları ciddi miydi, yoksa sinirli insanların çoğunda görüldüğü gibi birden bastıran bir bunalımdan saçılmış gelip geçici sözler, duygular mıydı? Bu sözlere inanmak da tehlikeliydi. İnanır gibi görünüp, inanmamak da... Çünkü inansa, kendisini sevimsiz bir duruma düşürmüş olacak; inanmayarak dinlese, karşısındakinin duygularını boş bir umutla beslemiş bulunacaktı.

Genç kız, Muhlis'in köşkün çevresindeki aralıksız gece bekçiliğiyle, hırsız korkusundan kurtuldu. Ne var ki şimdi uykusunu hırsızdan daha çok kaçıran başka bir derde tutuldu. Bu güzel delikanlı, idealine pek uygundu; kırk yıl arasa, onun gibisini bulamazdı. Ne var ki onun fazla sinirli, duyguca fazla coşkun olması ve kendisini benzersiz bir gönül hastalığına düşüren bir aşk serüveni geçirmiş bulunması, Sema'yı düşündürüyordu. Bu sevda, nasıl bağlanmış, nasıl çözülmüştü? Suç hangi tarafta idi? Şimdiye kadar unutulması gereken bu geçmiş aşk, delikanlının hayatında neden böyle derin ve unutulmaz bir acı izi ve sanki dolmaz bir boşluk bırakmıştı? Rast geldiği kızla böyle sevişip eğlendikten sonra onu sıradan bir bahane ile bırakıvermek âdeti miydi?

Bu sorulara, belki yakın bir gelecek cevap verecekti. Zihnine üşüşen böyle birçok bilinmez konuları açıklamaya ve talihin, gelecek denilen ufkun arkasına neler gizlediğini görmeye uğraşarak; gecenin, sabahın kucağında solduğundan haberi olmadan pencerenin önünde kaldı.

Taze günün çiyli[1] serinliği yüzüne çarptı. Hayallerine pek uygun gelen karanlığın dağılışını gördü. Herkes uykudan kalkarken, o, döşeğine uzandı. Gece uyanık iken gördüğü düşü, şimdi bir daha yaşamak için gözlerini kapadı.

Servet Hanım, gündüz uykusu uyumak alışkanlığı olmayan kızının, böyle geç vakit kalkmasından meraklara düşerek, birkaç kez yatağın başına gitti, geldi.

Sonunda Sema uyandı. Vaktini şaşıran ve her günkü gibi tamamlanmayan bu alaca uyku ona gereken dinlenme gıdasını verememişti. Bundan dolayı küçükhanımın rengi solgun, biraz kızarmış gözlerinin bakışları yorgundu. Yüzünün bütününde esrarlı bir gecenin mahmurluğu vardı...

Bir çiçeğin ısıdan ve nemden etkilenmesine dikkat eden usta bahçeciler gibi, kızlarının yüzlerinde beliren gönül yansımalarını, en önce analar okurlar.

Anne:

— Kızım nen var?

— Bir şeyim yok anneciğim...

— Pek solgunsun...

— Farkında değilim...

— Git aynaya bak...

Sema, birkaç ağır adımdan sonra aynanın önünde durarak:

— Evet, biraz benzim kaçık...

— Biraz değil... Rengin çok bozuk... Saklama, nen var?

— Niçin saklayayım?

— Gece rahat uyumuşa benzemiyorsun...

— Evet iyi uyuyamadım...

— Neden?

— Bir sinir gerginliği... Hafif bir baş ağrısı... Yürek sıkıntısı...

— Sebebi?

— Sebebini bilmiyorum. Bulutlu, ağır, durgun havalarda ruhum ezilir... Dün gece yine öyle oldu. Döşekte gerindim, esnedim, durdum; uyuyamadım...

---

(1) Havada buğu durumundayken akşamın ve gecenin serinliğiyle yerde veya bitkilerde toplanan küçük su damlaları, şebnem.

— Yoksa hırsızlardan mı korkuyorsun?

— Niçin inkâr edeyim? Biraz da korku var...

— Türlü dedikodu çıkarmışlar. Üzülmeyesin diye ben sana söylemedim...

— Kim çıkarmış?

— Jale'nin marifeti olsa gerek...

— Ne diyorlarmış?

— Hırsız olayından beri, Muhlis Bey döşeğinde rahat uyumuyor, bizim köşkün çevresinde bekçilik ediyormuş...

Sema Hanım, bu açıklama karşısında biraz daha solup süzülerek önüne baktıktan sonra, başını kaldırarak:

— Anne, sen kızını herkesten iyi bilirsin...

— Bilirim yavrum...

— Benim billur gibi saydam, temiz bir kalbim vardır. Hiç pas tutmaz... İçinde fena sır saklamaz...

— Senin kalbin, benim gözlerimin önünde apaçık bir erdem kitabı gibidir. Sana sormadan her duygunu orada görür, okurum. Bilirim, annenden gizli bir işin yoktur. Gizli şeyler, çoğu zaman utanç verici, kovulması gerekli şeylerdir. Sen ise her isteğinde ve davranışında temiz ve arısın...

— Bu dedikoduda kötü yüreklilik var, ama şu duyduğum kadarında yalan yok... Evet Muhlis Bey, her gece bizim köşkün çevresinde, işine pek bağlı bir bekçi gibi dolaşıyor...

— Bu, bizim hakkımızda fazla bir iyilik değil midir? Gece uykularını feda edip de niçin evimizi bekliyor?

— Bunu anne, senin kadar ben de merak ettim. Hatta dün gece kendisiyle pencereden konuştum...

Servet Hanım ufak bir ürpertiyle:

— Kendisiyle konuştun mu?

— Konuştum; ancak, merakımı çözemedim. Çok sinirli bir genç... İnceden inceye sorup durmayı uygun görmedim... Ama öbür görüşmelerimde, düşüncesini anlayabileceğimi umuyorum...

— Demek onunla geceleri uzun uzadıya görüşmek niyetindesin?

— Evet, her gece benimle biraz görüşmek için iznimi rica etti.

— Ama kızım, sen genç, o genç... Kabul edilebilir bir istekle görüşmek istediğinizden şüphe etmiyorum; ama gece karanlıklarında pencereden bahçeye konuşmanızı biraz yersiz buluyorum... Muhlis, seninle bir roman kahramanı gibi karanlıklarda dertleşeceğine, gelsin güpegündüz burada görüşsün...

— Anne, kızına güven; hiç merak etme... Bu görüşmelerimiz ya pek yakında kesilecek ya da yasal bağla sonuçlanacaktır. Benden ve Muhlis'ten şüphe etmen, bize karşı hiç de hak etmediğimiz birer ağır hakarettir...

— Peki yavrum. Sen, kendi ruhumdan kopmuş bir parçasın; Muhlis'in de soylu yaradılışından bir kötülük umulmaz. Ne var ki işin yolundan, yönetiminden, böyle birdenbire uzaklaşmayı gönlüm pek hoş bulmuyor. Yalnız senden bir dileğim var. Her ne konuşursanız gelip bana bütünüyle söyleyeceksin. Her görüşmeden sonra billur kalbine toplanacak duygularını göstereceksin.

— Anneciğim, bu, benim için, buyurmanızı, uyarmanızı asla gerektirmeyen bir ödevdir...

* * *

Sema Hanım'ın gönlünde, o geceyi iple çeken bir acelecilik vardı. Zamanın hiç değişmeyen yürüyüşü, duygu ve isteklerimize göre hazırlanmış ya da ağırlaşmış görünür; ancak çoğu zaman, o koca güllerin altında omuzlarımız çöker, beyinlerimiz sonsuz bir yorgunlukla bunalır... Gözlerimiz durmadan göre göre, bakışlarımız da pörsüyüp didiklenmiş şeylerden başkalarını görmek ister... Ömrümüz, yaşamayarak, sürekli atlamak istediğimiz, yıkılmış, bayağı saatlerle doludur...

Sema Hanım, kızlık çağında Muhlis'le karşı karşıya geçirdiği heyecanlı konuşma dakikaları kadar tatlı, mutlu bir an yaşadığını bilmiyordu. Gündüz olup da o ruhu okşayan düşleri uzaklaştırınca, hayatı hep o zamanın gelmesini beklemekle katlanılabilir bir şey buluyordu.

Az zaman önce, hiç tanımadığı bir delikanlı için birdenbire gönlünde böyle bir sıcaklığın doğuvermesi, Sema Hanım'ı sarsıyordu. O ana kadar hiç sevmemiş olduğu için, gönlü, beyni bu yolda deneyimsizdi. Yalnız bir iç ses ona, "Sev, sev, Muhlis her türlü güvene ve sevgiye değer bir çocuktur..." (diyordu.)

Kimi kez kendi kendini aldatır mıydı? Onun doğru sözlü, yüksek duygulu, samimi bir genç olduğunu, annesine inanç vererek anlattı ve hatta bu gece görüşmelerinin, yasal bir istek amacıyla olduğu sözünü verdi. Bakalım başlamak üzere olan bu ilişki, bu sözlerin gerçek oluşunu gösterecek bir geleceğe doğru mu gidiyordu?

Gündüzle gecenin arasında uzayan zamanın iç sıkıntılarını doldurmak için kendine birçok işler aradı. Oyalanarak geceyi buldu.

Odasına çekildi. Gülter'i aralarından hiç ayırmayan çocukları yatırdı, uyuttu... Pencerenin önüne geçti. Berrak ay, beyaz nurlarıyla her yanı badanalamıştı. Ayın güneşe vekillik ettiği bu yarı gündüz gecede, şimdiye kadar hiç fark etmemiş olduğu derin hülyalı bir şiir okuyordu. Gece, her şeyin içyüzünü görmek isteyen gözler için, esrar perdelerini kaldırmış gibiydi. Ağaçların, birer canlı tutumuyla çevreyi dinler gibi ağır başlı, sessiz birer duruşları vardı.

Evrende altüst olmamasına karşın, "denî"(1) sıfatını taktığımız bu dünyaya, kimi kez "Cennet-i Âlâ"nın(2) kendisini yansıttığı anlar oluyordu. Eğer güzellik cennetten geliyorsa, işte bu an, dünyamn cennet haliydi.

Sema, ayın serptiği esrarlı şiiri içe içe, kalbinde daha çok incelen bir duygu ile, dilsiz, ama konuşan gecenin manzarasına daldı.

Saat, gece yarısını çok geçti; ancak kızın zihnini dolduran hayali canlandıracak varlık henüz görünmedi. Bir gölge oynasa, bir çıt duysa yüreği titriyor, içi eziliyor; başını pencere kenarına dayıyordu.

---

(1) "Alçak" "Denî dünya" tamlaması, eski Türk yazınında sevilen ve çok kullanılan bir imgedir.

(2) Yüce Cennet'in.

Duvarda sarkacının ağır ahengiyle yürüyen saate sık sık göz atıyordu. Akreple yelkovan, sabaha bir saat daha yaklaştılar. Muhlis gelmeyecek miydi?

Sema, başını güzel kolunun yumuşak kasları üzerine kapattı. Artık onsuz bu hülyalı gecenin şiirini görmek istemiyordu. Ya gelmezse!.. Aman Allahım, sabaha kadar ne üzüntülü bir zaman yaşayacak ve ertesi geceyi edebilmek için, aradaki koca günü nasıl geçirecekti! Beş on gün önce, gençliğin bu yürek çarpıntılarından habersizdi. Keşke bu duygu yine bilinmez kalaydı; çünkü hırsız korkusu buna oranla pek heyecansız kalıyordu.

Yelkovan, akrebi arkasından sürükleyerek hemen tam bir devir daha yapmaya yaklaştı... Sema Hanım'ın zihninde, "Gelmeyecek mi?" sorusu, şimşek gibi yine çaktı... Ooof! Ama gelmemesi düşünülemezdi. O, köşkün bekçiliğini etmeye söz vermemiş miydi? Gecede bir kez olsun gözükmesi gerekirdi. Yoksa, akla gelmeyen bir engele mi uğradı? Yoksa, birdenbire ağır bir hastalığa mı tutuldu? Ya da, geldi de Sema'nın uykusuna bir rahatsızlık vermemek için bekçiliğini çevrede sessiz sedasız mı yapıyordu?

Bu üç ihtimalden, gönlün isteğine en uygun olan, bu sonuncusuydu... Muhlis, belki oracıkta, ağaçların altında, soluklarını hafif alarak bekliyor; belki gelip gelmediğine önem verilip verilmediğini anlamak için bir kurnazlıkta bulunuyordu.

İşte tam bu sırada, küçük koru tarafından hayalet gibi bir gölge çıktı. Bu belirsiz hayalet, köşke gittikçe yaklaşarak bir insan şeklini aldı. Daha sonra, ayın gümüş aydınlığı altında Muhlis, boylu boyunca narin yapısıyla gözüktü. Sema Hanım, hemen pencerenin önünden kaçtı; ama niçin kaçtığını bilmiyordu. İçini sevinçle karşılık bir çarpıntı, bir şaşkınlık aldı. Odanın ortasını, birkaç kez dolaştı. Bir noktada duramıyordu. Yine pencerenin önüne geldi.

Muhlis Bey, elinde kalın bir bastonla tam pencerenin karşısında, gözleri yukarıda bekliyordu. Kızın tıpırtısını, belki de yürek çarpıntılarını duydu. Ne var ki kendi yüreği de ondan az çarpmıyordu. İkisi de pek çok

sözlerden fazla, gerçeği anlatan bu derin anlamlı sessizliği bozamadılar...

Sema Hanım, delikanlıya karşı bu kadar düşkünlüğü olduğunu belli etmekten korkarak, yine pencereden çekilmek istedi; ama aşağıdan gelen ezgin, yumuşak, okşayıcı bir ses onu pencereye bağladı:

Muhlis:

— Sema Hanım?

Sema:

— Efendim...

Bu tatlı sesleniş ve baygın cevap, ikisinin de ruhlarında titredi. Fakat artık çarpıntıların ilk sahası yırtılmıştı.

Muhlis söze bir giriş bulmak için:

— Bu ağustos mehtabı ne güzel... dedi, sonra gülerek sustu.

Sema:

— Niçin güldünüz?

— Mehtapla efrenci[1] ay arasında bağlantı kurduğuma.

— Dalgınlığınızı açıklamayaydınız, ben hiç farkında olmayacaktım.

— Ağustosa rastlayan mehtap diyecektim.

— Öbür türlü demekle de yanlış bir şey söylemiş olmadınız. Arabi aylar, durmadan değiştiği için onların hiçbir mevsimle kesin ilişkileri yoktur.[2] Aynı ay yaza, kışa, her mevsime rastlar. Her dolunay da efrenci aylardan birine rastlayabileceğinden ben, "ağustos mehtabı" demekte bir yanlışlık göremiyorum...

Söz, yine gevşedi; maksat ne aydı, ne ay ışığı... Muhlis Bey, boş bulunarak derin derin içini çekmek is-

---

(1) Avrupalılara özgü.

(2) Osmanlıların kullandığı Kameri takvim (Ay takvimi) ayın dönümlerini esas olarak alırdı. Yılın ilk ayı Muharrem, son ayı ise Zilhicce idi. Güneşi esas alan takvimle ay takvimi arasında on üç gün fark olduğu için, aylar bir önceki yılın aynı zamanına rastlamıyordu; bu nedenle dinsel günler ve bayramlar kimi zaman ilkbahara, kimi zaman kışa, sonbahara ya da yaza rastlıyordu. Bu takvimde haftanın ilk günü, Pazar'dı.

tedi, ama hemen kendini toplayarak göğsünün dalgalarını dağıtmaya uğraştı.

Karşı karşıya susup durmak tehlikeliydi. Bu karşılıklı durumda her iki taraf, gönüllerinin taştığını duyuyorlardı.

Muhlis:

— Hâlâ hırsızdan korkuyor musunuz?

Sema Hanım hafifçe güldü:

— Size yürekli görünmek için yalan söylemeyeyim...

— Demek korkuyorsunuz?

— Biraz.

— Yastığınızın altında dolu tabanca yok mu?

— Var... ama beyefendi, silahı atınca, düşmanımı öldürmezden önce kendim bayılıyorum.

— Artık alıştınız; ikinci defa bayılmazsınız. Ancak emin olunuz, olay bir daha tekrarlanamaz.

— Her olayda yardımıma yetişeceğinize emin olduktan sonra niçin bayılayım?

— Emin olunuz, burada bir yaprak kımıldasa ben duyarım.

— İnsan, bu tuhaf hayatın her saatini nasıl geçireceğini bilemez. Yardımıma koşmanızı önleyecek bazı büyük engeller ortaya çıkamaz mı?

— Kendimi bilemeyecek derecede hasta düşmedikçe, hiçbir engel beni bu kutsal gözcülüğümden alıkoyamaz.

— Başka bir görev, sizi buradan ayırmak zorunda bırakamaz mı?

— Bu görevime üstün gelecek, bundan daha yükseğini ve vazgeçilmezini düşünemiyorum. Olmaz ya, tutalım ki geceleri bu kutsal yuvayı her saat tavaf etmemi önleyecek bir engel çıkıverse, uygun bulunduğu şekilde buna bir çözüm yolu bulmak o kadar güç değildir.

Bu cevap biraz kapalıydı; ama anahtarı bulunmaz derin bir bilmece değildi. Bu kapalılığın içinde Sema Hanım, boşluklardan uçar gibi tatlı bir baş dönmesiyle sordu:

— Nasıl?

— Bu sırrımı şimdilik saklamama izninizi rica ederim...

Sema Hanım, küçük bir güceniklik sarsıntısıyla boş bulunarak ağzından şu sözü kaçırdı:

— Bir sır verecek kadar beni güvenilir bulmuyor musunuz?

Bu söz, "Gönlünüzdekini anlamak isterim. Ben sizin için her bakımdan güvenilmeye değer bir kızım," demekti. Sema Hanım, ağzından kaçırdıktan sonra sözünün ne demek olduğunu anladı, ama iş işten geçmişti.

Bu sakınmasız davranıştan ötürü, mehtapta seçilemeyen bir pembelikle Sema Hanım'ın yüzüne ateşler bastı; ama (bu,) Muhlis'i çok sevindirdi. Dudaklarında titreyen bir sevinçle:

— Sizi ilgilendiren bir sırrı sizden gizlediğim için, kendi gözümde, hiç günah işlemiş değilim...

İkisi de başlayan sevgilerinin, gönüllerde kaynayıp da dudaklara gelince açıklığını yitiren cesaretsizlik çağında idiler.

Muhlis, mert bir erkek içtenliğiyle bir adım daha atarak:

— Sema Hanımefendi, gönlümdeki sırrı sizden değil, felekten kıskanıyorum...

Sema, karşılık vermedi. O, hayatının ufkunda beliren ilk mutluluk müjdesinin tatlılığı içinde kendisini kaybediyor gibiydi...

Muhlis, yüreğinde biraz daha artan çarpıntı ile:

— Bu ilk görüşmelerimizde, sabırsızlığımla sizi incitmekten korkuyorum. Yoksa sizden saklayacak hiçbir sırrım yoktur. Emrediyorsanız ve özellikle duygularım duygularınıza uyuyorsa... hepsini söyleyeyim... Ve yine tutalım ki diyorum, beni buradan uzaklara atacak pek vazgeçilmez bir görev, bekçiliğime engel olsun... Her konu, hep iki uçludur. Bir ucundan kaybettiğimizi öbüründen kazanabiliriz.

Sema Hanım, gerçekten bulutlanmış bir gök gibi hiçbir renk vermedi.

Muhlis sordu:

— Ses çıkarmıyorsunuz?

— Konunun öbür ucunu anlamak istiyorum...

— Bu pek yalın...

— Buyurunuz...

— Ben buradan gidersem, sorun fedakârlığınıza bağlı kalır...

— Nasıl efendim?

— Gittiğim yere lütfeder, siz de birlikte gelirsiniz...

7

Bu sevdalı bekçi ile sevdalanıp beklenen kız, bu bahçeden pencereye, çalgısız, şarkısız serenadlarına, ay ışığı, karanlık demeden devam ediyorlardı. İki hafta süren bu tatlı görüşmelerde her şeyi konuştular. Artık birbirlerini alacaklardı. Oğlan ve kız anneleri tarafından, bu birbirlerini seçme ve evlenme, büyük bir sevinçle karşılandı. Geçmişleri pek birbirine benzeyen bu iki aile, bütün gelenekleri, görenekleri yıkan bu büyük devrim çağında birleşerek, kopan kasırgaya karşı biraz güç edinmiş olacaklardı.

Her iki taraf, pek sevinçli ve mutlu idiler. Yalnız para yönünden şiddetli sıkıntıları bellerini büküyordu. Her iki tarafın da sıkıntısı, birbirlerinden pek saklanabilecek bir durumda değildi. Ancak, soyluluk ve zenginliklerinin böyle sönüp gitmesi karşısında hâlâ eski düşünceleri bırakmamaya uğraşarak, böyle apaçık bir durumda bile, bu iki aile, birbirlerine, düşkün durumlarının çok üstünde varlıklı görünme gösterişinden kendilerini alamıyorlardı.

Yapılacak düğün için zenginlik zamanlarından ellerinde kalan birkaç kırıntıyı da feda edeceklerdi; ama, yine para yetişmiyordu. Çünkü bir paşa oğlu, bir paşa kızı alıyordu.

Yalnız Muhlis, kadınlar gibi düşünmüyordu. Onun istediği ne böyle sıkıntı ve darlık içinde gösterişti, ne de düğün. O, yalnız Sema'yı, istiyordu... ama annesine söz anlatamıyordu.

Muhlis'in, olanla yetinilmesi için verdiği öğütlere karşı Ulviye Hanım sinirlenerek:

— Oğlum, diyordu, elden geldiğince tutumlu davransak, masrafı ne kadar kıssak, buna bir düğün adını vermesek, bu küçük toplantı için gereken en önemli şeyleri şimdi sana hep sayıp döksem şaşırırsın. Biz niçin kız tarafının yaptıklarından aşağı kalalım?

— Aşağı kalmayalım, peki, anneciğim; bu işin ucunu kulpunu bana bul bakayım...

— Dur dinle... Sen erkeksin, Hem de ergensin. Birkaç kez evlenmemiş olduğun için bu işte ne gerekir, ne değildir bilmezsin. Şöyle böyle birkaç küçük masraf için ele güne karşı yüzümün yerlere düştüğünü istemem. Özellikle eli, yabancıyı şöyle bir tarafa koyayım, kız ailesine karşı utançlı düşmek, bana ölüm gelir...

— Anne, o günlerde değiliz... Sanmam ki Sema, bizden gücümüzün üstünde şeyler istemeye kalkışsın. Biz masrafı kabartırsak onları da güçlerinin ötesine tırmanmaya zorlamış oluruz. Onlarda da olmadığını biliyoruz.

— Onlar bizden varlıklı.

— Pek sanmıyorum.

— Onların harap marap başlarını sokacak bir evleri var. Bizde o da yok. Kirada sürünüyoruz. Ben Servet Hanım'la bu konuda uzun uzadıya görüştüm...

— Ne görüştünüz?

— Oraya yalnız sen iç güveysi gitmiyorsun; köşkü onaracaklar, birkaç ay sonra da, arkadan kapı kapamaca biz de geleceğiz...

— Biz de Sema ile böyle konuştuk...

— Eh, peki... bu evlenme ile biz kendimize ailece bir ev edinmiş oluyoruz... Kira versek, tabii kabul etmezler. Buna da eh, peki... ama onlar şimdi bir salon, bir de yatak odası düzenleyecekler. Servet Hanım'ın huyunu biraz bilirim. O, her zaman yüksekten uçar. Zaman ne kadar değişirse değişsin, o yine o eski kadındır... Ne kadar iyi olursa olsun, salon ve yatak odası için kullanılmış eşyadan hiçbirini kullanmak istemez... Zamana, modaya uygun yenilerini elde etmek böyle vakitte kolay mı? Ben de buradan senin için gönderece-

ğim eşyayı yeniden yapmak düşüncesindeyim. Sen göçmen çocuğu değil, bir paşa oğlusun. Sonra, şimdiki zamanın züğürtlük modasına uyup karma yüzgörümlüğü[1] takmayacak mısın?

— Bu eski geleneğe uymasam da olur. Çünkü ben Sema'nın güzel yüzünü her gün görüyorum. Gerdek gecesi görecek değilim ki...

— Muhlis, eski dönemden bir paşa oğlu olduğunu unutuyorsun. Böyle düşüklere, soysuzlara yaraşır sözlerle yüreğimi zedeleme. Tanrım kişiyi gördüğünden uzak düşürmesin... Senin için yüzgörümlüksüz evlenme olamaz.

— Ne değerde bir yüzgörümlüğü?

— Bugünün parasıyla, en az beş bin liralık bir şey...

— Anne, sen bu evlenmeyi galiba erteleme niyetindesin...

— Allah göstermesin. Niçin?

— Şöyle böyle oluverecek masraflara ek olarak, ben şimdi bu kadar parayı nereden bulurum?

— Ben hepsini düşündüm.

— Nasıl?

— Benim iki tane pek temiz menekşe iğnem var. Biliyorsun...

— Hah işte, onları takalım...

— Olmaz çocukcağızım, olmaz...

— Niçin?

— Servet Hanımefendi benim iğnelerimi bilir...

— Bilsin ne zararı var?

— Oğlum, ahretlik[2] almıyorsun. Hiç kaynananın kullandığı elmas, geline takılır mı?

— Ayaklarını öpeyim anneciğim. Zorluk üzerine zorluk çıkarma... Oğlunun mutluluğu uğruna bu eski görenekleri bırakıver...

---

(1) Güveyin geline düğün gecesi taktığı mücevher ve benzeri armağanlar.

(2) Konaklara, evlere, boğazı tokluğuna hizmet görmek üzere alınan kimsesiz küçük kız.

— Onun da çaresini düşündüm.

— Nedir?

— Bir usta kuyumcu bulup iğneleri bozdurtur, başka bir şey yaptırırız. Mesela bir gerdanlık, bir bilezik...

— Bu iş kaça olur şimdi?

— Belki birkaç yüz liraya...

— Peki, buna da çalışır çabalarız...

— Daha iş bitmedi...

— Artık nedir Allah aşkına?

— Gelin sabahleyin[1] benim elimi öpünce, ben hiçbir şey takmayacak mıyım? (Gözlerinden dökülen birkaç damlayı silerek) Tanrım rahmet eylesin, Paşa baban yok. Hem rahmetliye vekil olacağım, hem de kendi kadın anneliğimi yapacağım...

— Şimdi diriler bitti de ölülerin adlarına da mı yüzgörümlüğü takacağız?

— Töre, yol yordam böyledir...

— Masraf kesesinin ağzını büzüp bağlayacağım. Artık başka masraf çıkarma anneciğim.

— Daha nelere gerek var, nelere...

— Zaten mali gücümüzün çok üstüne çıkıyoruz. Affedersiniz, artık dinleyemem. Bizde, çiftliklerini, hanlarını satıp düğün yapan eski kibarların neden iflas ettiklerini şimdi anlıyorum...

— Ele güne karşı düğün yapması kolay mı yavrucağızım...

— Anne, şimdi düğün yok, evlenme var.

* * *

Bu konuşmanın hemen hemen aynısı da Bedreddin Paşa ailesinin viran köşkünde ana kız arasında geçiyordu. Onlar da doluya koyuyorlar almıyor, boşa koyuyorlar dolmuyor; masrafın bir kısmını indirmeye uğraşıyorlar, uymuyordu.

Servet Hanımefendi de damada değerli bir elöpmeliği verme; pek temiz birkaç kat güvey çamaşırı ve pırlanta kol düğmeleri hazırlama telaşında idi. Oysa

---

(1) Gerdekten sonraki sabah.

akşamdan sabaha yiyecekleri yoktu. Her hafta çarşıya, pazara, bedestene[1] bir şey gönderip sattırmadıkça geçinemiyorlardı.

Sema Hanım, gece gündüz hiç durmuyor, elle, makine ile pek zarif işler yapıyor; köyden bulduğu bir bohçacı kadın aracılığıyla gizlice müşteriye gönderiyordu. Ama bu dayanılmaz çalışmasına karşılık on liraya satılan bir şeyden eline, ancak dört beş yüz kuruş geçebiliyordu.

İş veren birkaç ticarethane buldu. Oralara, yüzüne kalın bir peçe tutarak, eğreti bir adla gidiyor, iş alıyordu.

Bu yolda kadın işçi kullanan ticarethanenin bekleme yerlerinde genç, güzel, kimi de çok şık hanımlara rastlanırdı. Pahalı kumaşlardan paltoları, mantoları, çarşafları; serin havalarda boyunlarında samur baoları,[2] ellerinde manşonları,[3] sanki birer sanatçı zevkiyle süslenmiş, elegan[4] kadınlar, bir hafta için beş altı liralık iş alıp gidiyorlardı. Bunlara sokakta rast gelseniz geniş geçimli bir ailenin henüz otomobillerinden inmiş, karınları tok, mutlu kızları sanırsınız. Bir hafta geceli gündüzlü dökülen göz nurları karşılığında alınan pek az ücretle bu süs, bu fantezi nasıl elde ediliyor? Sema Hanım, buraların sırlarını biraz anlar gibi olduktan sonra ticaret içinde ticaretler sezdi; ama kendisi oraya iş almaya geliyordu. Bu basit alışverişten ötesiyle uğraşmayı gerekli görmedi. Bunu terbiyesine de yaraştıramıyordu.

Bu bekleme yerlerinde, sıcak bir günde, iki yudum soğuk su içmek için kalın peçesini az sıyırınca olağanüstü güzelliği, gençliği birkaç dikkatli göz tarafından hemen fark olunmuştu.

Çok geçmeden yanı başında bir delikanlı belirdi. Başında kenarsız bir şapka gibi yüksek ejipsiyen[5] bir

---

(1) Her türlü değerli eşyanın alınıp satıldığı çarşı.
(2) Boyna sarılan kürk (?)
(3) Kadınların, kışın sokakta ellerini soğuktan korumak için iki açık ucuna sokarak kullandıkları kürk torba.
(4) Zarif.
(5) Mısırlılara özgü.

fes, ayaklarında bir çift piyade kayığını[1] andırır uçları uzun iskarpinler, dar paçalı, ince belli kostümünün yan cebinden sarkan mendilinden buram buram keskin esans kokuları saçarak tıraşlı, pudralı yüzüne yaraşan yayık, süzgün bir gülümsemeyle:

— Küçükhanım, ben bu işlerin üzerine genel müfettişim (diyerek laf attı).

Sema Hanım, bu gence, kim olduğu konusunda hiçbir şey sormamış olduğu için onun birdenbire yersiz ve gereksiz böyle kendini tanıtışındaki tuhaflığa peçesinin altından şaştı, kaldı. Ve hiç cevap vermedi; ama o genç, bu susuştan yılmayarak devam etti:

— Siz beni tanımıyorsunuz, ama ben sizi tanıyorum...

Sema Hanım, artık sabredemeyerek:

— Nereden tanıyorsunuz?

— Siz buraya B. S. markasıyla[2] iş alıp veriyorsunuz.

— Evet...

— Yaptığınız işler, ticarethanece çok beğeniliyor ve pahalıya satılıyor. Müşteri pek çok, ama ne yazık ki bütün emeklerinizden kendi kazancınız pek az... Yaptığınız işlerin ücretini artırmak için size bazı tavsiyelerde bulunmak maksadıyla kendimi tanıtmak istedim.

Sema Hanım, yanı başında birdenbire çıkıveren bu iyilikseverin tavsiyelerini dinlemeden, bir kısa teşekkürle sözü kesmek istedi. Ama çekilip gitmeyen delikanlının dili durmuyordu.

— Siz yalnız burasını öğrenmişsiniz; ama kazançlı işler veren daha ne ticarethaneler var. Size iki kat ücret aldırtmak için bunlardan birkaçını öğretmek isterim. Yalnız size ve gizlice söylüyorum: Buranın işi iyi gitmiyor. Yakında bütün işçi ücretlerinden yüzde yirmi indirim yapacaklar... Yazık değil mi size... Bu kadar ağır emek karşılığında, zaten aldığınız para bir şey değil iken bir de bunun yüzde yirmisi kesilirse nasıl olur?

---

(1) Bir çift küreği olan hafif kayık.

(2) Burada: Takma adıyla.

Size kartımı vereyim. Sirkeci'de Koza Hanı'nda 14 numaraya gidiniz. Aynı iş için iki kat ücret alacaksınız.

Sema Hanım, bu sırnaşıktan sıkıldı, ama nezaketten de ayrılmadı:

— Beyefendi, bu iyiliğinize teşekkür ederim. Elimde birkaç haftalık işim var. Onları bitirmeyi üstüme almış bulunuyorum. Başkalarını alamam, özür dilerim.

Delikanlı bu mazerete hiç önem vermeyerek:

— Hanım, hakkınızdaki merhametim gittikçe artıyor... Görüyorum ki çok acemisiniz. Size hiç insaf etmeyerek, en az bir ücretle çalıştırmaya bakan bir ticarethaneye karşı, kendi kendinize bir görev yüklüyor, bir de söz verme durumu çıkarıyorsunuz. Ne demek söz verme? Daha ücretini almadınız ya... "Bu işleri şu fiyata yapamam," der, aldıklarınızı geri verirsiniz... Aynı iş için size iki kat ücret bulmaya söz veriyorum...

Sema Hanım, artık nezaketin ince yolundan biraz çıkmak zorunda kaldı:

— Beyefendi, affedersiniz. Benim işlerim sıraya konmuştur. Rasgele karşıma çıkan iş için elimdekileri bırakamam...

— İşte tam bir İstanbul kızısınız.

— İstanbul kızı ne demek?

— Espri dö komersi(1) olmayanlara böyle derler...

— Ben modest(2) bir işçi kadınım. Komersle(3) ne ilgim var?

— İşte yaptığınız bu iş küçük bir komerstir. Durmadan el emeğini artıracak çareler düşünmelisiniz. Siz bir yola alıştınız mı, artık sağınıza solunuza baş çevirmeden hep oradan gitmeye bakıyorsunuz. Onlardan daha iyi iş yapsanız bile Yahudi, Rum işçi kızlarla bir olamıyorsunuz. Ben Türk'üm, siz de Türk'sünüz; sırf yurttaşlık gayretiyle size bir iyilikte bulunmak istiyorum. Anlamadan, denemeden, hatta beni dikkatle dinlemeden reddediyorsunuz.

---

(1) Ticaret ruhu.
(2) Alçakgönüllü.
(3) Ticaretle.

Genç adam, bir hokkabaz tekerlemesi gibi bu sözlerinde devamla yan cebinden şıkça krokodil[1] bir cüzdan ve onun içinden de bir kart çıkardı. Kurşunkalemiyle birkaç sözcük yazdıktan sonra uzattı:

— Alınız şu kartı...

—

Delikanlı bu kapalı gözlü kızda gördüğü duraksamadan sinirlendi:

— Alınız efendim, bu kâğıt parçasıdır; elinizi yakmaz. Bu kartı saklayınız. İnsan hali bu, başınızın pek çok sıkılacağı bir zaman olur. İşte o vakit, yazdığım adrese gidersiniz. Şu dakikadaki sözlerimin ciddi ve samimi olduğunu hemen anlarsınız.

Bu sırnaşık iyiliksever, korumak istediği genç kızın önünde:

— Bol şans matmazel... dileğiyle ufak bir reverans yaparak[2] çekildi, kayboldu.

Sema Hanım, karta göz gezdirdi. Güzel harflerle yazılmış «*Nurullah Şahab*» adını okudu... Kartın sağ köşesinde, kart sahibinin biraz çatık (yüzlü), gösterişli, ufacık bir fotoğrafı vardı. En yukarıda parlak mürekkeple «*Müfettiş*» yazılıydı. Kâğıdın öbür yüzünü çevirdi, şu sözleri okudu:

«*Kardeşim İzzet Saim'e,*

Bu hanım mahmiyemdir. Bu kart ile hîn-i müracaatında hakkında ona göre muamele ifası...»[3]

Şimdi Sema Hanım, elindeki bu tuhaf kartı evirip çevirerek düşünmeye başladı:

Müfettiş Nurullah Şahab... bu, bir hükümet müfettişi mi, yoksa ticarethanenin bu adla kullandığı hizmetli mi? Fotoğrafı, sahibine çok benziyordu. Yüzünün çizgilerinde yaradılışın hiçbir özeni yoktu. Bayağı bir yüz; ama çirkin değil... Bu gencin yurttaşlık adına kal-

---

(1) Timsah derisinden yapılmış.

(2) Eğilip selam vererek.

(3) Bu hanım korumam altındadır. Bu kart ile başvurduğu zaman, ona göre işlem yapılması...

kıştığı bu kayırmada, acaba başka türlü kötü niyetler var mıydı? Sema Hanım, kendi iyiliği için çalışan bu çocuğun böyle aleyhine düşünmekle bir günah işlemiş oluyor muydu?

— Her şey hakkında kötü düşünmek, hasta bir felsefedir. İyi düşünenler, şüphesiz, durmadan kötü sanılar içinde yaşayanlar kadar rahatsız olmaz. Bir atasözümüz vardır: «İyi diyelim de iyi olsun» derler... Ne kadar başım sıkılsa, böyle tanımadığım adreslere başvurmayacağımı kesinlikle biliyorum. Ancak, iyilik yapmak için yanıma gelen bir yurttaşım aleyhinde böyle durmadan kötü düşünmenin de ne anlamı var? O, iyi kötü, nasıl isterse öyle düşünsün... Eninde sonunda işin ucu bende değil mi? Başkalarına, haklı haksız, şüpheli bir gözle bakılabilir; ben kendi kendimden şüphe edemem ya?

Zavallı kız, büyük bir iyi niyetle, o günkü hayat tarihinin bu küçük olayını hatırlatıcı bir belge olmak üzere kartı, yanında taşıdığı küçük el çantasının içine attı. Bu kâğıt parçasından ne büyük iyilik umuyor, ne de bir kötülük bekliyordu.

Oradaki işini bitirdikten sonra Piyer Loti'nin[1] tasvirine uyan kalın peçesi altında, kimliğinden hiçbir şey seçilmez, yukarıdan aşağı simsiyah bir bilmece gibi sokağa çıktı.

Sultanhamamı semtinde idi. Kebapçının dar sokağından çıktı, Meydancık'a sekiz on adım atar atmaz arkasından:

— Küçükhanım... Küçükhanım... diye acele bir ses duydu.

Başını çevirdi; Nurullah Şahab'ın kendisine doğru koştuğunu gördü. Delikanlı yaklaşınca:

— Hanım affedersiniz; karta yazılması en gerekli olan şeyi unuttum. İşte kalemim hazır. İzin verirseniz iki söz ekleyeceğim.

Sema Hanım, bu sırnaşık çocuğun yüzüne baktı; dediğini yapmazsa, sözünün uzayacağını ve belki de

---

(1) Türk dostu olarak bilinen Fransız romancısı (1850-1923). Bizde, bir Türk kadınını anlattığı *Âziyade* romanı ile tanınır.

bir süre sokaklarda arkasından geleceğini düşündü. Çıkar yol, istenen şeyi kâğıda yazdırtıp sözü kısa keserek yürümekti ve öyle yaptı. Çantasından kartı çıkardı, uzattı.

«*Nurullah Şahab, Sirkeci'de Koza Hanı'nda, 14 numara... İzzet Saim Bey...*» adresini yazdıktan sonra, küçük bir reveransla kartı geri verdi:

— Eğer paraya ihtiyacınız varsa, yapılacak işe karşılık kırk elli lira ve daha çok avans da takdim edebiliriz, sözlerini ekledi...

Dünyada öyle kötü rastlantılar olur ki, elinizde saat tutarak, felaket doğuracak bu iki anı birleştirmeye uğraşsanız başaramazsınız. Bu kadar nazik bir zaman hesabı kendi kendine oluverir.

Sema ile Nurullah Şahab'ın sokakta görüştükleri sırada, Muhlis Naki Bey, kebapçıda bulunuyordu. Yemeğini bitirmiş, hesabını görmüş, lokantadan çıkacağı sırada rast geldiği bir dostuyla konuşurken, gözü dışarıdaki delikanlı ile kapalı kadına ilişti. Kadının, yüzünü sıkı örtmekteki olağanüstü özenine karşın, genç olduğu belliydi.

Muhlis'in kulağına hemen şöyle seçilir seçilmez bir iki söz esti. Birdenbire içi titredi. Ses Sema'nınkine benziyordu. Bakışları bu siyah bilmecenin üzerine açıldı. Dikkat ettikçe şaşkınlığı ve merakı arttı. Çünkü yalnız sesi değil; boy bos, endam, bütün şekiller, davranışlar Sema'ya benziyordu. Beyni döndü. Ama bunun o olmasına imkân var mıydı? Sema, burada böyle kimliğini gizleyerek, ne arıyordu? Kadının yüzünü seçemediyse de, delikanlıya iyice dikkat etti; giyiniş, yüz ve davranışlarında hiçbir seçkinliği, üstünlüğü olmayan, bayağı bir tip... Sema'nın böyle genç bir erkekle ne alışverişi olabilirdi?

Kadını izleyerek işi anlamak istedi. Sonra kendi kendine güldü; Sema'dan böyle bir şırfıntılığı şüphe etmek, kendisi için ne bayağılık ve sevgilisi için ne büyük hakaretti. Boyunun bosunun benzerliğinden dolayı bir sokak kadınının günahını Sema'ya yüklemek! Muhlis, bunu kendi vicdanı ile, mert terbiyesiyle uzlaştıramadı. Zihninde parlayan bu çocukça kuşkuya gülerek yürüdü. Kadını izlemekten vazgeçti. Ama döndü,

dolaştı, bu küçük olay aklından hiç çıkmıyordu. Kadını gözden kaybettikten bir süre sonra, onun siyah hayali, yine boylu boyunca karşısına geldi. Kalın peçesinin altından alaylı bakışlarla sanki:

— Ben senin için çözülmesi gereken önemli, kara bir bilmeceyim... ama fırsatı kaçırdın... (diyordu.)

Evet, bu kuzguni bilmeceyi çözmeden kaçırmıştı. Şimdiki zamanda, yüzünü bu derece özenle halktan saklayan kadın kalmamış gibiydi. Bu, neden bu kadar kapanmıştı? Bu kadın, herhalde bu simsiyah örtülerin altında önemli bir sır saklıyordu.

Açık portakal rengi üzerine, uçar bir siyah kırlangıç işlenmiş kadife çantasından bir kâğıt çıkardı. Delikanlı üzerine bir şeyler yazdı. Ama bu kadın, Sema olmadıktan sonra sokaktaki şırfıntıların işlerine Muhlis ne karışırdı?

Aman yarabbi... O muydu? Değil miydi? Naki Paşaoğlu, bu iki soru arasında ezilen beynini, işkenceden ve böyle ağır bir kötü sanıyla "masumluğu"nu kirlettiği Sema'yı şüpheden kurtarmak için bütün bu kötü düşünceleri kovmaya uğraşarak yürüyor; ama o siyah kadını, elindeki kırlangıçlı portakal rengi çantayı aralıksız görüyordu.

Muhlis, böyle bir kuşkuya düştü. Sema'nın hiçbir şeyden haberi yoktu; çünkü o, sevgilisinin kebapçı dükkânından kendisine bu kadar dikkat ve merakla baktığını görmemişti. Hiçbir şeyin farkında değildi

8

Dünyaları altüst eden dedikodulardan ileriki mutluluklarını korumak için, bu evlenme, etraftan pek gizli tutuluyordu; ancak nişanlılar, artık geceleri biri bahçeden, öteki pencereden –ilk sözlerine yutkuna yutkuna başlangıçlar arayarak– sıkıntılar içinde konuşmuyorlardı. Her yandan el ayak çekildikten sonra, korulukta kol kola geziniyorlar; yaprakların tavanı altında yan yana oturarak uzun uzun dertleşiyorlar, evlenme sorununun toplumsal içyüzünü, nazik koşulları, kadın

erkek her iki tarafa düşen önemli görevleri üzerinde ince düşünceler yürütüyorlardı.

Birbirlerinin huyunu, yaradılışını, istediklerini, karakterini ve bütün benliğini iyiden iyiye kavraya kavraya bu kadar anlaşıp tanışarak hiçbir evlenme olmamıştır, denilebilir.

Biri gönlünün bir köşesini açtığı zaman, hemen her vakit içinde ötekini buluyor; yani duyguları birçok noktalarda uygun çıkıyordu.

Pek mutluydular pek... Hatta Sema, kimi zaman bu mutluluğun geleceğe doğru uzanan, cenneti andıran nurlu izine bakarak, kötümser filozofların hayattan yılgınlık getiren yakınmalarını, sızlanmalarını düşünüyor; nasibin bunda gizli bir oyunu olduğundan kuşkulanıyor; mutluluklarının büyüklüğünden eni konu korkuyordu.

Eski düşünür ve ozanlarımızın, adına "Felek" dedikleri bir şey vardı. Bu tek sözcük, önüne geçilmeyen korkunç bir kötülüğün çok anlamlı bir simgesidir. Kimi kez buna bir de tümsek ekleyerek "Kambur Felek" derler. İşte bu Felek çok kıskançtır. Mutluluğun, yücelişin doruğuna çıkanları, hemen çalyaka edip[1] devirir; yerden yere çarpar. Eski adamlar, Felek'ten bir gün çalmaya uğraşırlar; haz ve neşenin amacına erdikleri zaman, "Aman Felek duymasın!" derler.

Sema Hanım anasından babasından dinleye dinleye, küçüklüğünden beri kuruntunun yarattığı bu umacıdan pek ürkmüştü. Çünkü onun şerrine uğrayanları, büyüklerin uyarmasıyla, çok görmüştü... Şimdi Muhlis'le olan karşılıklı gönül mutluluklarının arasına, bu kamburun girmesinden bir önsezi ile titriyordu.

* * *

Eylülün son günleri, Arabi ayının on beşi... Ağustosta serince fırtınalar yapan hava, sanki o hırçınlıklarını affettirmek için, yazdan çaldığı güzel günleri sonbaharda ödüyor. Sıcaklardan kalma ılık, durgun, mevsimin ilerlemesine karşı bulutsuz, sissiz, berrak bir gece... Gökyüzünün uçurumlarında yuvarlanan ay, tepe-

(1) Yakasına yapışıp.

sinden, yüzünün bütün değirmiliğiyle, güneşten aldığı nurları, annesi dünyaya saçıyor. Birbirinden ayrılamayan, ama hiçbir zaman da kavuşmayan işte bir çekim oyunu...

Dünürlükle yakında birleşecek bu iki paşa ailesi, yılın bu son elverişli gidişinden yararlanmak için geceyi dışarıda, ayın altında geçiriyorlardı.

Şebiyelda kahveleri pişiriyor, şerbetler dağıtıyor; Muhlis'le Sema'yı yan yana konuşurlarken görünce:

— Ah yavrularım... Allah nazardan, kazadan saklasın sizi... İnşallah ben sizin çocuklarınıza da dadılık edeceğim (diyordu).

Sonra bu saf ve candan bağlı dadı, önlüğünün ucunu kaldırıp gözlerini silerken, Servet Hanım soruyordu:

— Şebiyelda, niçin ağlıyorsun?

— Bilmem hanımcığım, bilmem... İçimden geliyo... Çok sevindiği vakit hep böyle ağlarım... Memleketi, anam babam, kardeşler aklına gelir. Ehhh ben de böyle pırasa gibi yerden çıkmadım. Soyu sopu hepsi vardır; şimdi ne oldular? Bilmem ki... Eeee, yalancı dünya; bir varmış bir yokmuş... Siz sağ olunuz efendim. Artık anam da siz, babam da. Bundan sonra ben onları nerede bulacağım?

Ak saçlı Arap, nasırlı iki siyah elini havada çırpındırarak, böyle bir çocuk saflığıyla söylene söylene mutfağına giderken, dinleyenlere de garip bir içlilik çöküyordu...

Gece yarısına yakın büyükhanımlar, hizmetçiler çekildiler; iki nişanlı içeri girmediler. Şimdi yalnız, baş başa, ay ışığının sefasını çıkaracaklardı. Bir süre ağaçların etrafında yan yana dolaştılar. Seyrek konuşuyorlardı. Böyle az konuşmaları, birbirlerine söyleyecekleri olmadığından değil; tam tersine, içlerini dolduran coşkunluğu örtmek içindi. Sonra büsbütün sustular.

Şimdi tam tepeden batıya dönen ay, bütün gücüyle nurlandırdığı yer üzerinde, ağaç dallarının koyu gölgeleriyle profillerini çiziyordu. Deniz uzaktan, pırlantalar serpili havuzlar, yer yer serilmiş kılabdanlı[1] seccadeler, hülya evreninden manzaralar gösteriyordu.

---

(1) Sırma katılarak eğirilmiş ipek.

İki genç gezindikleri bu sevda düşü içinde, hiç durmayan yürek çarpıntısından artık kesilerek korunun kenarında, bu şiir gecesinin fanusuna karşı bir kanepeye oturdular. Bir süre yine söylemediler. Bir tehlike varmış gibi, sessizliği bozmaya korkuyorlardı.

Sonunda Muhlis, gecenin o ışıklı sessizliğindeki ahengi okşar yumuşak, kesik bir sesle:

— Sema...

Genç kızın ağzından bir:

— Efendim... cevabı titredi.

Heyecan perdesinin yırtıldığı o ilk anda, birer sözcükten fazlasını söylemeye güçleri yetmiyor gibiydi... Sonra Muhlis:

— Gecenin bu şiirle dolu kucağında ne düşünüyorum biliyor musun?

— Ne düşünüyorsun?

— Şu tepemizdeki ayla aydınlanmış sema(1) mı daha büyüleyicidir, sen mi?

— Oh, abartıyorsun...

— Abartma değil; gönlümü söylüyorum...

— Ben dünya yüzünde bir yaratıkçağızım... Babamın, bilmem ne gibi bir fanteziye kapılarak seçmiş olduğu adımdan dolayı, gerçek sema ile beni nasıl karşılaştırabiliyorsun?

— Babanız büyük adammış. Sen doğunca kalplere, gönüllere kadar derin duygular dolduracağını keşfetmiş... Sana bu adı vermiş...

— Adın ne önemi var. Ne çirkin kızlara, babaları "Âfet"(2) adını yaraştırmışlardır.

— Ama sen böyle adının karşıtı olanlardan değil... adının da üstünde bir Sema'sın... Öyle derin, öyle derin ki, bana verdiğin şaşkınlık karşısında baş dönmelerine tutuluyorum...

— Sen, beni hayal gücünle derin görüyorsun. Gerçekte ise zavallı ben, o kadar yalınkat bir kızım ki.

---

(1) Gökyüzü.

(2) Mecaz olarak: Güzelliğiyle canlar yakan.

— Benim, güzel ve yüksek duygulu kadın tanımakta pek ince bir sağduyum var... Alçakgönüllülük göstereceğim diye, bu ayarı pek doğru duygumu incitme... Aah ah, benim yalnız bir kusurum, bir deliliğim vardır...

Muhlis inleyerek sustu. Sema, bir dakika kadar bekledikten sonra:

— Ne, bu deliliğin?

Muhlis, ay ışığının, bütün varlıklarını büyüleyen nurları altında Sema'nın gözlerini arayarak:

— Pek kıskancım...

— Buna bir delilik deme!

— Niçin?

— Çünkü ben de öyleyim...

— Eh, bu yönden de birbirimize uyduk...

Sema Hanım ince bir gülümsemeyle:

— İki kıskanç bir arada nasıl olur?

— Pek güzel olur. Karı koca, ya ikisi birden birbirini kıskanmalı ya da kıskanmamalıdır. İşte böyle geçinilir...

Gülüştüler. Sonra birdenbire derin bir üzüntüyle Muhlis'in yüzü sarardı. Yine eğildi. Ayın nurdan duvağı altında sevgilisinin gözlerini aradı.

Sema Hanım küçük bir kesiklikle:

— Ne oluyorsun Muhlis?

— Ne olduğumu ben de bilmiyorum...

— Birdenbire üzüntü mü bastırdı?

— Evet, ağlamak istiyorum...

— Niçin?

— Sema, bana acımanı istiyorum. Ben öyle bir adamım.

— Sevgi sözü dururken, niçin acıma sözcüğünü kullanıyorsun?

— Çünkü birincisi kadar ikincisine de muhtacım. Çünkü ben kıskançlığımı delilikle tanımladım. Hastalığımın şiddetini anlatmak için ondan daha güçlü bir söz bulamadım. Oysa delilik bu hastalığımın yanında pek hafif, pek uslu kalır...

— Ama sevgimizin bu ilk adımlarında ve kalplerimizin billur saflığıyla, içlerindeki aşkı riyasız, yalansız birbirimize gösterdiği bu mutlu gecede, niçin kıskançlıktan söz ediyorsun?

Muhlis, şimdi daha büyük bir gönül burkuntusuyla sustu... Kebapçı dükkânından Meydancık'ta gördüğü kalın peçeli kadın aleyhinde edindiği şüpheyi açamadı. Bir türlü, "Acaba o sen miydin?" diyemedi. Sema'ya karşı böyle bir hakareti ağzına yaraştıramadı. Sonra bu şüpheyi dağıtarak tutulduğu üzüntüden silkinmek için:

— Sema, gerçekten kalbin billur mudur?

— Seni temin ederim[1] beyefendi...

— İçindekilerin hepsini görmek isterim...

— Onun içinde, ağzımdan çıkanlardan başka bir şey yoktur...

Birbirine karşı derin bir aşkla çarpan yüreklerinin taşan çarpıntısı içinde sustular. Muhlis, bu billur kalbin içindekileri görmek için süzgün bir tutkunlukla gözlerini kızdan ayırmıyordu.

Dokunaklı bir yalvarış baygınlığıyla, gözlerini ruhuna diken bu genç insan biçimindeki bilmeceyi, Sema da yan ama derin bakışlarıyla çözmeye uğraşıyordu. Komşuları dedikoducu Jale'nin, bu delikanlı aleyhinde ortaya saçtığı tuhaf söylentileri düşündü. Muhlis, pek yaman bir sevda fırtınası geçirmiş imiş. Bu felaket, Naki Paşazadenin gönlünü yaralı bırakmış... Bu onulmaz dertten hâlâ kurtulamamış. Gönlü sevdaya pek yatkın imiş... Sözün kısası, ucu derin sırlara gömülü bir serüven...

Sema Hanım da bu konuyla ilgili küçük bir soruşturma yapmak istedi; ama cesaret edemedi. Bu delikanlı ile bugünkü günde gönülleri birleşmiş ve evlenme kararıyla, birbirlerine mutlu bir gelecek için söz vermişlerdi. Şimdi Muhlis, bu yeni sevgi ile avunmuş gibi iken, geçmişin acıklı bir yarasını deşmenin ne anlamı vardı?

---

(1) İnan bana.

Gece ilerledi, nemlendi. Ayın yüzü hafif sislerle tüllenmeye başladı; sabah serinliği çıktı.

Muhlis, çiylerle ıslanan üstünü başını yoklayarak:

— Bak Sema'cığım, doğanın hiçbir deminde karar var mı? O deminki tatlılık, berraklık bulanıyor. Gecenin neşesi kaçıyor.

Sema, şimdi o da biraz üzgün:

— Evet... Hava, bize geçirttiği pek tatlı birkaç parlak saati kıskanmış gibi, şimdi bozuluyor.

— Niçin "kıskanmak" sözcüğünü kullandın?

— Hiç, dilime öyle geldi...

— Bilmem, hiçbir mutluluğun, hiçbir zevkin sonu yoktur, değil mi?

— Bütün filozoflar, edebiyatçılar, ozanlar bundan yakınıyorlar.

— Onları bu yakınmalarında haklı mı görüyorsun?

— Pek değil...

— Niçin?

— Mademki bu dünyada kalımlı hiçbir şey olmuyor; biz insanlar, doğanın bu yasasına artık alışmalıyız... Hele düşünürlerin karşıtı düşünülmeyen böyle başlangıcı ve sonu olmayan bir yargıya karşı isyanlarını, anlamsız buluyorum.

— Sema'cığım, bu haklı isyanı, niçin anlamsız buluyorsun? Bana açıkla...

— Muhlis, benim gibi bir kadının aklı böyle şeylere ne kadar erebilir? İşte aklıma geleni söylüyorum... Benim derin bir bilgim, incelemem, araştırmam yok ki... Seni fen ile, felsefe ile kandırayım...

— Senin sözlerin en olumlu bilimlerden, en büyük filozoflardan çok yüreğime su serper. Bilmek istediğim bilim değil; beyinleri dolu filozofların, yalnız kafadan gelen ağır felsefeleri değil; senin billur kalbini dolduran bozulmamış, tertemiz kalmış duygularını anlamak... İçindekileri, içimin derinliklerine karıştırarak, bu geçici, bu vefasız dünyanın kötülüklerine, hainliklerine karşı bir avunma yolu bulmak istiyorum... Doğanın sonsuz şeylerine karşı baş kaldırmaları haklı görüyorum. Çünkü ben, aşkımızın eksilmeden kalımlı ol-

ması dileğiyle yanıyorum. Ne bakımdan olursa olsun, onun için bir son düşündükçe çıldırıyorum.

— Muhlis... şairlik, âşıklık, sevda dilekleri ve çılgınlıkları başka; doğanın yasaları başka... Bak tepemizden şimdi batıya inen ay, aynı noktada bir saniye durmuyor. O, kimsenin gönlünü yapmak için sonsuz yolunda eğlenmez. Artık şairlerin, bir parça daha ay ışığı görmek için, onun yürüyüşünü durdurmaya uğraşmaları boşunadır. Onlar:

Ey saat-ı sa'd aman aman ver
Ey çarh tevakkuf et zaman ver[1]

diye ne kadar haykırsalar, bu sonsuz uçurumun içinde birbirini kovalayan dünyaları durduramazlar... Olmayacak şeylere karşı niçin çocukça bomboş yakınmalarla üzülmeli...

— Doğanın, kimi zaman katlanmaya güç bırakmayan zulümlerine karşı ne yapmalı?

— Katlanmalı...

— Katlanmanın ne olduğunu bilir misin Sema?

— Ben de bundan, herkesin kavradığı kadar bir anlam çıkarıyorum...

— Katlanmak, kimi kez cinayetler, intiharlar ile patlayan kabı zayıf bir bombadır... Söylemesi dile kolay gelen bu sözcüğün büyük cehennemi içine sen düştün mü hiç?

— Hayır...

Muhlis, korkunç bir işkencenin anısıyla beyni eriyor gibi başını Sema'dan yana olan omzu üzerine düşürüp, soluklarını gözlerinin baygınlıklarına uyan pek içli bir ahenkle ağır ağır alarak:

— Ah Sema, bu sözcüğü yalnız kuramsal olarak değil; biraz da uygulamalı olarak öğrenmiş olmanı isterdim.

— Bey, bu küçük kelime, mademki büyük bir cehennem imiş; benim de bunun içinde, az bir süre de olsa, yanmamı niçin istiyorsun?

---

(1) Ey uğurlu saat, (bize) aman ver (: acı) / Ey zaman, dur, (bize) zaman ver.

— Bu dünya geniş bir çile yeridir. Mevlevilerin, bu çile evreni içinde bir çile tekkesi kurmalarına çok şaşarım... Bu "devran"ın çileleri yanında, Ahçı Dede'nin denemeleri kaç para eder?

— Muhlis, niçin bu gece çok kötümsersin?

— İyimser olmamı mı istiyorsun?

— Şüphesiz...

— Kendi kendini aldatma budalalığına iyimserlik derler.

— Niçin?

— Çünkü insan, zalim doğanın geçici iyiliklerine aldanmadıkça, mutlu olamaz... Sema, bu dünyanın hiçbir şeyinde vefa yoktur...

— Döndük dolaştık, sözümüz yine başladığımız noktaya geldi...

— Evet... bu âlemde vefa yoktur. Olsa da geçicidir, pek kısadır. Benim gibi aşka, sevgiye, vefaya susamış gönülleri kandıramaz...

— Bilmiyorum Muhlis, niçin yine dünya mutluluklarının kalımlı olmadıkları yakınmasına döndük? Ben de sana yine eski cevabımı vereceğim...

— Bulabildiğim aşk ve vefa ile yetinmemi mi söyleyeceksin?

— Evet...

— Ah, istiyorum ki senin ruhun da sonsuz bir aşk ve vefa ihtiyacıyla yansın. Sen de benim gibi aynı şeylerden yakınarak, feryat ederek kollarımın arasına düşesin. Yanarak aradığım serin kaynaktan beni doyurasın. Aradığını benden alasın. Her ikimiz de bu kahpe dünyanın kahırları, zulümleri, yalanları, alçaklıkları ortasında hiç kimseye benzemeyen bir çift olalım. Başka türlü evlenelim. Başka türlü sevişelim. Başka türlü yaşayalım. İnsanların oyunlarının, düzenlerinin, baygınlıklarının, ağırlıklarının erişemeyeceği bir tepeden, bu rezillikler, hainlikler bataklığını seyredelim. Kendi cinsimizin aldatıcılıklarından sıyrılmış bir meleklik semasına yükselelim... Böylece bana söz veriyor musun?

— Veriyorum...

— İşte sana yemin veriyorum: Vallahi mi?

— Vallahi... ama...

Muhlis, ufak bir yürek çarpıntısı hıçkırıklarıyla:

— Eee... Ama?

— Bu yemini hiç gerekli görmüyorum...

— Niçin?

— Çünkü yemin, verdikleri sözden dönmeleri düşünülen kimselere ettirilir. Bütün kesinliğiyle ve gücüyle güvenleri kökleşmemiş olan kimseler arasında olur. Sen benden şüphe mi ediyorsun?

— Hayır, şüphe etmiyorum. Hani ya, bazı meraklı kimseler vardır. Kapılarının sağlam kilitleri varken, bir de aşağıdan yukarı sürgüler eklerler... İşte ben, öyleyim...

— Muhlis sen beni sevdin...

— Çılgıncasına...

— Ben de sevgini aynı şiddetle karşıladım... İyice inan ki, gönlüm sevdanla doludur. Yeminden sonra oraya bir zerrecik sığdırmaya bile yer yoktur... Ben senin için düşünülemeyecek kadar yüksek bir sevgiyle dopdoluyum. Birbirimizi mutlu kılmak için yaşayacağız. Bundan şüphe etmek, benim yüzüme karşı, "Sevgime layık bir kadın değilsin!" demektir. Candan seven yüksek gönüllerin vicdan sözleşmeleri, yeminsiz, senetsiz, tanıksızdır...

Birdenbire Sema Hanım'ın şakağına kelebek gibi bir şey çarptı. Eliyle bu kanatlı böceği kovalarken başını arkaya çevirdi. Ağzından:

— Ah... o ne? yadırgayışı fırladı.

Muhlis şaşırarak:

— Ne var?

— Birisi...

— Kim?

— Ne bileyim?

— Bir insan olduğundan emin misin?

— Eminim...

— Bu vakit, burada ne işi var?

— Ben de ona şaştım.

— Bu, kim olabilir?

— Ya hırsız, ya casus...

— Hırsızı anlarım, ama casusun bizimle ne işi var?

— Ya bir şey çalmak ya da bizi dinlemek için dolaşıyor...

— Ne biçimde idi? İriyarı bir kimse mi?

— Hayır ufak tefek... Hatta diyebilirim ki bir kadın... Kelebek gibi dut ağacının yanından büyük havuzun sünger taşları arasına uçtu, kayboldu...

Muhlis elini alnına vurarak:

— Acaba o mu?

— Kim?

— Jale...

Bu adın söylenmesiyle Sema birdenbire sarardı; ancak gittikçe donuklaşan ay ışığının altında, üzüntüsünün şiddetinden benzine gelen bu değişiklik pek seçilemedi. İçinde birden kaynayan bu merakı yenemeyerek sordu:

— Ama bey, bu ad neden aklına geldi?

— Beynime kimi zaman bir kâhinlik(1) gücü gelir...

— Jale'nin bizi dinlemesine bir sebep düşünebiliyor musun?

— Sonra anlatırım...

Bu "Sonra anlatırım..." sözü, işin içinde hikâye edilecek uzunca bir serüven bulunduğunu sezdiriyordu. Muhlis'le Jale'nin arasında bir serüven...

Gecenin artan nemi içinde, bu sözler Sema'nın üzerinde buzlu bir duş etkisi gösterdi. Zavallı kız, iliklerine kadar titredi.

Horozlar ötüyordu, şafak söktü. Ne var ki bu aydınlık yaz gecesi, iki sevdalının yeni kaynayan duygularını birbirine döküp saçmak için o kadar kısa geldi ki, Sema sabahın pek çabuk oluşuna şaştı. Daha çok oturamazlardı.

Muhlis ayağa kalkarak:

— Ayaz çıktı Sema, üşüyeceksin. Haydi seni köşke bırakayım. Ben bizi dinlemeye gelen şu genç cadıyı ürküteyim.

---

(1) Geleceği gördüğüne inanılan kimse.

Gerçekten Sema titriyordu, ama sabahın ayazından değil, bu büyük mutluluğunun ilk adımlarında ayaklarına dolaşan Jale konusundan...

9

Sema, döşeğinde o gece yüreğine giren soğukluk titremesinden kurtulamadı. Muhlis'le Jale'nin arasında nasıl bir serüven var? Ne vakit başlamış? Naki Paşa'nın oğlu, bu doğru sözlü, mert yapılı delikanlı, o namusu söz götürür kız ile böyle bir gönül dolabı çevirirken, nasıl olup da beri yandan, kendisiyle aşk ilişkisi kurarak evlenme kararı veriyor; sonsuz vefalar, bağlılıklar istiyor? Bu denli içtenlikle, temiz yürekle davranır gibi görünen ve soyluluğu ile, eğitimiyle, vicdanıyla övünen bir gencin böyle umulmadık ters bir yanı, bu kadar iğrenç bir içyüzü olabilir mi?

Oh... insan... insan, yaratıkların en canavarı, en düzencisi insan; yaradılışın en anlaşılmaz, en iğrenç bilmecesi sensin... Yalnız kendin için, kendi keyfin için yaşarsın. Fırsat bulursan her şeyi bu keyif tapınağının önünde kurban edersin... Sonra halkın içine çıkar, "Hak ve adalet" diye bağırırsın.

O ana kadar yabancı bir erkeğe eteği sürtünmemiş olan Sema, bu delikanlıda gördüğü candan davranışlara kapılarak, üç günde ona gönlünün kanatlarını ardına dek açmış; onunla kol kola gece bahçelerde gezinmiş, bütün ruhunu göstermiş, aralarında verdikleri evlenme kararını annesine büyük bir müjde gibi yetiştirmişti; şimdi annesinin yüzüne nasıl bakacak, ona ne diyecekti?

Zavallı Sema, düşündükçe sinirleniyor, sinirlendikçe ne yapacağını bilmiyordu. Yatağında birkaç saat hiç uyumadan yuvarlandı, sonunda kalktı.

Bu sert sinir taşkınlığından sonra, kendini toplamak için düşündü. Belki hep bu kuşkuları, kaygıları boşuna idi. Belki yüzünü görür görmez, Muhlis ona iki sözcükle gerçeği ispat ederek bütün sıkıntılarını, üzüntülerini bıçakla kesiverirdi. Onu görmeden böyle köpü-

rüp taşmak, kendisini söyletmeden ağır suçlamalarda bulunmak yakışık almazdı. Ama onu görebilmek için akşamı nasıl edecekti?

Kafesinde çırpınan yaralı bir kuş gibi, viran köşkün içinde o odadan o odaya gezinerek geceyi bulmaya çabalıyor; yüzünün solgunluğu, aklının dalgınlık ve perişanlığıyla dikkatini çektiği annesinin soruşturmalarından kurtulmak için, türlü iş ve bahaneler bularak ondan kaçıyordu...

Zavallı Sema, bu üzüntülü, sıkıntılı ve katlanılmaz durumda iken, alt katta kapılar açıldı, kapandı. Galiba bir konuk geldi. Sema, üst katın merdiven başından aşağıyı dinledi. Konuğu annesinin odasına aldılar. Ama gelenin kim olduğunu anlayamadı.. O, artık her şeyi merak ediyordu. Merdivenden birkaç basamak inerek, sofada gezinen Şebiyelda'dan sordu:

— Dadı...

— A canım...

— Kim geldi?

— Jale... Jale... Amma da bir süslenmiş ki, amma da bir süslenmiş ki... Bizim evde düğün mü var, bilmem ki ayo? Nesi var, nesi yok takınmış; telli bebeğe dönmüş... Bilmez miyim ben onun ne aşüfte olduğunu... Kim bilir yine sabahleyin hangi delikanlıya göründü...

Saf Arap, bu patavatsız sözleriyle sevgili küçükhanımının yüreğine hançerler sapladığını bilemiyordu...

Jale gelmiş... Öyle bir gecenin sabahında niçin gelmiş? Demek ki onun da anlamak istediği şeyler var... Bir iskandil[1] yapacak...

Şimdi Sema, bu pek aldırışsız, cüretli konuğun yanına çıksın mı, çıkmasın mı?

Önce tiksinti ile titreyerek çıkmamak istedi. Öyle üzgün bir zamanında Jale'nin yüzünü görmek, onun sözlerine cevap vermek, Sema için işkencelerin en büyüğüydü. Ama buna katlanmakla, yüreğini yakan o üzücü konuya ilişkin birkaç gerçeği öğreneceği de dü-

---

(1) Soruşturma.

şünülebilirdi. Jale'nin gösterdiği patavatsızlığa, Sema'nın da sarsılmadan karşı durması gerekliydi...

Perişanlığını, solgunluğunu gidermek için biraz kendisini, saçlarını derledi topladı. Yüzüne birkaç avuç su serpti, kurulandı. Üzgünlüğünü saklamak için insanüstü bir çabayla, gülümser bir yüz takındı. Konuğun yanına girdi.

Jale, baloya gider gibi, hemen hemen dekolte bir kılıkta idi. Ne kadar elması, cicisi bicisi varsa başında, kulaklarında, göğsünde, bileklerinde, parmaklarında parlıyordu. Şebiyelda'nın hakkı vardı. Komşudan komşuya bu tuvaletle, bu kılıkla gelinmezdi. Jale'nin sabahleyin, böyle bir aktrist gibi, süslenip görünmesinden amacı ne idi?

Bu gece casusu, ilk bakışta Sema'nın yüzündeki gülümsemenin zorlama olduğunu anladı. O da gülmeye başladı. Birbirine ilgisiz görünmeye uğraşan bu iki "rakip" kız, bakışlarının ilk karşılaşmasında sanki birbirlerinin yüreğini delerek sırlarım dışarıya akıttılar...

Sema, içe işleyen bakışlarıyla ötekinden soruyordu: "Gece bizi dinleyen casus sen miydin?"

Jale, alayını gülümsemesiyle örttüğü dik bakışlarıyla, yine öyle sessiz karşılık veriyordu: "Evet, bendim..."

Sema, yine sessiz, gözüyle soruyordu: "Sabahleyin, buraya ne anlamaya geldin?"

Jale de şöyle karşılıyordu: "Yalnız anlamaya değil; biraz da anlatarak kalbini hançerlemeye geldim..."

Şimdi ağızlarıyla görüşmeye başladılar. Dereden tepeden birkaç söz... ve sonra, biraz şöyle ana düşüncenin çevresinde dolaştıktan sonra, Jale birdenbire:

— Ne o, Sema Hanım? Benzin pek solgun, hasta mısın?

— Hayır, bir şeyim yok...

— Saklama canım, saklama...

— Niçin saklayayım?

— Bu gece hiç uyumamışa benziyorsun...

— Neden anladın?

— Yüzün söylüyor...

Annesi, üzüntüsünü saklama çabasına karşın, yüzü çatılan kızının imdadına yetişerek:

— Sema hasta değil... Tanrı'ya şükür bir şeyciği yok... Rahatsız olsa niçin saklayayım?

Jale:

— Affedersiniz, bana öyle geldi. Aldanmış olduğuma sevindim.

Jale biraz sustuktan sonra, ana kızın yüzlerine anlamlı anlamlı göz gezdirerek:

— Duydunuz mu?

Servet Hanım:

— Hiçbir şey duymadık. Yakışıksız bir şey ise, yine de duymak istemeyiz...

Jale:

— Ama hanımefendi, affedersiniz, bu böyle bir şey ki duymanız gerekir...

Servet Hanım:

— Tuhaf şey... Niçin acaba?

Jale:

— Çünkü genç kızınız var...

Servet Hanım:

— Sen de affedersin kızım. İşte asıl genç kızım olduğu için, böyle dedikoduların evimden içeri girmesini istemiyorum.

Jale:

— Siz dinlemek istemeseniz de ben söylemek zorundayım.

Servet Hanım:

— Sözlerinize gittikçe şaşıyorum.

Jale:

— Ben de acıyorum, üzgünüm... Ama ne yapayım? Büyük bir kötü sanı altındayım... Herkes benden şüpheleniyor...

Servet Hanım'ın şaşkınlığı biraz daha arttı:

— Kızım, ne tuhaf sözler bunlar? Herkes senden ne şüpheleniyor?

Jale, bürümcük baş örtüsünün ucuyla oynayarak, kusacağı sözleri bir düzene sokmaya uğraşır gibi düşündü.

Sema Hanım, hemen hemen soluk almayı unutmuş bir çarpıntı içinde, bu dedikodu kumkumasının ağzından patlayacak bombayı bekliyordu.

Sonunda Jale, soktuğunu belli etmemeye uğraşan bir yılan kıvrılmalarıyla:

— Yine ondan söz edeceğim...

Servet Hanım:

— Kimden?

Jale:

— Naki Paşazade'den...

Yine bakışlarım tuhaf bir parıltı ile ana kızın gözbebeklerine saplayarak devam etti.

— Artık bu delikanlının sevda hikâyeleri "çapkın Güstav"ı geçti.

Servet Hanım, boğulur gibi birkaç hıçkırık geçirdikten sonra:

— Jale, bu sözlerine inanmam... kesinlikle inanmam! Ne var ki, öyle bile olsa, Muhlis Bey'in sevda hikâyelerinden bizi sorumlu tutmak senin nereden aklına geliyor?

— Çünkü efendim, Muhlis bu mahallede güzel bir kızla mercimeği fırına vermiş diyorlar. Onu da ben sanıyorlar... kendimi savunmak zorundayım.

Servet Hanım:

— Kızım, kendini savunacaksan, başka yerde savun... Burası mahkeme değil...

Jale:

— Hanımefendi, artık açık söyleyeyim. Buralarda genç kız bir ben varım, bir de Sema Hanım var...

Sema Hanım, artık kendisini tutamayarak:

— Unuttunuz; bir de Üsküdar'ın önündeki Kız Kulesi...

Jale:

— Konumuzun hiç alaya gelir yanı yoktur. Ciddi söylüyorum...

Sema:

— Affedersiniz Jale Hanım, bu saçmaların neresi ciddi olabilir? Mahallede dedikodu oluyormuş. Peki... ama sen bu dedikoduları niçin üzerine alıyorsun? Ne-

den yarısını da benim üzerime atıyorsun? Var mı kendinden şüphen? Bu işte benim suçluluğumu gösterecek var mı ispatın?

— Oh... Tanrım göstermesin. Kendimden şüphem yok; ama senin büsbütün suçsuz olduğunu söyleyemem Sema Hanım.

Sema:

— Aleyhimde ne biliyorsan söyle rica ederim.

Jale:

— Boş yere öyle köpürmeyiniz, sözümü kesmeyiniz... Ben söyleyeceğimi söyleyeceğim. Zaten hepsini söylemeye geldim.

Sema:

— Söyle, dinliyoruz. Ama hep bu dedikoduları çıkaran, orta yerde bir çıban başı koparmaya uğraşan sensin. Mahallemizde bu konu ile senden başka uğraşan yok... Canının istediğini söyleyebilirsin. Ne var ki, beni candan yürekten konuştuğuna, suçsuzluğuna inandırman olağan dışındadır. Senin yüreğinde bir fitne volkanı kaynayıp taşıyor Jale Hanım. Artık niçin saklayayım? Nedenini de pek güzel anlıyorum...

Jale, ince bir kırıtma ile gülümsemesini gülme, gülmesini kahkaha derecesine yükselterek:

— Yanlış Sema... yanlış! Bütün yargıların yanlış. Ben buraya büyük bir niyetle geldim. Sema, seni kardeşçe uyarmaya geldim. Yazık ki sözlerimden yararlanacak yerde boşuna öfkeleniyorsunuz... İş artık öyle bir dereceye geldi ki, bunun gizli kapaklı bir noktası kalmadı. Bırakınız, açık açık söyleyeyim...

Sema:

— Söyle diyoruz canım. Ağzını tutan yok...

Jale:

— Muhlis Bey, karanlık gecelerde genç bir kadınla kol kola dolaşıyor. Bunu bu çevrede bilmeyen, görmeyen yok... Âşık, etrafını duvar, âlemi kör sanırmış...

Sema:

— Evet... dolaşıyor... İşte o kadın da benim... Ne yapacaksınız? Biz etrafımızın duvar olmadığını, herkesin gözünün gördüğünü ve arkamızda dişi casuslar dolaştığını da biliyoruz.

Jale, bir kahkaha daha salıvererek:

— Hay Allah razı olsun, sonunda gerçeği işte söyleyiverdiniz. O halde çıkan dedikoduları niçin haksız buluyorsunuz? Demek söylenen sözler asılsız değilmiş.

Sema:

— Bütün bu dedikodular haksız, anlamsız; kötü yüreklilikten başka bir şey değil...

Jale:

— Niçin kuzum, rica ederim?

Sema:

— Çünkü Muhlis Bey'le kol kola geziyorsam, ben geziyorum. Eğer bu büyük bir günah ise, bundan sana hiç leke sıçramaz Jale Hanım. Bu noktadaki telaşının neden ileri geldiğini hiç anlamıyorum...

Jale:

— İzin verirsen bir şey soracağım.

Sema:

— Sor...

Jale:

— Bu Muhlis Bey olayına gelinceye kadar, senin namusun konusunda hiçbir çarpık söz söylenmemişken, neden şimdi en kötü sözlere bir roman, bir tiyatro kahramanı gibi göğüs geriyorsun Sema?

Sema:

— Kötülük bizde değil... o sözleri çıkaranların içlerinde kaynıyor... Biz kol kola geziyorsak, yasal bir isteğin gerçekleşmesi amacıyla geziyoruz. Yakında bütün bu saçmalıkları bıçakla kesecek bir bağla bağlanacağımızı duyacaksınız.

Jale, alayda ileri giderek:

— Bu evlenme kararınızı kutlarım... Ancak, evdeki pazar çarşıya uysa...

Sema:

— Ne demek o?

Jale:

— Bu evlenmenin sonsuz bir karar şeklinde kalacağını anlatmak istiyorum...

Sema:

— Bu sözün, birincisini hiç açıklamıyor; anlamıyorum.

Jale:

— Dur, şimdi anlarsın. Ayağını denk al Sema... Muhlis'le evlenemeyeceksin...

Sema:

— Niçin? Büyü mü yapıyorlar. Ben öyle şeylere inanmam...

Jale:

— Onunla evlenemeyeceksin...

Sema:

— Evleneceğim. Hem de pek yakında...

Jale:

— Büyü yapan yok. Muhlis zaten büyülü... Zaten bir çılgın, bir ahlaksız, bir hilebaz... Senden önce onun aşk ilanına uğrayıp da sonradan yüzüstü bırakılmış kaç tane zavallı kız var. Sen de onların uğradıklarına uğrayacaksın.

Bu suçlamalar üzerine, Sema Hanım biraz sarardı, sustu. İşittiği şeylerin gerçeğe uygunluk derecesini tartar gibi düşünüyordu. Kızının bu acıklı susuşu üzerine, söze Servet Hanım atılarak:

— İftira! İftira! diye haykırdı.

Jale açtığı gedikten içeri saldıran bir düşman gibi idi:

— İftira değil hanımefendi... gerçek...

Servet Hanım:

— İftira! Doğurmadım ama, ben Muhlis'i kendi öz oğlum gibi tanırım. Onun içyüzü de dışyüzü de tertemizdir. Soylu çocuktur.

Jale:

— Hanımefendi, Muhlis'i pek seviyor ve ona inanıyorsunuz; ama onu beş yaşından sonra kaybetmişsiniz. O zamandan beri nasıl bir hayat geçirdiğini, ne yolda huylar edindiğini biliyor musunuz?

Hanım, yüreğinin bütün titreşmelerini sesinde göstererek saf, içten bir inanışla:

— Biliyorum. Beş yaşından sonra güzel öğrenim ve eğitim görmüş, büyümüş, asker olmuş, savaşa gitmiş, yaralanmış, şanlı bir vatan çocuğu olarak dönmüş... Mert, ağırbaşlı, yiğit, başkalarına yardımdan

kaçmaz, yüce gönüllü bir delikanlı... Ne kadar çalışsan, bu alnı açık, temiz çocuğu gözümde kirletemezsin Jale Hanım!

Jale:

— Hanımefendi, yakın bir gelecek, hangimizin haklı olduğunu gösterecektir. Bununla birlikte, ben duyduklarımı, gördüklerimi söyleyerek insanlık görevimi yerine getireyim de siz yine bildiğiniz gibi yapınız... Muhlis, pek çok kızları baştan çıkarmış; hep evlenme umutlarıyla söz vererek aldatırmış... Ağlarmış, sızlarmış, pek kıskanç olduğunu söyleyerek kucağına düşürdüğü zavallılardan merhamet dilenirmiş... Dramın ilk perdesi böyle başlarmış. Mademki bu acayip çocuk, Sema Hanım'a da kur yapıyormuş; geceleri kol kola bağda, bahçede geziniyorlarmış, Sema Hanım benden duyduklarını Muhlis'in yaptığı flört sırasında, ona gösterdiği davranışlarıyla ve döktüğü dillerle karşılaştırsın. Sözlerimin gerçek olup olmadığını bir dereceye kadar anlamış olur.

Servet Hanım:

— Kızım, böyle bir karşılaştırmaya gerek görmeden biz gerçeği biliyoruz...

Jale:

— Demek ki ben Muhlis'e iftira ediyorum ve sizi de aldatıyorum?

Servet Hanım:

— Orasını da kendi vicdanın bilir.

Jale, o da şimdi sinirli, titreyerek, gitmeye hazırlanıyordu:

— Son sözüm kaldı, onu da bitireyim. Konuyu istediğiniz gibi düşünüp bir sonuca bağlayınız. Şimdiye kadar anlattıklarım, işittiklerimdi; ama dikkat ediniz, bundan sonra söyleyeceklerim gerçeğin ta kendisidir... Bu çocuk, bana da ilan-ı aşk etti. Geceleri sabahlara kadar penceremin altında dolaştı, ama ben yüz vermedim. Tenezzül etmedim. Sema Hanım'ı benden daha duygulu, saf ve aldatılmaya yatkın buldu, işi bu aşamaya getirdi. İşte bir daha söylüyorum: Mutluluğu hayalinizi dolduran bu evlenme, olmayacaktır. Bunu fal ile değil; Muhlis'in geçmişindeki örneklere dayanarak

söylüyorum... İyiyi, kötüyü ayırmak, artık size düşer. Hangi taraf haklı, yakında anlaşılır. Allahaısmarladık...

Bu yılan dilli yaratık, mayasındaki bütün zehirleri saçtıktan sonra, memelerinin uçlarına kadar türlü kremler sürüdüğü gövdesini, ince ipek örtüsüyle sözde örterek çıktı gitti.

10

Jale çekildikten sonra, o ana kadar kendisini zor tutan Sema, artık bütün gücünü yitirerek, hüngür hüngür annesinin dizleri üstüne yüzüstü kapandı.

Servet Hanım, Muhlis'ten yana inancını hiç bozmuyordu:

— Kızım, çocuk olma, kalk. Bu aşüftenin sözleri hep yalan, hep iftira, hep kıskançlık, çekemezlik... Vallahi seni avutmak için söylemiyorum. Vicdanımı söylüyorum. Ben gün görmüş kadınım. Bu ara bozucu kız, geçen defa geldiğinde Naki Paşazade için, "Pek kendini beğenmiş, kurumlu, küçük dağları ben yarattım gibi bir tutumu var; kimsenin yüzüne bakmıyor," diyordu. Şimdi rast geldiğine ilan-ı aşk ettiğini söylüyor... Sözleri birbirini tutmuyor ki... Sen sabırlı ol. Kendine güvenini, ağırbaşlılığını, inancını bozma. Bütün yalanların, birkaç güne kadar değil birkaç saate kadar foyaları meydana çıkacak; göreceksin. Hele akşama kadar dişini sık... Muhlis gelsin, olanı biteni uygun bir dille ona anlatalım. Bakalım ne diyecek. Bir de onu dinleyelim. Jale'nin iftirasıyla hemen birden o çocuğun aleyhine dönmeyi senin terbiyene verememem. İşitiyor musun kızım. Aklını başına topla...

Zavallı Sema, ince iniltilerle annesinin dizlerini ıslatarak:

— Ah anneciğim... Anneciğim... Çok yalan, abartma var ama, bu uğursuz kızın sözleri büsbütün asılsız da değil...

— Neden anlıyorsun?

— Bazı gerçekleri seziyorum...

— Sema, kendine gel yavrum. Hayallere kapılmanın sırası değil...

— Hayal değil anneciğim...

— Nedir? Söyle ben de anlayayım...

— Muhlis pek kıskanç... Bu hastalığın, kendinde deliliğin ötesine vardığını söylüyor. "Merhamet, bana merhamet et Sema, merhamet" diye yalvarıyor. Jale'nin bu konuda açığa vurdukları noktası noktasına doğru... Jale, Muhlis'in bu düşkünlüğünü nereden biliyor?

— Nereden bildiğini anlayamadın mı Sema?

— Hayır...

— Vah zavallı kızım. Siz gece bahçede konuşurken Jale'nin arkadan gelip sizi dinlediğini, büyük havuzun bir tarafım kaplayan sünger taşların ardına kadar yaklaştığını söyleyen sen değil misin?

— Evet...

— Eh işte, oradan dinlerken Muhlis'in ağzından işittiği sözleri gelip bize satıyor... Ustalık burada...

— Anneciğim, bazı şeyler var ki size söylememiştim; şimdi anlatmak gerekiyor.

— Hiç saklama. Söyle.

— Gece, bizi dinlemek için arkamızdan hayalet gibi bir kadının dolaştığını en önce ben gördüm. Muhlis'e söyledim. Bunun Jale olduğunu hemen keşfetti. Bu kızın bizi dinlemesinde ne sebep düşündüğünü sordum, "Sonra anlatırım," dedi; başka bir şey söylemedi. Demek Jale ile Muhlis arasında geçmiş bir şey var...

— Ah yavrucuğum, ah, niçin bu kadar saflık ediyorsun? Hep bu sözlerin, Muhlis'e karşı değil, Muhlis'ten yana çıkıyor. Zavallı çocuk, senden bir şey saklamamış, "Sonra anlatırım" demiş. Onun senden gizleyecek şeyi olaydı, Jale'nin adını senin yanında ağzına bile almazdı. Ben sana sabret demedim mi? Muhlis gelsin, bakalım, söyleyeceğini söylesin. Dinlemeden, canilerin aleyhlerinde bile hüküm verilmez...

* * *

Akşam oldu. Sema üzüntüden nöbete tutulmuştu. Biraz yattı. Annesini kaygılandırdı. Bir iki ev ilacı yapıldı. Kalktı, gezindi, yine yattı. Dün gece, Muhlis'in Jale adını söylediği dakikadan bu ana kadar henüz yirmi dört saat olmamışken, bu kısa zaman içinde Sema iyice süzüldü.

Annesi, zavallı kadın, olayın hiçbir kötü yanı bulunmadığına kızını inandırmak için ilgisiz ve şen durmaya uğraşıyordu; ama o da olup bitenleri karışık görmeye başlamıştı. Yüreğinden akan kanı içine sızdırıyordu. Muhlis'in gelmesiyle iş anlaşılacaktı.

Gece oldu, yine ufukta tekerlek bir ay doğdu. Gökten yağan, içe dokunan nurlar, dört yanı derece derece karanlıktan kurtarıp her varlığa bir hayal görüntüsü vermekte iken, Sema sürekli pencerelere koşarak Muhlis'in geleceği yolları bekliyordu. Boşa geçen her dakika, çarpıntı üzerine çarpıntı yığdığından, zavallı kız dayanamaz olmuştu. Böyle acıklı bekleyiş anlarında gözlerini yollara dikip kalmak, zamanı büsbütün uzatarak ruha çok sıkıntı veriyordu...

Sema, sedirin üzerine uzandı, başının altına yastığı, üzerine battaniyeyi çekti, gözlerini yumdu. Hiçbir şey görmemek, artık pek ağır geçen saniyelerin işkencelerini yaşamamak istiyordu.

Başı ucundan ayrılmayan annesi, her an kızının alnını okşayıp nabızlarını sayarak:

— Yavrum, kendini zorla hasta ediyorsun.

Sema Hanım, ağlamamak için son çabasıyla kendini sıktı:

— Anneciğim... elimde değil... Ömrümde hiç böyle iç acısı çektiğimi bilemiyorum.

— Ah cahillik. Kendi kendine ediyorsun. Biraz da ana sözü dinle, üzülme...

— Vakit geçiyor, hâlâ gelmedi. Gelmeyiverirse, bu gece benim halim ne olur?

— Ne olacak, Tanrı'ya emanet... Gelmezse gelmeyiversin.

— Ben meraktan çıldırırım...

— Bu kadar merak ediyorsan, başımı örtüp gideyim. Muhlis'i bir odaya çağırır, görüşüp gelirim...

Sema, battaniyesinin altından çırpındı:

— Olmaz anneciğim, olmaz... Onunla bu konuyu, ne olursa olsun, ben kendim görüşmeliyim...

O sırada bahçeden bir ses geldi. Ana kız, kulak verdiler.

Servet Hanım:

— Hah... İşte o, seni çağırıyor.

Sema Hanım, kendini tutamadan battaniyenin altından fırladı:

— Şimdi ne yapacağız?

— Kalkma... Sen yat kızım...

Sema şaşırmıştı; ne yapacağını bilmiyor gibiydi. Bu emre boyun eğerek yattı.

Bahçeden, en tatlı sesiyle Muhlis'in:

— Sema Hanım... dediği yine işitildi.

Servet Hanım pencereye koştu::

— Muhlis Beyefendi, siz misiniz?

— Bendenizim hanımefendi. Bu akşam yine ay ışığı ne kadar güzel... Lütfen Sema Hanım'ı gönderir misiniz?

— Oğlum, üzerinize afiyet. Sema bu gece biraz rahatsız...

— Rahatsız mı? Ne diyorsunuz?

— Nöbeti var...

— O halde, şimdi kendisini kesinlikle görmeyelim. İzin veriniz, yalvarırım efendim.

Muhlis Bey'i içeri aldılar. Delikanlı odaya girince bir iskemle çekti, hastaya yakın oturdu. Hemen sordu:

— Doktor çağrıldı mı?

Servet Hanım üzüntülü, kırgın:

— Hayır efendim...

— Ben şimdi gider, doktor getiririm; ama bendeniz de biraz hekimim... Bakalım kaygılanmayı gerektirecek bir şey var mı?

Elini uzattı, yavaşça hastanın nabzını tuttu:

— Biraz ateşi var. Nabızlar da fazlaca atıyor... Sema Hanım, kalk azıcık otur. Bak annenin gözlerinde yaşlar dolaşıyor. Ben kan tufanı içinde bulundum, gözlerimden bir damla yaş akmadı. Ama inan Sema, baba-

yiğit bir askeri de şimdi ağlatırsın. Sana karşı yüreğim işte o kadar yufkadır.

Bu sözleri söylerken, gerçekten Muhlis'in gözleri derin bir duygulanmayla bulandı... Delikanlının, aleyhine şüphe edilen ağır konudan büsbütün temize çıktığına artık bundan başka kanıt ister miydi?

Ana kız, içlerinden Jale'nin arabozuculuğuna lanetler ederek, bu suçsuz çocuk aleyhine düştükleri kötü düşüncelerden dolayı pek utandılar.

Sema kalktı, battaniyeyi dizlerine çekti. Annesinin sedirin kenarına koyduğu yastığa başını dayadı. Yüzü, orta yerde yanan kuvvetli lambanın ışığına karşı geldi. Benzinin fazlaca solgunluğu göründü.

Muhlis eğilip eğilip kızın yüzüne dikkatle baktıktan sonra, sesinde derin bir üzüntü titredi:

— Ama, şaka değil, Sema, sen epeyce süzülmüşsün. Söyleyiniz ne var?

Hazır bu kıvama gelmişken konuyu kökünden çözmek için, Servet Hanım ağır bir söyleyişle söze başladı:

— Oğlum, biz büyük bir tedirginliğe uğradık. İşte Sema, birkaç saatin içinde bu duruma geldi. Sizi rahatsız etmek istemiyorum. Ne var ki, ileride çıkabilecek bazı sakıncaları düşünerek, bu işin gizli tutulmasını da uygun bulmuyorum.

Muhlis'in merakla açılan gözleri, kızının yüzünden annesinin yüzüne çevrildi:

— Söyleyiniz hanımefendimiz. Ben hiç rahatsız olmam. Böyle şeyleri bilmemek, tam tersine, bana son derecede acı çektirir. Ayaklarınızı öpeyim. Efendim, hiçbir harfini atlamadan anlatınız. Ne olmuş? Öğreneyim...

— Bugün buraya komşumuz ve komşunuz Jale Hanım geldi.

Naki Paşazade bu addan elektriklenmiş gibi iskemlesi üzerinden biraz kalktı, yine oturdu. Kaşları çatıldı, gözleri küçüldü, soluğunun düzeni bozuldu. Sema Hanım, delikanlının yüzündeki bu değişmelere bütün dikkatiyle bakıyordu. Bu yüz ve gövde hareketlerinde bir tutkunluk, bir sevgi değil, derin bir içerleme, bir tiksinti anlamları okunuyordu.

Servet Hanım devam etti:

— Konuktur, hoş geldi, sefa geldi; ama baloya gider gibi bir kılıkta geldi. Haydi bu da kendi keyfine bağlıdır; istediği gibi giyinsin, kuşansın; ama yeni bir medeniyete, yeni bir hayata, yeni bir terbiyeye giriyoruz, diyorlar. Sanırım ki ev kılığı, sabah kılığı, sokak kılığı, ziyaret kılığı... hep bunlar başka başka olacak... Sade olacak; zamana zemine, duruma uygun düşecek... Haydi neme gerek. Bunların hiçbiri bizim üzerimize vazife değil. Ne var ki evladım, bir parçacık görgü kurallarından anlasa, ne dediğini bilse... Burada terbiyesiz ağzını bir açış açtı... Aman Allahım, sığınacak yer aradık. Giyimli, kuşamlı, elmaslı, pırlantalı, bir mahalle kızı. Bir kenar dilberi.

Muhlis:

— Hanımefendimiz, ne diyor?

Servet Hanım:

— Ah oğlum, onun söylediklerini yanınızda ağza alamam... Hep o sözleri, yedi kere sıcak su ve sabunla yıkayıp lavantaladıktan sonra söyleyeceğim. Her nedense Jale Hanım, sizin aleyhinizde çok köpürmüş...

Muhlis yerinde kaynıyordu:

— Hanımefendi, o sözleri tekrara, bilirim, terbiyeniz uygun değildir; ama efendim, çok yalvarırım. Gerçekten pek ayrılmayınız. Sizin için, benim için neler söylendiğini, mümkünse, tamama yakın olarak bileyim...

— Evlatçığım, biz bugün üzüm üzüm üzüldük, zehirlendik durduk. Bu dedikoduları yine olduğu gibi tekrarlayarak sizi de zehirlemek istemem. Özetini söyleyeceğim. Jale Hanım'ın amacı sizinle Sema'nın arasını bozmak.

Muhlis, göğüsten gelen iniltili bir gülme ile:

— Hey hey hey, Sema ile benim aramı Jale değil a, ne şeytan bozabilir, ne melek...

— Bu kararlaştırılmış evlenmeyi, kendi gölgelerimizden sakladığımız bu bağlanışı, nasıl olmuş bilmem, Jale sezmiş... Bilmem ne gibi bir belgeye dayanıyor. Yumruklarını sıkarak, "Bu evlenme olmayacaktır!" iddiasıyla haykırıyor.

Muhlis:

— Sizce bu kadar üzüntüyü gerektiren şey bu muydu? Hâşâ huzurunuzdan, bu sözler, bu iddialar umutsuzluğun doğurduğu çılgınca bir edepsizlikten başka bir şey değil...

Servet Hanım:

— Sözde, siz Jale'ye ilan-ı aşk etmişsiniz. O, karşılık vermek tenezzülünde bulunmamış...

Muhlis morararak:

— Ah, beni kötülemek isteyen düşmanım bir kadın olmaya idi, şimdi onu yakasından sürükleye sürükleye huzurunuza getirir, kendi sözlerini kendisine yalanlatır, sizden af diletirdim.

Servet Hanım:

— Ve yine sözde, siz rast geldiğiniz kıza tutulur, evlenmeden söz açar, sonra kaçıp gidermişsiniz...

Muhlis:

— Yoksa ona inandınız mı?

Servet Hanım:

— İnanmadık yavrum, inanmadık. Ama ne yalan söyleyeyim, üzüntüden de kendimizi alamadık. Biliyoruz; sizin suçunuz yok, bizim hiç yok. Ancak, niçin bu yolda sözler olsun...

— Ben bilirim ne yapacağımı... Onu elbette bu söylediklerine pişman ederim. Kadına saygı gerekli ise de, böylelerine değil.

— Aman yavrum, terbiyesize uymayı size yaraştırmam; kötü ile başa çıkılmaz. Ele güne bir parmak bal oluruz. En iyisi, bu dedikoduyu elden geldiğince, kısa kesmektir. Çirkefe taş atmadan üzerimize sıçrattık. Atarsak, Allah esirgesin, bilmem ne olur?

— Bu kötülükleri bıçakla kesmek için yalnız bir çare var...

— Nedir efendim?

— Nikâhı, olabildiği kadar çabuklaştırmak...

— Bunda hakkınız var; peki, çalışmalı...

— Hemen bugün yarın...

— Ama bu kadar çabuk olamaz...

— Hanımefendimiz, niçin olamazmış? Affedersiniz, annemle siz görenekten ayrılmak istemiyorsunuz. Evlenecek Sema ile ben değil miyim? Düğün için sizin

gerekli gördüğünüz şeylerden biz vazgeçiyoruz. Hatta düğün sözünü bile pek fazla görüyoruz. Düğün bizim gönlümüzde... İmamla muhtarlara birer tabak tatlı yedirdikten sonra, eşimle el ele tutuşup hazır odalarımızdan birine girivereceğiz. Oldu bitti, vesselam.[1] O zaman Jale Hanım'ın da dili tutulur; başkalarının da sesi kesilir.

Servet Hanım'ın yüzünden, biraz önceki üzüntünün karabulutları sıyrılmıştı. Şimdi yakında damadı olacak genci, gözlerinden yaşlar sızarken bir sevinç gülümsemesiyle dinliyordu. Muhlis, bir süre gönlünün bütün özlemiyle, aşkıyla ve uzun, sessiz, iştahlı sevgi nefesleriyle Sema'yı ince ince süzdükten sonra:

— Küçükhanım, sen bir şey söylemiyorsun? Jale'nin aleyhimde düzenlediği suçlamalar üzerine, öyle sanıyorum ki beni mahkûm etmeye karar verdin. Biraz üzülmüşsün; ama ağız açmayacak kadar da hasta değilsin. Ay ışığı çok güzel. Kalk seni bahçeye çıkarıp biraz gezdireyim... Açılırsın... Jale, yine bizi dinlemeye gelirse ağız birliği edip de onu kıskançlıktan kudurtacak şeyler konuşalım. Çatlatalım...

Benliğinden ve belki bütün gözeneklerinden sevgi ateşi fışkıran bu candan delikanlının, pek az bir süre aleyhinde düşünmüş olduğundan dolayı, Sema Hanım vicdanına karşı pişmanlık duydu ve nişanlısının kendisini niçin bahçeye götürmek istediğini anladı. Jale ile aralarında geçmiş olduğunu itiraf etmiş olduğu serüvenle ilgili verecek küçük bir hesabı vardı. Besbelli işte onu verecekti.

Sema Hanım, arkasına ince yünden bir omuz örtüsü aldı, davrandı. Saatlerden beri çektiği derin iç sıkıntılarını, acıları, Muhlis'in sözleri büyülü bir iksir gibi silmiş, iyileştirmişti.

Servet Hanım, iki gencin bahçede konuşacak şeyleri olduğunu anladı. Bu gezintiyi önlemek istemedi.

Muhlis, kızı kâh kolundan, kâh belinden tutarak merdivenlerden indirdi, dışarı çıktılar... Biraz önce Sema Hanım'a üzüntü veren ay, şimdi parıl parıl, ablak yüzüyle gülüyordu. Gökler, yerler, ağaçlar, bütün doğa

---

(1) Sözün kısası; artık bitti; işte bu kadar diye sözü kesme deyimi.

ne kadar değişmişti. Bu çabuk değişme, evrene nereden gelmişti? Değişen, görüş alanını çevreleyen dünya parçası değil, kendi gönlü idi. İnsanoğlunun sevinci, üzüntüsü, yine kendi iradesine boyun eğmeyen ne kadar ufak tefek olgulara bağlıydı...

Muhlis, sevgilisini gecenin çevrede uçuşan uğursuzluklarına kaptırmaktan korkar gibi, hemen kolları arasında, üzerine titreyerek götürdü. Yine koruluğun kenarındaki yeşil bahçe kanepesine yan yana oturdular.

Eğilip eğilip, içini çeke çeke, ay ışığında kızın pek solgun duran yüzüne bakıyordu. Hiçbir söz söylemeksizin bakışları birbirine birkaç kez çarpıştı, süzüldü. Karşılıklı olarak her ikisinin de gönüllerine aktı. Hafif bir baygınlıkla yüreklerinde bir şey eriyor gibi oldu. İki gönlün aynı sevda vuruşları ne kadar tatlıydı!

Muhlis, birdenbire Sema'nın yüzünde, rengi uçuk bir gülün üzerinde çiy parlar gibi ayın aksiyle iki nur damlasının yuvarlandığını gördü. Hemen kızın önünde diz çökerek, bütün ruhunun titreyişiyle:

— Semacığım...

— Efendim...

— Ağlıyorsun?

— Evet...

— Ama niçin?

— Bilmiyorum...

— Sana bir damla gözyaşı döktürmemek için, bütün kanımı akıtmaya hazırım... Söyle bana niçin ağlıyorsun?

— Muhlis, bilmiyorum.

— Bilirsin Sema...

— İçimde kaç saatten beridir biriken bir yangın, çıbana benzer bir acı var... Büsbütün iyileşmek için, belki o sızıyor.

— Bu saatte mutlu değil misin?

— Mutluyum... Belki de mutluluğumun büyüklüğünden ağlıyorum...

— Bundan sonra, böyle birden kabaran bir fırtınaya yer vermemek için, istiyorum ki aramızda hiçbir bulut kalmasın...

— Hep bu bora belirtilerini senin büyüleyici soluğun, erkekçe sözlerin dağıtabilir...

— Bende hâlâ kuşkunu, merakını uyandıran bir şey varsa, hiç sıkılma sor; cevaba hazırım.

—

— Niçin sormuyorsun?

— Gerekir mi?

— İstiyorsun ki gönlünü keşfederek ben söyleyeyim...

— Sen, mertçe sözlerinle, gönlümün bütün acılarını, yıkadın. Yalnız yüreğimde ince bir eziklik, yokladıkça acıyan bir bere var... Sana inanıyorum Muhlis. İstersen aramızdaki bu soru ve cevap yapraklarını açılmamak üzere büsbütün kapayalım... Karı koca olmaya söz verdik... Kendimizi birbirimize uygun bulduk. Görüyorum: Sen yüksek yaradılışta bir çocuksun... Elbette yüreğinde bana söylenmeyecek acı bir sırrı saklayarak benimle birleşmiyorsun... Benim de senin gerdeğine böyle bir sırla gelecek yaradılışta bir kız olmadığımı anlamışsındır. O halde şunun bunun dedikodularına bakarak niçin üzülüyoruz?

— Evet Sema'cığım, haklı söylüyorsun... Ben birbirimize güvenmek için vermiş olduğumuz sözleri yeter görmüştüm. Gönüllerimizin birleşmesinden sonra, yasanın bizi birleştireceği anı bekleyip duruyordum... Aramızda, elimizde olmadan, umulmadık böyle bir fırtına çıktı. Sonra dindi; ama ben senin temiz yüreğinde, yokladıkça sızlayan bir bere izi kaldığını istemem. İznin olursa, küçük bir açıklamayla konuyu kapatayım...

— Nasıl istersen...

— Adını ağzıma almak istemiyorum... İşte o uğursuz kadın... Bu köşke taşındığımız günden beri... nasıl söyleyeyim... Birtakım garip, aşüftece ve hatta açık saçık davranışlarla bakışlarımı üzerine çekmeye uğraşıyor... Annelerimizin ve senin içinde bulunduğunuz bu cinse aşırı saygımdan dolayı, ettiği hafifliklerin, hoppalıkların, yüzsüzlüklerin birçoğunu, susarak geçeceğim. Benim sokağa çıkacağım saatleri hesaplar ve hemen her çıkışta, en düzgünlü ve dekolte tuvaletiyle yolumun üstünde bulunur. Kırıtarak bir temenna

edişi, baygın bakışları, anneme selam yollayışları, bir söz açmak için elverişli durumlar arayışları vardır. Ben de durmaksızın, sözü bir tek cevapla keserek, askerce selam verip geçerim. Bu gidişle kendisini bana satamayınca, taktiği değiştirdi. Vakitli vakitsiz bizim eve gelmeye başladılar. Benim, kadın konuklarla oturup görüşmek âdetim değildir. Hep onun kulplarını bozarak, her zaman sıvıştım. Bununla da istediğine eremeyince, başka bir yol düşündü: Üç yüz on altı[1] doğumlulardan bir yeğeni varmış: Ahmet Nadir Bey... Bu çocuğun askerlik işiyle ilgili, karışık ve çetin işlemli bir numarasını getirdi. İşin soruşturulmasını; eğer şubede tanıdıklarım varsa, elden geldiğince pürüzlerin ayıklanmasını benden rica etti. Bu işi bütün bütün baştan savmayı nezakete uygun bulmadım; kâğıdı aldım, gittim soruşturdum; sonra işi anlattım. Bundan ötesinin, yetkimin dışında olduğunu söyleyip çekildim...

Zaten bu temize çıkmayı andıran sözlerin hiç de yeri kalmamıştı. Sema, gözlerinin ilk karşılaşmasında sevgilisinin suçsuzluğunu anlamıştı.

Şimdi derin derin birbirlerinin gözbebeklerine bakarak sustular; ruhtan ruha konuşuyorlardı. Bu gönüller konuşmasında, artık hiçbir duygu saklanamazdı. Böyle sözsüz, birbirlerini daha içten hissettiler; daha açık olarak sezdiler.

Sema, pek solgundu; nem arttı.

Muhlis:

— Biraz hastasın. Haydi güzelim, seni içeri götüreyim. Yat, rahat et...

Sema:

— Ya sen, Muhlis? Sen de üzüldün. Bu nemde durma; yatağına git.

— Hayır... Ben daha birkaç saat buralardayım; bekçilik görevimi bitirmeden bir yere gitmem...

— Ya dolaşırken ona rast gelirsen?

— O zeki kızdır. Bu gece yolumun üzerinde bulunmaya cesaret edemez.

---

(1) 1910.

Ağır ağır köşkün kapısına kadar gittiler. Ay (ışığını) bir gümüş gülsuyu kabından dökülür gibi, çiylerin pırıl pırıl üzerlerine serpiyordu.

Muhlis eğildi, kızın nazik parmaklarının ucundan ateşli duygularla öptü. İkisi de hafifçe titriyorlardı.

11

Düğünün elden geldiğince çabuklaştırılmasına karar verdikten sonra hazırlıklara başladılar. Ne var ki her iki taraf da birbirinden saklamaya uğraşmakla birlikte paraca büyük sıkıntı içinde idiler. Satılacak şeyler satılıyor, alınacaklar alınıyor; ağır faizlerle gizlice borçlanılıyordu.

Bir yandan da Sema Hanım hiç durmuyor, el işleri yapıyor; ufak bir gelirin de bu yoldan sağlanmasına uğraşıyor, kazancının yarısını aracılara kaptırmamak için yüzü gözü sıkıca peçeli olarak, işyerlerine kendisi gitmekte devam ediyordu...

İki aile arasındaki dostluk büyüdü. Sema Hanım'la Muhlis Bey, biraz daha senlibenli oldular. Ay ışığı ya da karanlık; (hava) yaş ya da kuru, nasıl olursa olsun, aralıksız her gece kol kola bahçede dolaşıyorlardı. Geceleri birkaç saat görüşmek, birbirlerinin tatlı duyguları içinde yaşamak vazgeçilmez bir ihtiyaç halini almıştı.

Bir gece alışıldığı üzere Muhlis, sevgilisinin penceresi altında dolaşarak birkaç kez yukarı seslendi, ama cevap alamadı.

Kız hastalanmış mı, yoksa umulmadık bir şey mi olmuştu, merak etti. Köşkün kapısını çaldı. Karşısına Şebiyelda çıktı. Her zaman içten, saf, sıcak sözleriyle bir kahve cezvesi gibi köpürüp taşan Arap, bu gece durgun, üzgündü...

Muhlis:

— Şebiyelda...

Arap:

— Afandım...

— Küçükhanımı bana çağır...

— Küçükhanım yok ki...

Muhlis şaşalayarak:

— Nereye gitti?

— Bilmiyorum ki...

— Büyükhanımefendi burada değil mi?

— Burada, ama kızının nereye gittiğini o da bilmiyor ki...

Şebiyelda, dili dolaşa dolaşa verdiği bu olumsuz cevaplarla Muhlis'in aklını altüst etti. Zavallı dadıdan iç serinletecek bir söz alamayacağını anlayan delikanlı:

— Kalfam, büyükhanımefendiyi görmek isterim...

Naki Paşazade, daha cümlesini bitirmeden merdiven başında Servet Hanım'ın sesi duyuldu:

— Beyefendi, buyurunuz yukarıya...

Muhlis, merakını bir ayak[1] önce çözebilmek için, basamakları ikişer atlayarak yukarı fırladı; Sofada Sema'nın annesiyle göz göze geldi. Hanım, Muhlis'in gözlerinden sessiz; ama büyük bir merak aleviyle yanan soruyu anlamıştı:

— Odaya giriniz oğlum, anlatayım...

İçeri girdikten sonra:

— Anlatayım, diyorum; ama ne anlatacağımı ben de bilmiyorum. Sema bugün İstanbul'a indi, hâlâ dönmedi... İşte bu kadar...

— Gece kalmak üzere mi gitmişti?

— Hayır...

— O halde onu bu gece İstanbul'da kalmaya zorlayacak ne gibi bir engel aklınıza geliyor?

— Düşünüyorum, akla uyar bir şey bulamıyorum...

Muhlis sustu. Boğazında bir kuruluk duyuyor; soracak bir söz bulamıyor gibiydi.

Birkaç dakika sessiz geçti. Yarının kaynanasıyla damadı, birbirlerine karşı durumlarının ne kadar nazik olduğunu anlıyorlardı. Muhlis'in sormak istediği birçok şeylere nezaketi engel oluyor, dili varmıyor; ha-

---

(1) An.

nımefendi, kızının kayboluşuna uygun bir özür arar gibi tavırlar gösteriyordu.

Sonunda Muhlis Bey, küçük bir sorguya girişmekten kendini alamadı:

— Nereye gittiydi efendim?

— İstanbul'a indi...

— Ne iş için efendim?

— Hazırlığımız; bilirsiniz ya... Bazı ufak tefek almak için...

— Hiç böyle geciktiği olur muydu?

— Asla...

— Demek merak edilecek bir olay karşısındayız?

— Niçin böyle düşünüyorsunuz?

Muhlis saatine bakarak:

— Çünkü son vapurun, son trenin zamanı geçti. Bu saatte Sema Hanım İstanbul'da ise, artık buraya dönemez...

— Ne yazık ki evet...

Bu yazıklanmayla karışık onaylama üzerine, Naki Paşazade, gerilen sinirlerinin zorlamasına dayanamadı hemen ayağa fırladı. Üzüntüden delikanlının yüzü karıştı; sancı çeken bir hasta kasılmaları aldı.

Hanımefendi şaşırarak:

— Nereye oğlum?

— İstanbul'a...

— Bu saatte?

— Evet...

— Ne ile geçeceksiniz İstanbul'a?

— Hiçbir şey bulamazsam uçak gibi havalanır geçerim... Bu gece Sema'yı, böyle ansızın bir kayboluşun karanlığına bırakıp bekleyemem. Gidip nerede ise mutlaka bulmalıyım...

— Nerede bulacaksınız?

— Bu konuda lutfunuza sığınırım. Olağanüstü bir engel Sema'yı İstanbul'da alıkoyarsa, geceyi İstanbul'da geçirmesi düşünülebilen yerleri birer birer bendenize sayarsınız. Gider hep oraları dolaşırım...

Hanımefendi düşünmeye başladı. Muhlis kabına sığmıyor; odanın içinde dönüp dolaşıyordu:

— Sema Hanım bir otelde kalamaz ya; herhalde gidip akrabanızdan, dostlarınızdan birinin evinde yatacaktır. Bunların da hangi semtlerde olduklarını siz, bendenize pek iyi tarif edebilirsiniz...

— Ah oğlum, telaşınızı görüyorum. Sizi büsbütün merak ve acılı sıkıntılara düşürmemek için söylüyorum: Sema'nın kendi evinden başka bir yerde yatmak asla âdeti değildir. Zaten İstanbul'da akraba, dost da kalmadı ya... İşte ben de artık üzüntümü saklayamayacak bir duruma geldim... Bununla birlikte, durunuz, size kalabileceği yerleri bir bir sayayım...

Hanımefendi düşünürken, alt katta kapılar açıldı, kapandı; gezinmeler, konuşmalar oldu. Servet Hanım kulak vererek:

— Beyefendi, hayırdır inşallah. Durunuz bakalım. Bir haber var... dedi.

Haber iyi miydi, kötü müydü? Küçük bir çarpıntı, ikisinin de nefesini tıkar gibi oldu. Bekliyorlardı.

Şebiyelda, merdivenleri yaşının elverdiğinden fazla bir çabayla koşarak çıkmış olduğunu gösteren puflamalarla odaya girdi; elinde getirdiği bir kâğıdı hanımefendiye uzattı:

— Bu telgrafmış... telgraf... İçinde başka kâğıt da varmış. Üzerine ecza koyacakmışsınız...

Hanımefendi:

— Ah dadıcığım, ecza değil, imza.

Şebiyelda:

— Ne bileyim ben? İşte oyle dedi, oyle soyledim... Ne koyacaksan koy da gotürüp vereyim. Taze çocuk bekliyor aşağıda. Hırsızlardan korkmadan bir başına buraya kadar nasıl gelmiş bilmem ki... maşallah!

Muhlis Bey hemen ceketinin yan cebinden bir kurşunkalem çıkarıp hanımefendiye uzattı. O da kâğıdı imzalayarak dadıya geri verdi.

Telgrafı açtılar; kısa cümlelerin üstünden dört göz koştu. Okunan şu idi:

«Saatime aldandım. Son vapuru kaçırdım. Mestan dadımdayım. Merak etmeyiniz.

Sema»

Anne hanım gözler baygın, baş bir yana çarpık; eliyle göğsünü sıvayarak bir "Oh!" çektikten sonra:

— Hele yarabbi şükür, meraktan kurtuldum, dedi.

Muhlis'e sevinme yerine bir durgunluk geldi. O, hâlâ telgraftan bir şey anlamamış gibi, gözlerini satırlardan ayıramıyordu.

Servet Hanım:

— Oğlum, işte artık üzüntüyü gerektiren bir şey kalmadı... Ne olduğunu öğrendik...

Delikanlı söyleneni anlamıyor; okuduğu cümlelerin açık anlamlarının altında gizli anlamlar çıkarmaya uğraşıyor gibiydi...

Dalgın, üzgün gözlerini birdenbire hanımefendiye çevirdi:

— Efendim, bu Mestan dadı kimdir ve evi neredededir?

— Eski çıraklarımızdan(1) pek iyi bir Habeş'tir. Bir suyolcuya(2) verdik. Salih Ağa pek Müslüman bir adam. Evleri Hırkaişerif'tedir...

— Müsaadenizi dileyeceğim.

— Ne için efendim?

— Bu gece Salih Ağa'nın evine gitmek için.

Servet Hanım bu delice düşünceden şaşırarak:

— A oğlum, nasıl olur?

— Nasıl olacağını hiç düşünmem... Ben şimdi İstanbul'a(3) geçmenin herhalde bir yolunu bulurum.

— Ama neye yarar?

— Neye yarayacağını bilmiyorum. Yalnız gönlümde Sema'yı görmedikçe dinmeyecek bir sıkıntı... nasıl söyleyeyim; katlanılmaz bir acı var...

---

(1) Eskiden saraylarda ve konaklarda boğazı tokluğuna çalışan ya da esir olarak alınmış olan hizmetçiler, halayıklar, yaşları ilerleyince beyleri tarafından uygun bir kimseyle evlendirilir, esir iseler ellerine "hüccet" denen özgürlük belgeleri verilirdi. Bu hukuksal işleme, "çırak çıkarmak" denirdi.

(2) Eskiden su yollarının bakımını, onarımını yapan kimse.

(3) O zamanlar, Haliç'le Marmara denizi arasında yer alan sur içi bölgesine, günlük dilde "İstanbul" denirdi. Hırkaişerif semti de, bu bölgede, Fatih ilçesindedir.

— Yavrucuğum, şimdi gece yarısı... Sen buradan Hırkaişerif'e gidinceye kadar sabah olacak...

Hanımın gözleri Muhlis'te, delikanlınınkiler hâlâ telgrafın satırlarında, bir süre sustular.

Sonunda hanım söze başladı:

— Oğlum, sen, hani ya köşkümüzün bekçiliğini yapıyordun? Sema burada yok, diye bizi yalnız mı bırakacaksın. Kızım orada güven altındadır. Bu yüzden hiç kuşkum ve kaygım yok. O, yarın erkenden gelir. Sema burada, yastığının altında dolu bir tabancayla bizim için yarım erkek demekti. Bu gece kızım yok. Sen de gidersen benim burada, gövdeleri, akılları çökmüş üç ihtiyar emektarla halim ne olur?

Hanımefendinin, yalnız hizmetçileriyle köşkte geçirilecek yarım gece için düşündüğü tehlike, aslında pek de vara benzemiyordu, ama kadının bu sözlerinden, başka bir maksat anlaşılıyordu. Her nedense, Muhlis'in, kızının yanına gittiğini istemiyordu. Delikanlı, bu noktaya balmumu yapıştırdı.(1)

Servet Hanım, Sema'yı görmemenin bu çocuğa çektirdiği üzüntünün derecesini bileydi, belki böyle söylemezdi.

Muhlis, kızının sevdasından sonra, biraz da annesinin mantığı üzerine eğilerek düşündü: Evet... Bütün övünç ve isteğiyle bekçiliği üstüne aldığı köşkü böyle bir gecede yalnız bırakıvermek pek uygun düşmeyecekti...

Elindeki telgrafı katladı, cebine soktu. Sema'dan gelen bu haberi bir muska gibi üzerinde taşımaktan bile bir avuntu, bir tatlılık ve mutluluk duyuyordu.

Sonra üzgün üzgün, düşünceli:

— Hanımefendimiz, dedi, gönlümü sizden gizlemeye gerek görmüyorum. Müsaade ederseniz bir şey söyleyeceğim...

— Müsaade ne demek? Buyurunuz, dinliyorum.

— Ama, rica ederim beni ayıplamayınız...

— Estağfurullah...

---

(1) Bu nokta dikkatini çekti.

— Ben Sema'yı çok seviyorum...

— Tanrı sevginizi artırsın oğlum. İnşallah uzun yıllar birlikte mutlu olursunuz. Benim gözüm de arkamda kalmaz. Onu size teslim ettikten sonra mezarda, rahat yatarım.

— Yok valide hanımefendi... Size de, anneme de, torunlarınızı okşatmadıktan sonra ikinizi de bir yere salıvermem. Sema ile benim evlenme mutluluğumuzu tamamlamak için, daha pek çok yıllar bize lazımsınız.

— İyi dileğinize teşekkür ederim. Ne var ki biz merdivenin yarısından çoğunu indik. Tanrım size uzun ömürler versin. Sizden hiç ayrılmak istemeyiz, ama ne yapalım... dünyanın düzeni, Tanrı'nın yazısı böyle...

— Hanımefendi, bırakınız şimdi ahreti. Tanrı'ya şükürler henüz hepimiz buradayız... Ama bilmiyor musunuz şu anda ne kadar acılı ve sıkıntılıyım...

— Niçin yavrum? Merak edecek bir şey kalmadı ki...

— Sema'nın bir gecelik özlemi beni fena bir hale koydu. Şu kısacık kayboluş dolayısıyla bu gerçeği yaşamamış olaydım, sevgimdeki şiddetin bu derecesini bilmeyecektim. Şimdi öğrendim. Onsuz bir gün edemeyeceğim... Bilmem ki bu düşkünlük bir genç için bir mutluluk mudur, bir felaket midir?

— Niçin felaket olsun... Oğlum, Tanrı birbirinizden ayırmasın. Anasıyım diye söylemiyorum; Sema da, her bakımdan, bu sevginize yaraşır bir kızdır.

— Sizden bu gece büyük bir dilekte bulunacağım...

— Nedir yavrum? Buyur...

— Bu iyiliğinizle içimdeki acıya biraz merhem sürmüş olacaksınız... Ne var ki dileğimi biraz tuhaf bulacağınızdan korkuyorum...

— Hiç çekinmeyiniz, söyleyiniz. Burası da sizin eviniz değil mi? Ben de sizin bir anneniz değil miyim?

— Müsaade buyurunuz Sema Hanım'ın odasına çıkayım. Onun samimi çevresinde, onun eşyaları arasında, ona değmiş havayı koklamakla belki biraz avunabilirim...

İstek pek teklifsizce idi. Her ne kadar bu çocuk yakında kendisine damat olacak idiyse de onu şimdiden

kızının odasına çıkarıp yatırmayı, eski göreneklere bağlı bu gelenekçi kadının zihni pek kabul edememekle birlikte, büsbütün geri çevirmeyi de uygun bulmadı:

— Peki oğlum, ancak kızımın odasında Firuze ile Hüsnümelek yatıyorlar. Ben de bu gece onların yanında kalmak niyetinde idim. Çocukturlar, belki açılırlar, bir şey olurlar. Müsaade ederseniz kızcağızları benim odama getireyim. Sonra yukarı buyurunuz.

— Rica ederim, çocuklara dokunmayınız. Rahatsız olmasınlar. Bendeniz mutlak Sema Hanım'ın odasına çıkmak istemiyorum; çünkü yatacak değilim... Onun bir odası olsun. İçinde bir yazı masası, kâğıt kalem bulunursa daha çok teşekkür ederim. Biraz yazı ile uğraşacağım.

— Öyle ise, yatak odasının yanındaki küçük odaya buyurunuz. Yazı masası oradadır. Oda biraz dağınık ama, siz yabancı değilsiniz. Kusura bakmazsınız...

Servet Hanım, damadını üst kata çıkardı.

12

Muhlis'i öbürlerine göre küçücük bir odaya soktular. Yeşil çuhalı, geniş, belki paşa babadan kalma ceviz yazı masasının üzerine bir lamba koyarak savuştular.

Karşıda içi Türkçe, Fransızca; eski, yeni ciltlerle dolu bir kitaplık bulunmakla birlikte, burası zihinle uğraşma odası olmaktan çok, bir sandık odasına benziyordu.

Duvarlarda, Sema'nın, üzerlerine ince birer örtü çekilmiş renk renk ipekli, tüllü, dantelli elbiseleri asılı... Bir kenarda zarif birkaç çift iskarpini, uzun, kısa konçlu, glase,(1) podüsüet,(2) kadife potinleri... Onun küçük, nazik ayaklarının biçimini gösteren, onun kullandığı hep bu şık şeyler, Muhlis'e çarpıntı getirdi.

---

(1) Ayakkabı yapımında kullanılan, ayna gibi parlatılmış, siyah deri; rugan.

(2) Yüzü ince havlı bir tür deri. Ayakkabı ve çanta yapımında kullanılır.

Odanın içi, hep onun kadınlık özelliklerini gösteren eşyalar; havası, onun süründüğü yasemine benzeyen hafif, baygın koku ile dolu idi.

Bir sandığın üzerine fırlatılmış açık menekşe, önü, kolları işlemeli, kullanılmış bir bluzunu buldu. Bunu, arkasında birkaç kez görmüş, mavi gözleriyle sağladığı uyuma bayılmıştı. Bir tapınma coşkusuyla yüzüne gözüne sürdü, öptü, öptü; bütün ruhunun ateşiyle öptü. Aldığı koku kendisini uzayların boşlukları içine attı. Bütün madde dünyasıyla ilişkisini yitirerek, uçtu, uçtu. O şimdiye kadar aşkın kanatlarıyla böyle erişilmez dünyalara uçmamıştı.

Dünyadaki türlü türlü mezhepleri, insanların cansız şeylere tapınmalarını, fetişizmi düşündü. Bu evrende gülünecek hiçbir şey yoktu. Bilginlerin, bilgisizlerin ruhları hep tapınmak için yaratılmıştı. Ruhlar arasındaki bu birbirini çekme gücü, kimi zaman eşyaya da geçiyordu. Gördüğümüz büyük genel çekim kanunu gibi, yaradılışın düzenini tutan da, belki işte bu birbirini çekip bağlaşma idi. Tapınılan ve yönelinen şeyler ne haçtı, ne puttu, ne mihraptı. Ruhların, bunların arkalarında sezerek yandıkları gizli bir şey vardı.

Muhlis'i bu sonsuz evrenlere uçuran, heyecanlara düşüren o bez parçasındaki bu büyü ne idi?

Bu, ta Havva anamızdan Sema'ya kadar geliveren alevin büyüsüydü. Bütün yaratıklar, hep böyle duyguca atadan ataya geçen soy miraslarının sırları içinde yaşıyorlardı.

Hayat, bilinip bilinmeyen anıların toplamından ibaret bir şeydi: İstiyoruz, istemiyoruz; yanıyoruz, üşüyoruz; ama niçin, bilmiyoruz. Ruhlarımız, zavallı kelebekler gibi çekici bir ateşin çevresinde dönüp çırpınıyor. Bu ateşle yıkanmanın tadını henüz hiç tatmamış, tertemiz duygulu toy insanlar da bu odağa atılma aşkıyla dönüp çıldırıyorlar. Bu Mevleviliği gönüllere öğreten hangi güçtür?

Biz bilip bilmediğimiz anıların yedişlerine uyarak yürüyoruz. Yaşanılan her an geçicidir; ama beyinlerimizin sağlıkları sürüp gittikçe, o anların bizde bıraktıkları üzüntüler, zevkler, acılar bütün hayatımızda kalmalıdır. Ve öyle etmenler vardır ki... Kimi kez bir

hafif korku, ufak bir ezgi, içinde sevişerek yaşanmış boş bir ev, dudak dudağa fısıltılar edilmiş bir bahçe, bir havuz kenarı, bir çardak, bir kameriye altı, yeşil perdeleriyle iki gönlü saklamış bir balkon... Zihinlerde tazelediği sevinçler ve acılarla insanı saatlerce düşündürmek, kimi zaman da hüzünlü yaşlar döktürmek için yeter...

Neşe diyorum; duygulu, üzgün yaradılışlı insanlar için bu evrende neşe pek azdır. Yaşanmış tatlı demler olsa bile, geçmiş ömürler ölmüş zaman sayılacağından anılmalarında her vakit bir gönül üzgünlüğü vardır...

Muhlis'i deli eden, hep bir anı idi. Sema'nın saf benliğini, bütün eşyalardan sarhoş edici bir içki gibi içerek çıldırıyordu. İnsanoğlunun bu korkunç hastalığındaki tuhaflıkları niçin saklamalı? Naki Paşazade, kızın kirli çamaşırlarını koklamakla doymaz bir ateş içinde kendini yitiriyordu.

Ama Sema'nın izni olmaksızın ve sanki bir hırsız gibi, onun en gizlenecek şeylerini karıştırmaya hakkı var mıydı? Servet Hanım, besbelli yakında damadı olacak bu gencin mertçe ahlak ve terbiyesine güvenerek onu kızının odasına çıkarmış, orada yazı yazmaktan başka bir şeye el sürmeyeceğine inanmıştı.

Muhlis, bu konuda vicdanı önünde hiç sorumlu değildi. O, kötü niyetle hiçbir şey karıştırmıyordu. O, kendisini yeni din ve yeni aşkın put tapınağı içinde bulmuştu. Gördüğü her putun önünde ruhunun dayanılmaz taşkınlıklarıyla durup tapınıyordu. Kendisi için bu, pek yüce bir tapınıştı.

Muhlis, karıştırdığı her elbise ve çamaşırın arasından aldığı güzel koku ile daha çok kendinden geçip tutuşarak dolaşırken, birdenbire duvarda, bir manto ile bir etekliğin arasındaki çiviye asılı, portakal rengi kadife üzerine uçan bir kırlangıç işlenmiş güzel bir kadın çantası gördü. Bu renk, bu siyah kuş, zavallının beyninde hemen bir anıyı tutuşturdu. Gözleri büyüdü, elleri havaya kalktı. Pek korkunç bir şey görmüş bir dram aktörü ürküntüsüyle birkaç adım geri çekildi. Bu çantayı Meydancık'ta, kebapçı dükkânından, sokakta bir delikanlı ile konuştuğunu seyredip de Sema'ya benzettiği, yüzü tanınmaz biçimde peçeli kadının elin-

de görmüştü. O zaman bu benzeyiş, "Olabilir mi?"den ileri geçmemişti; ama şimdi, bir gerçekle karşı karşıya gelmişti... O gün, Sema'ya olan aşırı sevgisinden ve saygısından, yüreği ondan yana birçok kanıtlar bularak bu ihtimali çürütmüş, rahat etmişti. Şimdi ne yapacaktı? Hâlâ ondan yana tanıklığa çağrılacak kanıtlar bulunabilecek miydi? Bu çanta hangi fabrikanın malı idi? Yapıcısı bunu bir tek yapmadı ya? Aynı mal başka kadınların ellerinde de bu bulunamaz mıydı?

Zavallı çocuk, Sema'yı ve kendisini kurtarmak için bu cılız, bu zorlama ihtimallerin avuntusu içinde yanarak terlemeye başladı. Varacağı sonuç, pek korkunca benziyordu; ama sonuna kadar gitmek gerekti... Bu, bir çeşit intihar demekti. Yüreğinin üzerine öldürücü bir darbe indirecekti; ya kendisi ölecekti, ya aşkı... ya da ikisi birden...

Muhlis uzandı, çantayı çividen aldı. Açar açmaz patlayacak bir bomba imiş gibi, onu elinde yürek parçalayan tereddütlerle bir süre tuttu.

Her zaman vicdanlarına danıştıktan sonra iş yapmaya alışmış olanlarda, ruhun kazanmış olduğu soylu bir terbiye vardır. Her işlerini bu mehenge[1] vurmadıkça rahat edemezler.

Muhlis, bu pek doğru yürekli çocuk, bu yüksek alışkanlığının etkisiyle düşündü. Çantayı açmaya izinli miydi? Ya içinden Sema'nın suçluluğunu değil, tertemiz olduğunu ispat edecek şeyler çıkarsa... Böyle olunca, onun ailesiyle ilgili bazı sırlarını karıştırmış olursa, bu pişmanlığını sonra nasıl giderebilecekti? Bir insan, ayıplanacak bir hareketi, başkalarının gözleri önünde işlemekten sakınır. Bu, koyu bir ikiyüzlülüktür. Asıl marifet, kötü bir hareketi yalnız iken de yapmama terbiyesini... hayır, olgunluğunu kazanmaktadır. Halktan utandığımız kadar, vicdanımızdan niçin çekinmiyoruz? Onun kınamasında çürütülmez, şiddetinden kaçılmaz sonsuz bir etki vardır. Kimi zaman öyle ağırdır ki, ondan korkmayan suçluların ölümle cezalandırıldığı bile olur.

---

(1) Ölçüye.

Ama Muhlis, duyguların da, vicdanın da son sınırında idi. Çantayı karıştırıp da kuşkusunun tersi ortaya çıkınca, hiç vicdanının azarını beklemeksizin, ölümün bir giyotin soğukluğuyla hemen ensesine ineceğini bilse, yine yasak yere el sokmaktan kendini alamayacaktı.

Davranışının bir suç olduğunu bilerek, tıpkı bir hırsız gibi, sır çalmaya atılan bir casus gibi, biraz titreyerek açtığı çantaya elini soktu.

Sedef, kemik, yaldızlı, çeşitli biçimde düğme örnekleri, renk renk ipek örnekleri, D. M. markalı koton perle[1] çileleri ve daha bu çeşitten kadın işleriyle ilgili şeyler çıktı. Parmaklarının ucuna mukavva gibi bir şey ilişti. Onu çekti aldı.

Bu, bir karttı; üzerinde «*Nurullah Şahab*» adını ve öbür yüzünde şu:

«*Kardeşim İzzet Saim'e,*

Bu hanım mahmiyemdir. Bu kart ile hîn-i müracaatında hakkında ona göre muamele ifası...»

cümlelerini okudu. Bu Nurullah Şahab'ın kim olduğunu düşünmeye gerek yoktu. Kartın köşesinde minimini fotoğrafı vardı. Bu yüz de bilinmez değildi. Meydancık'ta peçeli kadınla görüşen delikanlının ta kendisiydi. Adının üstünde el yazısıyla bir de «*müfettiş*» sözcüğü okunuyordu. Ne müfettişi? Sonradan eklenmiş olmasına bakılırsa bu unvan uydurma bir şey olabilirdi...

Muhlis, elinde kartla gövdesinin altına ilk rastlayan sandalyenin üzerine yığıldı. Sanki o, kazaya uğramış bir vapurda idi; sanki açılmış yarıklardan ağır ağır içeri sular doluyor, gövdesi Okyanus'un sonsuz gecelerle hayattan ayrılan uçurumlarına iniyordu.

Kâğıdı okudu. Bir daha okudu. Bir daha... durmadan okuyordu. Ama niçin? Belki yanlış okumuştu. Belki bir daha, bir daha okumakla yanlışlarını anlayarak düzeltecekti. Belki bu durum bir gerçek değil de bir kâbustu.

---

(1) Örgü yünleri.

Sema, adı gibi düşünceleri ve kimliği de yüksek olan bu kız, "Nurullah Şahab" gibi aşağılık, basbayağı suratlı, lağımcı kılıklı, adına ve yüzüne reklam yapan hokkabazlar ve cambazlar gibi, kartının köşesine yüzünü yapıştıran böyle bir genç herifin "koruması altında" olsun...

Bu "koruma altındaki kızın" gönderildiği Sirkeci'deki Koza Hanı'nda, 14 numaradaki İzzet Saim Bey kimdir? Sema'nın "hakkındaki işlem" nedir?

Muhlis, bu çözülmez bilmecenin sıkıntılı acıları içinde çırpındıkça, en ağır kuşkuların yoğun balçıkları içine gömülüyordu. Artık gönlünde Sema'dan yana bağıran sesler sustu. Tanıklar alaycı gülümsemelerle yüzlerini çevirdiler. Yardımına çağırdıkları bütün yorumlar, düşünce çevirileri, avunmalar hepsi artık onu yalnız bıraktılar... Görmeye katlanamadağı birçok korkunç ve apaçık kanıtların ortasında kaldı.

Nasıl düşünse, Sema'nın, öyle bayağı bir elin kötü niyetle yazdığı o kirli satırları çantasına koyup da başka el değmeyecek en gizli bucağına saklamış olmasını mazur gösterecek bir sebep bulamıyordu...

İş olmuş bitmiş miydi? Yani Sema, koruyucusundan aldığı tavsiye kartını yerine götürerek beklediği kazanca ermiş miydi? Bu koruma, sokak kadınlarına gösterilen ve ancak onların kabul edebilecekleri bu benimseyiş, ne karşılığında oluyordu?

Mehtapların şiir ve durgunlukları içinde gönül gönüle yalnız kaldıkları içtenlik anlarında; içtenlikli, yalansız sandığı görüşmeler sırasında Muhlis, sevgilisinden sormuştu:

— Sema, gönlünde benden gizli tuttuğun bir şey var mı?

O, cevap vermişti:

— Hayır... Benim kalbim billurdur. Yaradılıştan böyle olduğu için, onu sır örtemez. Yüreğimde, ağzımdan çıkanlardan başka bir şey yoktur... Buna inan, üzülme...

Ama bu kart; nikâhına girmek üzere bulunduğu bir erkeği kalbinin temizliğine, saydamlığına inandırmaya uğraşan bir kız için pek ağır bir sır değil miydi?

Sema aldatmış, Muhlis aldanmıştı. Bu, apaçıklığından kaçılamayacak, hiçbir yoruma sığmaz, su götürmez bir gerçekti.

Muhlis, elinde bu kart ve dudaklarında bu soru ile Sema'nın karşısına çıkınca acaba ne cevap alacaktı? Yine mi böyle kirli sırları örten hokkabaz kalbinin billurluğundan söz edecekti? Ve yine Muhlis'i inandırmayı başarabilecek miydi?

Zavallının gönlü ateş ve kan içinde sızlıyordu. Bu sıkıntılı iç acılarını dindirmek için oraya sürecek bir merhem bulabilecek miydi? Hem aşk, hem onur konusu. Şimdi ne yapacaktı?

Düşündüğü soru ile Sema'nın karşısına çıkmayı tehlikeli buluyordu. Çünkü gönlü ona karşı hemen hemen her şeyi bağışlamaya eğilimliydi. İş bir defa aldatmakla bitse, belki razı olabilirdi. Ne var ki ilk aldatmayı, daha korkunçları izleyecekti.

Ne yapmalı? Ne yapmalı? Ne yardan geçebiliyordu, ne serden. Başını iki avucu arasında sıktı, sıktı. Ne yana baksa cehennem görüyor; bu azaptan, bu ateşten kurtulacak bir çıkış yolu bulamıyordu.

Elindeki kartı kanıt tutarak Sema'yı yüz yüze suçlamak... Bunu yüz defa düşündü ve yine geri döndü. Ya kız, bu kanıtı çürütecek daha güçlülerini bulursa... Onunla pek uzun çekişmeyerek, yenilmiş olacaktı...

Ne yapmalı sorusunun cenderesi içinde epeyce kıvrandıktan sonra, "Her işin başı, sabırdır," genel kuralına erkekçe uymaya karar verdi.

Tıpkı bir savaşa hazırlanır gibi, düşmanını yenecek gereçleri birbiri üzerine yığdıktan sonra elinde çürütülemeyen kanıtlarla savaşa çıkacaktı.

Pek güç, ama kendi namus ve vicdanı için pek gerekli gördüğü bu kararı verdikten sonra, işe nereden başlayacağını düşündü.

Önce kendi vicdanına göre Sema'nın suçlu olduğuna kesinlikle kanaat getirmek ve sonra onu amansız bir açıklıkla yenmek için kanıt aramaya girişti.

Yazı masasının gözlerini karıştırdı, hepsini kilitli buldu. Kitaplığa gitti, onun da camlı kapısı, dolabı kapalıydı. Muhlis bu çeşit araştırma için vicdanından

izin almıştı. Sema'nın böyle her yeri kilitli tutma sakınmasına başvurması, neden ileri geliyordu? Anasından mı çekiniyordu? Eğer bu kız suçlu ise, anasının bu sırra ilgisiz kalması mümkün değil gibiydi. Muhlis, Sema'yı bulmak için Hırkaişerif'e, Mestan dadının evine gitmek istediği zaman, Servet Hanım, onun bu düşüncesine karşı koymuştu. Acaba neden? Kızıyla birlik miydi? Servet Hanım gibi soyluluğuyla, eski terbiyesiyle, geleneğe bağlılıklarıyla övünen bir kadın, kızının böyle bir davranışına nasıl göz yumabilirdi? Etken ne idi? Para mı?

Aman yarabbi! Muhlis, yine nohut tanesi gibi terler dökmeye başladı. Hayır, bin defa hayır... Hasan Bedreddtin Paşa'nın eşi Servet Hanım, dünya milyonları karşılığında da olsa, kızını Nurullah Şahab'ın koruyuculuğuna teslim edemez. Bunda anlaşılmaz bir şeytan parmağı var.

Muhlis, yine uğursuz kartı yerine koydu, çantayı çivisine astı. Kızın anasına, yüzünün ve sinirlerinin son derece bozukluğundan bir şey sezdirmemek için, köşkte kimse uyanmadan, gün ağarırken evine çekildi.

13

Ertesi gün, Sema Hanım erkenden köşke geldi. Annesi ona Muhlis'in merak ve telaşını anlatarak:

— A kızım, dedi, hiç böyle yaptığın yoktu. Nasıl oldu da son vapuru kaçırdın?

— Sorma anneciğim, sorma... İşlerle oyalandım, saatime aldandım... Bir şeydir oldu...

— Muhlis'in çırpıntısını görmeliydin. O çocuğun seni bu kadar sevdiğini bilmiyordum. Gece yarısı seni bulmak için İstanbul'a gitmeye kalktı...

— E sonra?

— Sonrası, zor tuttum... Geceyi senin yazı odanda geçirmek için bana yalvardı. Ben de yüzüne duramadım. Oraya çıkardım...

Sema Hanım, iki avucuyla yüzünü kapayarak:

— Aman anneciğim, ne yaptın? Bari salona alaydın... Yazı odasında bitpazarı gibi, benim her şeyim

darmadağınık duruyor... Kirli çamaşırlarım, terliklerim... daha nelerim orada saçılı... Yerin dibine geçtim vallahi...

— Ne yapayım yavrum... İlle orasını istedi; o, bu kirli şeyleri, özellikle senin öteni berini karıştıracak kadar terbiyesiz bir çocuk değil ya...

— Ah anne, ettin mi bana edeceğini... Orası benim yazı, okuma odam... Tuvalet odam, çamaşır odam... Her işimi orada görüyorum. Bir kızın kirli temiz bütün özelliği, kendine özgü sırları saçılmış bir odayı, Muhlis'in değil ya, bir kadının bile gördüğünü istemem. Beni çok utandırdınız... Öyle şeyler var ki, toplamaya vaktim olmadan öylece bırakıp çıkmıştım. Şimdi Muhlis, benim aleyhimde ne kötü düşünceler edinmiştir. Bu ne kadar dağınık, tembel kız, demiştir.

— Ne derse desin artık... Bizim çifter çifter hizmetçilerimiz yok ya... İki tane dadımız var. Altmışar yaşında yapabildikleri kadar yapıyorlar. Bundan sonra onlara güçlerinin üstünde iş buyuramayız... Hiç utanma, sıkılma kızım... Ne kusurun varsa nişanlın görsün, bile bile alsın; sonra söz olmasın. Böylesi daha iyi... Şimdiki kızların sokakta tuvaletlerine bakıp da aldanmamalı; onları, kirli sepetin başında soyunup giyinirken görmeli... Bütün susuzlukların, sabunsuzlukların, hamamsızlıkların iğrençliğini örten bir iki tutam lavanta, kolonya değil mi? Merak etme yavrucuğum. Sen onların en temizi, en hamaratısın... Muhlis'i içeri sokmazdan önce ben odaya göz gezdirdim. Öyle utanıp kızaracak, yerlere geçecek döküntü, saçıntı yoktu.

Zavallı Sema, âşığının odadaki kirli saçıntıları hep öpüp koklayarak yüzüne gözüne sürdüğünü; ama korkunç felaketin büsbütün başka olduğunu bilmiyordu.

Odasına çıktı, soyundu. Duvarda asılı portakal sarısı, kırlangıçlı kadife çantanın içinde uğursuz bir kart bulunduğu hatırında bile kalmamış gibiydi. Bu kâğıt parçasının bir uğursuzluk bombası gibi, bir gün kendi başına patlayacağım asla düşünmemiş ve hayaline getirmemişti. Nasıl getirebilirdi?

Muhlis'in, kendisi aleyhinde böyle şüpheye düşecek kadar Sema'sını aşağı görmesine ihtimal verebilir

miydi? Haydi böyle yakışıksız bir şüphenin kıvrandırıcı acılarına kapılacak kadar Muhlis'in şaşıracağı akla gelsin... ama Sema'nın vereceği açık, haklı güven verici cevaplara inanmamasını, bu apaçık gerçeğe göz yummasını akıl alabilir miydi?

Ne yazık ki Muhlis, şüphesini söylemeyecekti. Felaket, işte oradan kopuyordu. Göğsünde saklayacağı bu şüphe kurdu, bütün kalbini kemirip bitirdikten sonra iş işten geçmiş; bir hastalık, artık iyileşmez, ilaç kabul etmez bir illet gibi, kötülük ortaya çıkacaktı...

Sema, masum kız, bir gece İstanbul'da kalmasının kendisini içine düşüreceği cehennemden habersiz, harıl harıl odasını düzeltiyordu. İçinde, yine o gece bu odaya Muhlis gelecekmiş gibi tuhaf bir önsezi vardı. Dün geceki utancını gidermek için, bu akşam derli toplu bulunmaya uğraşıyordu. Hem bir gece içinde Muhlis'i ne kadar göreceği gelmişti; Tanrım, ne kadar! Ona bu özlemini, çözülmez bir sevgi ile bağlanmış olduğunu, yüreğinden sıcak içtenlikleriyle anlatacaktı...

Muhlis de, anlatılmaz bir hal içinde evinde çırpınıyor, Sema'dan kaçmak istiyor, ama yine onunla görüşeceği dakikaları iple çekiyordu. Ne yapsın? Ne yapsın? Onunla bu kadar yakın oturup da görüşmemeye katlanmak pek zor. Birdenbire bir uzun geziye çıkarak sevgilisinden kaçsın mı? Hayır... hayır, asla! Çözmeye karar verdiği sorunu böyle yüzüstü bırakıp da giderse, sonra bütün ömründe, bu içini kavuran acıdan kurtulamaz.

Öyle bir durum ki, ikisi de tertemiz ve suçsuz; ancak tepelerinde dolaşan felaketi silkip atacak sağgörürlükten ikisi de yoksun...

Muhlis'te Sema'yı görmek için hem dayanılmaz yakıcı bir özlem, hem de büyük bir merak var. Bu olaydan sonra Sema, ne durumda olacak, nasıl davranacak? Ruhsal incelemelerle kızın içindekileri anlamaya uğraşacak...

Akşam olur, gece ilerler; bekçilik zamanı gelir... Muhlis, eline kalın bastonu alarak Sema'nın köşkü çevresinde devre çıkar; hem dolaşır, hem çarpıntıdan tıkanmalar geçirir.

Ay yok, gece karanlık. Gündüz yağmur yağmış, ortalık ıslak... Gökte yığın yığın dolaşan bulutların ara sıra açtıkları pencereden yıldızlar gülümsüyor... Yaz ile kışın kucaklaşmak için birbirine yaklaştığı içli bir eylül gecesi...

Muhlis, önemli bir soruşturmaya hazırlanan bir sorgu yargıcı gibi, zihninden birtakım sorular düzenleyerek dolaşır, dolaşır; sonunda köşke yaklaşır. Sema'yı odasının penceresinde değil, aşağıda kapı önünde bulur.

Genç kız elinden geldiği kadar taşkınlıkla:

— Muhlis, neye bu kadar geç kaldın?

— Geç kalmadım; buralarda dolaşıyordum.

— Gelmeyeceksin diye o kadar üzülüyordum ki...

— Sema, azıcık görünmesem, hemen gelmeyeceğimi sanırsın... Ne için bana güvenin bu kadar bozuk? Bana, gelmemden çok, gelmememi bekliyorsun gibi geliyor...

Muhlis'in titrek bir sesle ağzından çıkan bu sitemli cümleler karşısında Sema Hanım şaşırdı:

— Ne var Muhlis? Niçin sesin titriyor? Niçin böyle dargın dargın söylüyorsun?

— Hayır dargınlığım yok...

— Nasıl yök... Ben anlamaz mıyım?

— Yanılıyorsun...

— Peki, öyle olsun... Söyle içeride mi oturalım, dışarıda mı?

— Dışarısı biraz nemli...

— Zararı yok. Sen nasıl istersen...

— Biraz dışarıda gezelim. Üşürsen içeri gireriz.

— Öyle ise mantomu alayım...

Taşlığın tavanında bir asma lamba yanıyordu. Kız hemen kapı arkasındaki portmantoya koştu. Sema Hanım, ne zaman arkasına bir şey giyecek olsa, Muhlis koşar, iki eliyle ve tutkunca bakışlarla mantoyu tutar, giydirirdi. Bu akşam alışkanlığı bozmamak için delikanlı, yine bu işi yapmaya koştu. Kız, mantoyu giyerken gözünü kaydırarak sevgilisinin yüzüne baktı.

Lambanın ışığı altında Muhlis'in benzini pek solgun gördü. Aman yarabbi, ona ne olmuş, neden bu kadar sararmıştı?

Sema, bu görüşten edinilen, ani bir üzüntüyle delikanlının mantoyu tutan kolları arasında sendeledi; onun göğsü üzerine düştü. Hemen yine kendini topladı.

Dışarı çıktılar. Kol kola yürümüyorlar; birbirine dokunmaktan korkar gibi gidiyorlardı.

Muhlis'te olağanüstü bir durum, bir değişiklik var. Ne olmuştu ona? Sema düşünmeye başlar. Onu gücendirecek bir harekette bulunduğunu hatırlayamaz. Acaba gece İstanbul'da kaldığına mı kızdı? İstemeyerek, kaza türünden olmuş bir şey, bu kadar büyük bir kabahat sayılır mı? Böyle sudan bir bahane bularak görüştüğü kızları bırakıp gitmek, bu delikanlının âdeti olmasın? Jale'nin söyledikleri çıkıyor mu?

Derin bir sessizlik... Birbirine yabancı tavırlarla köşkten epeyce uzaklaşırlar. Muhlis biraz önde, uyurgezer gibi yürür. Sema onu izler. Ama sonunda kızın içine bir korku gelir... Gece yarısı köşkten niçin bu kadar uzaklaşıyorlar, nereye gidiyorlar?

Artık kendini tutamaz, sorar:

— Muhlis...

— Efendim...

— Nereye gidiyoruz?

— Bilmiyorum...

— Nen var Muhlis?

— Bilmiyorum...

— Niçin bu gece böylesin?

— Bilmiyorum...

— Yok, pek iyi biliyorsun... Söyle suçum nedir? Ben de bileyim...

— Hiçbir suçun yok...

— Bana neye gücendin?

— Gücenmedim...

— Gücenmişsin... Her davranışın bu gerçeği söylüyor...

— Sana gücenmek istesem de gücenemiyorum ki.

— İşte bak, söylemek istemediğin bir şey var...

— Of Sema, bırak, çok sıkıntılıyım...

— Bu sıkıntına sebep ben miyim?

— Kimse değil...

— Yok Muhlis, görüyorum ki aramızda bir şey var. Bunu saklamak istiyor idiysen, gücenikliğini hiç belli etmemeliydin. Mademki gücenikliğini bu kadar dışarı vurdun. Şimdi tamamlamalısın... Mertliğine yaraşan budur. Aleyhimde ağır hüküm vermiş olduğunu anlıyorum. Gönül sorunlarında arkadan arkaya hüküm olamaz... Yüz yüze söyleşmeliyiz... Senden hiçbir şey saklayamayacağımı, işte bir daha tekrar ediyorum. Ne sen üzül, ne beni üz. Bir sözle merakını çözmeye hazırım.

— Evet Sema, sana karşı biraz kırgınım... Bu kırgınlığımı saklamak istedim, ama karşında bir çocuk gibi dayanma gücümü, irademi kaybettim.

— Dün gece İstanbul'da kaldığımdan dolayı mı?

— Evet... Başka ne var ki?

Gece olmasaydı Muhlis'in bu son soruyu ne acı bir gülümsemeyle söylediğini Sema görürdü. Ama masum kız, bir şey anlamadı:

— Öyle ise suçsuz olduğumu ispat zor değil. İyice inan ki seni görmeden uzakta geçirdiğim o uğursuz gece, senin burada çektiğinden çok bana acı ve üzüntü verdi. Ama Muhlis, hâlâ gidiyoruz... Nereye gidiyoruz?

— Bilmiyorum diyorum da inanmıyorsun. Aklımda, gönlümde öyle bir serserilik var ki, seninle birlikte dünyanın öbür ucuna kadar gitmek istiyorum. Bana buralarda bizim için bir uğursuzluk varmış gibi geliyor da kaçmak istiyorum... Tuhaf hastalık... Yürümekle kafamdaki kara düşünceleri biraz dağıtıyorum. Durunca beynime yine üşüşüyorlar...

— Bu dünyada sıkıntıların, insanlarla birlikte gidemeyeceği bir yer var mı acaba?

— Cennet... ama oraya da mezar kapısından gidiliyor...

— Niçin mezardan söz ediyorsun?

— Acı sıkıntılardan kurtulmak için oradan başka yer yok da...

— Üzüntüden kesiliyorum. Geri dönelim...

— Sen niçin üzülüyorsun?

— Seni böyle görürüm de üzülmez miyim?

Geri döndüler. Yine sustular. Her ikisi de sözleriyle birbirini ikna edememişlerdi. Sema, hiçbir şey saklamamaya söz vermişti. Acaba doğru mu söylüyordu? Şimdi gerçek anlaşılacaktı. Eğer Sema, kendisinden bir şey sorulmadan, Nurullah Şahab'ın kırlangıçlı çantadan çıkan kartından söz eder ve bu konudaki suçsuzluğu konusunda inandırıcı açıklamalar yaparsa, Muhlis sevgilisinin suçsuzluğuna inanacaktı. Duvarda asılı bir sırrın örtülü sayfasını hiç karıştırmazsa, delikanlının kuşkuları, gerçek derecesinde kuvvetlenecekti.

Gerçek, pek korkunç da olsa, çoğu zaman insanı kurtarır; ama sürekli uzayıp giden kuşku hastalığı, öldürür.

İkisi de düşüne düşüne köşkün önüne geldiler. Muhlis karamsar bir sesle sordu:

— Sema, içeri girip yatacak mısın?

— Hayır.

— Hava nemli.

— Olsun...

— Çok serin... Sana dokunur diye korkuyorum.

— Öleceğimi bilsem seni bu durumda bırakarak içeri gidip yatamam...

— Görüşmek mi istiyorsun?

— Nedir? Gücenikliğinin nedenini anlayayım... Elimde olmadan bir gece İstanbul'da kalmakla bu kadar gücenmek olmaz... Seni bu kadar üzen başka şeyler var. Söylemiyorsun... Ben sana billur bir kap gibi kalbimi gösteriyorum. Sen, içindekileri benden niçin saklıyorsun?

Son fırtınanın dökmüş olduğu yaprakları çiğneyerek, ağaçların altındaki banklardan birine kadar gittiler. Muhlis, cebinden bir gazete çıkardı. Sema'nın oturacağı yere yaydı.

Sema:

— Zahmet etme...

Muhlis:

— Burası, bir kova su dökülmüş gibi ıslak...

Birbirinden korkuyor; çekinircesine, özenle konuşuyor gibiydiler; arkalığa dayandılar. Yine sustular; düşünüyorlardı. Yalnız Muhlis, içinde kaynayan şeyleri yenemeyerek, bastonunun ucuyla toprağa küçük küçük sinirli darbeler indiriyordu.

Hava ne açıldı, ne büsbütün kapandı. Uçuşan bulutların altında yıldızlar hâlâ kamaşıp kamaşıp sönüyorlardı. Geceye sonbaharın ayrılık üzgünlüğü çökmüş; her yandan gözyaşı gibi bir üzüntü, bir sıkıntı damlıyordu.

Uzaktan, ağustostan kalma bir böcek öttü. Susmuş gecenin acılı durgunluğu içinde bir sır söyler gibi cırıldayan bu yaratıkçığı ikisi de dinlediler.

Sema:

— Bu böcek, gece yarısı niçin haykırıyor acaba?

Muhlis:

— Herhalde neşesinden değil...

— Evet, cırlayışında bir acılık var.

— Gözün ağır ağır öldürdüğü şeylerle birlikte hayata veda ediyor.

— Ne diyor? Ah anlasam...

— Doğdum, sevdim, ölüyorum... diyor...

— Muhlis, niçin bu uğursuz sözü, bu gece her sözün içine karıştırıyorsun?

— Ben onu istemiyorum; ama bilmem neden, o gelip durmadan dilime dolaşıyor.

Muhlis, birdenbire bastonunu yere bıraktı. İki avcuyla yüzünü kapadı: Hıçkırıyordu.

— Muhlis, niçin böyle yapıyorsun?

— Gönlümde bir gelgit var. İçim kabarıp kabarıp taşıyor. Nedenini bilmiyorum... İrademe sahip değilim... Seni sıkıyorsam Sema, beni affet... Sana önce de söyledim: Bende korkunç bir hastalık var. Çok kıskancım. İşte bu illet beni öldürecek.

— Peki ama, ortada kıskançlığı gerektiren ne var, anlamıyorum...

Muhlis, ellerini yüzünden çekerek Sema'ya doğru eğildi. Karanlıkta onun gözlerini araya araya:

— Sema Hanım, açık söyleyeceğim. Senden açık cevap isterim; bu içimi kavuran sıkıntıyı kısa kesmek ya da beni öldürünceye kadar uzatmak senin elindedir.

— Bu kadar doğrulukla, bağlılıkla, vefa ile söylediğim sözlere neden "kapalı" anlamı verdiğini anlayamıyorum. Seni bu derece sıkan şey nedir, bilmiyorum ki hemen kuşkularını çözüvereyim, iş bitsin. Sor da söyleyeyim...

— Ah işte, düğüm burada... İstiyorum ki sormadan sen söyleyesin.

— Neyi?

— Benden gizlediğin hiçbir şey yok mu?

— Ölmüş babamın ruhunu tanık göstererek söylüyorum ki yok...

— Sus Sema, sus... Yemin verme; kutsal ölüleri tanık getirme. Biz bize her şeyi konuşabiliriz, ama onların adlarına saygı göstermezsek büyük günah işlemiş oluruz.

— Yalan söylemiyorum ki, babamın ruhunu böyle önemli bir anda yardıma çağırmaktan korkayım. Bunda bir saygısızlık görmüyorum. İnsan başı sıkılınca Tanrı'ya, peygamberlerine, evliyalara, ölülere başvurur...

— Yalan söylemiyorsun?

— Söylemiyorum...

— Gönlünde benden gizlediğin hiçbir şey yok mu?

— Yok...

Muhlis, yine avuçlarıyla yüzünü maskeleyerek kanepenin üzerine iki kat eğildi. Yeryüzünün bağrından inleyen bir yanardağ gibi, pek derin hıçkırıklarla sarsılıyordu. Ağlayan sinirli bir çocuk kesikliğiyle, hıçkırıklarının içinde sözleri parçalanarak:

— Ah Sema, çok mutsuzum...

— Gönlünün karanlık bilmecesi içinde beni de mutsuz ediyorsun... ama beni hangi karanlık kuyuya çekiyorsan, of demeden oraya seninle birlikte atılacağım... Mutsuzluğun yarısına ortak olacağım, seni yalnız bırakmayacağım. Kalbimin billurluğunu sana tasdik ettirinceye kadar uğraşacağım. Anlıyor musun Muhlis?

— Sana olan sevgim, saygım pek, pek çoktur Sema...

— Ne yapalım ki gönlünde anlaşılmaz bir düğüm var.

— İnkâr etmiyorum var. Bu düğüm, senin kurtarıcı parmaklarınla çözülünceye kadar, öylece ruhumun üzerinde bir kelepçe gibi duracaktır. Ah Sema, bana acı!

— Nasıl acıyayım?

— İşkencemi uzatma... Aramızda hiçbir sır kalmasın. Gizlediğin bir şeyi, ben sonradan öğrenirsem, artık mutlu olmamıza ihtimal kalmaz. Sema'cığım, söyle, aramıza giren böyle bir şey var mı?

— Yok Muhlis, yok... İnan bana, için rahat etsin, yok... Ah çıldıracağım, aramızda düşündüğün, kuruntusuna kapıldığın bu korkunç hayal nedir acaba?..

Muhlis iki avucunun arasında yine hüngürdedi:

— Bana son sözün, son merhametin bu mudur?

— Evet...

— Bu korkunç bir hayal midir, gerçek midir, sonra anlaşılır.

Bu sırada arkadan gelen bir ayak sesi duydular; başlarını çevirince Servet Hanım'ı gördüler. Sema'nın annesi yaklaştı:

— Yavrularım, haydi artık içeriye... hasta olacaksınız. Gece pek serin, pek nemli... Konuşmanızın sonrasını yarın geceye saklayınız. Bundan sonra birlikte yaşayacağınız uzun ömrünüzün günlerini, gecelerini ne ile geçireceksiniz? Sözlerinizin hepsini şimdiden bitirmeyiniz; biraz da geleceğe saklayınız...

Gençler itiraz etmeden ayağa kalktılar. Annenin, "Bundan sonra birlikte yaşayacağınız uzun ömrünü-

zün günlerini, gecelerini..." sözleri, her ikisine de acı bir alay gibi geldi. Acaba nasipleri, bu kadının ağzından, kendileriyle eğleniyor muydu?

İki sevdalı, sorunu çözmeden, düğümlü çatışmalarının tam can alacak noktasında, birbirlerinden ayrılmak istemiyor gibiydiler...

Onların bu sessiz tereddütlerine karşı, anneleri sözlerine üsteleme çeşnisi vererek:

— Nedir o? İkiniz de somurtkan duruyorsunuz. Canınızı mı sıktım? Yoksa zaten sıkılmış mıydınız? Gecenin içli nemi, sinirlerinize dokunmuş olmalı... Uyku vakti geldi de çoktan geçti. Haydi yataklarınıza. (Muhlis'e döndü) Bekçi baba, haydi sen de evine git. Böyle havada hırsız gelmez. Nezle olmaktan korkar.

Muhlis, selam verdi, çekildi. Ana kız köşke dönerlerken, konuşmadan birkaç adım yürüyüp de delikanlının uzaklaştığını gördükten sonra, Servet Hanım sordu:

— Kızım ne idi o vır vır vır? Aranızda çözülmeyen bir sorun mu çıktı? Böyle şeyler ne çabuk başladı?

— Anneciğim, pek sinirli, heyecanlı, rutubetten nem kapan bir çocuk...

— Sorun nedir?

— Anlayamadım ki...

— E, nasıl şey bu?

— Yüreğinde bir şey var; bir türlü söylemiyor.

— Kızım, sen ona bakma... Annesi benden rica etti, "Oğlum pek sinirlidir ve kızınızı fazla seviyor. Yarı deli gibi bir şey oldu. Kusuruna bakmayınız, yüreği ve ahlakı pek temizdir; eşsizdir," dedi.

— Evet, bana sevgisinin pek çok olduğunu, ahlakının yüksekliğini ben de seziyorum, anlıyorum. Ne var ki, işte birlikte, kimi zaman, böyle acayip anlar geçiriyorum.

İçeri girdiler. Sema Hanım o gece döşeğinde sabaha kadar düşündü. Muhlis'in gönlündeki bu düğüm ne idi? Bunun, kırlangıçlı çantadaki uğursuz kart olduğu hiç aklına gelmedi.

14

Muhlis'in sinirleri görünüşte yatıştı. Onun içinde yerleşmiş değişmez kararı şu idi: "Mademki ben kadife çantada Sema'nın bir numaralı sırrını buldum; o, gerçeği söylememekte direniyor; ama herhalde bunun zencirleme ikinci, üçüncü numaraları da olacaktır. Vakit ve saati gelince, elbette onları da yakalayacağım..."

Böyle düşünerek, ilk anlarda gösterdiği bir çeşit çocukluktan, kendine karşı duyduğu utancı gidermek için, bütün gücüyle sinirlerine hâkim olmaya çalışıyordu. İlk bunalımı izleyen günlerde, yavaş yavaş kararında başarı göstermeye başladı. Artık gece buluşmalarında hiç ağzına almadığı düğümü Sema'ya unutturur gibi oldu.

Zavallı kız, çiğ yememişti ki karnı ağrısın. O, eski densizliklerin bir daha açılmadığını gördükçe, Muhlis'in bu durgunluğuna karşı pek çok seviniyordu.

Yine düğün hazırlıkları görülüyordu; ama her iki taraf da, hazırlıklarını bir türlü yetiştiremediklerinden, süreyi biraz daha uzattılar. Muhlis bu gecikmeye çok sevindi; zaten o, istediği gerçeğe ermedikçe nikâhı kıydırmayacaktı. Yalnız Sema'nın bu ihmalin farkına varmaması için uğraşıyordu.

Bedreddin Paşa'nın harap köşkünde ateşli bir çalışmayla işler yürüyor, satılacaklar satılıyor, satılamayanlar rehine veriliyordu. Ne var ki, bir avuçtan gelen para öbüründen su gibi akıp gidiyordu.

Sema Hanım dayanabildiğinin üstünde çalışıyor; üç dört yerden her hafta kucak kucak iş alıyordu. Şuradan buradan bularak birkaç türlü makine işleri öğrettiği köylü kızlarını köşkün bir odasında kendi hesabına çalıştırıyor ve gözleri gazetelerin ilan sayfalarında bu yolda işler veren ticarethaneleri aramakla uğraşıyordu.

Sonunda bir gün, gazetelerin birkaçında şu ilana rastladı:

«Evlerde yapılmak üzere iş: Kadınlara pek çok iş ısmarlıyoruz. İşler örneklerimizin kalitesinde olursa,

ücretler her işçiyi memnun edecek kadar dolgundur. Yapılan işler teslim edildikçe paraları hemen, düzenli olarak ödenir. Şartlarımızı öğrenmek isteyenlerin zaman kaybetmeksizin Sirkeci'de, Koza Hanı'nda, 14 numaraya başvurmaları.»

Bu ilanı okuyunca, Bedreddin Paşa kızının zihninde bir anı uyandı: Sirkeci'de Koza Hanı'ndaki bu 14 numaralı ticarethanenin adını, bundan önce o bir yerde daha duymuştu; ama nerede? Ne münasebetle?

Çok uzun düşünmeden buldu: Sultanhamamı civarında musallat olan Nurullah Şahab adlı gencin kendisine verdiği tavsiye kartımn üzerinde de bu adres yazılıydı; ama felaket şu idi: Bu uğursuz 14 numaranın adı, birtakım sırlar içinde intihar eden masum bir kızın acıklı adliye olayına karışmıştı. Böylece, buranın pek şüpheli bir yer olduğunu her nasılsa hiçbir yerde okumamış, hiç kimseden duymamıştı.

Bu "dolgun ücret", hoşuna gitti. "Kalite"sinden söz edilen işleri görüp şartları anlamak üzere, (bu işyerine) başvurmaya karar verdi. Gerekirse Nurullah Şahab'ın tavsiye kartından yararlanacaktı. Ne var ki, bu belalı kartın koruyuculuğuna sığınarak Koza Hanı'na başvurduğu duyulursa, bu davranışının Muhlis'e göre affolunmaz korkunç bir suç sayılacağını bilmiyor; bunu ihtimal olarak bile aklına getirmiyordu. Nasıl getirebilirdi? Bu memlekette çevre ne kadar değişse, kıyamet koparcasına her şeyi altüst edecek bir devrim olsa, geçim darlığından halk arasına kıran girse, eskiden beri aristokratik terbiye almış köhne kafaların değişme imkânı yok gibidir. Bunlar karşılaştıkları zorunluluk yüzünden yeni düzene katlanır gibi görünürler; ama kendi aralarında hoşnutsuzluklarını, tiksintilerini göstermekten bir an bile geri kalmazlar. Bütün ömürleri ah vah yakınmalarıyla geçer. Böyle bir ailenin kızı, zamanın zorunlulukları, yoksunlukları önünde ne denli boyun eğse: "Bedreddin Paşa'nın kızı işçilik ediyormuş" eleştirisi önünde irkilir. Böyle bir söylentinin darbesinden anasını da korumaya uğraşır. Bunun için Sema Hanım, böyle yerlere iş almaya kılık değiştirerek, pek gizli gidiyordu. Önce kendisinin, pek masum bulduğu

bu girişimi Muhlis'ten saklayabileceği kanısında idi. İkinci olarak; duyulursa ne olabilirdi? Böyle işlere atılışı Sema için bir alçalma değil; büyük bir özveri sayılırdı. Çünkü hep bunları düğüne hazırlanmak için yapıyordu. Üçüncüsü; Muhlis'in, Sema'nın han odalarına bir kötü niyetle gittiğini düşünecek kadar vicdan düşkünü olduğuna ihtimal verilebilir miydi?

Sema Hanım, bir gün erkenden köşkten çıktı, İstanbul'a geçti, Hırkaişerif'e Mestan dadısına gitti. Orada kılığını değiştirdi. Yukarıdan aşağı mürekkep şişesi gibi simsiyah bir muamma olduktan sonra, Sirkeci'ye indi; Koza Hanı'nda, 14 numaralı daireden içeri girdi. Koridordaki kapalı kapılardan hangisine el uzatacağını düşünürken, karşısına Nurullah Şahab'ın ikinci kopyası bir delikanlı çıktı.

Bu genç, İzzet Saim'di. O ticarethanede çirkin deneyimler yaşaya yaşaya, kadın avcılığında artan ustalığıyla Sema'yı süzdü.

Nefis bir şampanya gibi sımsıkı kapalılığına karşın, bu siyah kabın içindeki malın ekstralığını hemen sezdi ve gelişinin nedenini iyice bilmekle birlikte, onu söyletmek için sordu:

— Kimi arıyorsunuz?

Sema Hanım, bu soru üzerine, biraz çevresini yadırgayarak, nazik sesiyle:

— Yanlış mı geldim acaba efendim? İş veriyorlarmış... burası değil mi?

— Yanlış değil, burası efendim. Buyurunuz içeriye örneklerimizi gösterelim, şartlarımızı bildirelim.

İzzet Saim, ziyaretçiyi Semih Âtıf Bey'in bir bakan odası gibi maroken koltuklu, şık yazı masalı odasına aldı; geniş bir kanepenin rahat köşesini göstererek:

— Buyurunuz efendim...

Sema Hanım, odanın düzeninden bir kibarlık ve gencin ağırlamalarından, şimdiye kadar iş aldığı yerlerin hiçbirinde rastlamadığı bir terbiye kokusu alarak kazançlı bir alışverişin eşiğinde olduğunu görür. Memnun ve içi inanmış olarak kanepeye oturur.

Delikanlı, hemen hanımın önüne küçük bir masa çekerek üzerine bir albüm açar. Sayfalarında "Ansiklo-

pedi de Fam"[1] türünden birçok örnekleri, motifleri ve Paris'teki Prentan mağazasının her yıl müşterilerine parasız dağıttığı reklama benzer türlü türlü kumaş örnekleri, biçki kalıpları...

Bu şık odanın genç görevlisi, büyük bir şaklabanlıkla sayfaları çevirerek:

— Efendim, bunların çoğu demodedir. İçlerinden beğenip seçtiklerimiz azdır. Bir çeyrek, yirmi dakika sabrederseniz şimdi yeni albümlerimiz gelecek...

Sema Hanım, biraz sıkılarak örneklere bakarken, İzzet Saim, iştah uyandıran bir avın etrafında dolaşan bir tilki gibi saldırma dakikasını kestirmek için odanın içinde neşeli neşeli dört dönerek:

— Efendim, yabancı gibi durmayınız. Rahatsız oturuyorsunuz. Böyle peçe altından albüme bakılmaz; yüzünüzü açınız, serbest oturunuz şöyle. Biz adam yemeyiz. İnşallah birbirimizden çok memnun kalırız da bundan sonra çok iş yaparız.

Sema Hanım, Kalpakçılarbaşı[2] çağırtkanlarına benzeyen bu gencin ağız kalabalığı önünde biraz daha şaşırdı; Kalpakçılarbaşı çağırtkanlarının el ovuşturarak, yılışık yılışık gülümseyerek, "Bana baksanıza küçükhamm, aradığınız mağaza burasıdır. Her çeşit basma, yünlü ipekli zarif son moda kumaşlarımız var. Bir kere bakınız da almayınız efendim. Mağaza sizindir. Geçmeyiniz efendim. Siz bizi unuttunuz; ama eski müşterimizsiniz. Biz sizi tanıyoruz. Vallah başka yere gidip aldanacaksınız. Paranızı sokağa atacaksınız. İnat etmeyiniz. Buyurunuz efendim; bugünkü paranız da bize kısmet olsun. İki taraf da hoşnut kalsın..." (demeleri; sonra da) o müşteriyi kaçırınca oltayı hemen başka geçenlere fırlatarak, "Büyükhanım, işte burası. Hem ucuz, hem zarif, emsalsiz. Bu ağır vücutla başka yerleri dolaşmayınız, efendim. Boşuna yorulacaksınız. Bir kere de beni dinleyiniz. Bakınız efendim ne diyorum: Gel, geçme.... Helal paranızı çürük mallara kaptıracaksınız. Vallahi pişman olacaksınız..." (diye ısrar etmeleri gibi,) delikanlının sözlerinde, tutumunda da

---

(1) Kadın Ansiklopedisi.

(2) Kapalıçarşı'nın kapılarından birinin açıldığı semt.

bu çeşni vardı. Onun halinde ilk gördüğü kibarlık her ağız açışında, her kımıldanışında sapır sapır üzerinden dökülüyordu.

Ama Sema, resmi bir hükümet dairesinde değil; herhalde bir esnaf odasında idi; orada pek ince aristokratik bir terbiye aramaya hakkı yoktu. Esnafça görüşmeyi doğal buluyordu.

Düşündü: Gerçekten yüzünü kapalı tutmayı kendisi de uygunsuz buldu ve peçesini açtı. Siyah bulutun altından odaya bir ay doğdu. İzzet Saim, şaşkınlığından küçük dilini yutacaktı. "Heyyyy..." diye soluğunu sekiz sayıncaya kadar içinde tuttu. Hemen yine kendini topladı. Kabaran iştahını kıza belli etmemek için pencereden dışarı bakarak birkaç kez yutkundu.

Sema Hanım, hiç onun hallerine dikkat etmez bir dalgınlık durgunluğuyla, ağır ağır albümün yapraklarını çeviriyordu. İzzet Saim, onunla biraz daha konuşmak isteğini yenemeyerek, şen, gülümser bir yüzle kızın önünde durdu:

— Affedersiniz hanım, sizden bir şey soracağım.

Sema Hanım, kıvırcık kirpikli, engin deniz mavisi gözlerini albümden kaldırarak:

— Buyurunuz efendim...

— Nurullah Şahab Bey'den tavsiye kartı alan Muamma[1] Hanım siz misiniz?

Sema Hanım, biraz durduktan ve kaşlarını çattıktan sonra:

— Evet, ama sözünüzde iki yanlışınız var...

— Nedir efendim?

— Kimseden tavsiye kartı istemedim. Şahab Bey, onu bana büyük üstelemelerle, hemen hemen zorla verdi. Büsbütün geri çevirmeyi terbiyeye yakışır bulmayarak aldım. İkincisi de, benim adım Muamma Hanım değildir.

— Evet, evet efendim... Büyük bir üsteleme ve rica ile verdiğini Şahab da söylüyor. Adınızın Muamma olmayacağı da besbelli. Pek kapalı bulunmuş olduğunuz için, aramızda biz size bu adı verdik... ama şimdi asıl adınızı öğrenmekle şereflenmiş olamaz mıyız?

---

(1) Bilmece.

— Adımın size ne gereği var? Onu söylemekte mazurum... Size Fatma, Ayşe diye uydurma bir ad söylemeyi istemem. Size gerekli olan benim adım değil, işimdir; işime bakarsınız, beğenilirse devam ederiz...

— Siz, Sultanhamam'daki ticarethaneye, B.S. markasıyla iş alıp veriyormuşsunuz.

— Evet, burada da kimliğimi aynı harflerle göstereceğim.

— Nasıl arzu buyurulursa... İşinizi görmeye de gerek yoktur; çünkü Şahab bu işteki ustalığınızı överek göklere çıkarıyor, o, işlerden çok anlar. Büyük konesördür.(1)

— Eh, pek de öyle yüksek, uçurulacak şey değil... Yalnız işte, bayağı işçi kadınlarınkinden biraz üstünde...

İzzet Saim saatine baktı:

— Yeni albümlerin şimdiye kadar gelmesi gerekirdi, ama getirmediler... Öbür odaya gideyim, telefon edeyim, çabuk getirsinler... Herhalde onlar gelinceye kadar beklemeye vaktiniz vardır ya...

Sema Hanım, bileğindeki saatine göz atarak:

— Yirmi dakika, en çok yarım saat daha kalabilirim.

— Ben sizi daha çok bekletirim ya...

— Niçin efendim?

— Çünkü örneklerimiz herhalde gelecektir; iş vermeden bugün sizi salıvermek istemiyorum...

— Kısmetse olur...

— Yok, yok... işi kısmete bırakmamalı; kısmeti hazırlamalıdır. Biz şimdi eski alaturka "kısmetse olur" sözü ile iş görmüyoruz... Kısmeti gördüğümüz yerde hemen çalyaka ediyoruz... Çünkü onun avcıları o kadar çok ki... kapanın elinde kalıyor. Mademki işinizi bize pek övdüler; elimizden öyle çabuk kurtulamazsınız... Müsaadenizle telefona gidip geleyim... Şimdi... Şimdi... İki dakika sürmez...

---

(1) Uzmandır.

Bu çenebazın önünde biraz zihni bulanmaya başlayan Sema, çaresiz bekliyordu. İzzet Saim öteki odaya koştu, istediği numarayı açtırdıktan sonra.

— Alo...

— Alo...

— Kimsiniz?

— Siz kimsiniz?

— İzzet Saim...

— Bendeniz de Bayır Turpu...

— Ulan Şahab, alay etme...

— Estağfurullah alaycı değilim. Dün gece taburcu oldum. Bu gece de hamamcı olacağım...

— Ulan müjdemi isterim.

— Ne oldu be? Anan maltız oğlan mı doğurdu? Kaç tane yavruladı?

— Ondan daha çok önemli bir şey oldu. Alayı kes, hemen buraya koş... Vakit yok. Fırsatı kaçırmayalım... Bir daha ele geçmez. Senin koruman altındaki siyah güvercin burada, kapancada.

— Deme Allah aşkına... Sevinçten şimdi aklımı bozarım.

— Rica ederim biraz daha dişini sık... Çıldırma. Çünkü ben de zihnimi oynatmak üzereyim. Yalvardım, yüzünü açtı.

— Ah anam... Nasıl?

— Ay doğdu Allah, amentü billah... Senin tahmininin on sekiz bin kat göklere kadar üstünde... Yutkunmaktan boğaz olacağım... Çabuk gel...

— Yüreğim o kadar hopluyor ki...

— Ulan neden?

— Şimdi oraya koşarsam ne yapacağım?

— Halt etme ulan, bugün şansımız o kadar açık ki... Mansur Efendi de burada yok. İdarehanede bir ben... Bir o...

— Aman Allahım!

— Beni zincire vursalar kendimi tutamayacağım...

— Ulan ben gelinceye kadar sabret... Ne plan kurdunsa söyle...

— Planım pek sade... Hemen sen koş, yetiş... Beş dakika geç kalırsan sonra zemheri[1] ayısı gibi tabanını yalarsın...

— Ulan, planım söyle diyorum...

— Allah belanı versin... Sırf acemi mi oldun? İşe yine alfabeden mi başlayacağız? Eski gelenek üzere hareket olunacak...

— Sen içeride güvey gireceksin. Ben oda kapısında yengelik edeceğim... Sonra sen dışarı çıkıp kapı önünde aynı görevi göreceksin... Ben gerdeğe gireceğim...

— Balkabağı, işte bu kadar...

— Geliyorum İzzet uçuyorum...

— Uçamazsın ulan, dört ayak yürü...

— Dört değil ulan; beş ayak geleceğim...

— İstersen kırkayak gibi gel... İstersen eski salapuryalar[2] gibi arkana bir motor uydur.

— Rezillik repertuvarını kesecek misin; yoksa ben de tam tertip rezilleneyim mi?

— Aman aman nağmelerini kes, Sulukule'dekiler duymasınlar...

— Neden ulan?

— Sonra edebiyatından not almaya gelirler...

— İzzet, şakayı bir yana koy... Oraya gelir gelmez bana ağır bir görev yükleteceksin... Kimi kez sizin idarehane bir randevuevi gibi işler. Bunların içinde söz anlayanı var, anlamayanı var... Ben onları nasıl savacağım?

— Ne yapıp yapıp hepsini atlatmalı...

— Ne diyeceğim? İçeride İzzet Saim Beyefendi'yi gerdeğe koyduk, halvet var. Kimseyi bırakmıyoruz mu diyeceğiz?

— Ulan tarih okumadın mı, bilmiyor musun? Eski sultanlar halvet oldukları zaman, yasağın tersine ortalarda dolaşanların kafalarını vurdururlarmış...

— Tarihin o sayfaları artık kapandı. Anlaşılan eski adamlar fazla utangaçmışlar... Halvete ne hacet! Şimdi Divanyolu'nda neler oluyor... Natüralist olmalı,

---

(1) Karakış.

(2) Büyük yük teknesi.

tabiata uymalı... Görmüyor musun kediler köpekler utanıyorlar mı?

— Zırlama be, artık kes, haydi çabuk ol, bekliyorum...

— Bir şey daha...

— Patla... Nedir?

— İlk nöbeti bana bırakmaz mısın?

— Niçin ulan?

— E oğlum, sona kalan donakalır, derler...

— Korkma donmazsın...

— Ben kapının önünde sultanın haremağası gibi nöbet bekliyorum da sonra sıra bana gelince, aksilik bu ya, engel çıkar da bizim iş gelecek marta kalır... O zaman, ben kapı önünde ettiğim bekçilik utancına mı yanayım, kaçırdığım nöbetin acısına mı?

— Haydi be çenen pırtı[1]... Uç baba torik...

— Geliyorum ulan... Ben yetişinceye kadar perhizi bozma. Teyemmüm geç...[2] Vallah erkek dişi, şişlerim ikinizi de...

Bu iki kopuğun düşünce ve terbiyelerinin ayarını pek güzel gösteren bu sözlerden sonra, İzzet Saim telefon alıcısını çengele asarak ve telaşla gülümseyerek Sema Hanım'ın yanına düştü. Dudaklarının uçları kulaklarına doğru uzanarak, ellerini uğuştura uğuştura:

— Telefon ettim. Örnek albümleri hazır, şimdi getirecekler... Ama efendim, öyle sıkılgan durmayınız; artık burası sizin eviniz... Ancak, ilk geldiğiniz için bugün misafirimiz sayılırsınız. Ağırlamada kusur ediyorum galiba... Sormadım... Kahve mi, çay mı? Ne emredersiniz?

Sema Hanım, hiç hoşlanmadığı bu senli beni konuşmaya karşı, çatkınca:

— Teşekkür ederim. Hiçbir şey içmem; âdetim değildir.

— Şimdi bu oldu mu ya? İşçi erkekler, içkinin her türlüsünü kullanırlar. Mesleklerinin şanı budur. Er-

---

(1) Çenen batsın, çeneni kapa.

(2) Burada argo anlamda: Yalnızca kızı seyrederek oyalan.

keklerle eşitlik iddia eden kadınların da böyle olmaları gerekmez mi? Bu dünyada hep çalışmaya gelmedik ya? Arada bir de eğlenmeliyiz...

— Benim eğlencem iştir. Başka şey bilmem...

— Bak güzelim, alışmamışsınız galiba... Bu dünyada öyle lezzetli şeyler vardır ki onları yapmayanlar, henüz tatlarını almamış olanlardır... Bir insan bu zevklerden bir kere yarım parmak atarsa, artık kendini bir daha geri alamaz... Biz burada güzel işçi kızlarla ne konyaklar, rakılar içtik... Sıkılma, zevkin ne ise söyle... Kuş sütü istersen, şimdi hazır önünde bulursun...

Senlibenliliğin de birkaç perde üstüne çıkan bu cıvık sözlerin karşısında, Sema Hanım bütün varlığıyla bir ürperme geçirdi. Delikanlıdan gördüğü ilk terbiyeli davranışların sahte olduğunu anladı. Onun asıl içyüzü işte ortaya koyduğu son haliydi... Bu birkaç odalı idarehanede, şimdi gözlerine tuhaf bir dönüklük gelen bu zirzoptan başka kimse yok muydu?

Şimdi tehlikeyi sezen Bedreddin Paşa kızını hafif bir çarpıntı aldı. Şöyle göz ucuyla odanın durumuna, kapıya, pencerelere baktı... Aşağısı cadde, cıvıl cıvıl halk kaynıyor... Bir, iki haykırışta oraya dünyayı toplayabilirdi; ama kopacak rezilliği düşündü. Gürültüye hemen polis koşacak, gazete habercileri, ellerinde kalemleriyle karşısına sıralanarak:

— Söyle kadın, seni odada nasıl sıkıştırdılar? Bu saldırıdan namusunun yüzde kaçı elden gitti? Yoksa onu bütün bütün kaybettin mi? Ya da onu zaten çoktan mı yitirmiştin? İstanbul'un randevuevlerinden hangisinin gülüsün? Yoksa Fransa başkentinin adına uyarak, Kadıköyü'nde açılan belli sokağın uygarlık hizmetinde bulunanlardan biri misin?.. diyecekler.

Hiçbir sorgu yargıcı, bu haberciler kadar inceden inceye sorma ustalığını gösteremez. Hele sorularından bir tanesine eksik karşılık ver, ertesi günü gazetelerde onu, on parmağın şaşkınlık ve utançtan ağzında kalacak biçimde yaratılmış ve tamamlanmış bulunursun... Aman yarabbi! Ne yana dönsen kepazelik, rezillik, felaket. Bu tuzaktan sağ ve namuslu olarak nasıl kurtulmalı?

Bu sırada sokakta koşuşmalar, gürültüler oldu; İzzet Saim caddeye bakan pencereye koştu. Polislerin el koymasından, halkın söylediği sözlerden olayı biraz anlayarak işçi kıza bilgi verdi:

— İki yankesici yakaladılar, götürüyorlar. Gel bak...

Sema Hanım, bu çağrıdan bir tehlike sezerek:

— Neme gerek benim sokak olayları. Bir saat oldu, örnekleriniz gelmedi. Ben gidiyorum. Gerekirse başka vakit görüşürüz...

— İş vermeden bugün seni salıvermem...

— Ne demek? Burada boş yere bekleyip öbür işlerimi mi kaçırayım?

— Sekiz on dakika daha...

— Bir dakika duramam...

— O halde buradaki albümden sana iki örnek vereceğim. Onları göstereyim.

İzzet Saim, albümün yapraklarını karıştırdıktan sonra parmağını birisinin üzerinde durdurarak:

— Hah! İşte bir tanesi bu...

Sema, örneği görmek için biraz eğilir eğilmez, her şeyi göze almış olan çapkın, bütün hırsıyla kızı belinden kavrayıverir; dudaklarını bulmak için ateşli ağzını, onun korkudan solmuş yüzünde çılgın titremelerle dolaştırmaya başlar.

Sema, çok çirkin olduğu kadar birden gelen bu saldırının etkisiyle, havanın en yüksek tabakalarından bir uçaktan korkunç bir felaketin dibine düşmüş gibi, birkaç saniye kendini kaybedip yine bulduktan sonra nazik gırtlağını yırta yırta:

— Can kurtaran yok mu... haykırışını koparır ve bütün tiksintisiyle çırpına çırpına, ruhuna en dehşetli yılanlardan daha çok işkence veren o pis kolların çemberinden kendisini kurtarmaya uğraşır.

İzzet Saim, şehvet çılgınlığının bütün gençliğini sarsan baygınlıkları içinde:

— Bağırma, boşuna, bırakmam...

Sema, son umutsuzluğundan gelen can korkusuyla:

— Can kurtaran yok mu? Can kurtaran yok mu?.. diye haykırarak imdat çığlıklarını birbiri arkasına salıverir.

İzzet Saim:

— Boşuna boğazını yırtma, elmasım. Oda kapısı kilitlidir, anahtarı da cebimdedir. Ne kadar bağırsan, içeriye kimse gelemez.

— Burası dağbaşı mı?

— Şehir içi, ama kim kime... herkes kendi hırgürüyle meşgul...

Sema, son gücüyle didişerek, yırtıla yırtıla koparddığı çığlıklarıyla odayı inletir.

Böyle şiddetli karşı koymaları gördükçe hırsı artarak gözleri kararan İzzet, can çekişen bir canavar homurtusuyla:

— Ah kaymağım, sana, boşuna yırtılma diyorum. Sokaktan buraya ses gelir ama, buradan aşağı gitmez. Bu odanın duvarları sağırdır. Ben yüz defa denedim...

Zavallı kız, bu azılı şehvet haydudunun sımsıkı kavrayışından kurtarabildiği bir eliyle, onun ateş soluklu kuduz suratını yumruklamakta iken oda kapısının tokmağı karıştırılır.

İzzet, terli göğsünün hırıltısıyla:

— Kimdir o?

Dışarıdan çok sert bir ses:

— Aç...

— Açmam...

— Açççç!

— Gökten buyruk inse açmam... Çekil oradan...

Kapının üzerinde güçlü ve çizmeli bir ayağın üç tekme vuruşu gümler; kilit çözülür, iki kanat birbirinden ayrılır. Odanın ortasına boylu boyunca Muhlis dikilir. Bir hayalet kadar atik, bir ölü kadar sarı, bir ruh kadar suskun, sessiz bir Muhlis...

Sema'yı, şehvetin son çırpınmalarıyla süzgün bir delikanlının kolları arasında görür; bu cehennem manzarası karşısında yıldırıma uğramış bir fidan gibi sallanır. Hayatının, beynini yakan bu faciasını beş on saniye sessizce seyreder. Korkunç bir felaketin, bir insan yüzünde çizebildiği en acı bir gülümsemeyle:

— Affedersiniz, bir yanlışlık oldu. Bir kadın arıyordum... şüphe üzerine kapınızı kırdım; ama aradığım kadın, bu kollarınızın arasında gördüğüm fahişe değildir... Yanılmışım. Bir daha affedersiniz. Zararımzı ödemeye hazırım... Zevkinize bakınız kardeş...

Muhlis, o anda kapının önünde olan Nurullah Şahab'ı eliyle iterek dışarı fırlar...

Arkasından Sema'nın şu feryadı kopar:

— Muhlis... tabancanı çek, beni de bu haydudu da öldür! Muhlis, beni bu canavarların elinde diri bırakma...

Karamsarlığın bu yakaran son çağrısına cevap gelmez; Muhlis, yanan sinirlerinin gözlüğü altında, bayağı bir zina olayı olarak gördüğü bu kucaklaşan erkekle dişiye karşı, bir kurşun harcamaya tenezzül etmez. Sema'yı, aşk öcü almayacak kadar değersiz bulur. Nişanlısı gözünden birdenbire o kadar düşer.

O sırada, yaşlı Mansur Efendi çıkagelir; savuşmak üzere olan Muhlis'i kolundan çekerek:

— Durunuz beyefendi. Oda kapısı kırılmış, içeriden acı acı kadın çığlıkları duyulmuş...

— Kapıyı ben kırdım; ödemeye hazırım...

— O ödeme işinden önce ve daha önemli, yapılacak bir şey vardır.

— Nedir?

— Gözleri dönmüş bu yırtıcı şehvet canavarlarının ellerinden şu zavallı kadını kurtaralım.

— Pöh... Neme gerek benim elin fahişesi...

— Daha yüzünü görmeden, size ant içerek söyleyeyim ki o kadın fahişe değildir.

— Fahişe olmasa, böyle yere ayağıyla gelir mi?

— Gazetelerdeki ilanlara aldanarak, zavallı, buraya iş almaya gelmiştir; çünkü bu pek rezil delikanlılar, avını diri diri parçalayarak, sıcak kanını ağzından aşağı akıta akıta büyük bir iştahla ve zevkle yiyen yırtıcı hayvanlara benzerler. Buraya herkesin malı, yıpranmış kadın getirmezler. Tuzaklarını her zaman masum, gözleri açılmamış kız oğlan kızlar için kurarlar. İntihar

eden zavallı Mürvet'in feryatlarını gazetelerde okumadınız mı? İşte o batakhane, burasıdır beyim. Şimdi göreceksiniz, zavallı kız, kimliğinin açıklanmaması, kapalı kalması için ayaklarımıza kapanacaktır. Çünkü masumdur; buraya ırzını satmaya değil, iş almaya gelmiştir; çünkü fahişe olsa, niçin bağırsın? Bana yardım ediniz beyefendi, buraya zabıta gelmeden işi kapatalım. Masum kadının adını, böyle çirkin bir olayla kirlenerek gazetelere geçmekten kurtaralım.

— Bu kadın, Nurullah Şahab'ın koruması altındadır; ondan kart alarak buraya gelmiştir. Onun için fahişeliğine kuvvetli inancım vardır... Elin orospusu için böyle olaylara adımı karıştıramam. Namussuzluğunun cezasını çeksin. Adam aldatmayı öğrensin...

Bu konuşmayı içeride hâlâ kendisini saldırganın kolları arasından kurtaramamış olan Sema, olduğu gibi işitti. Hiç yüzünü görmediği bir adam, kendisi için tanıklık ediyor; insanlık adına onu yardıma çağırıyor da, Muhlis, şiddetle bu iyiliğe itiraz ediyor. Bu apaçık gerçeğe karşı göz yumuyor; çünkü araştırmaya, incelemeye gerek kalmadan, olay kendi kendini söylüyor.

Muhlis, rüzgâr gibi, merdivenlerden süzülüp kayboldu. Bu genç azgınlarla uğraşmak için yalnız kalan yaşlı Mansur Efendi, her nedense eline iri bir sopayı geçirerek oda kapısında nöbet bekleyen Nurullah Şahab'a döndü:

— Şahab mısın, Şahbaz mısın, ne boksun; haydi bakayım, çekil git oradan... Ben burada bulundukça, bu ak sakalımla sizin bu en çirkin kötülüklerinize seyirci kalamam... Şimdi şurada bir seslenmemle buraya on polisi çağırırım. Ellerinize kelepçe vurdurur, sizi öyle gönderirim. Çünkü çok cinayetinizi biliyorum. İllallah artık...

Onu dışarıya püskürüp giriş kapısını örttükten sonra zorbalık cinayeti işlenen odaya girdi. İsteğinde direnmeye artık imkân kalmamış olduğunu gören İzzet Saim, ister istemez avını bırakmış, ama son derecesine kadar kabarıp da henüz dindirilememiş olan şehvetin ateşiyle iri iri soluyarak, hâlâ dönük gözlerle bir köşede bakınıp duruyordu.

Çılgın davranışından alıkonmuş delikanlının gözlerinde, her türlü cinayeti işlemeye hazır bir istek ateşi yanıyordu. Bunun önünde yaşlı Mansur, bir düşündü... O ahlaksızı sözle, mantıkla, azarla uslandırmaya uğraşmak, o ara, yalnız boşuna değil, belki de tehlikeliydi.

Titreyen elleriyle, açılmış saçılmış başını, göğsünü bağrını, yırtılmış, sökülmüş perişan kılığını elden geldiğince toplamaya, onarmaya uğraşan Sema'ya doğru yürüyerek:

— Kızım gel, sana iki yudum su içireyim. Burada yarım dakika bile durma, savuş. Polisin gelme ihtimali vardır. Adın polis olayları kayıtlarına, gazete sütunlarına geçmesin. Her kim isen, kimliğini bana da bildirme, gerekmez. Yüzünü görmeden namusuna tanıklık ettim. Şimdi gördüm; aldanmamış olduğumu anladım. Halin, davranışların, kılığın yalnız namuslu değil; soylu bir kız olduğunu da söylüyor. Sakın Mürvet gibi, intihara kalkacak kadar karamsar olma... Pis ellerin yüzünü tırmalamış olmasından namusuna hiçbir leke bulaşmaz. Seni her kim suçlarsa, çağır beni, onu aksine inandırayım. Haydi yavrum...

Sema'yı başka bir odaya götürdü; ona birkaç yudum su içirdi. Yüzünü, üstünü düzeltmesi için bir küçük ayna buldu...

Sema, bu pek saygıdeğer yaşlı adamdan ayrılırken, gözyaşlarını akıta akıta, ellerinden öperek:

— Mübarek insan, bugünkü kurtarıcım ve ikinci babam oldunuz. Buraya bilmeyerek ve büyük bir geçim sıkıntısı yüzünden düştüm.

— Söylemeye gerek yok...

— Kapıyı kıran o genç, beni tanıdı; ama vahşice bir öc almak için kurdun ağzına bıraktı gitti...

— Tanıdığını ben de anladım.

— Neden anladınız?

— Senin Nurullah Şahab'ın koruması altındaki kız olduğunu, ondan tavsiye kartı alarak buraya geldiğini söyledi. Tanımasa bu ayrıntıları nereden bilecek?

Heyecandan hâlâ dizleri tutmayan Sema, bu sözleri işitince, tutulduğu ikinci çarpıntının etkisiyle düşmemek için duvara yaslandı. Çünkü kendisi İstanbul'da kaldığı akşam, Muhlis'in geceyi Sema'nın yazı odasında geçirdiğini, böylece duvarda asılı gördüğü kırlangıçlı çantayı karıştırıp içinde Nurullah Şahab'ın tavsiye kartını bularak şüpheye düşmüş olduğunu hemen anlamıştı.

Kızcağızın üsteleyen bir çarpıntı ile büsbütün sararıp sendelediğini gören Mansur Efendi:

— Haydi yavrum, durma... Merdivenlerde ayak sesleri duyuyorum...

Sema Hanım, kurtarıcının elini yine gözleriyle ıslatarak büyük bir minnetle bir daha öptükten sonra, toplayabildiği son gücü ve çabasıyla koştu.

15

Sema Hanım, köşke hasta döndü. Bir hafta bitkin yattı. Annesine felaketi, şiddetini olabildiğince hafifleterek anlattı. Birkaç gazete, olayı kim olduğu belirsiz kişiler ve ayrıntılar uydurarak yalan yanlış yazdılar. Hasan Bedreddin Paşa ailesinin adı halka haber yetiştirmekle uğraşan, övünen ağızlara, kalemlere bulamaç olmaktan kurtuldu. Konu kapandı.

Oğlu kızı birbirine aday, komşu iki aile arasındaki her türlü ilişki kesildi. Muhlis, kutsal bildiği bekçiliğine artık gelmiyor; kendi köşklerinden o yana bir adım bile atmıyordu.

Sema Hanım, cehennem taşıyla yara yakar gibi, onurunun yaralarını, iç acılarıyla dağlaya dağlaya gönlünü biraz avundurmaya başlar gibi oldu. Muhlis'in o vahşi öcü, gönlünü ondan soğutmuştu; ne var ki, onun üzüntüsünden ya da ilgisizliğinden hiçbir haber alamadığını da merak etmiyor değildi.

Böyle bir anda Muhlis'ten şu mektup geldi:

«Sâfile[1] Hanım,

Sana artık Sema adını vermeye, Tanrı'dan, vicdanımdan utanırım. Senin hâlâ bu adı taşıman Yaratan'a karşı bir başkaldırı, yaradılışa karşı bir küfürdür. Sen artık geber. Yedi kat yerlerin dibine gömül. Ayıbını toprak örtsün. Birkaç kürek toprak değil... iğrenç leşini yeraltı merkezinin cehennemine kadar indirmeli, üzerine dağlar yığmalı...

Seninle hiçbir ilgim kalmadı. Gönlümde öğürtü getiren pek iğrenç anılarından başka bir iz bırakmadın. Sana bu mektubu yazışım, iyiliğine kötülüğüne karışmak istediğim için değildir. Babanın adını sürüklediğin pislikten kurtarmak için, intihar et... anlıyor musun Sâfile Hanım? Azrail'e, sana dokunmakla elini kirletmek tiksintisini verme. Zehirle, bıçakla, kurşunla, ateşle, su ile kendi kendini temizle...

Zavallı Mürvet'ten ibret al. O tertemiz yaradılışlı kızcağız, üzerine sürtünen ellerin kirlerinden temizlenmek için vücudunu teneşire uzattı. O, bir melekti; hayvanca bir saldırının utancına katlanamadı.

Hayatımı hayatına bağlama felaketine uğratmadan, çok şükür Ulu Tanrı bana, övündüğün o billur kalbinde kaynaşan yılanları gösterdi.

Çabuk, kendi cezanı kendi elinle ver. Belki bu davranış senin büyük günahın için bir "kefaret zerresi" olur. Fakat ben bunu, senin öbür dünyada affa kavuşman için değil, sana baba olmak felaketiyle mezarında utanan rahmetlinin adını kurtarmak için, bir ölüye saygı duyarak, istiyorum. İffet ve namusa göstermediğin saygıyı babandan olsun sakınma...

İntihar edenler kafilesine katılmanı, hemen yarınki, öbür günkü gazetelerde okumalıyım. Namusun öldükten sonra senin yaşaman, ölü ya da diri ailen için korkunç bir utançtır. Bu utançtan onları kurtarmakta bir dakika gecikmen, büyük cinayettir Sâfile Hanım...

Muhlis»

---

(1) Aşağı, alçak. "Gök" anlamına gelen "Sema"nın karşıt anlamlısı olarak kullanılmıştır.

Sema Hanım, Muhlis'in, "Seninle hiçbir ilgim kalmadı. Artık iyiliğine de kötülüğüne de karışmıyorum," deyip de yine kendisiyle bu kadar uğraştığına şaştı. Kendi hayatı, ona acaba neden bu kadar sıkıntı veriyor; artık ilgisinin kalmadığı bir kadının yaşamasına niçin katlanamıyordu? Artık Sema'nın gönlünde, köşkün çevresinde bekçilik eden, ay ışığının çiylerine karıştırdığı gözyaşlarıyla birlikte ince duygularını döken terbiyeli, soylu Muhlis yoktu. Çizmeleriyle kapı kırarak, "fahişe" hakaretini bir balgam gibi yüzüne fırlatarak, onu düştüğü cehennem kuyusunda bırakıp, gözlerini bürüyen öc alma vahşiliğiyle gerçeği görmeden savuşan insafsız, vicdansız, yabancı bir adam vardı.

Muhlis, Sema'yı kendi sağgörüden yoksunluğuna kurban etmiş, artık aralarında her şey bitmişti. Şimdi hangi yetkiye dayanarak, ona bu denli iğrenç ve hakaret dolu intihar tavsiyesine kalkıyordu?

Yazı masasının önüne oturdu, kaleme sarıldı. Damarlarını yakan sıcak etkilenmeyle şu satırları karalamaya başladı:

«Beyefendi.

Ben o insanlardanım ki, vicdanımın azarından başka bir şeyden etkilenmem. Başkalarının çarpık eleştirileri, tek yanlı muhakemeleri, gerçekten uzak, gülünç moralleri(1) *benim için ahlak, davranış kuralı olamaz... Halk, doğru düşünmesini bileydi, toplumdaki bu kötü yönetimlerin, zararlı sistemlerin doğurduğu acı sıkıntılardan, adaletsizliklerden çoktan kurtulurdu. Kötülere cüret veren, halkın işte bu ahmaklığıdır.*

Siz bu konuda bilinçli bir kimse gibi değil, beyinleri kendi aralarında bölünmeye uğrayarak dağılan beyinsiz bir küme gibi düşünüyorsunuz. Düşünüşünüze karışacak değilim. Dünyayı istediğiniz gözlük altından görebilirsiniz. Yalnız bana yönelen yargılarınızı geri çevireceğim. Sizin tanıdığınızdan o kadar yüksek bir Sema'yım ki, avuç avuç fırlatmak istediğiniz kirlerin zerresi bana erişemez. Daima bu yanlış anlayışların, aldanışların, iftiraların, bayağılıkların; sözün kısası, bu iğ-

(1) Ahlak anlayışları.

renç hayatın üstünde birinci kadrodan, en parlak bir yıldız gibi temiz, tertemiz parlayacağım...

Önünüzde af kazanmaya, aklanmaya uğraşıyorum sanmayınız. Buna asla tenezzül etmem. Çünkü sizin gibi dünyayı yalnız kendi kızgınlıkları arasında gören, duyguları hasta bir adamın benden yana ya da bana karşı vereceği yargı bence birdir, eşittir. Siz beni ne zannederseniz ediniz, ben vicdanımın kızıyım. Hiç kimsenin sanısı beni, yaradılışımı zerrece değiştiremez.

Beyefendi,

Nasibimin garip bir cilvesi... Siz bir gece, beni pek alçak bir haydudun çizmeli ayakları altından kurtardınız; ama en sonra, daha öldürücü, daha acıklı bir durumda bırakarak savuştunuz. Manzara, hal ve yer, kendi kendini söylüyordu. Beni hiç tanımayan mübarek bir ihtiyar, vicdanının tanıklığına uyarak yardımıma koştu. Hayatımın o korkunç dakikalarında, tatlı baba sözleriyle, beni avutmaya uğraştı.

Düştüğüm tehlikeli durumların birincisi gibi ikincisi de büsbütün elimde olmadan başıma gelmiş birer kaza sonucudur. Salt bir kaza eseri olarak bir lokomotifin altında ezilen bir zavallıyı, bu felaketinden dolayı sorumlu tutanlar; kınama, hatta sövme derecesine varanlar, vicdan körleridir...

Aleyhimdeki korkunç yargınızdan dolayı sizi ayıplamıyorum; çünkü herkes yaradılışının merceğinden görür; çünkü insanoğulları, türlü türlü düşkünlüklerle hastadır. Bu düşkünlükler, derece derece, sahiplerini sorumsuzlar kertesine indirinceye kadar artar. Bir köre, bir sağıra, niçin görmüyorsun, niçin işitmiyorsun diye kızmak, bir delinin davranışına, uygulamak için ceza kanununda madde aramak, akıllı işi değildir...

Beni alçaltmak için aşağılayıcı sözler aramakta hayli yorulmuşsunuz. Ben, herhangi bir nedenle hakaret edeni, hakaret edilenden –insanlık bakımından– daha düşkün sayarım. Fenalığına hükmettiğiniz bir adamla karşı karşıya gelip konuşmaktan, daima kaçmak gerek. Bir kimsenin önüne çıkıp da, "Sen kötüsün" demek, bunu söyleyenin iyiliğini mi gösterir? İnsanın insanı iğrenç sıfatlarla nitelemesi insanlığa yaraşmaz;

çünkü alçaltılan, görünüşte bir tek insan ise de, gerçekte hakaret edenin de bağlı bulunduğu koca bir insanlıktır. Bana ne kadar düşman kesilirseniz kesiliniz; Allah vermesin, size hakaret için bayağı bir sözcük aramak aklıma gelmez; çünkü hakaret, onu eden terbiye düşkününün ruhundan, vicdanından, beyninden, benliğinden kopar. Hakarete uğrayan suçsuza bundan hiçbir şey bulaşmaz. Kötü söz atmakla temizleri kirletmek elden geleydi, dünyada temiz bir tek kişi kalmazdı...

Şimdi beni intihara doğru olanca şiddetinizle tekmeleyişinize cevap vereceğim: Bu, işitilmemiş bir şeydir. Bir insan kızgınlıkla bir başkasını öldürür; bu, çoğu kez olmuştur... ama başkasına kendi kendisini öldürmek için zorlamada bulunmak, pek az işitilen bir fantaziyedir.

Eğer intiharlar, toplumu ve vicdanı inciten gizli açık birtakım zorunlu nedenlerle oluveriyorsa, bu gereği yalnız o işe atılacak zavallıların duyguları belirtir. Dışarıdan bu emri kimse veremez.

İntihar, Tanrı'nın kurduğu bir canlı yapıyı faydasız, belki de zararlı görerek yıkmak demektir. Tanrı'nın yaratış gücüne karşı bu bir isyandır. "Sen beni yarattın, ama eserini bana beğendiremedin. Gönderdiğin evrenden hiç hoşlanmadım. Haksızlık, zorbalık, sıkıntı, hainlik, gönül darlığı, aşağılama, kendini beğenmişlik, zulüm, hile dolu... Gücü yeten yetene bir kördövüşüdür gidiyor. Kimi aradığı bağlılığı, kimi de yaşamak için bir lokma ekmeği bulamadığından dolayı, kendi kendinin cellatlığını ederek, buradan daha iyi ya da kötü olduğunu bilmediği bir evrene çekiliyor. Belki o, bir hiç olmak istiyor, ama varlığa oranla hiçliğin bir mutluluk olduğu ortaya konmuş bir gerçek değildir."

Eğer ölüm bir hiçlik, bu hiçlik de bir mutluluk ise, kalımsızlığa mahkûm olarak yaratıldığımız için Yaradan'a secde edelim.

Hiçbir yaratık için kurtuluş, ayrıcalık yok. Günü gelince bu son saat, hiç gecikmeden çalacaktır. Niçin acele etmeli? Doğa, her şey için bir süre koymuş; yaratılmak, doğmak, yaşamak, ölmek hep bu sürenin hazırlattığı şeylerdir. İntihar, sırasını beklemeyerek, sıradan

çıkmak demektir. Acaba buna hakkımız var mı? Bu, şüphesiz yaratış düzenine aykırı bir davranıştır. Evrenin de düzenini bozmaya atılmaktır. Bir kez düşünelim: Tohum süresini beklemeden ağaç olmak, çiçek olmak, meyve olmak isteseydi; civciv, kuluçka zamanını geçirmeden, yumurtanın kabuğunu kıraydı; anne karnındaki yavru, "Hayır ben doğmak istemiyorum, dünyaya çıkmayacağım," inadını tutturaydı, evrenin durumu ne olurdu? Daha doğrusu, akıl almayan sırları önünde şaşkına döndüğümüz bu evren var olabilir miydi?

Birçok kimse, intihara delilik diyor; şüphesiz öyledir. Çünkü insanoğullarından azın azı bir kısım, ölümün karanlık kucağına atılıyor; ama pek büyük bir çoğunluk, çok korkunç bulduğu bu kelimenin karşısında titriyor. Her şeyde eğriliği doğruluğu bulmak için, düşünceleri çoğunluk azınlık terazisine vurmuyor muyuz? Bu konuda intihar edenleri haklı, akıllı görmek için, ölümden korunmaya uğraşarak yaşamak isteyen çoğunluğun haksızlığına, deliliğine hükmetmemiz gerekir. Bu akıl almaz yargıya saplanarak –hayata şiddetle bağlanışlarından dolayı– çoğunluğun budalalığına inanılsa bile, kamuya uymak doğal sayılmaz mı?

Bütün yaratıklar, intihar edenlerin kapkara fikir hastalığına düşerek, kendilerini ortadan kaldırsalar evren yok olur; Yaradan sözü anlamsız kalır İntihara kalkışmak, yaradılış düzenine anarşi karıştırmak, doğa yasalarına aykırı gitmek demektir.

Güneşleriyle, baharlarıyla, çiçekleriyle, aşklarıyla, güzelleriyle, güzellikleriyle, yüreklere yüksek esinler veren güzel sanatlarıyla dünyanın, bizi mutlu ve şen kıldığı demler yok mudur?

Hayat, onun kötülüklerinden sakınanlar, iyiliklerinden yararlanmayı bilenler için çok kısa gelen tatlı bir şeydir beyefendi... Dünyaya içyüzünü bilmediğimiz bir buyrukla geldik; o ezeli buyruğun bizi çağıracağı anı bekleyelim. Akla uygun olan da budur.

Kimi filozoflar, intiharı nöbete gönderilen bir neferin, vaktini bitirmeden, görevinin başından kaçmasına benzetmişlerdir. Zamanımızın intiharları, bu yönden incelenmeye değer.

En güçlü iticiler, aşk ve sefilliktir. Kimi zaman bu ikisinin birleştiği de oluyor. Ama intihar edenin, en çok seven ya da en çok sıkıntı çeken olduğuna inanmayınız. Bunlar aşka, sefilliğe en az yer veren beyinlerdir. İstanbul'da intihar edenlerden on kat şiddetli sıkıntı içinde yaşayanlar vardır. Aşkın, sıkıntının yakaladıklarını sürükleyeceği sonuç pek kesinlikle bu olaydı, dünya boşalırdı. İnsanlığı kurtaranlar, görevi başından ayrılmayan bir nefer gibi, hayatın bütün şiddetlerine aralıksız karşı koyanlardır. Biz kendi kendimizin malı değiliz. Anamızda ve babamızda kendini gösteren doğanın sevecenliği ile, insanların emeği ile büyüdük. Yakınlarımızın emeklerinden sonra, bütün insanların gözlere görünmez dayanışlarıyla yetiştik. Bizi yetiştiren toplumun birer parçasıyız... Ona olan borcumuzu ödemeden savuşmamalıyız. Bu, mertçe bir hareket değildir. Dünyada yoksulluk çekenler, başı sıkılanlar, güçlükle karşılaşanlar hep intihar etseler, hayat ne biçim olur? Hayat, beşikten mezara kadar süren arasız bir uğraşma, bir savaşmadır. Bu gerçeği bilmeli, dayanmak için kendimizi ona göre yetiştirmeliyiz... Bir güzelin ela gözlerine vurulmuş da beynine bir kurşun sıkmış. Bilmem kimin lakırdısına gücenmiş de kendisini denize atmış. Hep bunlar, aklın eksikliğinden, bilgisizlikten, tecrübesizlikten, eğitim noksanından ileri gelme zavallılıklardandır. İntihar bir güçlü karardır; ama bir insana canına kıydırtacak bir felaket, bir zorluk karşısında ölmemeye karar vermek, daha sağlam bir ruh gücüdür. Hayat, doğanın bize bağışladığı pek büyük bir nimettir, boş yere harcanmaz. Bu dünyada gördüğümüz ne kadar buluşlar, uygarlık, bilim ve fen mucizeleri varsa, hayatı iyi kullanmayı bilenlerin verimli emekleriyle var olmuştur. Hayatı bir paraya satanlar, o nimete, o devlete layık olmayanlardır.

İnsanlığı ya da bağlı bulunduğu ulusu kurtaran yüce amaçlardan başka, intihar için hiçbir özür kabul olunmaz. Buna kalkışan iki defa katildir: Ömrü bitmeden, görevli bir kimseyi insanlar arasından yok ettiği için; saklamak ve korumakla yükümlü bulunduğu canına kıydığı için...

"Biz dünyaya gelmek istemiyorduk; onayımızı almadan buraya gönderdiler", diyenler bulunur...

Genel oya başvurmakla bu evrenler yaratılmaz. Akılları ermediği şeylere karışmak, insanların birinci küstahlıklarıdır. Yaradan, yaratıklardan oy sormak inceliğinde bulunaydı, kimi dünyaya hiç gelmemek, kimi geldikten sonra hiç gitmemek isteyecek; kimi bu dünyaya ilişkin varlığımızla gezegenlere seyahat etmek dileğinde bulunacak; türlü türlü yerine getirilemez isteklerle, yaradılışta, değişmez bir doğa yasası bırakmayacaklardı. Doğada gördüğümüz yasalar, son derece gereklidir ve değişmez... Her ne kadar hoşumuza gitmese de, bunlardan hiçbiri kaldırılamaz. Bu yasalar, dünya parlamentolarında olduğu gibi, yarım düşünülerek değil; kesin gerekçeler üzerine yapılmışlardır. Başka türlü olamaz... Doğal nedenlerin gerektirmesiyle âdeta kendi kendilerini dokumuşlardır.

Doğada, doğanların bağlı bulundukları genel yasa, yaşamaktır. Buna aykırı davranış Yaradan'a isyandır. Onun için sizin beni intihara zorlamanız canice bir düşüncedir. Bana zavallı Mürvet'i örnek gösteriyorsunuz. O, gençliğinin masum taşkınlığına, bilgisizliğine kurban gitmiş. Bana geleydi kurtarırdım. Bir saldırıya uğramış; ceza gerekirse, saldırganlara verilmelidir. Mürvet'in ne günahı var ki kendi kendini cezalandırıyor?

Zavallı çocuğun veda mektubundan birkaç satırını yazacağım: "Ölümü davet için kullanacağım araçların dehşeti karşısında üşüyorum, içim titriyor."

Bu sözleri, istemeyerek, korka korka öldüğünü ispata yetmez mi? Daha dinleyiniz:

"İntihar edenlere acıyınız. Azrail'e kendi kendilerini sunan bu zavallıların kesin olarak delirdiklerine inanıyorsanız, deliler, insanların en acınacak kısmı değil midir?"

İşte kendi canına kıyan zavallı kız, intiharın delilik olduğunu açıkça söylüyor. Bakınız şu satırları büyük bir iç acısıyla okunmaya değmez mi:

"Ölümün siyah kucağına atılan bir karamsarın, bu pek zor durumundaki, önüne geçilmez gereksinmele-

rin nedenlerini inceledikten sonra, aynı acı felakete aday öbür talihsizleri kurtarmak için çare düşünenler var mı?"

Beyefendi, işte görüyorsunuz ki kızcağız, intihar etmek zorunda kalanları kurtarmak için çare düşünmenin, insanlığın ödevi olduğunu en dokunaklı bir dille anlatıyor. Sizin gibi, kimseyi kendi canına kıymak cinayetine itmeye uğraşmıyor... Suçsuz kurbanın, ölümle yüz yüze iken o acı ve korkunç dakikalarda yazdığı sözlerin hepsi benim düşüncelerimi savunuyor; sizinkileri de bozuyor...

İntiharın yüceliğinden söz ederek kimseyi bu işe kışkırtmıyor. Ne hazin ürpertiler içinde ölümle yürüdüğünü, akan gözyaşlarını okuyanlara duyurarak anlatıyor...

Önüne geçilmez sıkıntılar yüzünden intihara gelince... Doğaya aykırı bu acı korkunç hareket, elinden başka bir şey gelmeyen, beceriksiz zavalların atılacakları bir çaredir. Kimi kez güçlü, kuvvetli beceriksizlere de raslanır. İşte bunlara acırım.

Bu toprak üzerinde yaşayan insanların hepsi, bolluk içinde, isteğine göre yaşayan, geçinen gelir sahipleri değildir. Rızıklarını her gün kazancıyla ancak sağlayabilenler, geçim savaşını kestikleri günü, doğal olarak aç kalırlar. Canla, başla, namus ve doğrulukla iyi ve temiz iş görenleri her zaman ve her yerde ararlar... Bugün öyle idarehaneler vardır ki, aradıkları koşullar içinde çalışacak, doğuştan ya da emekle edinilmiş iyi niteliklere sahip kimseleri bulamadıkları için işleri yüzüstü kalır.

Beri yanda, biraz görgü ve çalışmakla o işlere yarayabilecek birçok kimseler vardır ki, boş yere yok olup gidiyorlar. Elini kolunu sallayarak ortaya çıkıp da, "İşte ben her şeyi yaparım. Bana iş bulunuz..." diyen adam, hoş karşılanmaz. Böylesinden ciddi bir hizmet beklenilmeyeceğini, o işin eri olanlar hemen anlar. Çünkü geçmişini biraz soruşturunuz; ne işlere girip çıkmış olduğunu anlarsınız. Evet, her şeyi yapar, her şeyi bilir; yalnız bir işte durup kökleşmeyi bilmez. Eğer daha sakıncalı başka kusurları yoksa...

Aç kalıncaya kadar oturup da, hemen o en güç yoksulluk anında başarıp başaramayacağı her teklifi kabul ile iş aramaya çıkanlar, çoğu zaman değerli kimseler değillerdir...

İşe yarayanlar, durmayıp çalışanlar, etrafına çalışkanlık, güven duygusu verenler, masraflarını kazançlarına uyduranlar, hiçbir vakit aç kalmazlar. Ekmek bulamayanlar, önceleri türlü türlü kayırmalar sayesinde rahat geçime alışıp da şimdi uğraşma gereği karşısında apışıp kalanlardır.

Ben hiçbir şeyden yılmadım. Umutsuz değilim... Yasal, faydalı, akla uygun her yola başvurarak kazanacağım. Yanımda çalıştıracağım birkaç kadına da kazandıracağım. Yaşadığı toplum içinde çalışkan, yararlı bir varlık olmaya da uğraşan bir kimseyi, insafsız bir tekme ile intihar kuyusuna fırlatmak yetkisini nereden alıyorsunuz? Vicdanınızdan mı? Eğer öyle ise vicdanınızın, böyle yargılarda, ayarı bozulmuş olduğuna inanınız. Düzeltmeden onunla iş görmeye kalkmayınız. Benim yaşamamın, intiharımın, artık sizinle bir ilişiği kalmamıştır. Yetkiniz, göreviniz içindeki şeylerle uğraşsanız daha iyi edersiniz.

Bu pek sert ve insanlık dışı önerinizle, bana karşı edinmiş olduğunuz tiksintinin şiddetini anlatmak istiyorsunuz. Sanırım ki bu tiksintiyi pek vahşi sözlerle yüzüme tükürdünüz. Daha ileri gitmenin ne gereği var? Neden dolayı hâlâ içinizin serinlemediğine şaşıyorum...

Hoşlarına gitmeyen, canlı, cansız her şeyi yok etme anlayışında olan bolşevikler bile, sonunda "Rahat dur" vaziyeti almak zorunda kaldılar.

Beyefendi, içiniz rahat etsin. Bu koca dünyada, tiksindiklerinizi görmemek için, araya istediğiniz kadar uzaklıklar koyabilecek genişlik vardır ve havası, çevresi o kadar boldur ki benim gibi, sizin iyilik ve kötülüğünüzden uzak, kendi bucağınızda yaşayan bir kadının soluk aldığını asla duymazsınız.

Yanlış düşündüğünüzü söylediğimi de bir suç sayarsanız, buna beni zorlayan sizsiniz; ama yanlış düşünenin, kötülüğünden öyle düşündüğü yargısına varılmaz. Ben kendi kanılarımı söylüyorum. Belki sizin de

bu davranışınızda, kendinizi özürlü bulacak düşünce dayanaklarınız vardır.

Size düşman değilim ve hiçbir sebeple olamam. Kimsenin mutsuz olmasını istemeyiniz. Dünya, başına felaket gelenlerle dolu... Bunlara, bir felaketin daha katılması, insanlık için bir kazanç olmaz.

Bir başkasının felaketinde mutluluk aramak, insanların iyileştirilmesi gereken en korkunç hastalığıdır.

Temize çıkmak için yazılan bu satırların fazla uzaması, hayatımda gördüğüm güneşli günlerimin sayfalarını, sonsuza dek kapayacağım içindir. Affınızı dilerim. Mutlu olunuz beyefendi.

Sema Bedreddin»

16

İki aile arasındaki her türlü ilişki kesildi. İki ay büyük bir durgunlukla geçti... Muhlis çok üzgün müydü, ne yapıyordu; bununla ilgili hiçbir şey bilmiyorlardı.

Sema, yüreğinde açılan yarayı –kesin bir ilaç olmak üzere– en acı, ağrılı avuntularla dağlayarak yaktı. Yüksek duygulu insanlar, kırılan onurlarının onarılmasına tenezzül etmezler. Çünkü o, onarılamaz; çünkü ilişkinin yeniden kurulmasına çalışma yoluyla olacak onarmada, onur bütün bütün kırılır. Ve onun uğrayacağı sonraki darbelerde önceki acılar, artık eski şiddetleriyle duyulmaz olur. İnsan hakarete alışır ve insanlığını yavaş yavaş kaybeder.

İlk zamanlarda insanın gönül şenliği, mutluluğu sayılan bir şey, sonradan acı bir tasa, bir ağrı yığını oluyor... Beş dakika görmeden duramadığını, bütün ruhunun küskünlüğüyle, unutmaya çabalıyor.

Böyle yaraların merhemi zamandır; iki ay böyle bir ağrıyı dindirmek için pek az bir süre. Ne var ki Sema Hanım, büyük bir "kararlılık ve direnme"yle gönlünü iyice küllemişken gazetelerde şöyle bir haber okudu:

«Soylu ailelerden Muhlis Naki Beyefendi'yle, Mukimizade Jale Sadullah Hanımefendi'nin nikâhları, dünkü gün, Erenköyü'ndeki köşklerinde kıyılmıştır.

Muhlis Bey, yükseköğrenimi ve yetenekleriyle mesleğine şeref veren bir genç olduğu gibi, Jale Hanım da yaşıtlarınca imrenilecek çağdaş bir özenle yetiştirilmiş eşsiz bir kızdır. Birbirine denk oluş bakımından görülen bu uygunluğu kutlar ve iki taraf için uğurlu ve mutlu olmasını dileriz.»

Bu birkaç satır, Sema Hanım'ın gönlündeki külü birden deşti; sarsıldı, sarardı. Titrek bir elle gazeteyi bıraktı ve o zaman anladı ki insan kalbi, hiçbir bağlılığa sonuna kadar kap olmayan bir yaradılış oyuncağıdır. Çevrenin her etkisiyle huyu değişen bu et parçasının bağlılık andına inanarak yaşamak felaketinden kendisi kurtulmuştu. Ne var ki bu dünyada, bu aldatıcı organın sonu gelmeyen güvenceleri üzerine mutluluklarını kurarak yaşayan ne kadar insan vardı!

Yüreği sızlayarak:

— Vah zavallılar... Vah zavalllılar... hepiniz için, sonunda böyle acı bir uyarma saati çalacaktır. Şimdi mutlu ve şen aldanınız. Gençliğin bütün mutluluğu, belki bu küçük aldanmadan ileri gitmeyecektir, dedi.

Bu evlenmede şaşılacak birçok yönler ve insanlığın bayağılığını gösteren şeyler vardı. Jale'nin Muhlis'i kötüleyen sözlerini, Muhlis'in Jale'ye karşı, terbiyesini biraz unutarak, kabaca sözcüklerle köpürmelerini düşündü.

Bu iki genç, birbiri aleyhindeki, bu arkadan arkaya kötülemelerini hatırladıkça kendi kendilerinden utanmazlar mıydı? Bu nikâhın gazetelerdeki böyle pohpohlu ilanı ne oluyordu? Bu evlenmedeki denkliği, orantıyı, uygunluğu, yerinde oluşu, mesleğine saygıyı büsbütün unutarak, körü körüne bir övücülükle yazan, –kendisini ilgilendirmeyen şeylere burnunu sokan– acaba hangi gazeteciydi? Onların her ilan ettikleri gerçekler bu çeşit yontulmuş yalanlardan ibaretse, bu kadar bayağı uydurmalarla aldanılmak için para veren okuyuculara pek çok acımak gerekti.

İyi şeylere, kötü; kötü şeylere iyi demenin yasalarda belli bir cezası olsa... Sonra Sema Hanım düşündü. Bu çeşit ilanlar, çoğu zaman gazetelere yazılıp gönderilir. Bu, Muhlis'in kaleminden çıkmış olacak... Kendi kendini böyle ilan etmek... Aman yarabbi, ne bayağılık? Naki Paşa'nın oğlu, önceleri böyle şeylerden iğrenirdi. Ne çabuk huy değiştirmiş... Her işte görünür görünmez bir etken bulunur. Muhlis bu bayağılığa neden heveslenmiş? Karısıyla kendisini şarlatanların kuvvet ilaçları gibi reklam sütunlarına geçirmiş...

Zavallı kız, çok yorulmadan, bu sebebi de keşfetti: Bu ilanı okutup Sema'nın yaralı yüreğine ateş dökmek için!

Muhlis, hâlâ Sema'dan ne istiyor?

* * *

Gülter'e pembe atlas elbise yapılmış, başına yalancı elmaslar takılmıştı. Şimdi şık bir matmazele benzeyen bu koca bebek, yalnız Firuze ile Hüsnümelek'in değil, bütün mahalle kızlarının sevgisi, neşesiydi.

Bir gün yine birkaç komşu çocuğu konuk geldi. Bunların içinde arabacının kızı Ayşe de vardı... İşlemeli, kurdeleli mantosunu giydirip arabasına bindirerek Gülter'i alayla bahçeye çıkardılar...

Büyük bir kutu içindeki oyuncak mutfak ve sofra takımlarını da ortaya döktüler. Ziyafetçilik oynayacaklardı.

Gülter'i bir ağaç altında ufak kanepesine oturttular... Bir put gibi, hepsi birkaç defa hararetle öptükten sonra bebeğin karşısına dizildiler. Bütün tutkunluklarıyla onu taşımaya doyamıyorlardı.

Komşu kızlarından Bedriye, sarı saçlı, küçük bir bilgiç, içini çekerek:

— Aah, ah, dedi. Gülter'e gelinlik ne kadar yaraşacak!

Hep o koca kadın adayları, bu düşünceyi beğenerek birbirlerine bakışıp gülüştüler. Ah, Gülter'i gelin etmek; bu ne eğlenceli bir oyundu. Hepsinin sevinçten minimini yürekleri hopladı; ama kime vereceklerdi?

Mahallede ne kadar güzel oğlan varsa bir bir adlarını sıraladılar; bunların hiçbirini Gülter'e layık görmüyorlardı. Sonunda Bedriye, arabacının kızına:

— Ayşe, senin kardeşin Hüsnü, mahallenin en güzel çocuğudur. Ona alalım. Sen görümce oluyorsun. Onun tarafından söz ver...

Ayşe sevinçle çırpınarak:

— Söz veriyorum. Alalım...

Hemen düğün hazırlığına başladılar.

Tüccarın kızı Şefika:

— Benim ablamda bir kutu tel var... Getireyim, Gülter'in başına takalım...

Bedriye:

— Haydi Şefika, sen telleri getir. Ayşe, sen de git, en yeni üstünü giydir. Kardeşin Hüsnü'yü al gel...

Hüsnü, kırmızı yüzlü, siyah üzüm gözlü, sekiz yaşında topaç gibi bir oğlandı.

İki kız gittiler.

Firuze:

— Şebiyelda dadımı çağıralım. Bize yemek pişirsin...

Kolları sıvalı, başının yemenisi bir yana çarpılmış, topukları ağarmış siyah ayaklarının altında düzleşmiş takunyalarla, dadı geldi:

— Ne yapıyosunuz ayo çocuklar?

Firuze:

— Düğün yapıyoruz...

Dadı:

— Kimin düğünü ayo?

Firuze:

— Gülter'in...

Dadı:

— Koca buldunuz mu? Şimdiki zamanede koca yok... Erkekler nazlanıyorlar... Zavallı kızlar, oynayınız bakalım, oynayınız... Sizin de talihiniz sonra ne olacak kim bilir?

Şebiyelda, her vesile ile akan yaşlarını eteğine silerek devam etti:

— Erkekler çapkın oldu, kızlar aşüfte... Şimdi evlenmeden birbirini nikâhsız alıyorlar... Şeyhler camilerde, "Kıyamet kopece" diyolar ama... Ha, böyle söylemesi de yasakmış ayo... Salla Allah sallem[1] iki gözüm kitabında böyle buyurdu... Kopece... ama bugün mü yarın mı kim bilir?

Firuze:

— Dadıcığım, düğüne hanımları çağıracağız. Nasıl çağıracağımızı bilmiyoruz. Sen bize öğret...

Dadı, eski usul daveti anlatmaya başlayarak:

— Okuyucuya[2] çıkarsınız. Kapıları çalarsınız: "Afandım hanımlar... Haftaya düğünümüz var. Perşembe günü yüz yazısına, cumaya paçaya[3] buyurunuz inşallah..." dersiniz...

* * *

Çocuklar yeni elbiselerini giydiler. Evin içinde okuyucu gezdiler. Servet Hanım, bu düğün oyununu yasaklamak istedi, ama Sema Hanım buna karşı çıktı:

— Bırak anneciğim, oynasınlar. Yavrucakların neşelerini bozma... masumların ne suçları var... Benimkinin yerine Gülter'in düğünü olması, alnımızın yazısıymış...

* * *

Ayşe koşa koşa yalnız geldi. Ondan sordular:

— Hani kardeşin?

— Hüsnü evde süsleniyor. Şimdi gelecek...

* * *

Gelini tellediler, duvakladılar, köşeye oturttular. Küçük sofra kuruldu. Minimini oyuncak tabakların içine kâğıt helvası, susam helvası, fındık, leblebi, kuru üzüm kondu.

---

(1) Peygamberimiz için söylenen "Sellallahü aleyhi ve sellam"ın bozulmuşu.

(2) Eskiden, davetliler tek tek evlerine gidilip çağrılırdı. Buna "okumak", bu işi yapana da "okuyucu" denirdi.

(3) Paçadan (kasaplık hayvanların ayağı) yapılan yemekle verilen şölen.

Bahçede setin üstüne çıkarılan bir gramofon bozuk, titrek, hımhım sesiyle yıllanmış şarkılar çağırarak düğünü şenlendiriyordu.

Sema Hanım, annesi, tesadüfen orada bulunan teklifsiz bir iki komşu hanım, çocukları sevindirmek için bahçeye, düğün yerine indiler. Kurulmuş sofradan birkaç fındık, kuru üzüm yediler.

Derneği düzenleyen küçük kızlar arasında bir telaş, bir fiskostur gidiyordu.

Servet Hanım sordu:

— Ne oluyorsunuz yavrularım?

Şeytan Bedriye, ellerini ovuşturarak ortaya çıktı:

— Vakit geçti, hâlâ damat gelmedi. Yüreğimize inecek... Ayıp oldu. Ne talihsiz gelinmiş...

Hanımlar, bu büyük konuşan küçük kızın yüzüne bakarak tuhaflaştılar. Gülter'e koca seçilen yaramaz Hüsnü, yolda top oynayan çocuklara rastlayarak futbola dalıp güveyliğini unutmuştu.

O sırada gramofon hımhımlığına dokunaklı bir içlilik karıştırarak bahçeyi çınlata çınlata:

Meyledip ağyarı aldın yanına
Bî-vefa hercai yazık şanına
Söyle kıymak mıydı kastın canıma
Bî-vefa hercai yazık şanına

Sen edip arz-ı muhabbet bir zaman
Sözlerine itimad ettim heman
Oldu halim şimdi hicrinle yaman
Bî-vefa hercai yazık şanına[1]

şarkısını tane tane söyleyerek bağırıyordu. Sema Hanım, artık tutamadığı gözyaşlarını saklamak için hemen bir yolunu bularak oradan savuştu; ama nezleli, yaşlı gramofon bunakça, insafsız bir inatla nağmelerini titreterek talihsiz kızın arkasından:

---

(1) Eğilim duyup yabancıları aldın yanına / Vefasız, gelgeç gönüllü, yazık ününe / Söyle, kıymak mıydı maksadın canıma / Vefasız, gelgeç gönüllü, yazık ününe // Sen aşkını söyleyip bir zaman / Sözlerine güvendim hemen / Oldu durumum ayrılığınla pek kötü / Vefasız, gelgeç gönüllü, yazık ününe.

Sen edip arz-ı muhabbet bir zaman
Sözlerine itimad ettim heman

mısralarını, bahçeye inlete inlete savuruyordu. Servet Hanım'la konuk kadınlar üzgün, acıklı, birbirine bakıştılar. Hepsinin göz pınarlarına, taşırılmamaya çalışılan hüzünler toplanmıştı.

17

Bize bir iyiliğe karşı bin işkence çektiren ve galiba sıkıp ezdiği için sevilen kırıcı, yıkıcı hayat, duygusuzca sürüp gidiyor. Gövdelerinden daha çok ruhlarıyla yaşayan insanlar, ekmekten çok sevgiye, vefaya muhtaçtırlar. Midelerinden önce kalplerinden zehirlenirler. Günü gelince, sonunda bizi yok edecek olan zamanı, her saniye öldürmek için uğraşırız. Bütün didişmelerimiz, eğlence aramalarımız, onun nasıl geçtiğini duymamak içindir.

Hayatın boğucu sıkıntıları içinde, gençliği avuntusuyla yaşatan yalnız bir şey vardır: Aşk! Onun nurdan kanatları üzerinde yükseldiğimiz zaman, bizi Arş-ı Âlâ'ya[1] yaklaştıran bir cennet kokusu alırız. Dinlerin bize tarif ede ede anlattıkları ilahi mutluluğu duyar; onun beşiğinde sallanarak gördüğümüz aldatıcı düşlerin sarhoşluğu içinden, sonsuzluğa dek, başımızı kaldırmak istemeyiz.

Bu bir düştür. Belki düşten daha yalancı, daha hayal işi bir şeydir. Aynı düş bir daha görülebilir. Ne var ki aşkın hançerlediği duygulu kalpler, sonsuza dek yaralı kalır. Sönmüş vefaların, eski şiddetiyle bir daha iki gönülde birden tutuşması imkânsızdır. Hakaret, hıyanet karşısında sönmez görünen tutkunluk, aşk değildir... o, iğrenç bir şeydir.

Hayata, yalnızca aşkın yarattığı canlı hevesle katlananlar, onun kıyıcı, yıkıcı tanesiyle vuruldukları gün, artık dünyayı görecek gözleri kalmaz. Zevk, sevinç, her şey söner. İntihardan, tımarhaneden kendilerini kolay kolay kurtaramazlar. Kurtarabilecek kadar

(1) Gökyüzünün en yüksek katına.

dayanıklı olduğunu gösterenler bile, insanlardan uzak dağ başlarında toplumdan ayrı yerler, kapanılacak tapınaklar, tekkeler, manastırlar, çile doldurma evleri ararlar... Tanrı'dan başka bütün her şeyden umutlarını keserek, avunmak için nerede olduğu bilinmeyen o gizli kuvvetin kokusuna giderler...

* * *

Sema Hanım, hayatta tek bir adamla bozuştuğu için, bütün insanlardan kaçmak istemiyor; kapanmak için tekke, çile evleri aramıyordu... O, zihnini, bu geri dönmez aşkın yakıcı düşüncesinden döndürecek sürekli uğraşlar, ağırlıklarından baş kaldırmayacak işler bulmaya çalışıyordu.

Çile, onun yüreğinde idi. O büyük gizli gücün avuntu verecek sırrına ermek için dağ başındaki inziva[1] yuvalarına çekilmeyi gereksiz buluyordu. Gerçekleşemeyen düğün için toplanmış para vardı. Sema, süslenmeye yarayacak ne kadar öte berisi varsa sattı, manastıra kapandı. Tam bir rahibe kılığına girdi. Sımsıkı kapalı, beyaz boynundan topuklarına kadar inen siyah, geniş bir elbise... Başında, güzel ve gür saçlarını büsbütün örten bir örtü... Belinden aşağı, haç yerine sarkan bir demet anahtar...

O yürürken, bütün insanların hemşiresi oldu. Bir tapınağın loş, ruhani kubbesi altında, insan, ilahilerle Tanrı'ya duygularını yüceltmeden önce de, yüreğinin bütün sevecenliğini yolunu şaşırmış bu zavallı insanlara adayabilirdi.

Artık bundan sonra yakıcı bir anı olan kendi aşkı için değil, zavallılara yardım sevgisiyle yaşayacaktı.

Birçok dikiş, nakış, fanila, çorap ve başka şeyler aldı. Bez dokumak için yıkık köşkün geniş odalarına tezgâhlar kurdurdu. Yerliden, göçmenden kimsesiz, düşkün on sekiz, yirmi kız topladı. Bunlara biçki, dikiş, işleme, örgü, dokuma, dantel... her türlü el işleri öğretmeye başladı...

---

(1) Toplumdan uzaklaşarak bir başına kalmak.

Korkunç yoksulluk kolerası, her gün yüzlercesini kırıp geçiriyordu. Yaşamanın en yalın gereçlerinden, besinden yoksun olarak genel geçimin dışına atılmış bu talihsizlerin içinden, büyük yeteneği olan kızlar çıktı. Sema, hep onlara genç bir ana oldu.

İlk zamanlarda ziyan etti; sonra geliriyle gideri denk olmaya başladı; iş dengesini buldu. Çok çalışıyor; böylelikle de o kadar kimsesizin geçimi sağlanıyordu.

Daha sonra, bu küçük kurumda kazanç elde edilmeye de başlandı. Büyük bir şey değil; ancak müdire hanımın gittikçe büyüyen denemeleri, düzenli, saat gibi şaşmaz hareketleri sayesinde kazanç, günden güne artıyordu.

Kazancı; sermaye, yedek akçesi ve kimsesizler payı olmak üzere üçe ayırıyordu. Kendisi, kimseye varmayacaktı, ama kurduğu plan gereğince pek çok yetim kızı evlendirip barklandıracaktı.

Bu işyerinin ünü oraları tuttu, başvuranlar çoğaldı. Ne yazık ki kadro büsbütün dolmuş, başkalarını alma olanağı kalmamıştı. Müdire hanım, büyük yazıklanmalarla ellerini ovuşturarak bu çaresizliği anlatıyordu.

* * *

Köşkün kapısına şu levhayı astı:

«ÇALIŞMA YURDU
ÇALIŞKANLARIN EVİNE SEFALET GİRMEZ»

Sema Hanım, gelirini artırmak için çareler düşündü. Usta bir bahçıvan tuttu. Geniş bahçenin elverişli bir bölümünü çiçeklik yaptı. Her sabah buradan sepet sepet, renk renk güller, yaseminler, karanfiller, menekşeler, şebboylar, mevsimine göre kamelyalar, nergisler, manolyalar, mimozalar, amber çiçekleri ve başka çeşitleri toplanıyor; küçük küçük, pek zarif demetler yapılıyor; her buketçiğin ortasına bir niyet kâğıdı sokuluyordu.

Çiçeklerin döktüğü dillerden birkaç örnek:

«Sevdalı çocuk, beni kokla. Sevgilim, güzel kokusunu benden alır. Ben sana daima ondan bir şey duyururum.»

—

«Üzgün genç, vefa arıyorsan, simgesi benim. Çiçeklikte üç gün yaşarım; göğüs üzerinde ancak birkaç saat...»

—

«İki ruhun kucaklaşmasında, her sırdaş çekilir; ben kalırım.»

—

«Çok dargın sevdalıyı barıştırdım. Ben araya girince, direnmeye güçleri kalmaz....»

—

«Canlı çiçeklerini bulamadıklarında, çoğu zaman, yüreklerinin ateşini bizimle söndürürler...»

—

«Koyu kadife gözlerin aşkına, beni öperlerken, çiylerimi ayrılık gözyaşlarıyla değiştirdim.

Menekşe»

—

«O vefasız beni beklerken, ikimizin de boynumuz bükük, karşı karşıya saatlerce düşündük. Sonunda gelmedi. Birkaç öpücüğümle zavallıyı avuttum.

Gül»

—

«Bir demetin içinde başka güzellikte, kokuda birkaç kız kardeşiz. Bizi kıskandırmadan kokla...»

—

«İçimizden birini çok seversiniz de, daima bir bukette hepimizi toplamak istersiniz.»

—

«Sırlarını birbirine söylemeyen gönüllerin tercümanıyız...»

—

«İnsanlar kendi huylarını benim üstüme atarak bana böyle diyorlar.

Hercai Menekşe»

—

«Hiçbir doktor, benim kadar, sevdalı göğüsler üzerinde, uzun ayrılık acısının çarpıntılarını dinlememiştir.

Gül»

—

«Kuşlar dua okurken, aşkın çelenklerini biz öreriz.»

—

«Sarayım bir pencere kenarı, bahçıvanım şen, oynak bir kızdır. Bütün gün güneşin ışınlarıyla yanar, bayılırım. Her akşam, o bana güzel eli ve kendi bardağıyla su verir. Hayatımı tazeler. İkimiz de neşelenir, gülüşür, öpüşürüz.»

—

«Ah yalnız bir derdim vardır. Kimi günler, sevimli bir gencin öpücüklerinden, onu çok kıskanırım.

Karanfil»

—

Sema Hanım, yuvarlayıp yuvarlayıp buketlerin arasına soktuğu bu niyet kâğıtlarını, birkaç haftada bir, anlamca daha güzelleriyle değiştiriyor. Nasıl sattırıyor? İşte onun ruhtan anlayışı burada...

Firuze ile Hüsnümelek'i küçük birer opera meleği gibi ince ipek kumaşların bulutlarıyla giydiriyor. Avrupa'daki çiçek bayramlarının kraliçeleri inceliğiyle onları süslüyor, donatıyor. Renk renk kurdelelerle boyunlarına astığı küçük sepetlerin içlerini niyetli buketçiklerle dolduruyor. Yedi buçuk kuruşa bir demet... Çocukları, akşam vapurları zamanında Kadıköyü, Haydarpaşa iskelelerine indiriyor; "Çalışma Yurdu" kimsesizleri adına sattırıyor. Demetler kapışılıyor... Genç hanımlar, beyler birbirlerine dökmeye cesaret edemedikleri sevdalarının gizli yönlerini gülün, menekşenin ağzından ne güzel anlatıyorlar...

Her gün yüz elli, iki yüz demet satılıyor; kapış kapışa... Yetişemeyen müşteriler ertesi günü bekliyorlar. Bu yavrucuklar yurda, günde on, on beş lira getiriyorlar.

* * *

Bu çiçekçi kızlar, o tarafların zevki, neşesi, falcısı oluyor. Kimi sevdalılar, her gece bu küçük buketlerden bir tanesini mutlak yataklarının başucunda bulundurmak merakına tutuluyorlar.

Trende, vapurda çoğu zaman şöyle konuşuluyor:

— Hanım, sizin niyetiniz ne çıktı? Bakınız benimkinde gül ne söylüyor: «Çabuk açıldım. Çok kokladılar soldum. Hemşireciğim, her gün uzanan dudağın iştahı-

na, körpeliğinizi feda etmeyiniz. Gonca kalmanın sırrı budur... Gül»

Gülüşmeler. Başka bir hanım okuyor:

— «Hercai hangimiz, güzelim? Çoğu zaman ben, avuttuğum bir göğsün üzerinde bayılır, ölürdüm. Siz, baş koyduğunuz göğüsleri bayıltır, öldürürsünüz... Menekşe.»

Başka bir hanım:

— Geçen gün bir vefasızın halini o kadar üstüne düşürdü ki, bu kâğıt parçasının bu falcılığına şaştık...

Öteden bir hanım:

— Daha tuhafı oldu efendim: Bir aydan beri birbirine dargın duran karı kocayı bu buketlerden biri barıştırdı. Hiç konuşmuyor, ayrı odalarda yatıyorlarmış. Bey, bu demetlerden bir tanesini, hanım içeride yokken, karyolasının başucuna bırakıp gitmiş. Adı gerekmez hanım, bana kendi anlattı; dedi ki: "Yorgunca idim. Kandilimi yaktım, çevreme pek bakınmadan döşeğe uzandım. Gece dolabımın üzerinden burnuma güzel bir koku geldi. Ah, oh, birkaç nefes derin derin çektim. Sonra merak ettim, kalktım, arandım. Buketçik mermerin üzerine biraz dağınık serpilmiş yatıyor. Hemen çiçekliğe su koydum. Demeti içine oturttum. Anlayıverdim: Bu iş kocamın marifeti... ama onun eli değmekle bu çiçeklerin ne suçları olabilir? Anladım, bir daha bir daha kokladım. Hanım, diyebilirim ki, bizim koklama duyumuzun kuvveti, şiddetle tiksindirmek, yufka yürekle sevdirmek bakımından öbür duyularımızdan üstün bir uyarıcıdır. O güzel koku ruhumu okşadıkça, kocama karşı olan hınçlarımı sanki eritiyordu... Yüreğime bir yufkalık geldi. Gözlerime de birkaç damla yaş... O sırada demetin içinden kucağıma bükülmüş bir kâğıtçık düştü. Açtım okudum. Şöyle diyordu:

«Bağışla güzelim. Çok sevgi, kimi zaman sevilenin azarlanmasını gerektirir. Seni inciten onun kendisi değil; sevgisinin coşkunluğudur.

Sanık beyin vekili *Tanıklar*

Zambak *Gül, Sünbül, Fulya vb.»*

Bu maceraya ve durumumuza uygun sözleri yazan, belki kocamın kendisiydi; ama davamızı çözmek için öne sürdüğü vekilin, tanıkların, masumca aracı olmalarına karşı gelemedim. Karşı koyacak gücümün kalmadığını gösteren bir gülümsemeyle demeti burnuma götürdüm. Baygın baygın kokladım. Yüreğimdeki yufkalık artarken, kocam içeri girdi, aramızdaki soğukluk bir anda bitti. Bir dakika sonra yatakta idi..."

* * *

Bu niyetli demetler, erkekler arasında da epey tuhaf konuşmalara yol açıyordu:

İki genç arasında:

— Yetişemedim kardeşim. Koştum; ancak sepetler boşalmıştı.

— Küçük kızlardan birini bir buket gibi kucaklayıp buraya getireydin...

Üçüncü genç:

— Geçen günü bana da böyle oldu; ancak kızların karşısında boynumu bükerek, "Matmazeller," dedim, "Ben bugün, bu demetlerden sevgilime bir tane götürmeye söz vermiştim. Şimdi ona elim boş nasıl gidebilirim." O zaman Firuze, pek turfanda kırmızı dudaklarıyla gülerek, oya gibi çiçeklerden, büyük bir zarafetle bağlanmış küçük bir demeti göğsünden çıkarıp bana verdi.

— Günde on beş yirmi lira, yalnız bu çiçeklerden kazanıyorlarmış... Satış, bu küçük kızların sepetlerindekilerden ibaret değil... Nişan için, ziyafet, düğün sofraları ve başka hediyelikler için ısmarlama o kadar zarif büyük buketler yapıyorlarmış ki Beyoğlu'ndan ısmarlamalar başlamış... Sema Hanım bu yıl çiçek bahçesini genişletiyormuş...

— Bravo! Bir Türk kızı, bu kadar başarılı işlere girişmiş olsun...

— Köşkün içini bir görseniz; bölüm bölüm, bir fabrika gibi... İçinde kimsesiz kızlar işliyor... Bu kızlar, kendi dokudukları bezlerden, bir örnek bir kılık yapmışlar. O kadar temizler ki, şu zamanda bu temizliği kıymetli ev çocuklarında göremezsiniz. Geçen gün onlara, bahçede, sakız gibi beyaz, uzun bir sofrada yemek

yediriyordu. Kendinizi birinci sınıf bir otelde sanırsınız. İşçilerini idare ettikten sonra, kendisine epeyce kâr kalıyormuş. Bu işini bilen kız için, zenginliğin yolunu tuttu, diyorlar...

— Bu Sema Hanım bana varmaz mı?

— Kimseye varmıyor...

— Yüzünü görmedim ama, zekâsına, işe sarılışına bayılıyorum.

— Yüzünü görsen sıfırı tüketirsin...

— Deme Allah aşkına...

— Vallah... Meleklerden güzel bir kız...

— Şimdiye kadar başına birisi balta olmamış mı?

— Olmuş. Büyük bir macera geçirmiş diyorlar. Bin bir benzerleri gibi, işte o üzüntüsüyle düşecek yerde, yükselmiş. İşte yaradılışının ayrıcalığı burada... Bugün beyaz tenini sonsuzluğa kadar siyah bir giyinişle örterek gece renginin yasına gömüp, sanki bir rahibe kılığına girmiş... Ben bir iş için görüşmeye gittim. İlk bakışta bana öyle bir saygı duygusu aşıladı ki, başımı kaldırıp ikinci defa yüzüne bakamadım.

18

İki gönlü tek bir vücut haline getiren bu aşk, birden bir darbe ile korkunç bir biçimde kırılınca –koparıp bir yana savurduğu ağacın kökünü büsbütün sökemeyen bir bora gibi– derin liflerini ikisinin de yüreklerinde bırakmıştı. Acı büyüktü, ama ağrının ve acının çeşidi ve şiddeti, kız ile delikanlıda –yapılarına ve huylarına göre– ayrı biçimde kendini gösterdi.

Muhlis, belki Sema'dan daha çok acı çekiyordu; ancak bu acı onu pek vahşi yaptı; pek hırçınlaştırdı. Yıkılan aşkından sonra, bu ilgiden hiçbir şeyin ayak üstünde kalmasına katlanamıyor; hepsini devirmek, yok etmek istiyordu.

Sema'yı eliyle öldürmedi; bunu tenezzül saydı, ama ona, "Öl!" emrini verdi. Kız, bunu benliğini yükselten ne büyük bir ağırbaşlılıkla ve felsefe ile geri itti. Muhlis, bu askerce komutuna karşılık aldığı tartışılmaz cevapların karşısında susmak zorunda kaldı. Ama

Sema'nın cismi üzerine indiremediği öldürücü darbeyi ruhuna indirmek için, Jale ile evlendi. Bu bir sevda değil; bir öc evlenişiydi. Jale'yi sevmiyordu. Sevmeye uğraştı; sevemedi. Onun bu dünyada yaşadığı en mutlu aşk ve kendinden geçme saatleri, ay bütün değirmi yüzüyle tepelerinde gülümserken Sema ile baş başa geçirdiği görüşme, anlaşma demleriydi....

Jale ile evlenmesi, Sema'ya öldürücü bir darbe indirmiş olmaktan çok, Muhlis, kendi kendini pek güç bir duruma düşürdü. Genç eşi, yalnız sevilmediğini değil, kocasının zihninin hâlâ nerede olduğunu pek iyi seziyordu. Bu sinirli, bu kurumlu, bu kendini beğenmiş çocuktan öc almak için o da fırsat bekliyordu...

Naki Paşa oğlunun bu işkence hayatı iki yılı geçti. Sema'nın 14 numaralı idarehanede düşürüldüğü o pek çirkin tuzak konusundaki suçsuzluğu, her gün daha açık kanıtlarla ortaya çıkıyor; Muhlis, nereye gitse Bedreddin Paşa kızının bütün Türk kızlarına güzel bir örnek olacağı övgüsüyle, çalışkanlığını, olağanüstü namusunu, insanlığını; bazı yüksek yerlerden gelen evlenme isteklerini hep reddetmekle cevaplandırıldığını işitiyordu.

Zaman ilerledikçe Sema'nın suçsuzluğunu ispat eden gerçekler kendi kendilerine açılıp ortaya çıktı. Muhlis, işlediği korkunç hatayı ve büyük haksızlığı anladı. Her an beynini yakan bir pişmanlık ateşine düştü.

Jale ile aralarında dayanılmaz bir geçimsizlik başladı. Bu dirliksizlik her gün artıyor ve sonunda birbirine asla katlanamayacakları günün pek uzak olmadığını da anlıyorlardı. Muhlis, kendini avutmak için karısından başka eğlenceler arıyor; boşuna yoruluyor; unutmak istediği Sema'nın ateşi, her an daha şiddetle yüreğini sarıyor.

Jale, kocasından gördüğü ilgisizlikleri, soğuk davranışları, hatta arada sırada hakaretleri aynı karşılıkla ödüyor; boşanma sınırlarında dolaşıyorlar; ama Sema'yı kendilerine güldürmemek için bir süre daha dişlerini sıkmaya uğraşıyorlar.

Şişli'den sonra Erenköyü'ne alafrangalığın sırıtkan, oynak perisi; açık göğsü, pudralı kolları, çıplak bacakları, sınırsız para savurmasıyla, pek teklifsizce girdi. Çok iyi karşılandı; çok beğenildi. Batı'dan esen çağdaş havaya salon kapılarını açan bazı aileler, uygarlığa ilk adımlarını fokstrot[1] temposuyla attılar. Yüzyıllardan beri erkekten kaçan Türk kadını, birdenbire yarı çıplak onun kucağına atıldı.

Ahmet ile Ayşe'yi ilk defa salonunda, öğrencileri arasında gören dans öğretmeni, bu ikisini ayakta gövde gövdeye yaklaştırarak:

— Ahmet Bey, dedi, sen sağ elinle Ayşe Hanım'ın beline sarıl; Ayşe Hanım sen de sol kolunu, şöyle omzuna yakın bir hizadan Ahmet Bey'in arkasına dola... Şimdi her ikiniz de boş kalan öbür ellerinizi avuç avuça, ileri doğru uzatınız.

Bu oyuncu çifti, anlatılan durumu hemen aldılar.

Öğretmen, duruşları elleriyle düzeltmeye uğraşarak:

— Ahmet Bey, hanıma o kadar sıkı sarılma... Nasıl söyleyeyim, şöyle biraz gevşek, nazikçe, neglijeman[2] bir tutuş... Birbirinize yapışmayınız... Ve daima iki gövde arasında bir hava bırakınız ki muvömanlarınız[3] serbest işlesin.

Ahmet Bey'le Ayşe Hanım, dans kurallarına göre birbirlerine sarılmanın usulünü, öğretmeni hayran edecek bir çabuklukla, öğrenirler. Ayaklarım mezüre[4] uydurmak alıştırmalarında ilerleyinceye kadar, boyu beyden kısa olan hanım, her sarsıntıda onun göğsüne düşer. Kimi zaman eli, kimi zaman da gözleri kavalyesinin dudaklarına dokunup ayrılır. Bu hoş karambollar, iki vücudu, büyük bir tatlılığın verdiği kendilerinden geçişle ta yüreklerinden titretir... Ama gerek oynayanlar, gerek seyredenler için akla bir kötülük getirmek, uygar terbiyeye aykırıdır.

---

(1) Bir tür dans.
(2) İhmalci; sanki tutmuyormuş gibi.
(3) Hareketleriniz.
(4) Dansın ölçüsüne.

Ayşe Hanım'la Ahmet Bey, uygarlığın bu zevkinden öyle tat alırlar ki, öğretmen salondan çıktıktan sonra da, artık hep vakitlerini oyuna verirler; evde, komşuda, bahçede, bostanda artık bütün vakitleri birbirinin kucağında sallanmakla geçer.

Bizim eski alaturka oyunlar; Selanik, kahpe Selanik havası ya da çiftetelli ile orta yerde tek başına göbek atmak... aman yarabbi... ne maskaralık! Düğünlerde, ziyafetlerde çengiler oynar, davetliler seyreder. Oynamaya kalkan bir kişi bulunsa bile, bunların hafifliklerine, bayağılıklarına verilir...

Ah ah, sosyal ilerlemeye şimdiye kadar hep dürbünün ters tarafıyla bakmışız. Örneğin bizde de bir oyun ustası çıkıp da alafranga danslar gibi, göbek atmayı, erkek, kadın birbirine rampa olmuş iki gövdeye uygulasaydı, bu oyunun tadı ve ünü dünyayı tutardı.

* * *

Gripten[1] sonra dans ateşi Türkleri sardı. Beyoğlu'ndan Üsküdar'ı aşarak, Erenköyü'nün bazı köşe bucağını kıvılcımladı.

Bu, görünüşte bir oyun; ama içinde birbirine dolaşık başka oyunlar var...

Erenköyü'nde emekli Zülkarneyn Paşa, salonunu dansa açtı; ancak yalnız uygarlık öncülüğü aşkıyla değil... Epeyce yıllardan beri evde bayatlamış iki kızı vardı. Bu boyalı kuklaları dansta kucaklarına atacağı delikanlılara, şampanya büyüsüyle huri, melek gösterip çakmayı düşünmüştü.

Ne var ki paşa, suyunu çekmiş bir zenginliğin son damlalarıyla yaşıyor. Otuz, kırk kişiyi neşelendirip zıplatacak, alafranga soğuk etler, balıklar, havyarlar, pastalarla, şampanyalarla dolu bir büfe ağır bir masrafla donanıyor; bir dans gecesi bütün saçıntılarıyla beş, altı, yedi yüz liraya patlıyor.

Anadolu'da töreye uygun düğünlerin geleneksel savurganlığı yasayla yasaklanırken, içi dışı yanmış es-

(1) Grip salgını.

ki başkentte bu töre dışı eğlencelere saçılan paralara bir eleştiri gözüyle yan bakan olmuyor. Bunları yapan Amerika milyonerleri değil; yıkıcı bir savaştan cascavlak çıkmış fi-eman-illhah[1] iflas etmiş bir ulusun bireyleri...

Hep biliyoruz ki bunları yapanlar, fazla parayla değil, yarınki açlığa az çok yararı dokunabilecek bazı kırıntılarını, bu zevk için bugünden satarak yapıyorlar!

Türk, bu korkunç yangından çıkar çıkmaz, hemen bir Lale Devri sefası arıyor... Aldığımız kanlı dersten hiç uslanmamış olduğumuza, bundan büyük bir kanıt olur mu?

Hali vakti yerinde olanlara bir diyecek yok; ama simsiyah bir açlık gitgide ufkumuzu kaparken, öte berisini satarak danslı toplantılar yapanlara, yalnızca deli demek pek hafif bir niteleme olur. Belki işin büyük özrü, alafrangalığındadır.

Yarını yıkacak bir eğlence ile bugün gönül nasıl şenlenir?

İşte o bölgelerde danslara katılamayanların ağızdan ağıza dolaşan acı çekiştirmeleri bu temel üzerinde işleniyordu.

* * *

Eski bazı filozoflara göre hayat, ölüme kadar süren büyük bir sıkıntı, hatta korkunç bir felakettir. Asıl dünya uygarlığı, insanları bu felaketin ağırlığını duyurmayacak estetik hayaller ve tatlı inançlar içinde oyalayarak yaşatmaktır. İşte onun için eski Yunanlıların, Romalıların saymakla bitmez tanrıları, tanrıçaları; tapınılan yarı insan kişileri, kahramanları; türlü türlü cennetleri ve her birinin sayfalar almaz mucizeli destanları, "menkıbe"leri vardı.

Eski kavimler, uygarlaştıktan sonra fuhşu kutsallaştıracak kadar azarak, yine hemen vahşiliğe dönmüşlerdi. Bugünkü danslar, yeni bir şey değil; belki

(1) Allah'ın koruyuculuğunda.

atalardan gelerek bize bir anma aracı olarak onlardan kalmış; biçimi, havası, modası değişmiş eski oyunlardır.

Muhlis'le Jale, birbirlerini sıkan bu karı koca, eğlencesi sınırlı, daha doğrusu, hiç olmayan bu çevrede dansı büyük bir iştahla karşıladılar.

Muhlis, karamsarlığını uyuşturacak baş dönmesini bu ilaçta da bulamayarak pek çabuk bıktı. Ancak Jale'nin hevesi arttıkça arttı; tutkunluk derecesini de geçti. Pek fazla dekolte kılığıyla bir delikanlının kollarından öbürüne atılarak, kocasının gözleri önünde, fırıl fırıl dönüyordu. Koca, karısını kıskanmak istedi. Belki bu duygu, gönlüne bir ilaç olurdu. Hayır kıskanamadı. Ondan gittikçe tiksiniyordu, ama Jale'nin hangi erkeğin gövdesine dokunmaktan daha çok ateşlendiğini karşıdan anlamıyor da değildi. Darbeyi tam anında indirmek için epey süre hoş görerek, pek ilgisiz, dikkatsiz göründü.

Jale, kocasının ahmaklığına iyice inandıktan sonra büsbütün açılıyordu. Bir dans gecesi, Zülkarneyn Paşa'nın köşkünde, çatı arasında, Muhlis onu bir delikanlı ile gözler baygın, soluk soluğa, suçüstü halinde yakaladı.

Hiç patırtı çıkarmadı. Birbirinin kucağında inleyen bu çifte karşı:

— Efendim, zevkinize bakınız, cümlesiyle sonsuza kadar veda ederek kapıyı yeniden üzerlerine örtüp çekildi. Jale derdinden de böylece kurtuldu.

Yine ağustosa rastlayan parlak bir ışıklı gece... Dolunay, gökten bütün değirmi yüzünü göstererek gülüyor; ortalık nur içinde... Deniz, ay'ı bin parça etmiş göğsünde kalbur gibi çalkalıyor.

Sema Hanım, bahçede işçileriyle geziniyor. Onlara hep:

— Kızım, yavrum... seslenişleriyle, yarın yapılacak işlerle ilgili birçok şeyler anlatıyordu.

Gece epey ilerledi. Yorgun kızlar birer ikişer odalarına çekildiler; ortada birkaçı kaldı.

İşyurdu'nun hanım müdürü, bu aydın gecenin durgunluğu ve sessizliği içinde kendi kendini dinlendirmek için kızlardan biraz ayrıldı. Küçük korunun ke-

narındaki yeşil kanepe, sanki onu çekti. Oturdu, dirseğini arkalığa, çenesini avucuna dayadı. Varlığını içli bir dalgınlık sardı.

Doğa, onu okuyup incelemeyi bilenler için, her zaman açık bir kitapmış... Ne var ki sayfaları, içindekileri, konusu, üslubu durmadan değişen bir eser... Okuyanın ruh hallerine göre durmadan değişen bir bukalemun kitap... Sen ne isen, doğada onu görüyorsun. Şen isen şenlik, üzüntülü isen üzüntü...

Sema Hanım, üç yıl önce yine böyle... Ay, yukarıdan gecenin siyah yüzünü düzgünlerken, yine bu kanepenin üzerinde Muhlis'le diz dize, gelecekleriyle ilgili tatlı konuşmalar yaparak oturuyorlardı. Oh, geçmiş ömürlerle düşler o kadar birbirlerine karışıyorlar ki hangisi doğru, hangisi yalan, hangisi gerçek, hangisi hayal seçilemiyor.

Yalnız bugünü geçmişe bağlayan bir anma, bir anı zinciri var. İçinde yaşadığı an, insanı avutamazsa; çoklarımızın, yakındığımız boşluğu dolduramazsa, hemen geriye dönüyoruz. Bugünden çok, geçmişin içinde yaşıyoruz. "Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer" atasözü buradan çıkıyor.

Sema Hanım, o gecenin mehtabında değil; üç yıl önceki ayın nurlu gülümseyişleri içinde yaşamaya uğraşıyordu. O zaman gönlü, zihni sevgiler, umutlarla dolu; dünyaya, mutluluğun varlığına inanmış şen bir kız idi. Şimdi siyahlara bürünmüş üzgün bir rahibe... Mutluluğun insana, kendi benliğinin dışında bir yerden gelmeyeceğini anlamıştı. O, geçen tatlı demleri artık düşlerinde görüyor; kimi kez de böyle uyanıklık gerçeği içinde, etrafında bir hayal evreni yaratarak, geçmişin ruh okşayan anılarına bürünüyordu.

Düş, hülya, hayali tasarı... İşte yoksunluk içinde yaşayanların, kendilerine yapmaya uğraştıkları sisten, pusarıktan[1] cennetler...

Yaşadığımız güzel, mutlu anlara bir kerecik dönülebilse! İnsan geçirdiği denemelerden yararlanarak kaçırdığı mutlu günlerinin, bu kez, kökleşmesine belki bir çare bulabilirdi.

---

(1) Puslu, puslanmış, sisli.

Bu sırada Sema Hanım'ın "manevi" kızlarından biri yanına yaklaşarak, telaşlı, kesik bir söyleyişle:

— Hanım, şurada, havuzun arkasındaki büyük ağaca dayanmış bir gölge gördük. Hık mık ediyor. Hıçkırık mı tutmuş, ne olmuş anlayamadık... Sonra uzun boyuyla bu yana doğru yürüdü. İşte geliyor. Korkuyoruz. İçeri kaçalım...

Sema'nın siyah elbisesi içinde yüzü, soluk bir ayva gibi sarardı; ama bu değişiklik gecenin mehtaplı örtüsü altında pek seçilemedi.

Başını çevirdi. Yaklaşan uzun boylu gölgeyi gördü. Bu, üç yıl önce, yine buralarda dolaşan gönüllü bekçinin hayaline benziyordu.

Kızlara:

— Haydi yavrularım, siz çekiliniz. Ben anlayayım; bakayım bu kimdir, ne istiyor?

Kızlar, müdire hanımlarının bu korkmazlığına şaşarak köşke doğru kaçıştılar.

Sema ayağa kalktı. Gece yolculuğunda batıya yönelen ay, Meryem Ana heykeli gibi yüzünü gümüşlüyorken, hareketsiz, ağırbaşlı, durgun, geleni bekledi.

Üç yıldır görevine gelmeyen bekçi, bu nur yüzlü siyah heykelin ta karşısında durdu. İkisi bir süre birbirini ayın üzgünlük veren ışıkları içinde birer hayalet gibi süzdüler. Dönülmesi olanaksız sanılan yıllar, bir gece düşü biçiminde, aralarında canlanıyordu.

Birkaç dakika sonra, gece ziyaretçisi üzüntüsünün şiddetinden ayakta duramayacak bir duruma geldi. Alnını bir ağaca verdi, boşalan bir dolu testinin gulu guluları gibi küçük hıçkırıklarla içindeki acıları taşırmaya başladı.

Heykel, öğüt verircesine, sağlam bir tutumla başını kaldırarak dile geldi:

— Muhlis ağlama... Mutluluğumuzun yıkılan binası, artık gözyaşlarıyla onarılamaz bir duruma gelmiştir.

Ayın saçtığı çiyli nurlar içinde şu cevap titredi:

— Sema, bir rahibe olmuşsun... Ben de bir pişmanlık çılgını...

— Aldanıyorsun. Şimdi burada, üç yıl önce dolaşan sevdalı Muhlis'le Sema yok. Onların, aşk cehenneminde bayağı duygulardan, isteklerden temizlenmiş, arınmış ruhları var...

— Gönlüm hiçbir zaman bayağı duygu ve isteklerle çarpmamıştır Sema!

— Tartışma boşunadır. Biz öldük. Şimdi ruhlarımız geçmişin üzgün bir düşünü yaşıyor... Ben, artık bireysel hayattan çıktım. Bütün insanların hemşiresi oldum. İyilik görmediğim bu dünyada iyiliğe çalışmakla avuntu arayacağım.

Muhlis yine hıçkırdı:

— Ah Sema!

— Bana hemşire de.

— Bu benim için çok acı; ama öyle olsun... Hemşire, insanlara adadığın iyiliklerden beni ayrı mı tutuyorsun?

— Hayır, dünya yüzünde benim kimseye düşmanlığım, hıncım yoktur. Ayrılık gözetmeden bütün insanların hemşiresiyim.

— O halde beni affet...

— Neyi affedeyim? Sana yüreğimde bir güceniklik saklamadım ki... Sen çoktan affedilmişsin kardeşim. Gönlün rahat etsin, mutlu ol...

— Sema... Oh, hayır... Hemşire, sensiz mutluluk benim için bomboş bir sözcüktür.

— Kardeşim, mutluluğunu bir başkasından bekleme. Onu kendi gönlünde ve vicdanında yaratmaya uğraş... Ben öyle yaptım. İnsanlardan merhamet, sevgi, vefa dilenmekten kurtuldum.

— Mutlu musun?

— Sanırım ki...

— Bu sandığın mutluluğun sürüp gideceğine inanıyor musun?

— Onun en sarsılmaz biçimini bu yolda buldum.

Muhlis, yüzü iki avcunun içinde yine hıçkırarak:

— Hemşire! Seni mutlu bilmekle biraz avunmuş olacağım; ancak, nasıl mutluluk Allahım! Nasıl mutluluk? Rahibe mutluluğu... Kendine işkence etme mutluluğu... Çile çekenlerin mutluluğu... Hayatı, vücudu, ruhu, aşkı işlenmiş bir günahın kefaretine adanmış bir genç kız... hayır Sema... hayır kutlu, kutsal hemşire! Sen en küçük bir günah işlemedin. Sen arınmışsın ve yücesin... Günahı işleyen yalnız benim! Sen, bu genç yaşında her duygunu öldürerek bu çile hayatına girmek için ne kötülükte bulundun, ne günah işledin?!

— Günahım büyük...

— Nedir? Ah, söyle...

— Vaktiyle seni sevdim; bütün içtenliğimle, saf bir aşkla sevdim. Şimdi cezasını çekiyorum.

— Evet, seni de, kendimi de mutsuz eden benim. Vaktiyle gözlerim körmüş; billur kalbini seçememişim. Şimdi onun elmas saydamlığını, bütün göz kamaştırıcı pırıltılarıyla görüyorum... İçinde bütün güzellikler, bütün yücelikler parlıyor; orada yalnız ben yokum. O kadar yüksek melekçe duygular arasına bu bayağı, bu aşağı varlığım nasıl sığabilir?

Bu sevda günahkârı, cismini ve ruhunu Hakk'a ve insanlığa adayan bu genç hemşire önünde, alçakgönüllülükle dize gelerek, derin pişmanlığı sesinde titreye titreye:

— Sema, izin ver... Yüksek adını, önünde son defa tekrarlayayım... Sana layık bir eş olamadım. Seni gözümden kıskanırken şimdi bütün insanlığa terk ederek gidiyorum.

— Pek az süren büyük zevkleri, büyük lezzetleri, daha büyük acılar izliyor. Biz sonsuz ve bitip tükenmek bilmez mutluluklar arayalım...

— Ah Sema... Aşk için yaratılmış seninki kadar körpe bir ağıza, bu tasavvufla ilgili derviş sözleri yaraşmıyor.

— Haydi kardeşim, Allah selamet versin. Doğanın hazineleri sınırsızdır. Doğrulukla, içtenlikle arayan her gönül, orada avunabilir.

— Sen nasıl ruhunu ve cismini Hakk'a adıyorsan, ben de seni hayallerinle baş başa bırakarak, sonsuz gönül işkencemi çekmeye gidiyorum. Bana bundan sonra senin aşkından kurtuluş yoktur... İşitirsin... Allahaısmarladık hemşire.

* * *

Bahçenin ta ileri sınırında Muhlis'in narin gölgesi eriye eriye kaybolurken, Sema'nın mavi gözlerinde iki damla parladı.

Ay süzgün, üzüntülü batıya iniyor; süzüle süzüle bir umut gibi sönüyordu...

Heybeliada,
23 Nisan 1924

Yayınevimiz, Hüseyin Rahmi'nin tüm yapıtlarını özenli bir basımla yeniden yayımlamakla, bu değerli yazarımıza ve yeni kuşaklara karşı görevini yapmanın onurunu duymaktadır.

Yazarın tüm yapıtlarının bu yeni basımında, Atlas Yayınevi'nin her biri değerli birer yazar ve araştırmacı olan edebiyatçılar tarafından yalınlaştırılmış basımları temel alınmış, ancak çok eskimiş bazı sözcükler değiştirilmiştir. Ayrıca önceki basımlarda yer almayan ve bu nedenle metnin anlaşılmasını güçleştiren, eski kültürümüzle, toplumsal yaşamla, inançlarla vb. ilgili sözcükler ve terimler dipnotlarıyla açıklanmış; her kitabın başına Hüseyin Rahmi'nin edebiyatçı kişiliğini irdeleyen bir inceleme eklenmiştir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, iki bölümden oluşan Billur Kalp romanında, gözde konularından birini; Muhlis ve Sema'nın trajik bir biçimde ayrılıkla biten aşklarını anlatıyor. İlk bölüm, "evlilikte ihanet" ve "yasadışı ilişkiye baskın" olayını trajikomik bir anlatımla öykülerken; ikinci bölümde, ilişkilerinde ve toplumsal yaşamda sağlam karakterli olan Sema ile kıskançlık hastalığına tutulmuş Muhlis'in aşkları konu olarak alınıyor. Gülmece ile dramın iç içe geçtiği Billur Kalp, Gürpınar'ın usta kalemiyle, "insan" olduğumuzu hatırlatıyor ve bizi "daha yüksek bir felsefe"ye yönlendiriyor.

SKB 087245 UKP

ISBN 975-447-212-2
9 789754 472127